
İNÖNÜ
ÜNİVERSİTESİ
IX. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ
TÜRKÇE
SEMPOZYUMU
2-3-4 KASIM 2017 MALATYA
İLETİŞİM
1- İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi B Blok Türkçe Öğretmenliği ABD
2- İnönü Üniversitesi – TÖMER
Tel: 0 (422) 377 48 55
e-posta: dunyadiliturkce2017@gmail.com
Web : dunyadiliturkce2017.inonu.edu.tr
YEŞİLYURT BELEDİYESİ
PEGEM AKADEMİ
YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ

IX. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

ÖZET BİLDİRİLER KİTAPÇIĞI

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
MALATYA

02-04 KASIM 2017

IX. ULUSLARARASI DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ – MALATYA

02-04 KASIM 2017

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

DOÇ. DR. İLHAN ERDEM

ISBN No: 978-975-8573-25-7

Onur Kurulu

Prof. Dr. Ahmet KIZILAY
İnönü Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL
Başkent Üniversitesi Öğretim Üyesi

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdurrahman Güzel,

(I. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet PEHLİVAN

(II. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN

(III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Pervin ÇAPAN

(IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Doç. Dr. Turgut TOK

(V. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

(VI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN

(VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin PARLAKYILDIZ

(VIII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Doç. Dr. İlhan ERDEM
(IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Düzenleme Kurulu Başkanı)

Düzenleme Kurulu

Doç. Dr. İlhan ERDEM

(Düzenleme Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. Nesrin SİS

Doç. Dr. Esra MERT

Yrd. Doç. Dr. Bahar DOĞAN

Dr. Ayşe ATEŞ

Dr. Bahtiyar BAHŞİ

Okt. Ersin AYCAN

Okt. Ali Selami BAŞOĞLU

Okt. Ömer UYAN

Okt. Mehmet Furkan ÇELİK

Arş. Gör. Hasan KURNAZ

Arş. Gör. Gülşen CAN

Arş. Gör. Ahmet Cihan BULUNDU

BİLİM KURULU

(A'dan Z'ye sıralanmıştır.)

Abdullah Arslan	Doç. Dr.	Erzincan Üniversitesi
Abdullah Şahin	Doç. Dr.	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Ahat Üstüner	Prof. Dr.	Fırat Üniversitesi
Ahmet Akkaya	Doç. Dr.	Adıyaman Üniversitesi
Ahmet Balcı	Yrd. Doç. Dr.	Mustafa Kemal Üniversitesi
Ahmet Bican Ercilasun	Prof. Dr.	Emekli Öğretim Üyesi
Ahmet Buran	Prof. Dr.	Fırat Üniversitesi
Ahmet Faruk Güler	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Ahmet Turan Sinan	Yrd. Doç. Dr.	Fırat Üniversitesi
Ahtem Mazinov	Doç. Dr.	Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi
Ali Fuat Arıcı	Prof. Dr.	Yıldız Teknik Üniversitesi
Ali Göçer	Doç. Dr.	Erciyes Üniversitesi
Ali Şamil Hüseyinoğlu	Dr.	Azerbaycan Folklor Şinaslık Enstitüsü
Alpaslan Durmuş		Talim Terbiye Kurulu Başkanı
Alpaslan Okur	Doç. Dr.	Sakarya Üniversitesi
Asiye Duman	Yrd. Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Ayşe Ateş	Dr.	İnönü Üniversitesi
Bahar Doğan	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Başak Kasa	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Bayram Baş	Doç. Dr.	Yıldız Teknik Üniversitesi
Bekir Gökçe	Öğr. Grv. Dr.	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Bekir İnce	Doç. Dr.	Sakarya Üniversitesi
Bekir Kayabaşı	Yrd. Doç. Dr.	Adıyaman Üniversitesi
Bilginer Onan	Doç. Dr.	Mustafa Kemal Üniversitesi
Bülent Özkan	Doç. Dr.	Mersin Üniversitesi
Cahit Başdaş	Yrd. Doç. Dr.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Cahit Epçaçan	Doç. Dr.	Siirt Üniversitesi
Canan Aslan	Doç. Dr.	Ankara Üniversitesi
Celal Demir	Prof. Dr.	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Cengiz Alyılmaz	Prof. Dr.	Atatürk Üniversitesi
Çoban Hıdır Ulhan	Prof. Dr.	Kerkük Üniversitesi
Deniz Melanlıoğlu	Doç. Dr.	Kırıkkale Üniversitesi
Derya Yaylı	Prof. Dr.	Pamukkale Üniversitesi
Dilek Ergönenç Akbaba	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Douglas K. Hartman	Prof. Dr.	Michigan State University
Duygu Uçgun	Doç. Dr	Ömer Halisdemir Üniversitesi

Ebru Burcu Yılmaz	Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Elvira Latifova	Doç. Dr.	Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesi
Emine Ganiyeva	Doç. Dr.	Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi
Emine Kolaç	Prof. Dr.	Anadolu Üniversitesi
Ercan Alkaya	Prof. Dr.	Fırat Üniversitesi
Erdoğan Boz	Prof. Dr.	Osmangazi Üniversitesi
Erhan Akın	Yrd. Doç. Dr.	Siirt Üniversitesi
Erhan Aydın	Prof. Dr.	İnönü Üniversitesi
Erhan Durukan	Doç. Dr.	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Erol Barın	Yrd. Doç. Dr.	Emekli Öğretim Üyesi
Erol Duran	Doç. Dr.	Uşak Üniversitesi
Ersoy Topuzkanamış	Dr.	Balıkesir Üniversitesi
Esin Yağmur Şahin	Doç. Dr.	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Esra Mert	Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Eva Agnes Csato	Prof. Dr.	Uppsala University
Eyüp Akman	Prof. Dr.	Kastamonu Üniversitesi
Fahri Temizyürek	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Faik Kanatlı	Prof. Dr.	Mersin Üniversitesi
F. Çetin Çetinkaya	Doç. Dr.	Düzce Üniversitesi
Fatih Kirişçioğlu	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Fatma Açık	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Fatma Bölükbaş Kaya	Doç. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Galip Güner	Doç. Dr.	Erciyes Üniversitesi
Gıyasettin Aytaş	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Gürer Gülsevin	Prof. Dr.	Ege Üniversitesi
Hakan Ülper	Doç. Dr.	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Halit Karatay	Doç. Dr.	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Hasan Bağcı	Doç. Dr.	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Hasan Kavruk	Prof. Dr.	İnönü Üniversitesi
Hatice Altunkaya	Yrd. Doç. Dr.	Adnan Menderes Üniversitesi
Hatice Coşkun	Yrd. Doç. Dr.	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Hatice Şahin	Prof. Dr.	Uludağ Ünivesitesi
Hayati Akyol	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Hayati Develi	Prof. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Hayrettin Parlakyıldız	Yrd. Doç. Dr.	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Hülya Argunşah	Prof. Dr.	Erciyes Üniversitesi
Hülya Yazıcı Okuyan	Yrd. Doç. Dr.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Hüseyin Polat	Dr.	Gazi Üniversitesi

İbrahim Gültekin	Doç. Dr.	Kırıkkale Üniversitesi
İbrahim Şahin	Doç. Dr.	Ege Üniversitesi
İsmail Kerimov	Prof. Dr.	Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi
İsmet Çetin	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Jaklin Kornfilt	Prof. Dr.	Syrucase University
Kadir Kaan Büyükikiz	Yrd. Doç. Dr.	Gaziantep Üniversitesi
Kamil İşeri	Doç. Dr.	Dokuz Eylül Üniversitesi
Karlygash Sarekenova	Doç. Dr.	Kazakistan Gumilyev Eurasian National University
Kasım Yıldırım	Doç. Dr.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Kazım Yoldaş	Prof. Dr.	Uludağ Ünivesitesi
Kemalettin Deniz	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Kerime Üstünova	Prof. Dr.	Uludağ Ünivesitesi
Kübra Şengül	Yrd. Doç. Dr.	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Leyla Karahan	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Mahir Kalfa	Doç. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Mehmet Alver	Yrd. Doç. Dr.	Giresun Üniversitesi
Mehmet Aydın	Prof. Dr.	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Mehmet Canbulat	Doç. Dr.	Akdeniz Üniversitesi
Mehmet Dursun Erdem	Prof. Dr.	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Mehmet Kara	Yrd. Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Mehmet Kurudayıoğlu	Doç. Dr.	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Mehmet Temizkan	Doç. Dr.	Mustafa Kemal Üniversitesi
Mehmet Yalçın Yılmaz	Yrd. Doç. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Mesut Gün	Doç. Dr.	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Mihriban Tursun Aydın	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Muammer Nurlu	Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Muhammed Eyüp Sallabaş	Doç. Dr.	Yıldız Teknik Üniversitesi
Muhammed Sami Adıgüzel	Yrd. Doç. Dr.	İstanbul Aydın Üniversitesi
Muhittin Çelik	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Mukim Sağır	Prof. Dr.	Emekli Öğretim Üyesi
Munise Duran	Öğr. Grv. Dr.	İnönü Üniversitesi
Murat Şengül	Yrd. Doç. Dr.	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Musa Çifci	Prof. Dr.	Uşak Üniversitesi
Musa Duman	Prof. Dr.	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Mustafa Altun	Doç. Dr.	Sakarya Üniversitesi
Mustafa Argunşah	Prof. Dr.	Erciyes Üniversitesi
Mustafa Başaran	Doç. Dr.	Bozok Üniversitesi
Mustafa Kurt	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi

Mustafa Sinan Kaçalin	Prof. Dr.	Türk Dil Kurumu Başkanı
Mustafa Volkan Coşkun	Prof. Dr.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Namık Kemal Şahbaz	Doç. Dr.	Mersin Üniversitesi
Nesrin Sis	Prof. Dr.	İnönü Üniversitesi
Nezir Temur	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Nur Hümeyra Erem	Yrd. Doç. Dr.	Erzincan Üniversitesi
Nurettin Demir	Prof. Dr.	Başkent Ünivesitesi
Nurşat Biçer	Yrd. Doç. Dr.	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Nurullah Ulutaş	Doç. Dr.	Muş Alparslan Üniversitesi
Oğuzhan Sevim	Doç. Dr.	Atatürk Ünivetsitesi
Osman Yıldız	Prof. Dr.	Süleyman Demirel Üniversitesi
Ömer Çiftçi	Yrd. Doç. Dr.	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Önder Çağıran	Prof. Dr.	Erciyes Üniversitesi
Özay Karadağ	Doç. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Özlem Bayrak Cömert	Yrd. Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Özlem Demirel Dönmez	Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Ramazan Çiftlikçi	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Raşit Koç	Yrd. Doç. Dr.	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sadet Maltepe	Yrd. Doç. Dr.	Balıkesir Üniversitesi
Sabri Sidekli	Doç. Dr.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Sadettin Özçelik	Prof. Dr.	Dicle Üniversitesi
Sadık Armutlu	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Saim Sakaoğlu	Prof. Dr.	Emekli Öğretim Üyesi
Salih Kürşad Dolunay	Yrd. Doç. Dr.	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Salim Durukoğlu	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Salim Pilav	Yrd. Doç. Dr.	Kırıkkale Üniversitesi
Sedat Balyemez	Yrd. Doç. Dr.	Bartın Üniversitesi
Sedat Maden	Doç. Dr.	Giresun Üniversitesi
Sedat Sever	Prof. Dr.	Ankara Üniversitesi
Selahattin Dilidüzgün	Prof. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Selma Gülsevin	Doç. Dr.	Ege Üniversitesi
Semra Alyılmaz	Doç. Dr.	Atatürk Ünivetsitesi
Sevim Nilay Işıksalan	Prof. Dr.	Ahi Evran Üniversitesi
Seyit Ateş	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Sezgin Demir	Yrd. Doç. Dr.	Fırat Üniversitesi
Sibel Üst Erdem	Yrd. Doç. Dr.	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Siham Zengi	Prof. Dr.	Bağdat Üniversitesi
Songül Taş	Prof. Dr.	İnönü Üniversitesi

Suat Ungan	Prof. Dr.	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Suna Canlı	Yrd. Doç. Dr.	Ömer Halisdemir Üniversitesi
Süleyman Çaldak	Prof. Dr.	İnönü Üniversitesi
Şener Demirel	Prof. Dr.	Fırat Üniversitesi
Şüheda Önal	Yrd. Doç. Dr.	Ömer Halisdemir Üniversitesi
Şükran Dilidüzgün	Doç. Dr.	İstanbul Üniversitesi
Tahir Kerimov	Doç. Dr.	Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi
Talat Aytan	Yrd. Doç. Dr.	Yıldız Teknik Üniversitesi
Taner Namlı	Yrd. Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Tazegül Demir Atalay	Doç. Dr.	Kafkas Üniversitesi
Uli Shamiloglu	Prof. Dr.	Wisconson University
Ülker Şen	Öğr. Grv. Dr.	Gazi Üniversitesi
Yusuf Doğan	Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Yusuf Uyar	Dr.	Gazi Üniversitesi
Zaynabidin Abdiraşidov	Doç. Dr.	Taşkent Devlet Üniversitesi
Zeki Kaymaz	Prof. Dr.	Ege Üniversitesi
Zikri Turan	Prof. Dr.	Sakarya Üniversitesi

Konu Başlıkları

- Dil Becerileri ve Dil Bilgisi Öğretimi
- Dünyadaki Türkoloji Merkezleri
- İki Dillilik ve İki Kültürlülük
- Türkiye Türkçesi ve Ağızları
- Türk Soylulara Türkçe Öğretimi
- Çağdaş Türk Lehçeleri
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
- Tarihi Türk Lehçeleri
- Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı
- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi
- Dil Bilimi
- Türk Dili Tarihi
- Dil Politikaları
- Söz Varlığı

NOT

Yazarların gönderdiği özetler üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.
Düzenleme sadece biçimsel olarak yapılmıştır.

Dil Becerileri ve Dil Bilgisi Öğretimi 1
Yazım ile İlgili Yapılan Araştırmalar 2
Noktalama İşaretlerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri 3
Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Okur Özyeterlikleri ile Okuduklarini Anlama Becerileri Arasındaki İlişki 4
Öğrencilerin Televizyonda Yer Alan ve Görsel Okuma Örneği Olan Akıllı İşaretlere Yönelik Farkındalığı 5
Öğretmen Adaylarının Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi 6
1905 Askerî Okullar Programında Türkçe Eğitimi 7
Türkçe Öğretmenlerinin Dil Bilgisi Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme .. 8
Analitik Düşünme Becerilerinin Okuma Etkinliklerine Uyarlanması 9
Erken Çocukluk Döneminde Erken Okuryazarlık Farkındalığı Ölçeğinin Geliştirilmesi 10
Akademik Yazma Açısından Dergi Yazar Rehberleri 11
Problem Çözme Basamaklarına Göre Yapılandırılmış Görsellerin 6, 7 ve 8. Sınıf İşitme Engelli Öğrencilerin Yazma Tutumlarına Etkisi 12
Millî Değerlerimizin Korunmasında Dilimizin Etkisi 13
Türkçe ve Fransızcada Sıfat-Fiil Yapıları Üzerine Bir İnceleme ve Karşılaştırma Çalışması 14
Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi 15
Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiir Türüne İlişkin Etkinliklerin İncelenmesi 16
Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Yazma Alışkanlıkları 17
Ortaokul 6.Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerisi Başarı Düzeylerinin İncelenmesi 18
1-5. Sınıf "Türkçe ve Türk Kültürü Çalışma Kitapları"ndaki Türkçe Dersi Etkinliklerinin Programdaki Kazanımlara Göre Değerlendirilmesi 19
Cinas ve İham Sanatları Bağlamında Klasik Şairlerde Türkçe Düşünme 20
Eleştirel Okuma ve Tartışarak Okuma Yöntemlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Düzeyine Etkisi 21
Orta Okul Öğrencilerinin Yazma Özyeterlikleri ve Yazım Yanlışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirmesi 22
Orta Okul Öğrencilerinin Türkçe Dersi Akademik Başarıları ve Başarı Algıları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi 23
Türkçe Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Uluslararası Okuma Sınavlardaki Okuduğunu Anlama Düzeyleri Açısından İncelenmesi 24
Metinlerarasılığın Türkçe Eğitiminde Kullanımına Yönelik Etkinlik Örneği: Metinlerarasılık Şablonu 25
Yanyalı Ali Rıza ve Türkçe Dil Bilgisi Terimleri Üzerine 26
Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Özetleme"ye İlişkin Görüşleri 27
Öğretmen Adaylarının Farklı Metin Türlerinde Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Bir Araştırma 28
Türkçe Eğitiminde Dinleme/İzleme Konusunun Sınıflama ve İçerik Bakımından Karşılaştırmalı İncelenmesi 29
Türkçe Öğretmenlerinin Öğretim Tekniklerini Bilme ve Kullanma Yeterliklerinin Belirlenmesi 30
4. ve 5. Sınıf Öğrencilerin Kalem Tutuşlarının İncelenmesi 31
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrenci Metinlerindeki Üst Yapı Düzenlenişine İlişkin Sorunlar 32
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi 33

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrenci Metinlerindeki Üst Yapı Düzenlenişine İlişkin Sorunlar 34
Yabancılara Türkçe Öğretiminin B1 Seviyesinde Yazma Becerisine Yönelik Bir Analitik Rubrik Çalışması 35
Yabancı Dil Olarak Türkçede İkilemelerin Arapçaya Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Karşılıklı İnceleme) 36
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde B2 Düzeyinde Türk Filmleriyle Kültür Aktarımı: Neşeli Günler Örneği .. 37
Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Sıralaması 38
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yardımcı Öğretmenin Rolü 39
Yunus Emre Enstitüsü B1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Yazma Becerisi Etkinliklerinin Kazanımlar ve AB Dil Portfolyosu Açısından Değerlendirilmesi. 40
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Değerlerimizin Yeri Ve Önemi: Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği 41
Ruslara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar 42
Yabancıların Türkçe İhtilasına Yardım Olarak, Ortak Kelimelerin Elektronik Sözlükleri 43
Gürcistan'dan Gelen Öğrencilerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimini Etkileyen Faktörler ve Çözüm Önerileri 44
Osmanlı Döneminde Rusya'da Türkçe Öğrenimi: Sorunlar ve Çözümler 45
Yabancılara Türkçe Öğretimindeki Ders Kitaplarında -Mış Biçimbiriminin İşlevlerinin İncelenmesi 46
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde 47
Dil Bilgisi Konularına İlişkin Öğretici Görüşleri 47
19. Yüzyılın Sonunda Araplara Türkçe Öğretimi-Hazîne-i Esmâ-i Türkiyye Örneği 48
Odessa Milli Meçnikov Üniversitesinde Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Metodları 49
Göçmen Çocuklara Türkçe Eğitimi Veren Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitimin Değerlendirilmesi 50
Yabancı ve İkinci Dil Öğretimiyle İlgili Temel Terimlerin Kullanımına Bakış 51
Öğretmenlerin Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Karşılaştığı Sorunlar ve Bunları Çözme Yolları 52
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Türkçe ve Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Metaforik Algıları 53
Geçici Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretimine Karşı Tutumları 54
Türkçe Öğrenen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yazılı Anlatım Becerilerinin Anlatım Bozuklukları Açısından Değerlendirilmesi 55
TÖMER'lerde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen C1 Düzeyindeki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yabancı Dil Öğrenme Kaygı Düzeylerinin Kur Sonu Başarılarına Etkisi 56
Geçici Eğitim Merkezlerinde Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğreten Öğretmenlerin Materyal Edinimi ve Kullanımı 57
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi İçin Satır Sonunda Kelimelerin Ayrılmasına Yönelik Başarı Testi Geliştirilmesi 58
Türkiye'deki Suriyeli Çocuklara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Oyunların Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi 59
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Duygu Bildiren İfadelerin İncelenmesi 60
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Müziksel İmgelerin Öğrenme Düzeyleri Üzerinde Etkileri 61
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Filmlerinin Kullanılabilirliği Üzerine Bir İnceleme 62
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Klasik Türk Edebiyatından Yararlanma 63
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edilgen Çatılı Fiillerde Şahıs Eki Kullanımı 64
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Yapılan Çalışmaların Eğilimleri 65

Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Üniversite Öğrencilerin Türkçeye Yönelik Kalıplaşmış Düşüncelerinin İncelenmesi 66
Türkiye'de Öğrenim Gören Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Kavramsal Öğrenme Stillerinin İncelenmesi 67
Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğretenlerin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi 68
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Deyim Öğretimi için Kullanılabilecek Film Sahnelerinin Derlemi ve Kullanılabilirliği 69
Dikte Destekli Tekrarlı Okuma Yönteminin Okuma Güçlüklerinin İyileştirilmesi Üzerindeki Etkisi (Yabancı Uyruklu Öğrenciler Örneği) 70
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Tüm Fiziksel Tepki Yönteminin Başlangıç Düzeyinde Oyunlar Vasıtasıyla Kullanımı 71
Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İçin Hazırlanmış Kitap ve Dil Setleri Üzerine 72
Tarihî Türk Lehçeleri 73
Codex Cumanıcus'ta sıfat+kılı Yapısı 74
-GAn + iyelik yok/bar Yapısı Üzerine Bazı Tespitler 75
Çokluk İfadesi Olarak Eski Uygurca talım taşım Eş Çifti 76
Tarihî Türk Yazı Dillerinde Gereklilik İfadesi 77
Eski Anadolu Türkçesinde "-{mAK}+İyelik Eki Yok" 78
Yapısı Üzerine 78
Eski Anadolu Türkçesi Dönemi Eser Adlandırmalarına Bir Bakış 79
Tarihî ve Yaşayan Türk Yazı Dillerinde -gay Eki Üzerine 80
Eski Uygur Türkçesinde Oksimoron 81
Eski Türkçe ö- (düşün-) ve Eski Japonca ömö-p-ü思 (düşün-) Fiilleri Üzerine 82
Eski Uygurca Metinler Kontekstinde Hitapların Üslubi-Ekspressiv İşlevleri 83
Sebep ve Sonuçlarıyla Tarihî Türk Lehçelerinde "t > d" Sedalılaşması 84
Nehcü'l Ferâdis'teki Sözcüklerin Köken Dağılımı 85
Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne Ait Arap Harfli Metinlerde Geçen Alıntı Dil Birimlerindeki Dudak Uyumu Süreci Üzerine 86
Divan-ı Hikmet ile Divanü Lügati't Türk'ün Sözcük Düzeyinde Karşılaştırılması 87
Eski Anadolu Türkçesinde +{A} Durum Biçimbiriminin İşlevleri 88
Darendeli Bekâyînin Battalnamesinin Yeni Bir Nüshası 89
Türk Dili Tarihi 90
Günümüzde Halaçlar ve Halaç Türkçesi (Cavad Heyetin Araştırmaları Esasında Halaç Türkçesinin Esas Özellikleri) 91
Türk Kökenli Kelimelerin En Eski Fonolojik Sonluğu (Eski Türk Dili- XVII yüzyıl Azerbaycan Türkçesi) 92
14. Yüzyıl Azerbaycan Türkçesinde «Tanrı» Kelimesinin Arap Kökenli Paralelleri 93
Varka ve Gülşah Mesnevisinin Yeni Bir Nüshası: Kastamonu Nüshası 94
Tarihî Türk Lehçeleri Ve Türkiye Türkçesinde Ünlü ve Ünsüz Seslerin Kullanım Sıklığı "A-K" Dil Türkçe 95
Türkçeye Hizmet Eden İtalyanlar 96
Kutadgu Bilig'de Süreklilik Mefhumuna Semantik Bakış 97
Eski Orhun Yazıtlarındaki Türk Antroponimleri ve Onların Modern Türk Dünyasında Uğulanma Düzeyi 98

Karamanoğlu Mehmed Bey ve Türkçe Meselesi 99
Eski Türkçede İrade Fiilleri 100
Bursa Cönkleri ve Cönklerdeki Dil İncelemesinin Gerekliliği Üzerine 101
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Türkiye Türkçesi Dilbilgisi Kitaplarında Fiil İşletiminin Ele Alınması Üzerine 102
Kuanşi İm Pusar'da Fiilimsiler 103
Orhun Anıtı Çalışmasının Gerçek Sorunları 104
Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı 105
Türkçe Öğretmenlerinin Öz Yeterliğini Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme 106
Öğrencilerin Bağlayıcı Bilgisi ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişki 107
Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" Serisinin "Konu-İleti-Karakter" Bağlamında İncelenmesi 108
Türkçe Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Eğitim Felsefelerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi (Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Örneği) 109
Türkçe Öğretim Programlarında Ezber ve İnşat Derslerinin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme 110
2015 ve 2017 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması (5-8. sınıf) 111
Türkçe Öğretmen Adaylarının Çocuk Edebiyatı Dersi Başarı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma 112
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Türkçe Dil Etkinliklerinde Kullandıkları Yöntemler (Malatya İli Örneği) 113
Türkçe Öğretmen Adaylarının Okuyucu Tipleri Üzerine Bir İnceleme 114
Dost Kitaplar Dost Öğrenciler Kitap Okuma Projesinin Değerlendirilmesi 115
İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi 116
Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Kullanımı 117
Akademik Okuma Ve Yazma Becerisini Geliştirmek İçin Güdüleyici Materyal Önerisi: Mehmet Kaplan'ın Âli'ye Mektuplar'ı 118
Ortaokul Öğrencilerinin Medya Tüketiminde Çevre Faktörü 119
2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Yazma Eğitimi Açısından İncelenmesi 120
Eleştirel Düşünme Becerisini Kazandırma Bağlamında Chrıstıne Nöstlınger'in Kitaplarının İşlevi Üzerine Bir İnceleme 121
Örnek Olay İnceleme Yöntemi ve Türkçe Öğretiminde Kullanılması 122
SQ4R Stratejisine Göre İşlenen Metne Yönelik Sınıf Öğretmeni ve Öğrencilerin Görüşleri 123
Yedinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik Dil Bilgisi Başarı Testi Geliştirme: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması 124
TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarının Değer Eğitimi ve 125
Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından İncelenmesi-I 125
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Antonimlerin Durumu 126
Yabancı Dil Öğretiminde Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine 127
PISA 2018 Çerçeve Metninden Hareketle "Readıng Lıteracy" (Okuma Alanı Okuryazarlığı) Kavramına Bakış 128
PISA 2018 Çerçeve Metni'ndeki Okuma Alanı (Readıng Lıteracy) ile 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı Okuma Alanının Karşılaştırılması 129
Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküleri"ndeki Değerlerin Eşdizimli Sözcükler Bağlamında Değerlendirilmesi 130
8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki "Milli Kültür" Temasında Yer Alan Metinlerin Sanatsal ve Sportif Ögeler Açısından İncelenmesi 131
Edebiyat Öğretiminde Türkçe Dersinin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme 132

Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Düşünceyi Geliştirme Yolların Kullanma Becerileri Üzerine Bir Araştırma 133
Behiç Ak'ın "Bebek Annem" Romanındaki Değer Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme 134
Türkçe Öğretmeni Adaylarının Sosyal Medya Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma 135
Yeni Programa (2015) Göre Hazırlanan Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme 136
Evrensel Değerler Işığında Hasan Ali Toptaş'ın "Ben Bir Gürgen Dalıyım" İsimli Çocuk Kitabı; Korku Dağları'ndan Utanç Dağları'na 137
Sevim Ak'ın Eserlerindeki Sözvarlığı Unsurları 138
1928 Yılında Yayımlanan 'Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda Yer Alan Şiirlerin Türk Edebiyatı Literatüründeki Yeri 139
Ortaokul Öğrencilerinin Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlama Becerilerinin Boylamsal Değerlendirilmesi 140
İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Kültürel Değerler 141
Ortaokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinde Tercih Ettiği Edebî Türler Üzerine Bir Araştırma 142
Öğretmen Adaylarının Türkçenin Güncel Sorunlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi 143
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Lisansüstü Öğrencilerinin Dil Eğitiminin Temel Kavramlarıyla İlgili Yeterlilik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma 144
Kırmızı Şemsiye Adlı Yapıtın Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından Çocuk Okur Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi 145
Çağdaş Türk Lehçeleri 146
I.Bakü Türkoloji Kurultay'ında (1926) Bekir Çobanzade'nin Ortak Türk Dili Projesi 147
Mişer Tatar Ağızlarının Belirleyici Dil Bilgisel Özellikleri 148
Türkiye Üniversitelerinde Çağdaş Türk Lehçelerinin Öğretimi Sorunları Üzerine Tespitlerim (Azerbaycan Örneği) 149
Ağızlarla İlgili Deyimler Etnik Düşüncenin Tezahürü Gibi 150
Derbendnâme'de (613 Nu.'Lu Nüsha) Fiilimsiler 151
Şereflikoçhisar (Ankara) ve Kulu'da (Konya) Yaşayan Nogay Türklerinde "Şın"Lar Üzerine Bir Araştırma 152
Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan Şiirinde Fonetik Düzeyde Mecaz 153
Türkmen Türkçesinde Fiilimsilerin Kalıplaşmasıyla Oluşan Sözcükler 154
Türkiye Türkçesinde Organ Adları İle İlgili Deyimler ve Onların Azerbaycan Türkçesinde Karşılığı 155
Afganistan'da Yaşayan Oğuz Türklerinin Üç Boyu Üzerine Bir 156
Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Kelime Gruplarının Tasnifi Üzerine 157
Kreşin Tatar Ağızlarının Dil Özellikleri 158
Harras Eyüp'ün Şiir Dünyası 159
Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Gönül Kelimesinin Bağlamları 160
Uygur Atasözleri Hakkında İncelemeler 161
Azerbaycan Atasözlerinde Dil ve İletişim Kavram Alanı Üzerine Bir İnceleme 162
Kaşkay Türkçesinde Arkaik Sözler 163
Çok Dilli Devlet Şartlarında Anadili Eğitimi: Başkurt Türkçesi Örneği 164
Kazak Türkçesinde İsimden Fiil Türeten +La- Ekinin İşlevleri Üzerine Bir Deneme 165
Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler 166
Kırgız Türkçesindeki Bazı Moğolca Asıllı Kelimeler Üzerine 167

"Kefensiz Kömilgenler" Adlı Eserde Kullanılan Akrabalık ve Hitap Sözcüklerinin Birkaçı Üzerine 168
Kırım Tatarcasında Sosyal Hayatta Kullanılan Kalıp Sözler 169
Uygur Türkçesinde +Lar Ekinin Farklı Bir İşlevi Üzerine 170
Yeni Uygur Türkçesinde "Qil-" Yardımcı Fiilinin Sıfır İşlevi Üzerine 171
Türkmencenin Dört Boyutlu İmla Kılavuzu Üzerine Bir Deneme 172
Türkmen Edebiyatında "Dutar" Üzerine Bir Araştırma 173
Problems Of Terms In Turkıc Languages 174
Türk Dillerinde Kullanılan Belgesiz Zamirler ve Onların Özellikleri 175
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi 176
Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro Dili ve Tiyatroda Türkçenin Kullanımı Hakkındaki Görüşleri 177
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yazma Becerisine Yönelik Algıları 178
Terimlerin Akademik Öğrenme Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri 179
Revize Edilen Türk Dili ve Edebiyatı Ders Programının Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi 180
Farsça Yazılmış Hiciv ve Hezllerde Görülen Türkçe İbarelerin Üsluba Etkisi 181
Klasik Şiir Dilinin Söyleyiş Temelli Ritmik Yapısı Üzerine 182
Liselerimizde Edebiyat, Dil Bilgisi, Dil ve Anlatım Derslerinde Öğrencilerin Tutumlarındaki Olumsuzluklar ve Çözüm Önerileri 183
Dil Bilimi 184
Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Üslûp Çeşitliliği 185
Modern Şiir Teknikleri Çerçevesinde Gençliğe Hitabe'nin Üslup Açısından Değerlendirilmesi 186
İdeolojinin Dilin Sosyal Diferansiyelleşmesine Etkisi 187
Gramatikal Eşitsizlik ve Türkçenin Gramatikal Sistemi 188
Derin Yapı-Yüzey Yapı Ayrımı Bağlamında Dönüşüm Kavramının Türkçe Tümcelerde Uygulanabilirliği 189
Reklam Dilinde Mutluluk Vaadinin Dilbilimsel Açıdan Çözümlenmesi 190
Neticetü's Süluk Fi Nasihatü'ül Müluk'ta Kadın Metaforu: Kadın Sözcüğünün Toplumdilbilimsel Açıdan İncelenmesi 191
Antalya'nın Korkuteli İlçesinin Köy Adları Üzerine Bir İnceleme 192
Baki'nin Şiirlerinden Peirce'in Göstergebilim Kuramı ile Karakter Çözümlemesi 193
Bir Kiplik İşaretleyicisi Olarak Olumsuzluk 194
Türkçede Aktarma Cümleleri Üzerine Bir Değerlendirme 195
Dilin Anlam İnşasında Adıllar 196
Edebî Metinlerde Kişisel Çağrışıma Dayalı Bağdaşıklık Unsurları 197
Uygur Göç Destanı'nda Sembolik Çevrim 198
Türkçede Etken Çatı Kavramı Üzerine 199
Türkçede Kelime Grupları ya da Öbek Yapı 200
"Sadece Kendi Düzenini Tanıyan Bir Dizge" Olan Dilin, Anlam Olanakları İle Genişleyerek Bir Üst Dil Oluşturması: Çador'da İmge Ve Alışılmamış Bağdaştırmalar 201
+Lar Biçimbiriminin Dilek/Temenni İşlevi Üzerine 202
Bağlama Edatlarıyla (Bağlaçlarla) Bağlanan Türkçe ve Arnavutça Cümleler Üzerine 203

Türkçe Alıntı Sıfatlarla Yapılan Arnavutçada Önek ve Sonekli Sıfatların Paradigması Üzerine 204
Belâgat'in Türkçeleşmesi Sürecinde Mihalicî Mustafa Efendi'nin Zübdetü'l-Beyân'ı 205
Sözcüğü Sözcüğüne (Motamot) Çeviri Denemeleri ve Dezavantajları Üzerine 206
Hüseyin Karatay'ın Eserlerinde Söylem Çözümlemesi 207
Söz Varlığı 208
Yerlileştirme ve Güncelleme Yollarıyla Türkçede Söz Yapımı 209
Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın 209
Yaşar Kemal'in Teneke Romanında Söz Varlığı 211
Türkçede İkili Karşıtlık Kavramları Olarak "Erdem ve Kusur" 212
Yerel Basında Kelime Sıklığı: Trabzon Örneği 213
Kıbrıs Türk Çocuk Oyunlarındaki Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme 214
Karamanlı Türkçesi Dialogoi Ellino-Turko-Gallo-Agglo-İtalikoi Adlı Bir Sözlükçe 215
Firdevsü'l-İkbâl'de Geçen Ölçü Adları 216
Âşık Esirî'de Söz Varlığı ve Arkaik Sözcüklerin Kullanımı 217
Lügat-İ Türki, Arabi, Farisi'de Hastalık Adları ve Tıp Terimleri 218
Germiyanoğlu II. Yakup Bey Taş Vakfiyesi'nin Dil Özellikleri Açısından Eğerlendirilmesi 219
Ahilik Kültürü İle İlgili Terimler ve Tabirler Açısından Burgazî Fütüvvet-Nâmesi'nin İncelenmesi 220
Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Dijital Okuryazarlık Bağlamında Değerlendirilmesi 221
Atasözlerimizdeki Matematik İfadeler 222
Anamdan Duyduğum İki Kelime: "Alaḫmak" Ve "Zoruḫmak" 223
Kıranta Kelimesinin Kökenine Dair 224
Dile Giren Yeni Göstergeler Üzerine 225
Gazi Üniversitesi Vakfı Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesinin Derlem Tabanlı İncelenmesi 226
Okuma Eğitimi Açısından Bestami Yazgan'ın Çocuklar için Kaleme Aldığı Masal Metinlerindeki Söz Varlığı Ögeleri 227
Kömürhan Köprüsü Harput'a Bakar Türküsünün Söz Varlığı 228
Söz Diziminde Zaman Bilgisini Vurgulama 229
Zati'nin Divanında Söz Varlığı 230
Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Sayılar: "İki" Örneği 231
Türk Dilinden Slav Dillerine Kuru Gıda İhracatı 232
TDK Türkçe Sözlük'te Yeterlik Fiillerinin Madde Başı Olarak Seçilmesi Üzerine 233
Türkçe Dersi Ortaokul Öğrenci Çalışma Kitaplarındak Etkinliklerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma 234
Malatyalı Sun'î ve Fethu'l-Fettâh Adlı Üç Dilli (Arapça-Farsça-Türkçe) Manzum Sözlüğü 235
Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük'teki Ağız Sözcükleri Üzerine 236
Kastamonu ve Yöresi Ağızlarında Mantar Adları 237
Rusçanın Ağızlardaki Türkçe Sözcükler -Kuzey Ağızları Örneğinde- 238
"Yengeç" Sözcüğünün Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme 239
Türkiye ve Azerbaycan'da Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Alıntı Sözcüklerin Kökenleri Açısından Karşılaştırılması 240

10. Sınıflarda Okutulan Osmanlı Türkçesi Ders Kitabındaki Etkinlik Bölümlerinin Sözcük Dağarcığının Değerlendirilmesi 241
Olduğu Gibi Yapısı Üzerine 242
Malatya Türkülerinde Söz Varlığı 243
Tes, Tariat ve Şine Usu Yazıtlarında Sözlüksel Çok Anlamlılık 244
Salah Birsel'in Kahveler Kitabındaki Farklı Söz Kalıpları 245
Bu Cânum Yagmâ Olsun: Yunus Emre'de "Yagmâ" Çağrışımları 246
Satıraltı Sözlüklerde Madde Başlarının Eşanlamsal Karşılıkları 247
Ahmet Midhat Efendi'nin "Fenni Bir Roman Yahut Amerika Doktorları" Adlı Romanı'da Yer Alan Batı Kökenli Sözcükler Üzerine Bir İnceleme 248
Dil Politikaları 249
Türkçe Bir Dünya Dili mi? 250
Türkiye'deki Turistik Lokanta Menülerinin Dili 251
Büyük Türkolog Mırza Kazımbeyin Dil Politikası 252
Tarık Buğra'nın "Düşman Kazanma Sanatı"nda Dil Politikalarına Yönelik Eleştiriler ve Bugüne Katkısı 253
Yönetim Bilimi ve Siyaset Bilimi Terimlerine Önerilen Türkçe Karşılıkların Kamu Yönetimi Öğrencileri Arasında Bilinirliğinin Araştırılması: İnönü Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Örneği 254
Yurt Dışında Yaşan Türklere Yönelik Dil, Eğitim, Kültür Politikaları: Millî Kültür Şûraları 255
Dijital Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türkçe Öğretimi: Yunus Emre Enstitüsü İnternet Sitesi İncelemesi 256
Felsefe Metinlerinin Çevirilerinde 'Türkçe Karşılık Bulma' Problemleri 257
Kısa Mesaj Türkçesinden Sosyal Medya Türkçesine 258
İki Dillilik ve İki Kültürlülük 259
Tatar ve Türk Masallarında Onomastik Birimlerin Kullanım Özellikleri 260
Makedonya Üsküp Türklerinin Dilsel ve Kültürel Yönelimlerine Toplum Dilbilimsel Bir Bakış 261
Bulgaristan'da Türkçe Eğitiminin Bugünü ve Geleceği 262
Lengüistikte ve Lingüistik Metotlarda Dil ve Kültürün Karşılıklı Bağının Meseleleri (Etnoligüistik Özellikleri) 263
İsveç'te Yaşayan İki Dilli Türk Öğrencilerin Ana Dili Türkçeyi Öğrenme Durumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi 264
Çok Uluslu (Multinational) Ailelerin Çocuklarının Resimlerden Hareketle Türkçe Hikâye Anlatma Becerilerinin İncelenmesi -İngiltere/Nottingham Örneği- 265
Makedonya'da Türkçe Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri 266
Türk Soylulara Türkçe Öğretimi 267
Türk Cumhuriyetlerinin Türkiye ile İlişkilerinde Türkiye Türkçesinin Etkisi ve Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Eğitimi 268
Prof. Dr. Turan Yazgan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Türkçe Öğretimine Katkıları 269
Türkiye Türkçesi ve Ağızları 270
Türkiye Türkçesi Ağızlarında Türkçe Kelimelerde Görülen /J/ Sesi Üzerine Notlar 271
Kültür ve Dil Etkileşimi Açısından Romanya Tulça İli Babadağ İlçesi Türk Ağızları 272
Silistre İli Dulovo İlçesi Türk Ağızlarında Bektaşilikle İlgili Sözcükler ve Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme 273
Batı Trakya'nın İskeçe Kentinde Gürcistanlı Bir Kafkas Türkçesi Konuşuru: Elpida Kutanidu 274

Ödemiş Ağzında "Ag" Grubunun Farklı Bir Varyantı Üzerine 275
+{Dan} Durum Biçimbirimi Nöbetleşmeleri 276
Doğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Tespit Edilen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme 277
Yazıtlarda Geçen Ida Taşta İkilemesinin Türkiye Türkçesinde ve Ağızlardaki Karşılıkları 278
Osmaniye Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar 279
Millî Hafıza: Yörüklerde Atalar Sözü 280
Sivas İli Ağızlarında Bitki Adları 281
Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılan İşaret Zamirleri Üzerine 282
Türkiye Türkçesinde {–Sa} Dışında Şart Bildiren Yapılar 283
Türkiye Türkçesi-Karaçay Malkar Türkçesi Ağzı Dil Etkileşimleri 284
Belirtisiz İsim Tamlamalarında Görülen Bir Ses Olayı 285
Anadolu Ağızlarında Ünsüz Türemesi 286
Türkçede İnsan Tavsifleri ve Karaman İli Berendi Köyü Örneği 287
Dede Korkut Hikâyelerinde Ünlemler ve "Ahı" Sözcüğü 288

IX. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Dil Becerileri ve Dil Bilgisi Öğretimi

ÖZET BİLDİRİLERİ

Yazım ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Halit KARATAY
Ozan İPEK

Öz: Yazı; duygu ve düşüncenin sözcüklere aktarılması ise yazım da duygu ve düşüncelerin aracı olan sözcüklerin ve onlara ulanan eklerin yazıda ölçünlü kullanılmasıdır. Bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesi olarak tanımlanan yazım o dilin söz varlığını, kullanıldığı dönemde geçerli olan ses ve biçim açısından belirlenmiş kurallara uygun olarak yazıya geçirilmesidir. Sözcüklerin ve onlara ulanan eklerin yazımında belirlenen kurallar, dilin art ve eş zamanını geliştirir, zaman ve uzam açısından dili güçlü bir iletişim aracı yapar. Yazımın amacı dilin ölçünlü kullanımını sağlamak ve yazılı iletişimde birlik meydana getirmektir. Yazım, yazıda ortaya çıkabilecek karışıklıkları engellemek, yanlış okumaları ortadan kaldırmak, anlamayı kolaylaştırmak ve bir dile mensup herkesin aynı şekilde okuma ve yazmalarını mümkün kılmak gibi yazılı iletişim açısından son derece önemli işlevlere sahiptir.

Alanyazında yazım sorunları ve öğretimi üzerine farklı zamanlarda ve öğretim düzeylerinde yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak bu araştırmaların birçoğunun birbirini tekrar ettiği ve yapılan araştırmalarda yazım ve öğretiminin asıl sorunlarına değinilmediği görülmektedir. Bu problem durumundan hareketle, bu çalışmada yazım hakkında yapılan araştırmaların betimlenmesi ve sınıflanması yapılmış, bu alanda yapılması gereken diğer çalışmalara değinilmiştir. Araştırmaya veri toplamak için yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan tezler ve bireysel araştırmaların içerik analizi yapılmıştır. Yapılan çalışmalar, içeriklerine göre betimsel ve deneysel olarak sınıflandırılmış ve bu çalışmaların içerikleri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ardından konuyla ilgili yapılması gereken diğer çalışmalar hakkında önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Türkçe eğitimi, yazım, imlâ, yazım sorunları, yazım öğretimi

Noktalama İşaretlerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Mehmet KURUDAYIOĞLU
Onur DÖLEK

Öz: Temel dil becerilerinin geliştirilmesinde noktalama işaretlerinin önemli bir yeri vardır. Alanyazında yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin noktalama işaretlerini kullanım düzeylerinin düşük olduğu görülür. Bu noktada Türkçe öğretmenlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Araştırmada noktalama işaretlerinin öğretim süreci ile ilgili Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu görüşlerin noktalama öğretimine yönelik geliştirilebilecek yöntem, teknik, stratejiler ve alınacak önlemler konusunda önemli olabileceği düşünülmektedir. Öte yandan öğretmenlerin görüşlerinden hareketle elde edilecek verilerin noktalama işaretleri kullanım becerilerinin ve dolaylı yoldan temel dil becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayabileceği söylenebilir. Bu bağlamda araştırmanın amacı noktalama işaretlerinin öğretilmesi sürecine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin ne tür görüş ve yaklaşımlara sahip olduğunu belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu otuz sekiz Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada altı açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Türkçe öğretmenlerinin noktalama işaretlerinin temel dil becerilerindeki önem ve işlevinin büyük oranda farkında oldukları, noktalama işaretlerinin öğretiminde düz anlatım ve soru-cevap yöntemlerini daha çok yeğledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen diğer sonuçlar ise Türkçe öğretmenlerinin noktalama işaretlerine yönelik Türkçe çalışma kitaplarında yer alan etkinlikleri yeterli sayıda ve nitelikte bulmadıkları ve noktalama işaretlerinin kullanım düzeyini belirlemeye yönelik büyük oranda yazılı metin çözümlemesi, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli test gibi ölçme ve değerlendirme çalışmaları yaptıklarıdır.

Anahtar sözcükler: Noktalama işaretleri, Türkçe öğretmeni, öğretim.

Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Okur Özyeterlikleri ile Okuduklarini Anlama Becerileri Arasındaki İlişki

Hatice ALTUNKAYA

Öz: Bireylerin karşılaştıkları bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepki gerektiren durumlarda, kendi kapasiteleri ile ilgili farkındalıkları özyeterlik algılarını oluşturur. Bireyin özyeterliğine ilişkin düşünceleri, başarılı olup olmamada etken olan faktörlerdendir. Özyeterlik inancı ilk kez 1977 yılında Bandura tarafından ortaya konulan "sosyal biliş teorisi"nin bir kavramıdır. Çalışmada, ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin okur özyeterlik algıları ile okuduklarını anlama becerileri arasındaki ilişki araştırılacaktır. Veri toplama araçları olarak Ülper, Yaylı ve Karakaya (2013) tarafından geliştirilmiş "Okur Özyeterlik Ölçeği" ve Dedebali (2008) tarafından geliştirilen "Okuduğunu Anlama Akademik Başarı Testleri" kullanılmıştır. Söz konusu ölçek ve testler, Aydın ili Efeler ilçesinde ortaokul sekizinci sınıfta öğrenim gören 450 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada, öğrencilerin okur özyeterlik algıları ile okuduklarını anlamaları arasındaki ilişkiyi tespit etmenin yanı sıra öğrencilerin okur özyeterlik algıları ve okuduklarını anlama seviyeleri, cinsiyet ve TEOG başarı puanı değişkenlerine göre de araştırılacaktır. Okuma becerisinin duyuşsal boyutunda yer alan Okuduğunu anlama üzerinde etkili olabilen okur özyeterlik algısına ilişkin durumlar saptanarak eğitim ortamlarına yönelik öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Özyeterlik, okuma, okuduğunu anlama.

Öğrencilerin Televizyonda Yer Alan ve Görsel Okuma Örneği Olan Akıllı İşaretlere Yönelik Farkındalığı

Müzeyyen ALTUNBAY

Öz: Günümüz insanı teknolojiyle ve teknolojinin getirdiği yenilikler ile çepeçevre kuşatılmış durumdadır. Bilgisayar, tablet ya da akıllı telefon ile sosyal medya kullanım yaşının giderek düşmesi, bunun en somut kanıtıdır. Bununla birlikte 21. yüzyılda artan tüketim kültürü reklam sektörünün çığ gibi büyümesine, bu durum ise yazılı metinler kadar görsel malzemenin de giderek artmasına neden olmaktadır. Görsel malzemenin atması beraberinde bu malzemenin okunmasını, yorumlanmasını ve doğru anlamlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle 21. yüzyılda yeni bir okuryazarlık türü olan "görsel okuryazarlık" kavramı karşımıza çıkar. Sıklıkla vurgu yapılan "görsel okuryazarlık", okuma becerisi içinde değerlendirilmekte olup "görsel okuma" başlığı altında incelenmektedir. Görsel okuma, kısaca yazılı metin dışındaki diğer görsel malzemenin (çeşitli simge ya da semboller, grafik ya da tablolar, levhalar, işaretler vb.) amacını doğru algılamak, yorumlamak ve değerlendirmek şeklinde tanımlanabilir. Görsel okuma ve görsel okuryazarlık üzerine yapılan çok sayıda çalışma (İşler, 2002; Şahin, Kurudayıoğlu, Çelik, 2013; Yılmaz, 2013 vd.) mevcuttur. Görsel okumaya ilişkin şekillere ya da sembollere hayatın he alanında (hastahanede, yolda, bankalarda, tatil beldelerinde, okullarda vb.) rastlanılabilir. Hayatı kolaylaştırmak, dikkat çekmek, uyarmak ya da bilgi vermek için kullanılan bu işaretlerin yaygın olarak kullanıldığı bir diğer alan televizyonlardır. Özellikle uyarma, dikkat çekme vb. amaçlarla kullanılan ve RTÜK tarafından "Akıllı İşaretler" olarak adlandırılan bu simgeler, belirli programlarda ve saatlerde kullanılmaktadır. Her işaretin kullanım amacı farklıdır. Bu çalışmada ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin televizyonda yer alan akıllı işaretlere yönelik farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış olup tarama modeli kullanılarak veri toplanmıştır. Verilerin analizi ile elde edilen sonuçlar bulgular kısmında sunulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Akıllı işaretler, görsel okuma, görsel okuryazarlık, Türkçe eğitimi.

Öğretmen Adaylarının Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi

Bilge BAĞCI AYRANCI

Filiz METE

Öz: Yazılı anlatım becerisi bireye özellikle resmi işlerinde ve meslek hayatında gerekli olan bir beceridir. Yazılı anlatım becerisi bakımından bir öğretmenin öğrencisine de rol model olacağı da unutulmamalıdır. Bu bakımdan öğretmen adayı durumunda olan eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi ve ilgili konuya ilişkin çözüm önerileri ana dili eğitimi için çok önemli bir husustur.

Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesinde eğitim görmekte olan gönüllü öğrencilere serbest konulu kompozisyonlar yazdırılmış ve kompozisyonlar tanımlayıcı istatistik ve içerik analiziyle incelenmiştir. İçerik analizi birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006) Öğrencilere konu verilmemesinin sebebi literatürde yazma konusu verilmediğinde yazan kişinin kendini daha özgür hissettiğinden daha çok veri verebilmesindendir. Bu sayede yazılı anlatım hataları da daha ayrıntılı incelenmiş olacaktır. Veriler incelenmiş ve kodlanmıştır. Bu süreçte toplanan veriler, yazılı anlatım değerlendirme ölçeğine göre değerlendirilmiştir. Bulgulara göre önerilerde bulunulmuş ve diğer araştırmalarla sonuçlar kıyaslanmıştır.

Araştırma eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatımlarında bulunan ve öğretim üyelerinin sıklıkla dile getirdiği hataları somut olarak ortaya koyması bakımından önemlidir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının yazılı anlatımlarında hata yaptıkları konular da açıkça ortaya konulduğundan öneriler kısmı ile alana ilişkin ciddi çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir. Konu ile ilgili olarak önceden yapılmış çalışmalarla kıyaslandığında eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım konusundaki gelişimleri de tarihsel süreçte bu çalışmayla ortaya konmuş olacağı beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Dil becerileri, Türkçe eğitimi, öğretmen, yazılı anlatım.

1905 Askerî Okullar Programında Türkçe Eğitimi

Ersoy TOPUZKANAMIŞ

Öz: Çalışmada 1905 yılında hazırlanan askerî okulların programlarında Türkçe eğitimiyle ilgili dersler incelenmeye çalışılacaktır. Program iptidai, rüştiye, idadi ve harbiye adları altında toplam 9 yıllık öğrenim süresini kapsamaktadır. Programın en dikkat çekici özelliği birçok dersle ilgili program adı altında bir soru listesi vererek her bir soruya karşılık gelen puanı da göstermesidir. Bunun yanında derslerin nasıl işleneceğiyle ilgili yöntem bilgisi ve sınavlarda yapılacak ölçme ve değerlendirmeyle ilgili de ölçütler de ayrı ayrı verilmiştir. Fakat hangi dersin kaç saat olduğuna ilişkin bir bilgi verilmemiştir.

Türkçe eğitimiyle ilgili dersler dönemin anlayışına uygun olarak farklı dil becerilerine karşılık gelecek şekilde esma-i Osmaniye, kıraat-i Osmaniye, imla-yı Osmani, sarf-ı Türki, nahv-i Osmani, kavaid-i lisan-ı Osmani, kitabet gibi farklı adlar altında verilmiştir. Bu derslerin çoğunlukla dil bilgisi içeriğinde olduğu dikkat çekmekle birlikte okuma ve yazma becerilerine yönelik derslerin yer aldığı fakat konuşma ve dinleme becerilerine hiç değinilmediği görülmektedir. Bu durumun, o dönemin genel eğitim felsefesinin bir yansıması olduğu gibi askerî personel yetiştiren bu okullardan mezun olacakların resmî yazışmaları bilmeleri gerektiği düşüncesini de işaret ettiği söylenebilir. Okuma merkezli derslerde ezber, bir yöntem olarak önerilmektedir. Yazma merkezli derslerde ise ürün yaklaşımının özellikleri açıkça görülmektedir. Derslerde doğrudan önerilmemekle birlikte öğretmenleri düz anlatım yöntemine yönlendiren ifadeler bulunmaktadır. Çalışmanın Osmanlı son dönemindeki Türkçe eğitiminin askerî okullar örneğinde bir görünümünü sunması bakımından alana katkı sağlaması umulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Türkçe eğitimi, program, askerî okul.

Türkçe Öğretmenlerinin Dil Bilgisi Eğitiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme

Naciye BAŞPINAR YÖRÜK

Öz: Bu araştırmada temel amaç ortaokul Türkçe dersinde öğrencilere dil bilgisi eğitimi verilirken karşılaşılan sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini tespit etmektir.

Dil bilgisi eğitimi Türkçe eğitiminin hem önemli materyallerinden hem de önemli sorunlarından olagelmiştir. Bundan dolayı araştırmacılar dil bilgisi eğitimini önemsemişlerdir. Araştırmanın veri toplama aracı araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Form uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Toplam 30 Türkçe öğretmenine uygulanan formda dil bilgisi eğitimi yaparken karşılaştıkları sorunlara ilişkin açık uçlu sorular sorulmuş; böylece dil bilgisi eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri, öğretmenlerin ifadeleri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin yazdıkları her bir soruna yönelik çözüm önerileri yazmaları istenmiştir. Görüşmelerin yazılı dökümleri okunarak veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Sorunlara ilişkin ifadeler gruplandırılmış, aynı yöndeki cümleler sayısal verilere çevrilmiş ve elde edilen sonuçlar tablolaştırılıp sunulmuştur.

Nitel yöntemler kullanılarak yapılan bu araştırmanın sonucunda dil bilgisi eğitiminde öğrenciden kaynaklanan sorunların başında "Öğrencileri dil bilgisi konularını soyut (teorik) bulmaları" ifadesi yer almaktadır. Öğretmenden kaynaklandığı düşünülen öncelikli sorun "Öğretmenlerin konuları teorik düzeyde anlatmaları" cevabı olmuştur. Program ve kitaplardan kaynaklanan sorun "Kitaplardaki dil bilgisi etkinliklerinin sayı ve nitelik bakımından yetersiz olması" şeklindedir. Dış etkenler ve diğer sebeplerden kaynaklandığı düşünülen sorun "Bazı iletişim araçları ve sosyal medyada dile özen gösterilmeden kullanılması."olarak tespit edilmiştir. Bu sorunlara yönelik en çok tekrarlanan çözüm önerileri de belirlenmiştir. Ayrıca verilen cevaplar arasında öğretmenlerin yaşları, cinsiyetleri ve meslekteki kıdemlerine yönelik anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretmenleri, dil bilgisi eğitimi, sorunlar ve çözüm önerileri

Analitik Düşünme Becerilerinin Okuma Etkinliklerine Uyarlanması

Osman ÖZDEMİR

Öz: Bu çalışmanın amacı, üst düzey düşünme becerileri arasında yer alan analitik düşünme becerilerinin okuma eğitimi çerçevesinde ne şekilde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktır. Analitik düşünme becerisi, bütünün parçalara ayrılması, parçaların birbiri arasında ilişki kurulması ve parçaların bütün ile ilişkisinin ortaya koyulabilmesini içermektedir. Okuma işleminde bireylerin parçadan bütüne veya bütünden parçaya birçok işlem yaptığı bilinmektedir. Kelime, cümle, paragraf ve bölüm gibi alt boyutlardan oluşan metinlerin anlaşılmasında bu parçaların birbiri ile ve metnin bütünü ile olan ilişkileri, anlamanın gerçekleşmesi için gerekli ögelerdir. Analitik düşünme becerileri, okuduğunu anlamanın yanında düşünce boyutunda sistematikliği sağlamada, eldeki verilere dayanarak mantıklı çözümler üretmede ve farklı olay, olgu ve durumlar arasında ilişki kurabilmede önemli bir işlev görmektedir. Dolayısıyla analitik düşünme becerisinin geliştirilmesinin okuduğunu anlamanın yanında günlük hayata ve akademik becerilere yönelik birçok yarar sağlayacağı da düşünülmektedir. Bu çalışmada ilk olarak alanyazın taraması ile analitik düşünme becerilerinin çerçevesi çizilmiş ve okuma becerisi ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Daha sonra Bloom'un bilişsel taksonomisinde yer alan analiz basamağına ilişkin beceriler temele alınarak bu beceriler ve becerilerin altlarında belirlenen görevleri okuma etkinlikleri ile kazandırılmayı amaçlayan alıştırmalar oluşturulmuştur. Bu beceriler: maddenin analizi, ilişkilerin analizi, örgütleme esaslarının analizi başlıkları altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda okuma etkinlikleri ile analitik düşünme becerilerinin hangi alt dalının ne şekilde geliştirilebileceğine yönelik etkinlik örnekleri ortaya koyulmuştur.

Anahtar sözcükler: Analitik düşünme becerileri, Türkçe öğretimi, okuma eğitimi, üst düzey düşünme becerileri

Erken Çocukluk Döneminde Erken Okuryazarlık Farkındalığı Ölçeğinin Geliştirilmesi

Munise DURAN

Başak KASA

Öz: Erken çocukluk dönemi çocuğun ilerleyen yıllardaki gelişiminin ve eğitiminin temel yapı taşlarını oluşturur. Bu dönem çocuğun doğumdan sonraki gelişiminin en hızlı olduğu, çocuğun algılarının son derece açık olduğu, yaşadığı dünyayı hızlı bir şekilde öğrendiği, incelediği ve öğrenmeye açık olduğu dönemdir. Literatüre bakıldığında erken çocukluk döneminin 0-8 yaş ile 0-6 yaşları arasında tartışıldığı görülmektedir(Bertan, 2009, Tümkaya ve Gülaçtı, 2010).Bu dönem okul öncesi eğitim dediğimiz dönemin tamamını ilköğretimin ise ilk iki yılını içine alır.Bu dönemde eğitimin planlı ve programlı yapılması bir sonraki eğitim kademesine çocuğu hazırlayarak başarısını artırır. Araştırmalar erken okuryazarlık becerilerine sahip olan çocukların ilkokula başladıklarında akademik becerilerde de başarılı olduğunu göstermiştir (Nelson, 2005). Kargın ve diğerlerinin (2015) Sulzby ve Teale (1991), Uzuner (1997), Whitehurst ve Lonigan'den (1998) aktardığına göre, erken okuryazarlık bireylerin erken dönemde, formalokuma-yazma öğretimine başlamadan önceki dönemde, okuma yazmaya ilişkin kazanmaları beklenen önkoşul bilgi, beceri ve tutumlarının tümü olarak ifade edilmektedir. Sesbilgisel farkındalık, sözel dil, alfabe ve harf bilgisi, yazı farkındalığı ve yazma becerileri vb. okuryazarlık becerilerini oluşturmaktadır(Temel, 2016).

Bu araştırmanın amacı erken çocukluk döneminde erken okuryazarlık farkındalığını ölçecek bir ölçme aracının geliştirilmesidir. Çalışmanın evrenini Malatya ili merkez ilçelerinde yer alan okulöncesi eğitim kurumlarındaki 48-72 ay çocukları oluşturmaktadır. Evrenden tabakalı örnekleme yöntemiyle alt-orta-üst sosyo-ekonomik durum göz önüne alınarak 9 okulöncesi kurum seçilecektir. Çalışmanın birinci aşamasında ilgili yurtiçi ve yurtdışı literatür taranarak madde havuzu oluşturulacaktır. Bu maddeler uzman görüşüne sunulacak sonucunda taslak ölçek formun maddelerin anlaşılırlığı için örneklemle benzer özelliklere sahip öğrencilere uygulanacak ve sonrasında ölçeğe nihai şekli verilecektir. Elde edilen bu ölçek belirlenen örnekleme uygulanarak ölçeğin geçerlik ve güvenirliği belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Erken çocukluk dönemi, erken okuryazarlık, ölçek geliştirme

Akademik Yazma Açısından Dergi Yazar Rehberleri

Kemalettin DENİZ

Efecan KARAGÖL

Öz: Kendi içinde bir sistematiği olan akademik yazmanın yazma sıklığı açısından en fazla olanı makalelerdir. Çünkü bilim adamları araştırma raporlarını yayımlamak için bilim hayatları boyunca çeşitli makaleler kaleme alırlar. Akademik dergilere makale gönderilirken her dergi kendi yazar rehberine göre makalelerin düzenlenmesini araştırmacılara ön şart olarak sunmaktadır. Yazar rehberleri yönlendirici söylemle yazılır. Amaç makalelerin bilimsel standartlara ve dergi formatına uygunluğunu sağlamaktır. Aynı zamanda değerlendirme formlarına da kaynaklık ederler. Çoğunlukla içerikten yönteme, başlıktan kaynakların yazımına kadar akademik yazmaya ilişkin kuralları içermektedirler.

Yazar rehberleri bazı dergilerde "yazım ilkeleri", "yazım ve yayın ilkeleri", "yazım kuralları" veya "yazarların dikkat etmesi gereken hususlar" olarak da yer almaktadır. Bu isimlendirmede olduğu gibi yazar rehberlerinin içeriklerinde de farklılıklar söz konusudur. Yazar rehberlerinin incelenmesi akademik yazmanın içeriğinin zenginleştirilmesi ve sınırlarının tespit edilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı, dergi yazar rehberlerinin akademik yazma açısından yazarları ve dolayısıyla makaleleri yönlendirdiği alanları tespit etmektir. Yazar rehberlerinin akademik yazmaya uygunluğunu tespit etmek araştırmanın konusu dahilinde değildir.

Nitel araştırma olarak planlanan çalışmada doküman analizi kullanılacaktır. Araştırmadaki çalışma grubunun belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme yoluna başvurulmuştur. Buna göre SSCI, SCI-Expanded ve AHCI indekslerine giren 2; Üniversitelerarası Kurul Başkanlığının belirlediği eğitimle ilgili uluslararası alan indekslerine giren ve Türkiye'de yayımlanan 3; ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı'ndan 5 ve indekse bağlı olmadan DergiPark'ta yer alan 5 olmak üzere 15 dergi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Söz konusu dergilerin yazar rehberleri okunarak içerik analizi yapılacaktır. Bunun için de yazar rehberlerinden elde edilen veriler kodlanarak kategori ve temalara ulaşılacaktır. Araştırmada elde edilecek sonuçların makalelerin akademik yazma açısından başarılı bir biçimde üretilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Dergi, yazar rehberi, akademik yazma, makale

Problem Çözme Basamaklarına Göre Yapılandırılmış Görsellerin 6, 7 ve 8. Sınıf İşitme Engelli Öğrencilerin Yazma Tutumlarına Etkisi

Bünyamin SARIKAYA

Öz: Bu deneysel çalışmada problem çözme basamakları dikkate alınarak hazırlanmış görsel materyallerin 6., 7., 8. sınıf işitme engelli öğrencilerin yazma tutumlarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun için problem çözme basamaklarına göre yapılandırılmış görsellerden oluşan etkinlikler kullanılmıştır. 13 hafta boyunca devam eden araştırmanın çalışma grubunu Erzurum Dede Korkut İşitme Engelliler Ortaokulunda öğrenimine devam eden 6, 7 ve 8. sınıf işitme engelli öğrenciler oluşturmuştur. Çalışma için her sınıfta (altı, yedi ve sekizinci sınıflar) deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Her gruba ön test ve son testler uygulanmış, uygulama sonucunda grupların ön test - son test farkları incelenmiştir. Gruplarda yer alan deneklerin dağılımları *sistematik örnekleme yoluyla* yapılmıştır. Deney grubuna Türkçe dersi, problem çözme basamaklarına göre yapılandırılmış görsel etkinliklerle verilirken kontrol grubuna ise geleneksel yöntemle (Türkçe Dersi Öğretim Programı) verilmiştir. Verilerin elde edilmesinde Susar Kırmızı (2009) tarafından geliştirilen *Yazmaya Yönelik Tutum Ölçeği* kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde t-testi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre problem çözme basamaklarına uygun hazırlanan görsel etkinliklerle Türkçe dersini işleyen deney grubunda yer alan işitme engelli öğrencilerin yazma tutumları ile ilgili son test puanlarının, kontrol grubunda yer alan işitme engelli öğrencilerin yazma tutumları ile ilgili son test puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Problem çözme, görsel, işitme engeli, yazma tutumları

Millî Değerlerimizin Korunmasında Dilimizin Etkisi

Adem DÖLEK

M. Abdullah ARSLAN

Öz: İnsan yaratılışı itibariyle değerli ve şerefli bir varlıktır. Ahsen-i takvimde yaratılmıştır. İnsanı esas değerli kılan da kendisinde bahşedilen değerlerdir. Bu değerlerin korunmasında kelimelerin ve kavramların kullanılmasının büyük etkisinin olduğu inkâr edilemez.

İslâm ile müşerref olan Türkler, inançlarını da Kur'an ve Hadis ile güzelleştirdikleri gibi dillerini de yine bu ikisinin kelimeleri ile güzelleştirmişler ve zenginleştirmişlerdir.

Asırlar boyu devam eden bu dilimizin, et ve tırnak hâline gelen dilimiz ve değerlerimizin birleşmesinden oluşun kültürümüzün korunmasında ve devam ettirilmesinde dilimizin büyük tesiri olmuştur. Fakat bu necip milletin bağrından fışkıran ve her zaman ve her zeminde onun medeniyetini gösteren değerlerinden uzaklaştırmak isteyenlerin arzuları doğrultusunda o zengin dilimizden, değerlerimizi ifade eden kelimelerin çıkarılmasıyla ya da unutturulmaya çalışılmasıyla değerlerimizin de kaybolmasına büyük ölçüde kapılar aralanmıştır.

Dilimizden koparılan her bir kelime, değerlerimizden bir parçayı alıp götürmekte ve onun yerine batının müzahref bir mâlını yerleştirmektedir. Bu sebeple dilimizin en ince teferruatıyla öğrenilmesi ve öğretilmesiyle değerlerimizin korumasını da öğretmiş ve korumuş olacağız. Bu aynı zamanda toplumumuzun birliğini de sağlayacak ve devam ettirecektir.

Bu tebliğde, dilimizden koparılan her bir kelimenin ya da kavramın; geleneklerimizden, medeniyetimizden ve kültürümüzden birçok değerlerimizi söküp aldığı konusu örneklerle ele alınacak ve dilimizin doğru öğretilmesinin; geleneklerimizin, değerlerimizin ve neslimizin korunmasındaki tesirleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Değer, kültür, dil.

Türkçe ve Fransızcada Sıfat-Fiil Yapıları Üzerine Bir İnceleme ve Karşılaştırma Çalışması

Ali ÇİÇEK

Öz: Bu çalışmada Türkçe ve Fransızcadaki sıfat-fiil (partisip, Fr. participe) olarak bilinen dil bilgisi yapısı ele alınmıştır. Bunun için bu iki dildeki sıfat-fiil biçimlerine ana hatlarıyla temas edildikten sonra söz konusu iki dildeki bu yapıların tek başına, bir isimle ve cümle içerisindeki şekil ve kullanımları örneklerle ele alınacak ve bu konuda Türkçeyle Fransızca arasındaki etkileşimlerin sonuçlarına temas edilecektir. Ayrıca sıfat-fiillerin Türkçe ve Fransızca cümle yapılarına etkilerini öne çıkaran örnekler verilecektir.

Zengin bir sıfat-fiil ek yapısına sahip olan Türkçede fiilden isim, sıfat yapan eklerle ortaya konan sıfat-filler Türkçenin bilinen tarihinden beri mevcutturlar. Sıfat-fiiller *–en, -r, -ecek* vb. eklerle türetilip isim ve sıfat görevinde kullanılan kelimelerdir. Sıfat-fiiller Türkçe sözlüklerde, terim sözlüklerinde, dil bilgisi kitaplarında ve konuyla ilgili yapılmış olan araştırmalarda *sıfat-fiil, ortaç, durum ortacı, partisip* vb. olarak üst başlıkta farklı isimler altında adlandırılmaktadır. Bazı dil bilgisi terimlerinde olduğu gibi sıfat-fiilin isimlendirilmesinde görülmekte olan bu durum birtakım karışıklıkları beraberinde getirmektedir. Örneğin; *-acak*kiyle ortaya konan sıfat-fiil yapıları için *ortaç, gelecek zaman ortacı, isim-fiil, gelecek zaman isim-fiili, sıfat-fiil, geçici hareket ismi* vb. farklı isimler verilmektedir.

Diğer taraftan daha çok partisip (Fr. participe) adıyla ele alınan ve Türkçede olduğu fiil tabanlarından türetilen sıfat fiil yapısı Fransızcadaki geçmiş zaman sıfat-fiili (participe passé) ve durum sıfat-fiili (participe présent) olarak temel iki alt başlıkla ele alınmaktadır. Sonuç kısmında bu noktalar dikkate alınarak sıfat-fiille ilgi olarak Türkçe ve Fransızca arasında bir karşılaştırma yapılacaktır.

Anahtar sözcükler: Türkçe, sıfat, fiil.

Ortaokul Öğrencilerinin Konuşma Becerilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Mustafa KAYA

Öz: Dünyanın hızla değişip gelişmesinde kitle iletişim araçlarının önemi büyüktür. İnsan hızla değişen ve gelişen bu dünyada yerini alabilmek, diğer insanlarla iletişim kurabilmek, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmek, ihtiyaçlarını karşılamak için konuşma eylemini gerçekleştirmek zorundadır. Kişi bu konuşma eylemini ne kadar doğru, açık, anlaşılır, kurallı ve güzel gerçekleştirirse o oranda karşısındaki kişi ya da kişilerce kabul görür. Günlük hayatımızın büyük bir bölümünü iletişim kurarak geçiren insanoğlunun iletişim faaliyetlerinin %30'unu konuşarak geçirdiği bilinen bir gerçektir. Hayatımızda böyle büyük bir öneme sahip konuşma eylemi, ne kadar doğru, açık ve anlaşılır gerçekleşirse iletişim düzeyi o ölçüde kaliteli ve düzgün olur. Bu çalışmada öğrencilerin konuşma beceri düzeyleri ile bunu etkileyen değişkenlerin (cinsiyet, sınıf seviyesi, başarı durumu vb.) anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği tespit edildi.

Çalışmada öğrencilerin konuşma becerileri ve bu becerilerin çeşitli değişkenlere göre tespiti amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Öğrencilerin konuşma becerilerini ölçmek için 18 maddeden oluşan Konuşma Becerisini Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan veriler SPSS 17.0 veri analiz programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Konuşma, cinsiyet, sınıf seviyesi, başarı durumu.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiir Türüne İlişkin Etkinliklerin İncelenmesi

Suna CANLI

Öz: Eğitim–öğretim ortamlarındaki eğitsel etkinliklerin verimliliği ve öğrenmenin anlamlı bir biçimde gerçekleşebilmesi birçok değişkene bağlıdır. Ders araç-gereçleri, öğretmen, öğretim programları, eğitim durumları gibi değişkenler bunlardan birkaçıdır. Ders kitapları, tüm çağdaş araç-gereçlere karşın öğretmenin vazgeçemediği bir öğretim aracıdır. Öğrencilerin kendilerini sözlü ve yazılı ifade edebilmelerini, onları değişik bilgi kaynaklarına yönlendirerek duygu, düşünce ve düş dünyalarını zenginleştirmelerini sağlayacak biçimde oluşturulmuş bir ders kitabı, öğrencilerin okul türü öğrenmelerine katkıda bulunacaktır.

Bu çalışmada; okuma metinlerinin yer aldığı ders kitabı, dilsel etkinliklerin yer aldığı öğrenci çalışma kitabı ve dersin işlenişine ilişkin yönergelerin ve içeriğin yer aldığı öğretmen kılavuz kitabı olmak üzere üç kısımdan oluşan Türkçe ders kitabı setlerinden öğrenci çalışma kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına odaklanılacaktır. Dört temel dilsel beceriye dönük etkinliklerin yer aldığı çalışma kitaplarında, metin türü bilgisine ilişkin etkinler de bulunmaktadır. Bu incelemede, öğrenci çalışma kitaplarındaki şiir türüne, şiir dilini oluşturan ögelere, öğrencilerin şiir türüne dönük ilgi ve beğenilerinin devindirilmesine dönük yönergelere odaklanılacaktır. Öte yandan bu etkinliklerin öğrencilerde şiir türüne ilişkin estetik beğeninin oluşturulmasına ne türden olanaklar sunduğu incelenecektir. Çalışmada, nicel bakımdan çalışma kitaplarındaki şiir türüne ilişkin oluşturulan genel görünümün ortaya konmasının yanı sıra etkinliklerin şiir türüne ilişkin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel düzeyde davranış geliştirmelerine dönük nitelikleri de değerlendirilecektir.

*"2017-2018 Eğitim- Öğretim Yılı"*nda okutulan ve ortaokul 5-8. sınıf düzeyi Türkçe ders kitaplarından oluşan örneklem üzerinde çalışılacaktır. Kitaplar, içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenecek ve etkinliklerin niteliğine dönük öbekleme (kategorilendirme) gerçekleştirilecektir. Bulguların ortaya konmasının ardından yerli ve yabancı alanyazında şiir türüne ilişkin eğitsel süreçlerin kurgulanmasında önerilen kuramsal ve uygulamalı içerik bağlamında bulgular değerlendirilecektir.

Anahtar sözcükler: Türkçe ders kitabı, şiir, dilsel etkinlikler

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dijital Yazma Alışkanlıkları

Sedat MADEN

Emrullah BANAZ

Aslı MADEN

Öz: Kalem yerine klavyenin kâğıt yerine ekranın kullanıldığı dijital ortamlardaki yazma eylemi hız, kolay düzeltme ve paylaşma gibi önemli üstünlükleri yazara sunmaktadır. Bu nedenle yazma eğitimi sürecinde, becerinin kazandırılmasında esas olan kalem ve kâğıt üzerinden hareket edilmesi olsa da, elektronik yazma becerisi öğretmenlerin dikkat etmesi gereken bir konudur. Bu bağlamda, hizmet öncesi evrede Türkçe öğretmeni adaylarının dijital veya e-yazma alışkanlıklarının belirlenmesinin konuyla ilgili farkındalık oluşturmada, eğitim içeriklerini düzenlemede ve gerekli tedbirleri almada faydalı olacağı öngörülmektedir. Bahsedilen gerekçelerden hareketle, araştırmada Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yazma alışkanlıklarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma, betimsel nitelik taşıdığından tarama modeline göre yürütülecektir. Araştırmanın örneklemi, Karadeniz Bölgesinde yer alan bir Devlet Üniversitesinin Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adayları arasından belirlenecektir. Adayların dijital yazma alışkanlarını tespit etmek için ilgili araştırmalardan hareketle araştırmacılar tarafından bir ölçek geliştirilecektir. Hazırlanan ölçme aracı araştırmacılar tarafından örneklemdeki adaylara elden ulaştırılacak ve toplanacaktır. Elde edilen veriler üzerinde nitel ve nicel veri analiz teknikleri kullanılarak bulgular yorumlanacaktır.

Elde edilen bulgulardan hareketle meslek hayatlarında yazma eğitimi verecek öğretmen adaylarının çağın koşullarına uygun olarak dijital araçlar üzerinde yazarak iletişim kurma ve düşüncelerini yazılı olarak ifade etme konusundaki tercih, tutum ve alışkanlıkları ortaya konulacaktır.

Türkçe öğretmeni adaylarının dijital yazma alışkanlıkları tespit edilerek çeşitli değişkenler açısından analiz edilecektir. Bu sayede öğretmen adaylarının çağın gereklerine uygun olarak hizmet öncesinde eğitilebilmeleri için öneriler sunulabilecek ve öğrencilerine kalemle yazma ile birlikte klavye ve diğer elektronik araçlar üzerine yazma konusunda da örnek olmaları için yol gösterilebilecektir.

Anahtar sözcükler: Dijital okuryazarlık, yazma, alışkanlık, Türkçe öğretmeni adayı.

Ortaokul 6.Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerisi Başarı Düzeylerinin İncelenmesi

Ünzile Betül KARADAYI ATALAR

Öz: İlköğretim Türkçe dersi (6,7,8. sınıflar) öğretim programı (2005) okuma, dinleme/ izleme, konuşma, yazma öğrenme alanları ile dil bilgisinden oluşmaktadır. Programda okuma öğrenme alanıyla öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları yazılı metinleri doğru akıcı bir biçimde ve uygun yöntemleri kullanarak okuyabilmeleri, okuduklarını değerlendirip eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayabilmeleri ve okumayı bir alışkanlık haline getirebilmeleri amaçlanmıştır. (MEB, 2005:6) Bu bağlamda okuma ve okuduğunu anlama becerileri Türkçe dersi ve öğretimi sürecinin önde gelen unsurlarından biri olmalarının yanı sıra bireylerin akademik, iş ya da gündelik hayatlarında ihtiyaç duyacakları önemli becerilerdir. Bu çalışmanın amacı ortaokul 6.sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama beceri düzeylerini belirlemektir. Araştırmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinin cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi gibi bazı değişkenlere göre değişip değişmediği incelenmiştir. Bu nedenle bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesine yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Okuduğunu anlama, cinsiyet, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi

1-5. Sınıf "Türkçe ve Türk Kültürü Çalışma Kitapları"ndaki Türkçe Dersi Etkinliklerinin Programdaki Kazanımlara Göre Değerlendirilmesi

Duygu UÇGUN

Öz: Ders kitapları, Türkçe öğretiminin temel araçlarından biridir. Eğitim-öğretim sürecinde belirlenen amaçların gerçekleşmesinde öğretmenin öğrenciye yaklaşımı, öğrencinin derse yönelik tutumu ve ailenin desteği gibi birçok etmenin yanı sıra ders işleme sürecinde kullanılan araç gereçlerin niteliği de etkilidir. Dolayısıyla nitelikli bir eğitim süreci, bu süreçte kullanılacak ders kitaplarının da nitelikli olmasına bağlıdır. Türkçe öğretiminin hedef kitlesi, Türkiye'de ilk ve orta öğrenime devam eden çocuk ve gençler, Türkiye'de veya yurt dışında Türkçe öğrenen yabancılar, Türk Cumhuriyetlerindeki soydaşlarımız ve yurt dışında yaşamak zorunda kalan yurttaşlarımızın çocuklarıdır. Özellikle yurt dışında yaşayan ve Türkçeyi yaşadıkları ülkenin kültürü içinde öğrenmeye çalışan Türk çocukları açısından Türkçe öğretimi, daha fazla önem kazanmaktadır. Anılan hedef kitlenin Türkçeyi ve Türk kültürünü öğrenmelerine destek olmak adına Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının kararıyla 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere "Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1-10. Sınıflar)" kabul edilmiştir. Program'da farklı sınıf düzeylerine göre dinleme/izleme-okuma ve konuşma-yazma becerilerine yönelik amaç ve kazanımlar belirlenmiştir. Bu Program çerçevesinde farklı sınıf düzeylerine yönelik ders ve çalışma kitapları hazırlanmıştır. Bu kitaplar, Türkçe ve Türk Kültürü olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Ders kitaplarında araç metinler, çalışma kitaplarında ise Program'da belirlenen kazanımların gerçekleşmesini sağlayacak etkinlikler yer almaktadır. Eldeki araştırma, 1-5. sınıf öğrencilerine yönelik çalışma kitaplarının Türkçe kısmında yer alan etkinliklerin Program'daki kazanımlarla uyumunu değerlendirilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş, araştırma verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre daha nitelikli bir eğitim sürecine ilişkin çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Türkçe, iki dillilik, ders kitabı, program, etkinlik, kazanım.

Cinas ve İham Sanatları Bağlamında Klasik Şairlerde Türkçe Düşünme

Ali YILDIRIM

Öz: Türkçe kelimeler ile Arapça ve Farsça kelimelerin ortak çağrışım algılamasına neden olan sesleri benzeştirme, özellikle bu dilleri bilmeyen halk arasında çok daha yaygın olmakla birlikte, bu dillere vakıf olan klasik şairlerde de kendini göstermektedir. Bu da şunu gösteriyor ki, bir kelimenin diğer dildeki anlamını biliyor olmak bile, kendi dilindeki benzeşen sesin hatırlanmasını engellememektedir. Anlamın farklı olduğu ve şeklin aynı veya benzer olduğu kelimelerin veya bileşenlerin kullanılması ile ortaya çıkan sanata cinas denmektedir. Asıl anlamı iki veya daha fazla şeyin birbirine benzemesi olan cinas, bir edebi terim olarak manzum veya mensur bir metinde anlamları farklı sözcükler arasındaki yazılış ve söyleyiş benzerliği anlamına gelir. Cinas sanatı, benzeşen kelimelerin tamamen örtüştüğü tam cinaslar veya kısmen örtüştüğü tam olmayan cinaslar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İham ise aslında bir tevriye olup bir kelimenin ikincil anlamlını çağrıştıran kelime veya kelimelerin varlığına bağlı sanattır. İham bir ibaredeki kelimelerden birinin ya da birden fazlasının kastedilmeyen anlamıyla o ibaredeki tenasüp veya tezat ilişkisi içinde yer almasıdır. Dolayısıyla bir kelimenin iki anlamını aynı sese yüklemiş olmak da bir nevi benzeşenine işaret etmektir.

Yukarıdaki sanatlar çerçevesinde yaptığımız divan taramalarında Türkçe kökenli kelimeler arasında da bu kurgular yapılmakla birlikte daha çok Farsça ve Arapça kelimeleri ile Türkçe benzeşenlerinin söz konusu edildiği görülmektedir. Bu kurgulara zaman zaman Batı kökenli dillere ait kelimelerin de katıldığı görülmektedir. Bütün bu sanat ve kurguların ötesinde söylenmesi gereken asıl şey, Türkçe düşünmenin doğal olarak hayatın her alanında olabildiği gibi şiirde de kendini göstermiş olmasıdır.

Anahtar sözcükler: Klasik şair, cinas, iham, Türkçe düşünme.

Eleştirel Okuma ve Tartışarak Okuma Yöntemlerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Düzeyine Etkisi

İlhan ERDEM

Rukiye IŞIK AYDIN

Öz: Bu çalışmada eleştirel okuma ve tartışarak okuma yöntemlerinin 6. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyi üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desenden yararlanılmıştır. Muş ili Merkez ilçesi çalışmanın evreni olarak belirlenmiş, örneklem grubunun oluşturulmasında basit seçkisiz örneklem yönteminden yararlanılmış ve biri deney biri de kontrol grubunu oluşturmak üzere aynı okuldaki iki altıncı sınıf şubesi seçilmiştir. Araştırma sürecinde deney ve kontrol gruplarına öntest sorularından oluşan okuduğunu anlama testi uygulanmıştır. Daha sonraki sekiz haftalık deneysel işlem sürecinde deney grubunda hem normal öğretim faaliyetlerine devam edilmiş hem de eleştirel okuma ve tartışarak okuma yöntemlerini içeren okuma çalışmaları yürütülmüştür. Kontrol grubunda ise sadece normal öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir. Süreç sonunda gruplara sontest sorularının yer aldığı okuduğunu anlama testi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler "İlişkili Örneklemler İçin t-Testi", "İlişkisiz Gruplar İçin t-Testi" ve "Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA" analizlerine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçları deneysel işlem öncesi deney ve kontrol grupları arasında okuduğunu anlama düzeyi yönünden anlamlı bir farklılık bulunmadığını; deneysel işlem sonrasında ise okuduğunu anlama düzeyi bakımından gruplar arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık oluştuğunu göstermektedir. Bu durum eleştirel ve tartışarak okuma yöntemlerinin kullanıldığı okuma çalışmalarının 6. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: 6. sınıf, okuduğunu anlama, eleştirel okuma, tartışarak okuma.

Orta Okul Öğrencilerinin Yazma Özyeterlikleri ve Yazım Yanlışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirmesi

Tazegül DEMİR ATALAY

Öz: Orta okul düzeyindeki öğrenciler, algı düzeyleri açısından her şeye karşı oldukça açık, ilgili ve meraklıdır. Bu anlamda bu yaş grubundaki öğrencilerde bir dil bilinci oluşturmak öncelikli hedef olarak görülmelidir. Öğrencilere sözlü olarak kendini ifade edebilmenin yanı sıra ifade ettiği duyguları, düşünceleri aynı başarıyla yazılı olarak da ifade etme becerisi kazandırılmalıdır. Bu anlayıştan hareketle bu araştırmada orta okul yedinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında bağlaç ve hâl eki olan "de (da,te,ta)"nın yazımı ve yazma özyeterlikleri arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden yarı deneysel desenlerden tek gruplu ön test son test deneme modeli ile nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 12 öğrenciyle çalışılmıştır. 8 hafta süren bir yazılı anlatım planı tasarlanmıştır. Uygulama öncesi ve sonrasında öğrencilere yazılı anlatım çalışması yaptırılmış ve yazma öz yeterlikleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda 8 haftalık yazılı anlatım çalışmasının hem öğrencilerin özyeterlik düzeylerini artırdığı hem de bağlaç ve hâl eki olan de,da'nın yazımındaki yanlışların giderildiği belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Yazma özyeterliği, yazım yanlışları, bağlaç olan de, hâl eki olan –de.

Orta Okul Öğrencilerinin Türkçe Dersi Akademik Başarıları ve Başarı Algıları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Tazegül DEMİR ATALAY

Öz: Türkçe, bilgi içeren konu ağırlıklı bir ders olmaktan çok bir beceri dersidir. Öğrencilere dersin mantığı tam anlamıyla kavratılmalı; ezberden ziyade anlama ve yorumlamaya dayalı bir eğitim anlayışı kazandırılmalıdır. Ana dilinin bütün gerekliliklerinin öğretilmesinin yanı sıra bir bütün olarak dilin kavratılması gerekmektedir. Öğrenciler, dinleme, okuma, konuşma ve yazma ile birlikte dilbilgisi konusunda da geliştirilmelidir. Öğrencinin ana dilindeki başarısının diğer öğrenme alanlarına da yansıdığı bir gerçektir. Bununla birlikte öğrencinin kendi başarı algısının dersteki başarısını da etkilediği söylenebilir. Bu görüşten hareketle çalışmada 7.sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi akademik başarıları ve başarı algıları arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırmada orta okul yedinci sınıfta öğrenim gören on dört öğrenciyle çalışılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme kapsamında öğrencilere yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Görüşme verilerinin analizi neticesinde kendini akademik anlamda başarılı olarak nitelendiren öğrencilerin, başarı oranlarının da bu duruma paralel olarak arttığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin akademik başarıları ve kendilerine dönük başarı algıları birbirini etkilemiş ve birbirine yön vermiştir.

Anahtar sözcükler: Türkçe dersi akademik başarısı, başarı algısı, motivasyon.

Türkçe Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Uluslararası Okuma Sınavlardaki Okuduğunu Anlama Düzeyleri Açısından İncelenmesi

Yusuf UYAR

Ahmet BALCI

Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

Öz: Son dönemlerde eğitimcilerin dikkatlerini üzerinde toplayan önemli konulardan biri ülkemizdeki öğrencilerin uluslararası sınavlarda aldıkları düşük puanlardır. Söz konusu sınavlarda uzun yıllardır elde edilen düşük puan ortalamaları zaman zaman araştırmacıların bu konuda çalışmalar yapmaya sevk etmiştir. Bu çalışmada da iki noktaya odaklanılmıştır. Bunlardan ilki ülkemizin de katıldığı uluslararası okuma sınavlarının kapsamının ne olduğudur. Bir başka ifade ile bu sınavlarda okuduğunu anlama ile ilgili nelerin ölçüldüğü, bunların hangi düzeylere karşılık geldiğidir. İkinci nokta ise söz konusu sınavların kapsamının ülkemizde uygulanan öğretim programlarında ve programların sınıftaki uzantısı kabul edilebilecek olan ders kitaplarındaki karşılığının olup olmadığıdır. Bu amaçla öncelikle 2005 sonrasında ülkemizin dâhil olduğu uluslararası okuma sınavlarının (PISA, PIRLS) kapsamları ve bu sınavlarda belirlenen okuduğunu anlama düzeyleri incelenecektir. 2005 yılının seçilmesinin sebebi ise bu tarihten itibaren yapılandırmacı yaklaşımla ülkemizde eğitim verilmeye başlanmasıdır. İkinci aşamada 2005 sonrası dönemde ülkemizde uygulanan Türkçe Dersi Öğretim Programları ile 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanacak olan Türkçe Dersi Öğretim Programı ve programlara uygun olarak Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki okuma eğitimine yönelik çalışmalar incelenecektir. Böylece verilen eğitim ile uluslararası sınavların kapsamının ne kadar örtüştüğü belirlenmeye çalışılacaktır.

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Verilerin toplanmasında doküman analizi kullanılacaktır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilecektir. Veriler genel olarak üç temel kaynaktan toplanacaktır. Bunlar:

1. 2005 sonrasında ülkemizin dâhil olduğu uluslararası okuma sınavlarının kapsamlarına ilişkin resmî dokümanlar.

2. 2005 sonrasında uygulanmış ve 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanacak olan Türkçe Dersi Öğretim Programları

3. Söz konusu programlara uygun olarak MEB tarafından hazırlanmış ve ulaşılabilir olan Türkçe Ders kitapları.

Anahtar sözcükler: PISA, PIRLS, Türkçe Dersi Öğretim Programları, Türkçe ders kitapları.

Metinlerarasılığın Türkçe Eğitiminde Kullanımına Yönelik Etkinlik Örneği: Metinlerarasılık Şablonu

Bayram BAŞ

Yasemin TUTKUN

Öz: Metinlerarasılık, her metnin bir veya birden çok metni kendi içinde erittiğini ve dönüştürdüğünü esas alan, bir metni iki veya daha çok metin arasındaki bir alışveriş, konuşma veya söyleşim olarak gören bir metinsellik ölçütüdür. Bu bakımdan metinlerarasılık bir metnin yazınsallığının temel unsurlarından biridir. Bu çalışmanın amacı ise bir metnin anlamına ulaşmak için yazınsallığın temel ölçütlerinden biri olan metinlerarasılığı okurun/öğrencinin fark etmesine zemin hazırlamaktır. Çünkü gerçek okurun bir metnin anlamına ulaşabilmek için metindeki izleri bulması zorunludur. Aksi halde metin tam olarak anlaşılamaz ve okuma eylemi amacına ulaşmamış olur. Öğrencinin okuma becerisinin gelişmesi, bağ kurma ve anlam çıkarmaya, bu da metinlerarasılığın fark edilmesine bağlıdır.

Hazırlanan etkinlik denemesi metinlerarasılığın ölçütleri esas alınarak hazırlanmış ve kavramlar öğrencilerin söz varlığı dikkate alınarak değiştirilmiştir. Yapılacak çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile yapılacak, bütüncül tek durum deseni ile desenlenecektir. İstanbul ili Ümraniye ilçesi Fatih İmam Hatip Ortaokulu 8. sınıf öğrencileri seçkisiz örnekleme yöntemi ile araştırmanın çalışma grubunu oluşturacaktır. Öğrencinin aktif olarak yer alacağı araştırmada veri toplama aracı olarak etkinlik şablonunun yer aldığı çalışma kağıtları kullanılacaktır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile tanımlanacak ve yorumlanacaktır.

Anahtar sözcükler: Metin, metinlerarasılık, metinlerarası okur.

Yanyalı Ali Rıza ve Türkçe Dil Bilgisi Terimleri Üzerine

Selcen ÇİFÇİ

Öz: Yanyalı Ali Rıza, Okuma Yazma adını verdiği dil bilgisi kitabında Türkçe terim yapma çalışmalarına hassasiyetle yaklaşmış, Arapça terimlerin neredeyse tamamını Türkçeleştirmiştir. Bu çalışma Yanyalı Ali Rıza'nın Arapça dil bilgisi terimlerini Türkçeleştirirken kullandığı metotlar hakkındadır. Arapça terimlere karşılık gelen Türkçe terimlerin bir kısmı terimin tam çevirisi, bir kısmı ise kısmi çeviri şeklindedir. Bazı terimler ise Anadolu ağızlarından alınıp kullanılmıştır.

a'dât-ı vasfiyye: *örnekli şayılar*; dereceleme, sıralama belirten sayı sıfatı

aṣl, esâs: *işleriñ kökü*; fiillerin kökü

aṣl-ı fi'il: *iş kökü*; fiil kökü

aṣl-ı maṣdar: *köklü ḳaynaġı*; fiilin mastar hâli

bâb: *ḳapu*; bölüm, kısım

cümle-i ceżâiye: *ḳarşılıḳlı lâḳırdı*; ana cümle, hüküm cümlesi

cümle-i şartiyye: *taḳılı lâḳırdı*; başka bir cümlenin şartı olan cümle, şart cümlesi

edât-ı 'atf: *ekilme taḳması*; da, dA bağlacı

edât-ı izâfet: *ḳatılma taḳması*; tamlayan eki, ilgi hâli eki

edât-ı râbıṭa: *bağlama taḳması*; bağlama eki, bağlaç

ef'âl: *işler*; fiiller

ef'âl-i hikâyât; *fi'l-i hikâye*: andırma; fiillerin hikâye birleşik çekimi

ef'âl-i 'iâne: *yardımlı işler*; Hikâye, rivayet ve şart birleşik çekimleri

ef'âl-i rivâyet: *añlatmalı geçmişiñ duyurması*; duyulan geçmiş zamanın rivâyet çekimi

ef'âl-i mürekkebe: *bitişikli işler*; birleşik fiiller

elbette, cidden: *yavlaḳ*; kurallı, derli toplu

emir: *buyurma* ; buyurma, emir kipi

emr-i ġâib: *yetük*: üçüncü şahsa verilen emir

emr-i ḫâzır: *diñleyen buyurması*; ikinci kişiye verilen emir

esmâ-yı 'adât: *şayılı ad* ; sayıları belirten adlar, sayı isimleri

esmâ-yı işârât: *gösterişli ad*; gösterme sıfatı, işaret sıfatı

esmâ-yı mübheme: *ḳapalı ad*; soru zamiri

Anahtar sözcükler: Geç Osmanlı dönemi dil bilgisi, terimler, özleştirme çalışmaları.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Özetleme"ye İlişkin Görüşleri

Fatih ARSLAN

Suphi Güneş ALAMDAR

Öz: Özetleme, bir metni ya da konuşmayı, özünü, amacını ve yapısını bozmadan ana hatlarıyla kısaltmak (Güneş, 2007:287) ya da bir metnin, ayrıntılarının atılıp önemli noktalarının belirtildiği yazılı ya da sözlü ve kısa anlatımı (Dilidüzgün, 2013:50) şeklinde tanımlanabilir.

Özetleme, öğrenciyi okumaya, önemli fikirleri ayırt etmeye ve okuduklarını kendi sözcükleriyle ifade etmeye yönlendirmektedir (Senemoğlu, 2013:566). Günay (2003: 116) ve Hill (1991:537), özetlemenin okuduğunu anlamanın yanında anlatmaya da yardımcı olduğunu vurgulamışlardır. Knudson (1998:18) ise özetlemenin öğrencilerin metnin büyük yapısını organize etmelerine ve bilgiyi hatırlamalarına yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Bromley ve McKeveny (1986:392) ise özetlemenin kelime hazinesini geliştirdiğini belirtmiştir. Bilgiyi seçme, sınıflama, sıralama ve yapılandırma gibi bilişsel işlemleri gerektiren özetleme, kolay gibi görünen fakat zor ve öğretilmesi gereken bir beceridir. Bu nedenle öğretmenlerin bu beceriye önem vermesi ve öğrencilere özetlemeyi öğretmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, özetleme becerisini öğrencilere öğretmesi beklenen Türkçe öğretmeni adaylarının "özetleme becerisi" hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Betimsel modelin kullanıldığı araştırmada, verilerin toplanması amacıyla açık uçlu sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Kırıkkale Üniversitesinde öğrenim gören 52 Türkçe öğretmeni adayından oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların özetlemeyi "bir konuyu anlamak veya anlatmak, bir konuyu hatırlamak, ders çalışmak veya ödev hazırlamak ve zamandan tasarruf etmek" amaçlarıyla kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının büyük bir kısmının özetlemeyi ilkokul veya ortaokul çağında sınıf veya Türkçe öğretmenlerinden öğrendikleri; öyküleyici metin türlerini daha kolay özetledikleri buna karşın sırasıyla bilgilendirici ve tartışmacı metin türlerini daha zor özetledikleri ve genel olarak özetleme konusunda kendilerini yeterli görmedikleri tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Özet, özetleme becerisi, Türkçe öğretmeni adayı

Öğretmen Adaylarının Farklı Metin Türlerinde Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Bir Araştırma

Bekir GÖKÇE

Öz: Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının bilgilendirici ve öyküleyici metin türlerinde okuduğunu anlama becerilerinin değerlendirilmesidir. Araştırmada nicel araştırma türlerinden karşılaştırmalı yönteme başvurulacaktır. Bu yöntemde iki veya daha fazla grup veya olgu arasında farklılık olup olmadığı araştırılmaktadır. Araştırma, katılımcıların Bilgilendirici Metin Türünde Okuduğunu Anlama Testi ile Öyküleyici Metin Türünde Okuduğunu Anlama Testi'nde yer alan sorulara verdikleri yanıtlarla sınırlıdır. Araştırmanın çalışma grubunu Karadeniz Bölgesi'nde bir üniversitenin eğitim fakültesinde İlköğretim Matematik (70) ve Türkçe öğretmenliği (70) programlarında öğrenim gören toplam 140 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veriler, Bilgilendirici Metin Türünde Okuduğunu Anlama Testi ile Öyküleyici Metin Türünde Okuduğunu Anlama Testi aracılığıyla elde edilecektir. Bu testlerde 30'ar adet çoktan seçmeli soru ve 3'er adet açık uçlu soru yer almaktadır. Katılımcıların okuduğunu anlama düzeylerinin cinsiyet, bölüm, sosyoekonomik düzey ve okuma sıklığı değişkenlerine göre manidar bir farklılık gösterip göstermediği sorgulanacaktır.Elde edilecek verilerin analizinde ise SPSS 23.0 paket programından yararlanılarak betimsel istatistik, t-testi, ANOVA ve tek yönlü varyans analizi kullanılacaktır.

Öğretmen adaylarının bilgilendirici metin türü ile öyküleyici metni türünde okuduğunu anlama düzeyleri arasında farklılık beklenmektedir. Türkçe öğretmeni adaylarının okuduğunu anlama becerilerinin İlköğretim Matematik öğretmeni adaylarına göre daha yüksek olacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar sözcükler: okuduğunu anlama becerisi, metin türü, öğretmen adayı.

Türkçe Eğitiminde Dinleme/İzleme Konusunun Sınıflama ve İçerik Bakımından Karşılaştırmalı İncelenmesi

Şeyma ARSLAN

Ahmet BENZER

Öz: Bu araştırmada dinleme eğitimi alanında yazılmış akademik kitaplar, tezler, makaleler taranarak dinleme eğitimi ile ilgili bilgiler sınıflandırılarak karşılaştırmalı incelenecektir. Bunun için tarama modeli tercih edilmiştir. Alan yazın taranarak aynı başlık altındaki farklı tanımlamalar, farklı sınıflamalar ile benzerlikleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Ülkemizde dinleme/izleme eğitimi alanındaki akademik çalışmalarda dinlemenin tanımından başlayarak alanyazının hemen her basamağında farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. Bu konuya Aktaş ve Gündüz (2003) ve Kingen de (2000) değinmiştir. Bu çalışma ile ayrıntılı olarak bu fikir ayrılığı ortaya koyulacaktır. Örneğin dinleme türleriyle ilgili farklı adlandırmalara alan yazında ulaşmak mümkündür. Kline (1996: 30-43), Tuncer (2008: 139-140), Cihangir Çankaya (2011: 34) ve Güneş (2014: 100-101) bu gruplamaya 'dinleme türleri' adı verirken; Maden ve Durukan (2011: 105) 'dinleme stilleri'; Doğan (2012: 29) 'dinleme şekilleri'; Tompkins (1988, Akt. Akyol 2014: 10) 'dinleme amaçları' adını vermektedir. MEB Türkçe öğretim programında (2006: 62-63) ise aynı gruplama 'dinleme yöntem ve teknikleri' olarak yer almaktadır. Bu kadar farklı görüşün olması ÖSYM tarafından yapılan alan bilgisi sınavına çalışan öğretmen adaylarının işlerini zorlaştırmaktadır. Çalışma sonucunda alanyazındaki farklılıklardan hareketle öğretmenlik alan bilgisi (ÖABT) sınavları için kullanılan kaynaklarda ortak bir alan oluşturmak hedeflenmektedir. Bu araştırmayla alan bilgisindeki farklı yorumlamaların tek bir kaynak üzerinde görülmesi sağlanarak karmaşanın önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar sözcükler: dinleme/izleme becerisi, dinleme eğitimi, Türkçe eğitimi.

Türkçe Öğretmenlerinin Öğretim Tekniklerini Bilme ve Kullanma Yeterliklerinin Belirlenmesi

Hüseyin ÖZÇAKMAK

Ali Ferhat ÖMEROĞLU

Öz: Bu çalışmanın amacı; Türkçe öğretmenlerinin öğretim tekniklerini bilme ve kullanma düzeyleri ile öğretim tekniklerine yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini, Hatay ili Antakya ilçesindeki 5 okulda görev yapan 54 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Tarama modelinde desenlenen araştırmada nicel ve nitel veri toplama yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Veriler; araştırmacılar tarafından geliştirilen "Türkçe Öğretmenlerinin Öğretim Tekniklerini Bilme ve Kullanma Durumları Ölçeği" ve öğretim teknikleriyle ilgili 4 sorudan oluşan görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma ile Mann Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır.

Çalışma sonunda, Türkçe öğretmenlerinin en çok öykü oluşturma (X=2,94), beyin fırtınası (X=2,93), kavram haritası (X=2,89) ve gösteri (X=2,87) tekniğini; en az ise akvaryum (X=1,28), kartopu (X=1,39), çember (X=1,54) ve istasyon (X=1,61) tekniğini kullandıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, cinsiyet, kıdem, mezun olunan fakülte, mezuniyet derecesi ve görev yapılan okul değişkenlerinin Türkçe öğretmenlerinin öğretim tekniklerini bilme ve kullanma durumları üzerinde herhangi bir etki oluşturmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretmenleri, öğretim teknikleri, kullanma yeterliliği.

4. ve 5. Sınıf Öğrencilerin Kalem Tutuşlarının İncelenmesi

Hayati AKYOL

Mustafa BAŞARAN

Öz: Yazma bireyin gözlemelerini, duygu ve düşüncelerini veya tüm bunları kullanıp yapılandırdıktan sonra ulaştığı yeni bilgilerini dilin ve alfabenin olanaklarını kullanarak isterse diğer insanlarla da paylaşabilecek şekilde kalıcı hale getirmesidir. Yazma, birbirinden ayrı düşünülebilecek, öğretilebilecek ve geliştirilebilecek birçok becerinin aynı anda kullanılmasını gerektirir. Bilgiyi arayıp bulma, gözlem yapma, bilgiyi zihinde yapılandırma, alfabe bilgisi ve dil bilgisine sahip olma, yazı elektronik ortamda oluşturuluyorsa klavye bilgisine sahip olma, yazılı sembolleri kişi kendisi oluşturuyorsa kalemi doğru tutma bu becerilerden ilk akla gelenleridir.

Bu araştırmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin serbest yazma etkinliklerinde kalemi nasıl tuttuklarının tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Yozgat ili merkez ilçeye bağlı köy ve kasabalarda öğrenim gören toplam 405 öğrencinin yazma esnasında kalemi nasıl tuttukları gözlenmiştir. Öğrencilerin yazma esnasında kalemi nasıl tuttukları araştırmacılar tarafından fotoğraflanmıştır. Fotoğraflar alan uzmanları tarafından incelenmiş ve öğrencilerin hangi hataları yaptıkları tespit edilmiştir. Elde edilen verilerden hareketle ulaşılan bulgular yüzde ve frekans tabloları halinde sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: yazma, yazma eğitimi, kalem tutuş.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrenci Metinlerindeki Üst Yapı Düzenlenişine İlişkin Sorunlar

Kadir YALINKILIÇ

Murat DELİBAŞ

Öz: Metin dilbilimsel özellikleri açısından metnin küçük ölçekli, büyük ölçekli ve üst yapısal özelliklerinden bahsedilir. Küçük ölçekli yapılar metnin sözcük ve tümceleri arasındaki anlamsal ve dilbilgisel ilişkileri içerirken, büyük ölçekli yapılar metnin anlamsal tutarlılığını belirginleştirmek için kullanılır (vanDijk, Kintcsh. 1983). Üst yapısal özellikler denildiğinde ise içeriğin anlaşılabilir biçimde düzenleniş şeklini anlamak gerekir. Metinlerin giriş ve sonuç bölümlerinin düzenleniş biçimini irdelemek de metnin üst yapısal düzenlenişini çözümlemek için yararlanılabilecek bölümlerdir. Çözümleme yönteminin kullanılacağı bu araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerce üretilen kısa deneme türünün özelliklerine bağlı olarak oluşturulmuş metinlerin giriş ve sonuç bölümlerinin düzenleniş biçimlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle alan yazınında giriş ve sonuç bölümlerinin düzenlenmesinde kullanılacak ölçütlerden yararlanılacak (Ülper, 2008), ardından öğrenci metinlerindeki sorunlar tespit edilecektir. Alan yazın araştırmalarında öğrenci metinlerindeki metin dilbilimsel ölçütlere ve bu bağlamdaki sorunlara ilişkin bulgulara rastlanmaktadır (Ruhi,1994;Henry, Rosebry, 1999; Huber, Uzun 2001; Ülper, 2008). Diğer metinlerde olduğu gibi öğrenci metinlerinin de bu bağlamda ele alınmasının öğrencilerin yazma becerilerinin gelişimine önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe, metin, üst yapı, giriş bölümü, sonuç bölümü

IX. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

ÖZET BİLDİRİLERİ

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrenci Metinlerindeki Üst Yapı Düzenlenişine İlişkin Sorunlar

Kadir YALINKILIÇ

Murat DELİBAŞ

Öz: Metin dilbilimsel özellikleri açısından metnin küçük ölçekli, büyük ölçekli ve üst yapısal özelliklerinden bahsedilir. Küçük ölçekli yapılar metnin sözcük ve tümceleri arasındaki anlamsal ve dilbilgisel ilişkileri içerirken, büyük ölçekli yapılar metnin anlamsal tutarlılığını belirginleştirmek için kullanılır (vanDijk, Kintcsh. 1983). Üst yapısal özellikler denildiğinde ise içeriğin anlaşılabilir biçimde düzenleniş şeklini anlamak gerekir. Metinlerin giriş ve sonuç bölümlerinin düzenleniş biçimini irdelemek de metnin üst yapısal düzenlenişini çözümlemek için yararlanılabilecek bölümlerdir. Çözümleme yönteminin kullanılacağı bu araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerce üretilen kısa deneme türünün özelliklerine bağlı olarak oluşturulmuş metinlerin giriş ve sonuç bölümlerinin düzenleniş biçimlerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda öncelikle alan yazınında giriş ve sonuç bölümlerinin düzenlenmesinde kullanılacak ölçütlerden yararlanılacak (Ülper, 2008), ardından öğrenci metinlerindeki sorunlar tespit edilecektir. Alan yazın araştırmalarında öğrenci metinlerindeki metin dilbilimsel ölçütlere ve bu bağlamdaki sorunlara ilişkin bulgulara rastlanmaktadır (Ruhi,1994;Henry, Rosebry, 1999; Huber, Uzun 2001; Ülper, 2008). Diğer metinlerde olduğu gibi öğrenci metinlerinin de bu bağlamda ele alınmasının öğrencilerin yazma becerilerinin gelişimine önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe, metin, üst yapı, giriş bölümü, sonuç bölümü

Yabancılara Türkçe Öğretiminin B1 Seviyesinde Yazma Becerisine Yönelik Bir Analitik Rubrik Çalışması

Osman ÖZDEMİR

Öz: Yabancı dil öğretiminde ölçme ve değerlendirme konusu, öğrencilerin yabancı dildeki yetkinliklerinin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu konuda standart ölçme ve değerlendirme araçlarının belirlenmesinin aynı zamanda farklı kurum ve kuruluşlarca verilen yabancı dil öğretiminde standardın sağlanmasına da yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından bakıldığında bu standartlaşmayı sağlamak amacıyla Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni'nin Türkçe öğretimine entegre edilmesine yönelik bir çok çalışmaya rastlanılmaktadır. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin B1 seviyesinde yazma becerisine yönelik kullanılabilecek örnek bir ölçme aracı geliştirmek olarak belirlenmiştir. Böylece yabancı dil olarak Türkçe öğreten tüm kurumlarda kullanılabilecek bir ölçme aracı önerilerek bu standartlaşmaya katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Analitik rubrik şeklinde hazırlanan bu ölçme aracının maddeleri Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Başvuru Metni'nin B1 seviyesindeki yazılı anlatım becerilerine yönelik dilsel yeti tanımlamalarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. 5 ana başlık ve 19 maddeden oluşan bu rubrikte her maddede iyi, orta ve kötü olmak üzere üç farklı başarı tanımlaması yapılmıştır. Yazılı anlatımın şekilsel yönüne ait maddeler 3 puan, içerikle ilgili maddeler ise 6 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Böylece bir öğrencinin bu rubrikten alabileceği en düşük puan 31, yüksek puan 93 olarak belirlenmiştir. Daha sonra B1 seviyesinde ders veren 3 alan uzmanından rubriğin uygunluğuna yönelik onay alınmıştır. Rubriğin puanlayıcı güvenliği için B1 seviyesinde Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerden alınan toplam 30 yazılı anlatım örneği 3 farklı puanlayıcı tarafından bu rubrik kullanılarak puanlanmıştır. Sonuç olarak uygun bulunan bu ölçme aracı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Yabancılara Türkçe öğretimi, yazılı anlatım becerileri, Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Başvuru Metni, B1 seviyesi, analitik rubrik

Yabancı Dil Olarak Türkçede İkilemelerin Arapçaya Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Karşılıklı İnceleme)

Sıham Abdulmajeed Ahmed ZENGİ

Öz: Çalışmanın konusu, ikileme olayı çevirilerindeki sorunları oluşturmaktadır. Türkçede ikileme o kadar yaygın, örnekleri o kadar çoktur ki, Türkçenin temellerine ve derinlerine kadar inen bir özelliktir. (Hatiboğlu, 1981: s.9).

İkileme, Türkçede yüzyıllar boyunca, çok kullanılan bir olaydır. Ancak Farsça, Arapça ve Fransızca gibi dillerde az kullanılan bir olaydır. (Hatiboğlu, 1972: 52)

Bu gibi olayları iki dil arasında örneğin Ural-Altay diline bağlı olan eklemeli dillerden Türkçe ile Hami-Sami diline mensup olan çekimli dillerden Arapça arasında çeviri yapmak, her hangi iki dil arasında yapmaktan belki de çok daha zordur. Bu zorluklar, Arapça ve Türkçenin, farklı karakter ve yapılara sahip olanlarından ortaya çıkmaktadır.

Yapılan çalışma olayını vurgulamak, daha çok yararlı ve elverişli olması için saha çalışması tercih edilmiştir. Bunun nedeniyle dördüncü sınıf öğrencilerinden bir grubu seçip ikilemelerin çevirisi kendilerine yönlendirilmiştir. Taraflarından yapılan çevirileri inceleyip doğru olan çevirilerle karşılaştırılması yapılmıştır.

İkilemeler, Türk dilinin vazgeçilmez parçalarıdır. Sözcüklerin bir takımı ikileme şeklinde kullanıldığında gerçek anlamlarından sıyrılıp farklı bir anlama sahip olurlar. Toplumların farklı kültürlere sahip oldukları için bu ikilemeler Türkçeden Arapça gibi bir dile çeviri sürecinde sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu nedenden başka bazen de kaynak dildeki bir ikilemenin karşılığı erek dilde bulunmayabilir. Bunun sebebi toplumların gelenek, görenek, örf, adet ve yaşam tarzının birbirinden farklı olması, diller arasında bulunan uyumsuzlukların ortaya çıkabilmesidir. Sorunları çözmek üzere öne sürülen öneriler:

Türk toplumlarıyla toplumsal ilişki ve bağlantı sağlamak gelenek, görenek, örf, adet, kültürünü ve yaşam tarzlarını öğrenmek.

Her iki dildeki ikilemelerin anlamlarını ve karşılığını çok iyi araştırıp bilmek gerekir.

Türkçenin konuşma dilinde sıkça kullanılan ikilemeler üzerinde durup örneklerle öğretmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: ikileme, Türkçe, Arapça, çeviri, öneriler.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde B2 Düzeyinde Türk Filmleriyle Kültür Aktarımı: Neşeli Günler Örneği

İhsan KALENDEROĞLU

Yunus Emre ÇEKİCİ

Öz: Yabancı dil öğretimi sadece hedef dilin kullanım özelliklerinin kavratıldığı bir süreç değil, aynı zamanda hedef kültürün aktarıldığı etkileşimsel bir alandır. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür aktarımı, önem taşıyan bir konudur. Bu bağlamda diğer öğretim materyallerinin yanı sıra Türk filmleri, kültür aktarımı açısından kullanılmaya elverişli materyallerdir. Bu çalışmada, kültür aktarımı bağlamında "Neşeli Günler" filminin B2 düzeyinde nasıl kullanılabileceğine örnek vermek ve uygulama sonuçlarını paylaşmak amaçlanmıştır. "Neşeli Günler" filmi aracılığıyla kültür aktarımına yönelik ders etkinliğinin sonuçlarını ortaya koymak bu çalışmanın temel amacıdır. Betimsel nitelikteki bu çalışmada araştırma grubu B2 düzeyindeki 15 Suriyeli öğrenciden oluşmaktadır. Film uygulaması gerçekleştirildikten sonra, filmin iletisine uygun olarak öğrencilerin "aile ve kardeşlik" kavramları hakkındaki düşünceleri yazılı olarak toplanmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma grubundaki öğrencilerin aile ve kardeşlik ilişkisine önem verdikleri, aileyi huzurun ve mutluluğun temeli olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda öğrenciler, filmde kardeşlerin dayanışma içinde olmasını ve aileyi bir arada tutma gayretlerini olumlu karşılamıştır. Ayrıca öğrencilerin yazılı cevaplarında Türkiye'de aile ve kardeşlik bağlarının güçlü olduğuna yönelik görüşler ağırlıktadır. Bu bağlamda filmin kültür aktarımı işlevini yerine getirdiğini söylemek olanaklıdır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kültür aktarımı, Türk filmi

Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Sıralaması

İbrahim DOYUMĞAÇ
Bekir KAYABAŞI

Öz: Bu araştırmada, "Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1, A2, B1, B2, C1", "Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi A1, A2, B1, B2, C2" ile yabancılar için hazırlanmış "Yedi İklim Türkçe Ders Kitapları A1, A2, B1, B2" düzeylerinin dil bilgisi sıralaması belirlenmiştir. Bu kitapların her düzeyinde ve ünitesinde yer alan dil bilgisi konularının dağılımı ve sıralaması tablolarda verilmiştir. Araştırma, nitel modellerden doküman analizine dayanır.

Araştırmanın sonucunda yabancılar için Türkçe ders kitaplarında yer verilen dil bilgisi konularının A1 düzeyi hariç ortak bir çerçeveye sahip olmadığı tespit edilmiştir. A2 düzeyinde iki dil bilgisi konusunun; B1 düzeyinde ise yalnızca bir dil bilgisi konusunun ortak olarak ele alındığı anlaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda, incelenen kitaplardan hareketle A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyinde hangi dil bilgisi konularının ele alınabileceği önerilerinde bulunulmuştur. Bu açıdan araştırma önem taşır.

Anahtar Sözcükler: yabancılar için Türkçe ders kitapları, dil düzeyleri, dil bilgisi

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Yardımcı Öğretmenin Rolü

Cihan ÖZDEMİR
Önder ÇANGAL
Serdar ÖZDEMİR

Öz: Bu çalışmanın amacı, yabancılara Türkçe öğretimi alanında yardımcı öğretmen modelinin uygulanabilirliği konusu üzerinde durmak ve bu modelin öğretime getireceği faydaları ele almaktır. Yardımcı öğretmen modeli, son yıllarda bazı ülkelerde uygulanmaktadır. Örneğin, Japonya'da her yıl 6000 civarında yardımcı dil öğretmeni, asıl ders öğretmenine öğretim süreçlerinde destek vermektedir.

Yardımcı öğretmen modelinde öğretim yılı boyunca birden fazla öğretmen sınıf içerisinde hazır bulunur ve öğrenciler birden fazla kişiyle iletişime maruz kalır. Bu sayede, dilin iletişim boyutu ön plana çıkar ve öğretim hem daha verimli olarak gerçekleşir hem de kazanılan bilgiler daha kalıcı olur. Yardımcı öğretmen, sınıf içerisinde ders öğretmenini destekler ve pek çok rol üstlenir. Örneğin, yardımcı öğretmen öğrencilerin öğrendiği yeni bir konuyu veya yapıyı oyunlar aracılığıyla pekiştirebilir. Ders öğretmeninin ders içinde yeterli zaman bulamadığı durumlarda, yardımcı öğretmen ders dışı veya ders içi etkinliklerle öğrencileri konuşturmaya çalışır. Öğrencinin bir dili ne kadar fazla konuşursa o dile o kadar çok hâkim olacağı gerçeği göz önüne alınırsa, düzenlenecek konuşma etkinliklerinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Sınıf içerisinde iki öğretmenin bulunması ve öğretmenlerin öğrenciler ile sürekli temas hâlinde olmaları, öğrencinin motivasyonunu artırarak dersle daha fazla meşgul olmasını sağlar. Öğretmenlerin bu modeli kullanırken sınıf içerisinde mümkün olduğu kadar yan yana gelmemeleri ve birbirlerine 180 derece açıyla dolaşmaları gerekmektedir. Öğrencinin ders esnasında hem ders öğretmeni hem de yardımcı öğretmen ile etkileşim halinde olması, yabancı dili öğrenmesinde kendisine kolaylıklar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, yardımcı öğretmen modeli, öğretim asistanı

Yunus Emre Enstitüsü B1 Düzeyi Ders Kitaplarındaki Yazma Becerisi Etkinliklerinin Kazanımlar ve AB Dil Portfolyosu Açısından Değerlendirilmesi.

İlhan ERDEM

Ramazan ŞİMŞEK

Öz: Yabancılara Türkçe öğretimi derin tarihsel kökeniyle birlikte 21. yüzyılın ilk çeyreğinde ivme kazanmış; globalleşen dünyada Türkiye'nin son yıllardaki siyasal ve toplumsal rolündeki pozitif değişimi ile yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kişilerin sayısı da bariz bir şekilde artmıştır. Pozitif yönlü bu hareketlilik ve değişim doğal olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan materyallerin sayısını ve niteliğini de etkilemiştir. Bu kapsamda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ders kitaplarında çeşitlilik artmış; dijital ve formal materyaller sürecin lokomotifi haline gelmiştir. Bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretimi B1 ders kitabı bünyesinde yer alan yazma etkinlikleri öğretmen kılavuz kitabında yer alan 52 adet yazma becerisi kazanımı ve dil Portfolyosu B1 düzeyi yazma becerisi kazanımları ekseninde incelenmiştir. Bu kapsamda yazma becerisi etkinliklerinin hangi kazanımları karşıladığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca yazma becerisi etkinliklerinde kültürel kodların yoğun olarak vurgulandığı gözlemlenirken elde edilen sonuçlar ve oluşan ana akım görüşler tablo haline getirilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi özelinde yazma becerisi için çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, B1, hedef kelime listesi, yazma becerisi

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Değerlerimizin Yeri Ve Önemi: Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği

Hasan BAĞCI

Koray ALTINOK

Öz: Küreselleşmenin etkisini her geçen gün arttırarak devam ettirdiği modern çağda toplumlar tek tipleşme adına adeta birbirleriyle yarış içerisindedir. Aynı yiyecekleri yiyen hatta aynı müzikleri dinleyen insan tipi günümüzde ideal insan tipi olarak kabul edilmektedir. Oysa dünya üzerinde yaşayan her milletin geçmişi çok eskilere dayanan bir takım kültürel özgünlüklerinin var olduğu gerçeği göz önüne alındığında toplumların tek tipleşme adına verdikleri çabaları anlamak oldukça güçtür. Bununla birlikte özellikle 21. yüzyılın başından itibaren doğanın bir bütün olarak toplum hayatında tekrar önem kazanmaya başlamasıyla birlikte kültürel değerlere olan ilgide canlanmanın meydana geldiğini söylemek mümkündür.

Günümüzde toplumlar özellikle de gelişmiş Batılı ülkeler tek tipleşen dünyada diğerleri içerisinde varlıklarını devam ettirebilmek adına kültürel özgünlüklerini bir takım etkinlikler aracılığıyla hem kendi toplumlarına hem de başka toplumlara aktarmaktadır. Yukarıda bahsi geçen etkinliklerden birisi de dil öğretimidir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngilizcenin uluslararası bir dil haline dönüşmesi ile birlikte İngilizcenin yabancı dil olarak öğretildiği kitapların hemen hemen hepsinde Batı kültürüne ait birçok unsurun yer aldığını söylemek mümkündür. Dil öğretiminin yalnızca o dile ait dil bilgisi kurallarının öğretiminden ibaret olmadığı gerçeğinden hareketle bu çalışmada Gazi Üniversitesi'nin hazırlamış olduğu Yabancılara Türkçe isimli eğitim setinin A1 - A2 ve B1 - B2 seviye kitapları doküman analizi yöntemi kullanılarak kültürel unsurlarımızı (somut ve somut olmayan kültürel özgünlüklerimizi) hangi ölçüde barındırdığı noktasında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda B seviyesindeki kitaplarda A seviyesindeki kitaplara oranla kültürel değerlerimizin daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılsa da adı geçen eğitim setinde kültürel değerlerimizin tam anlamıyla bir bütün olarak yer almadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Dil Öğretimi ve Kültür.

Ruslara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar

Ayfer KARA

Öz: Rusya, Türklerin binlerce yıldır yaşamış olduğu coğrafyada son 200 yıldır hüküm süren bir devlet olarak bir şekilde Türkçe ile ilgili olmuştur. Göktürk kitabelerini ilk okuyan bilim insanaları arasında Rusların da olması Rusya'nın Türkçeye olan ilgisinin tarihi arka planıdır. Rusların Türkçeye olan bu akademik ilgisinin arka planında kuşkusuz emeryalizim saiki mevcuttur. Fakat günümüz Rusyasında Türkçe öğrenme isteği çok daha farklı yönelimlerin sonucudur.

Rusça, kültür çoğrafyamızın bir parçası olsa da hem yapısal hem de köken olarak farklı bir dildir. Rusçayı ana dil olarak konuşanlar, Türkçe öğrenirken çeşitli güçlüklerle karşılaşırlar. Türkiye'deki Türkçe öğreten kurumlarda Türkçe öğrenen Rusça öğrencilerin karşılaştıkları sorunların öğreticiler tarafından gözlemlenmesi daha güçtür. Çünkü Türkçe konuşulan ortamda yaşayan Türkçe öğrenen Ruslar birçok güçlüğü dışarıda halletmektedirler. Ama Rusya'da Türkçe öğrenen Ruslar karşılaştıkları sorunları Türkçe öğreticileri ile çözmek zorundadır.

Rusların Türkçe öğrenirken karşılaşacakları sorunları hazırbulunuşluk düzeyi ve yaş grubu dikkate alınmaksızın tam anlamı ile tahlil etmenin birtakım sakıncaları olsa da bu çalışmada Rusya'da Türkçe öğrettiğim beş yıl içinde not ettiğim kimi durumları gözlem ve analiz yöntemi ile ele alınacaktır.

Bu çalışmada genel başlıklar halinde örnekler ve gözlemler üzerinden bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar sözcükler: Ruslara Türkçe Öğretimi

Yabancıların Türkçe İhtilasına Yardım Olarak, Ortak Kelimelerin Elektronik Sözlükleri

Lindita XHANARİ (LATİFİ)

Öz: Her zaman yeni Türkçe öğrenen yabancıların ihtiyaçlarına uygun ve pratik yollar bulmaya ve metod kullanmaya çalışılmıştır. Türkçe'nin özellik ve üstelik diğer dillerle olan ilişkileri nedeniyle bugün yeni bir makale, gücel ve başka diller tarafından kullanılmayan bir fikir teklif edeceğiz. Tarihsel ilişkilerden dolayı Türkçe birçok diğer dillerle ortak olan bir kelime fonuna sahiptir.

Bu sebepten dolayı bu ortak kelime hazinesini biz bu iki dil ve kültür arasındaki sadece bir köprü olarak değil, ortaya daha bariz bir şekilde çıkarılmasıyla ve yoğunlukla kullanılmasıyla Türkçe'nin ihtilâsı için fazlasıyla yardımcı olur ve daha olumlu sonuçlar getiren verimli bir araç olarak algılamaktayız. Bunun için Türkçe'nin söz konusu dillerle ortak olan kelimelerin elektronik sözlüğü tasarımını bir gereklilik olarak görmekteyiz.

Türkçe'nin özellik ve üstelik diğer dillerle olan ilişkileri nedeniyle bugün yeni bir makale, gücel ve başka diller tarafından kullanılmayan bir fikir teklif edeceğiz. Elektronik sözlüklerin tasarımı hakkında tartışma ve çalışmalar yapılma sürecinde doğal olarak yukarıda değindiğimiz seçeneklerden daha faydalı olan seçenekler ortaya çıkabilir. Türkçe ile yabancı dillerin ortak kelimelerin elektronik sözlüğünün tasarlanması yabancıların Türkçe öğreniminde bir hayli faydalı ve verimli bir araç olacağı kanaatindeyiz. Bu uygulama onlara Türkçeyi sevindireceği gibi Türkçe öğrenimine de hız ve kolaylık katacaktır. Çalışmalarını daha başarılı kılmakla birlikte kökleri geçmişteki beraber yaşamışlığın ve ortak tarihinde bulunan derin bağlı bir ilişkinin hissiyatını da yaratacaktır. Arnavutluk'ta böyle bir sözlük hazırlamaya başladık, bunun için bu konuda tecrübemizi anlatmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkçe verintiler, elektronik sözlük, dil, Türkçe

Gürcistan'dan Gelen Öğrencilerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimini Etkileyen Faktörler ve Çözüm Önerileri

Javidan VALİEVA

Minara ALİYEVA ÇINAR

Öz: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusundaki çalışmalar gün geçtikçe hızla artmaktadır. Türkiye'nin dünya coğrafyasındaki jeopolitik konumu, siyasî ve ekonomik gelişmelerin yaşanması Türkçe öğretiminin yaygınlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Günümüzde Türkçe, dünyanın çok farklı ülkelerinde öğretilen, farklı milletler tarafından öğrenilmek istenen bir dildir. Bu ülkelerden biri de gerek siyasî ilişkiler bakımından gerekse coğrafî konumu itibarıyla komşu olan Gürcistan'dır.

Gürcistan'da Türkçe, etkin bir şekilde Uluslararası ticarî ve kültürel ilişkilerde kullanılmaktadır. Gerek iş bulma amacı gerekse, Türkiye'de öğrenim görmek maksadıyla, Gürcistan uyruklu pek çok kişi Türkçesini geliştirmeyi hedeflemektedir. Öğrenim amacını güden kişilerin Türkçeyi akademik seviyede öğrenmesi esastır. Fakat Gürcülerin ana dillerinin Türkçeden farklı dil ailesinde olması, Türkçe öğreniminde birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Anadilin yapısı, farklı alfabe kullanımı, telaffuz ve yazım kurallarındaki farklılıklar bu zorluklardan birkaçıdır. Ayrıca coğrafya, kültür, din, mezhep, gelenek-görenek, beden dili, atasözü ve deyimler gibi faktörlerden dolayı öğrenciler Türkçe eğitim sürecinde sorunlar yaşamaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı, Gürcistan'da yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve Türkiye'ye Gürcistan'dan eğitim amaçlı gelen öğrencilerin Türkçe öğrenimini olumsuz etkileyen faktörleri ele almak, bu süreçte karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaçla uygulanacak anket çalışmasında öncelikle temel problemlerin tespiti sağlanacak, daha sonra ise tespit edilen problemlere ilişkin özel çıkarımlar kullanılacaktır. Elde edilen bulgular çerçevesinde mevcut dil öğrenim tekniklerindeki eksiklikleri giderecek yenilikçi öğeler ve özellikler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, Yabancılara Türkçe öğretimi, Gürcistan, Karşılaşılan Sorunlar

Osmanlı Döneminde Rusya'da Türkçe Öğrenimi: Sorunlar ve Çözümler

Kemale ELEKBEROVA

Öz: Rusya'da Türk dilini öğrenme tarihi I. Petro zamanından başlamaktadır. Doğal olarak ilk amaç güçlü rakibini yakından tanıma isteğidir. Tabii özette amacımız sizlere Rusya'da Türk dili ve kültürünün tarihini anlatmak değildir. Nitekim Rusya'da Doğu bilimleri günümüze kadar hep araştırılmış ve ilgi odağı olmuştur. Türk dillerinin Rusya'da öğrenilmesi tarihi çok eskidir. Bu çalışmada amaç bazı bilim adamlarının dil öğretim eserlerini araştırmak ve değerlendirmektir.

Bu bildiriyi hazırlarken de amacımız Türkiye'deki Türkoloji çevrelerinde az bilinen ve 1854, 1857, 1858, 1866, 1908, 1913 yıllarına ait Türk dili öğrenimi hakkında Rus bilim adamlarının kitaplarının, onların yazılma nedenlerinin, yapılarının, içeriklerinin tarafsız bakış açısıyla araştırılması ve değerlendirilmesidir. Bu kitaplar oskova, Petersburg, Tiflis ve benzeri şehirlerde, bazıları da Rus İmparatorunun yayınevinde basılmıştır. Kitapların dili de bugünkü Rusçadan farklıdır. 150 yıl önceki eski Rusça, eski terim ve sözler, az da olsa alfabe değişiklikleri işimizi zorlaştıran nedenlerden. Fakat bu konuda elimizde bir hazine var dersek, yanılmayız. Eserler genellikle 18. yüzyılın sonlarına ait kapsamlı çalışmalardır. Bu da Rusya'nın Türklere ve Türk diline olan merakının göstergesidir. Burada Türkçe derken, o yıllarda Türkiye Cumhuriyeti henüz kurulmadığından, Osmanlı Türkçesini kastediyoruz. Şunu da belirtmemiz gerekir ki o dönemde ister Türkiye'de ister Kazan'da ister Kırım'da isterse Azerbaycan'da olsun konuşulan dil Ruslar tarafından Türkçe veya Tatarca olarak adlandırılıyordu.

Bildiride o dönem Rusya'sında Türk dilinin öğrenim yöntemleri, dil öğrenimi sırasında oryaya çıkan sorunlar, onların çözüm yolları Rusların yazmış oldukları kitaplardaki dil bilimi kuralları, okuma metinleri ve sözlükçeler örneğinde araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Rusya, Türkçe, dil öğrenimi, dil öğretim yöntemleri, sorunlar, çözümler

Yabancılara Türkçe Öğretimindeki Ders Kitaplarında -Mış Biçimbiriminin İşlevlerinin İncelenmesi

Selda DEMİR

Kamil İŞERİ

Öz: Türkçe yapısal olarak eklemeli bir dildir. Dolayısıyla ekler önemli bir yer tutar. Bununla birlikte eklerin biçimsel özellikleri olduğu kadar işlevsel özellikleri ve onların öğretimi de öenm kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında {-mIş} biçimbiriminin işlevlerinin hangi düzeydeki ders kitaplarında ne kadar ele alınmış olduğunu ortaya koymaktır. Betimlemeli yaklaşımı temel alan bu çalışmanın araştırma deseni nitel olarak belirlenmiştir. Çalışmanın verileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yoluyla elde edilmiş ve değerlendirilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeylerinde hazırlanmış olan ders kitaplarındaki –mIş biçimbiriminin işlevlerinin hangileri olduğu saptanmıştır. Çalışmada incelenen ders kitap serilerinden birincisi Kitap A, ikincisi Kitap B ve üçüncüsü Kitap C olarak adlandırılmıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan üç ders kitabının (Hitit, Yabancılar İçin Türkçe, İzmir) Temel, Orta ve İleri düzeylerinin taranması sonucu elde edilen bulgulara göre, {-mIş} biçimbiriminin işlevlerinin öğretimi açısından kitaplar arasında farklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Biçimbirim, Ders Kitapları

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi Konularına İlişkin Öğretici Görüşleri

Ayşe ATEŞ

Bahar DOĞAN

Öz: Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dört temel dil becerisinin kazandırılması ile öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri amaçlanmaktadır. Temel becerilerin yanı sıra kelime öğretimi ve dil bilgisi konularının da Türkçe öğretiminde üzerinde durulan konulardan olduğu bilinmektedir. Dil bilgisi konularının yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında belli bir sıra, yöntem, etkinliklerle verildiği söylenebilir. Fakat konuların asıl öğreticisi olarak öğrenciyle birebir muhatap olan öğretmenler sınıflarda farklı sorulara cevap vermek durumda kalmaktadırlar. Bu bağlamda bu araştırmada dil bilgisi konularının anlatımında öğreticilerin yaşadığı zorluklara değinmek amaçlanmıştır. Araştırma, temel olarak öğreticilerin hangi dil bilgisi konusunu anlatırken zorlandıkları hakkında görüşlerin alındığı nicel bir araştırmadır. Tüm kurlarda öğretilen dil bilgisi konuları Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretimi ders kitaplarından elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak "Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dil Bil Bilgisi Konularını Öğretme Zorluğu Değerlendirme Formu" hazırlanmıştır. Bu formda yer alan tüm kurlara ait dil bilgisi konuları öğreticiler tarafından kolaydan zora doğru puan verilerek sıralanmıştır. Elde edilen veriler sıra frekansı matrisi ile hesaplanmıştır. Sıralama yargılarına dayalı olarak bulgu yorum ve sonuçlar ortaya konmuştur.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, dil bilgisi, dil öğreticileri

19. Yüzyılın Sonunda Araplara Türkçe Öğretimi-Hazîne-i Esmâ-i Türkiyye Örneği

Bekir BELENKUYU

Öz: Tanzimat Fermanı'nın ilanından(1839) sonra başlayan Osmanlı eğitim reformları II. Abdülhamid devrinde(1876-1909) yeni bir yapılanmaya giderek bütün Osmanlı coğrafyasını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu değişim okulların fizikî yapısından öğrencilerin seçimine, derslerin kapsam ve müfredatından bu derslerde okutulacak kitaplara kadar pek çok unsuru içine alacak düzeyde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin resmî dilinin Türkçe olduğunun ve devlette resmî bir vazife almak isteyenlerin Türkçe bilmesi gerektiğinin "Kânûn-ı Esâsî"de belirtilmesiyle Türkçe öğretimine verilen önem de artmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin Arap vilayetlerinde bu dönemde rüştiye ve idâdiye seviyesinde pek çok yeni mektebin kurulduğu ve bu okullarda Türkçe öğretimi üzerinde özenle durulduğu görülmektedir. Beyrut Mekteb-i İdâdiyyesi'nde idareci olan Ahmed Fevzî'nin 1890 yılında kaleme aldığı "Hazîne-i Esmâ-i Türkiyye" isimli ders kitabı Beyrut rüştiyelerinde ve idâdiyelerinin hazırlık sınıflarında okutulmuş bir eserdir. Ana dili Arapça olan çocuklara Türkçenin öğretimiyle ilgili olarak bu eserin giriş kısmında yüzeysel ancak önemli bilgiler verildiği görülür. Pek çok açıdan okumaya elverişli olan bu kitabın aynı kavram alanına ait olan kelimeleri sözlük mantığıyla yüz bölüm halinde sunduğu müşahede edilir. Bu bildiride ders kitabının muhtevası genel hatlarıyla ele alınacak, tertibi hakkında bilgi verilecektir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan "sözcükleri kategoriler halinde öğretmeye dayalı yöntemler" çerçevesinde ders kitabının tenkidi yapılacaktır. Hazîne-i Esmâ-i Türkiyye'nin, bulunduğu hâliyle olmasa da içindeki malzeme ve düzenlenişi açısından günümüzde de özellikle ana dili Arapça olanlara Türkçe'yi öğretmek için kullanılabilecek bir kaynak olduğu ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: II. Abdülhamid Devri, Arap Vilayetleri, Araplara Türkçe Öğretimi, Osmanlı Devleti'nde Türkçe Öğretimi, Ulamsal Sözcük Öğretimi, Kavram Sözlüğü.

Odessa Milli Meçnikov Üniversitesinde Türkçe'nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Metodları

Yuliia TARASİUK

Öz: Yabancı dil öğretimi - bugünkü küreselleşen dünyada devletler arası yakın etkileşimin doğal sonucu olarak kabul edilmektedir. Uluslararası ticaret, turizm, komşu ilişkileri ve gelişmiş teknoloji çok kültürlü bir toplum kavramının önemli parçası olmaya başlamıştır. Sonuçta, toplumlar arası iletişim doğru bir biçimde sağlanabilmesi için insanlar kendi dilinden başka yabancı dil bilmeye ve kullanmaya ihtiyaç duyuyorlar.

Türkçe günümüzde yaygın olarak çok bölgede konuşulan ve yabancılar tarafından öğrenilen bir dil. Türkçe yi öğrenmeklerin amaçları - akademik çalışmalar, ticari faaliyetler, diplomatik temasları, sosyal ilişkileri.

Ukrayna da Türkçenin yabancı dil olarak öğrenmesi son yirmi yılda daha büyük önem kazanmış ve yaygınlaşmıştır. Türkçenin türkoloji bölümlerinde yabanci dil olarak öğretiminin uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen, Türkçe merkezleri, öğretim programları ona ait araştırmalar fazla değildi.

Türkiye Ukaryna arasında komşu, ticari, kültürel ilişkilerin güçlendirilmesi nedeniyle, bir çok üniversitede Türkçe eğitim programları, bölümleri açılmaktadır.

Odessa Milli Meçnikov Üniversitesi 1996 yılında Uluslararası ilişkiler fakültesini kurmakla beraber, Türkçe zorunlu yabancı dil olarak bölümünü de açıyor. Uluslararası ilişkiler lisansı kazanmak isteyen öğrenciler, Türkçeyi seçip 4-5 içinde haftada 5 defa zorunlu yabanci dil dersleri alıyorlardır.

Ukraynada bunun gibi eğitim formu ve lisans bulunmadıkları için, ONU, Türkçenin öğretilmesinde yeni programlar, ders kitapları,metodlarının çıkarılmasına mecbur olmuş. Klasik monokronik paradigmaya dayanarak, sosyokültürel polikronik paradigmanın medodları taşıp, kendine ait bir dil öğretim yöntemlerini kapsayan program kullanılmaktadır.

Türkoloji ya da lingvistik bölümü olmayan Odessa Milli Meçnikov Üniversitesi Uluslararası ilişkler bölümünün, diplomat ya da tecürman olan mezunları, yüksek derecede Türkçe bildiklerini göstermektedir.

Odessa Milli Meçnikov Üniversitesinde Türkçe'nin yabancı dil olarak öğretimi metotları ve özellikleri üzerinde daha ayrıntılı aşağıdaki sunumda konuşalım.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Ukrayna, eğitim programları, yabancı dil, metotlar, uluslararası ilişkiler

Göçmen Çocuklara Türkçe Eğitimi Veren Öğretmenlerin Aldıkları Hizmet İçi Eğitimin Değerlendirilmesi

Ülkü ÇOBAN SURAL

Türkan GÜLER ARI

Öz: Türkiye, jeopolitik konumu itibarıyla batı, doğu, kuzey ve güney komşularından tarihi süreçte göçler almış ve almaya da devam etmektedir. Bu göçler sonucu ülkemizde bulunan göçmen çocuklarının olumsuzluklara açık hale gelmemeleri ve kendilerini geliştirebilmeleri için göçmen politikalarımızda eğitim önemli bir alandır.

Bu çalışma temelde göçmen çocuklarına verilen dil öğretiminin yeterliğini esas almaktadır. Göçmen çocuklara verilen Türkçe eğitimi, ana dili Türkçe olan bir çocuğunkinden farklı olmalıdır. Bu bağlamda göçmen çocuklarına eğitim veren öğretmenlerin ikinci dil öğretimini nasıl gerçekleştirecekleri konusunda yeterli eğitimi almış olmaları gerekmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı, göçmen çocuklarına Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin aldığı hizmet içi eğitimlerin niteliğini öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda tespit etmektir. Nitel araştırma modelinde desenlenen bu araştırmanın örneklemi "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi (PICTES) Projesi" kapsamında Suriyeli çocuklara Türkçe öğretecek öğretmenlere oryantasyon eğitimi veren 10 öğretim elemanından oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu, verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Türkiye'nin göçmen kabul eden bir ülke olduğu bilinerek göçmen çocuklarının eğitimleri önemli bir alandır. Bu bağlamda eğitimin ilk basamağı olan Türkçe öğretiminin niteliği temel husustur. Göçmen çocuklarına Türkçe öğreten öğretmenlerin hizmet içi eğitiminin değerlendirilmesi konulu bu çalışma, alanında ilk çalışma olması açısından önemlidir.

Anahtar sözcükler: Göçmen çocuklar, Türkçe eğitimi, hizmet içi eğitim, Suriyeli göçmenler

Yabancı ve İkinci Dil Öğretimiyle İlgili Temel Terimlerin Kullanımına Bakış

Mustafa DURMUŞ

Öz: Ülkemizde Türkçenin yabancı veya ikinci dil olarak öğretimiyle ilgili çalışmaların tarihinin yeniliğiyle de bağlantılı olarak, temel kavramların literatürdeki kullanımında standartların oluşmadığı, terminolojide birliğin sağlanamadığı gözlemlenmekte. Terimlerin kavramsal sınırları çizildiğinde, yakın kavramlarla karşıtlık ilişkisi kurulduğunda ve kullanıldığı durumlar gözetildiğinde, terim ve karşıladığı kavram arasında uyumsuzlukların olabildiği görülmekte. Her geçen gün, gördüğü ilgi artmakta olan bu alanın, adından (Yabancılara/yabancılar için Türkçe mi, yabancı dil olarak Türkçe mi yoksa ikinci dil olarak Türkçe mi?) başlayarak, terim tercihlerinin literatürdeki görünümü ele alınacak, aynı kavramı karşılamak için tercih edilen terim çeşitliliği değerlendirilerek, bu tip durumlar için tercih edilmesi önerilen terimler ortaya konulacaktır. Yöntem olarak literatür taraması yapılacak, ele alınan kavramların kullanımına eleştirel yaklaşılmaya çalışılacaktır.

Ele alınacak terimlerden bazıları şunlar olacaktır: Yabancılara/yabancılar için Türkçe öğretimi, İkinci dil olarak Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, yaklaşım, yöntem (örneğin iletişimsel yaklaşım mı, iletişimsel yöntem/iletişime dayalı dil öğretim yöntemi mi) teknik, ana dil/anadil, ana dili, dil öğretimi, dil öğrenimi vs.

Anahtar Kelimeler: yabancı dil, ikinci dil, yabancılara Türkçe öğretimi, temel kavramlar, temel terimler

Öğretmenlerin Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Karşılaştığı Sorunlar ve Bunları Çözme Yolları

Hasan KURNAZ

Öz: Suriye'de yaşanan savaşla birlikte binlerce insan yerlerinden göç etmek zorunda kalmıştır. Son yıllarda ülkemize göç eden Suriyelilerin sayısı üç milyona yaklaşmış ve bu sayının yarısından fazlasını çocuklar oluşturmuştur (UNICEF, 2016). Türkiye'de son dönemde yaşanan hızlı göç hareketleri öğretmenlerin hazır olmadığı bir durum ortaya çıkarmıştır. Öğretmenler başta yabancılara Türkçe öğretimi olmak üzere çeşitli eğitim sorunlarıyla karşılaşmıştır (Erdem, 2017). Suriyeli öğrencilere eğitim veren birçok öğretmen bu alanda ciddi bir eğitim almadıklarından, deneme yanılma yoluyla öğretmenin zorluğunu yaşamaktadır (Mete, 2012). Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretme alanında çalışan öğretmenlerin karşılaştığı sorunların tespiti ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim veren kamplarda çalışan öğretmenlerin yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili deneyimlerini ortaya koymaktır. Bu ana amaç doğrultusunda öğretmenlerin Türkçe öğretiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunları çözmeye yönelik yaptıkları çalışmalar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu yirmi öğretmen oluşturmaktadır. Veriler, nitel veri toplama tekniklerinden görüşme yapılarak toplanmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcıların gönüllü olması hususuna dikkat edilmiştir. Yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilen veriler içerik analizi modeli kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin Türkçe öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve bunları gidermek için yaptıkları etkinlik ve faaliyetler belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına bağlı olarak Suriyeli öğrencilere Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öğretmen görüşleri, yabancılara Türkçe öğretimi, Suriyeli öğrenciler

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Türkçe ve Dört Temel Dil Becerisine Yönelik Metaforik Algıları

Nurettin KARTALLIOĞLU

Öz: Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçe ve dört temel dil becerisine yönelik metaforik algılarını belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemine uygun araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde eğitim gören C1 seviyesindeki yabancı öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya, öğrencilerin gönüllü olarak katılımı esas alınmıştır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla öğrencilerden "Türkçe …… gibidir; çünkü……..", "Dinleme (becerisi) …..……gibidir; çünkü …..……", "Konuşma (becerisi)…..……gibidir; çünkü …..……", "Okuma (becerisi) …..……gibidir; çünkü …..……", "Yazma (becerisi) …..……gibidir; çünkü …..……" şeklinde eksik bırakılmış cümleleri tamamlamaları istenmiştir. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun Türkçe ve dört temel dil becerisi ile ilgili olumlu metaforlar geliştirdiği görülmüştür. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçe ve dört temel dil becerisi ile ilgili düşüncelerinin metaforlar aracılığıyla tespit edilmesi öğrencilerin Türkçe ve dil becerilerine bakış açısını yansıtması bakımından bundan sonraki çalışmalara bir katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler : yabancılara Türkçe öğretimi, metafor, dil becerileri

Geçici Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretimine Karşı Tutumları

Mehmet ALTINÖZ

Öz: Ülkemizdeki Suriyeli öğrencilere yönelik Türkçe öğretiminin amaca hizmet edebilmesi için Türkçe öğretiminde sorunların saptanması ve bu sorunlara kapsamlı çözüm önerileri geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sorunların belirlenmesinin bir yolu da bu dersi alan öğrencilerin deneyim ve düşüncelerini sormaktır. Bu amaçla Hatay / Antakya'daki Geçici Eğitim Merkezlerinde Türkçe dersi alan Suriyeli öğrencilerin deneyim ve düşüncelerinden yola çıkılarak bir anket çalışması yapılmış olup anketler isimsiz olarak doldurulmuştur.

Bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 öğretim yılının birinci döneminde Antakya'daki geçici eğitim merkezlerinde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini; 5 Geçici Eğitim Merkezinde 8.,10.,11. ve 12. sınıflara devam eden öğrencilerden rastlantısal örnekleme yoluyla seçilen 100 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Bu ölçekle toplanan verilerin analizi ilişkisiz örneklemler t-testi, frekans ve yüzdeliklerle belirlenerek faktör analizleri ile değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada Antakya'daki Geçici Eğitim Merkezlerinde Türkçenin öğretimi konusunda Suriyeli öğrencilerin Türkçe eğitimine karşı tutumları; dil öğrenmenin özel ve genel nedenleri, Türkiye ve Türkçeye verilen değer, sosyo-kültürel unsurlar, geçici eğitim merkezlerindeki Türkçe öğretiminin yeterliliği vb. gibi başlıklar çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında Suriyeli öğrencilerin Türkçe eğitimine karşı tutumlarının; artık ülkelerine geri dönmeme düşüncesi, yaşadığı topluma uyum süreci, öğrenimlerini devam ettirebilme gayreti, okul ile birlikte çalışmak zorunda olmaları, öğretim programlarının /materyallerinin öğrenci düzeylerine uygun hazırlanılmadığı, öğrenme ortamlarının ve Türkçe öğretmenlerinin yetersizliği şeklinde olacağı beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretimi, geçici eğitim merkezi, sorunlar, Suriyeli öğrenciler

Türkçe Öğrenen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yazılı Anlatım Becerilerinin Anlatım Bozuklukları Açısından Değerlendirilmesi

Niymet BAHŞİ

Öz: Hem ana dilde hem de yabancı dilde yazma becerisinin kazanılması diğer dil becerilerinden daha uzun ve zor bir süreci kapsamaktadır. Yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisi zincirinin bir halkası olan yazma becerisinin de sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi için gelişmiş olması gerekmektedir. Ancak Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrenciler yeterli ve gerekli becerilere sahip olmadıkları zaman yazılı anlatımlarında Türkçeyi doğru, güzel ve anlaşılır bir şekilde kullanamamaktadırlar. Bu çalışma, Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini anlatım bozuklukları bakımından inceleyip bir durum tespiti yapmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın yöntemi, olayları, olguları, doğal koşulları içerisinde incelemeyi hedefleyen alan araştırmasıdır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin dağılımına ait özellikleri betimlemek amacıyla frekans, yüzde ve grafiklerden faydalanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini İnönü TÖMER'de öğrenim gören B2 seviyesindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozuklukları incelendiğinde en çok anlatım bozukluğunu yanlış anlamda kullanılan sözcükler oluşturmaktadır. Bu anlatım bozukluğunu eksik veya yanlış ek kullanımı ve özne –yüklem uyumsuzluğu takip etmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen verilerin yazılı anlatım becerisinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yazma Becerisi, Anlatım Bozukluğu

TÖMER'lerde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen C1 Düzeyindeki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yabancı Dil Öğrenme Kaygı Düzeylerinin Kur Sonu Başarılarına Etkisi

Nesrin SİS

Ahmet Cihan BULUNDU

Öz: Yabancılara Türkçe öğretimi, son yıllarda etkisi artarak devam eden bir alan olarak önemli bir konumda yer almaktadır; Bu alanda gerçekleştirilen Türkçe öğretimi ise süreç içerisinde öğrenciden ya da öğrenci dışından kaynaklanan birçok etken yoluyla biçimlenebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, İnönü TÖMER'de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen yabancı uyruklu öğrencilerin yabancı dil öğrenme kaygılarıyla başarıları arasındaki ilişkiyi inceleyebilmektir. Çalışmanın örneklemini İnönü TÖMER'de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen C1 düzeyindeki yabancı uyruklu 87 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada, veri toplama araçları olarak Baş (2013) tarafından geliştirilen *Yabancı Dil Öğrenme Kaygısı Ölçeği* (C.A=0.93) ve öğrencilerin C1 kuru sonunda başarılarını ölçmeye yönelik gerçekleştirilen yazılı kâğıtları kullanılmıştır. Çalışmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. *SPSS 20* programının kullanıldığı çalışmada, veriler *Pearson Corelation* analiziyle çözümlenmiştir. Analizler yapılmadan önce verilerin normallik testi yapılmıştır ve normal dağılım sağlanmıştır (Basıklık, çarpıklık değerleri<1.96).

Çalışma sonuçlarına göre; yabancı dil kaygı puanları ile öğrencilerin başarı puanları arasında negatif yönde, düşük düzeyde anlamlı bir ilişki çıkmıştır (p= -.249). Bu sonuca bakılarak kaygı düzeylerinin artmasının öğrencilerin başarı düzeylerini düşürdüğü yorumu yapılabilir.

Anahtar sözcükler: Türkçe Öğretim Merkezi, Türkçe, yabancı uyruklu öğrenci, kaygı, başarı.

Geçici Eğitim Merkezlerinde Suriyeli Öğrencilere Türkçe Öğreten Öğretmenlerin Materyal Edinimi ve Kullanımı

Esra YILMAZ

Halil KARAGÜLLE

Öz: Mart 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, gerek insanı gerek siyasi bakımdan tarih sayfalarında bir utanç kaynağı olarak yerini almış ve halen de almaktadır. Dünyanın içinde olduğu trajik durumun en acımasız resmi olarak karşımıza çıkan bu savaşın sonunda binlerce yıllık şehirler harap olmuş ve milyonlarca insan ülkelerinden göç etmek zorunda kalmıştır. Günümüzde kayıtlı üç milyona yakın sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye'de hem idari kurum ve kuruluşlar hem de sivil toplum örgütleri sığınmacıların hayatlarını sağlıklı bir ortamda sosyal bir birliktelik içerisinde devam ettirebilmeleri projeler üretmekte ve bu projeleri hayata geçirmektedir. (UNICEF Turkey Humanitarian Situation Report #9 – MAY 2017) Bu alanlardan biri de eğitim ve öğretim alanıdır.

Sığınmacıların içinde yüksek oranda ilk, orta öğrenim ve lise çağında olan öğrencilerin bulunması bunların eğitimini merkezi bir sistemin kontrolünde planlı ve programlı yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. (UNİCEF, Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, Şubat 2016) Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) bu gerekliliğin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu merkezlerde Suriyeli öğrencilere yine Suriyeli öğretmenler tarafından Suriye eğitim müfredatı esas alınarak dersler verilmesinin yanında Aralık 2016'dan beri Türk öğretmenler tarafından Türkçe dersleri verilmektedir. Araştırma GEM'lerde Türkçe öğretimi alanında görev yapmakta olan bu öğretmenlerin materyal edinimi ve kullanımına yönelik olarak yapılmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında nitel ve nicel yöntemler kullanılmıştır. Veriler anket ve görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. GEM'lerde Suriyeli öğrencilere Türkçe öğreten 120 öğretmenle yapılan anket ve 15 öğretmenle yapılan görüşmeden elde edilen veriler hem betimsel hem de sayısal analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli öğrenciler, GEM, Türkçe öğretimi, materyal.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi İçin Satır Sonunda Kelimelerin Ayrılmasına Yönelik Başarı Testi Geliştirilmesi

Ayşe ATEŞ

Nesrin SİS

Öz: Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin gerek okuma gerekse yazma sırasında satır sonuna denk gelen kelimelerde zorlanıp zorlanmadıklarının araştırılması gereklidir. Bu görüş doğrultusunda satır sonunda kelimelerin yazımına ilişkin bir başarı testi oluşturulması öngörülmüştür. Bu amaca yönelik olarak Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim seti A1, A2, B1, B2 ve C1 ders ve çalışma kitapları incelenmiştir. Her bir kurdan sekiz olmak üzere toplam 40 örnek cümle seçilmiştir. Bu örnek cümleler Türkçe Sözlükte (2011) satır sonunda kelimelerin ayrılmasına yönelik kurala uygun olarak başarı testine dönüştürülmüştür. Kurallar dört ana başlık altında toplanmıştır: "1. Türkçede satır sonunda kelimeler bölünebilir fakat heceler bölünemez. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna ***kısa çizgi*** *(-)* konur.2. İlk heceden sonraki heceler ünsüzle başlar. Bitişik yazılan kelimelerde de bu kurala uyulur: *ba-şöğ-ret-men, il-ko-kul, Ka-ra-os-ma-noğ-lu* vb. 3. Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz. 4. Kesme işareti satır sonuna geldiğinde yalnız kesme işareti kullanılır; ayrıca çizgi kullanılmaz." (Türkçe Sözlük: 2011). Oluşturulan 40 soruluk başarı testi beş alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonucunda C1 seviyesine uygun seçilen 20 soru başarı testinin temeli olarak kabul edilmiştir. Maddelerin güçlük indeksi ve madde ayırt ediciliği daha sonra bulgu ve yorumlarda verilecektir.

Anahtar Kelimeler : başarı testi, satır sonuna sığmayan kelimeler, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi.

Türkiye'deki Suriyeli Çocuklara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Oyunların Öğretici Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Sedat EROL

Ahmet AKKAYA

Öz: Kendini ve dünyayı keşfetme isteğinde olan çocuklar için oyunlar vazgeçilmez etkinliklerdir. Çünkü gerçek ile hayalin iç içe kurgulandığı oyunlar sayesinde çocuklar; duygu, düşünce, hayal ve isteklerini ifade etme imkânı bulurlar. Bu bakımdan gelişimin hızlı olduğu ve kalıcı etkilerinin hayat boyu görüldüğü çocukluk döneminde oyunlar, öğrenme etkinlikleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Dil öğrenimi sürecinde oyunların önemini ve etkilerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada, Türkiye'deki Suriyeli çocuklara Türkçe öğretiminde kullanılan oyunlar, öğretici görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Şanlıurfa ilinde Suriyeli çocuklara eğitim veren 21 öğretici oluşturmaktadır. Araştırmada verileri elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, çocuklara eğlenceli bir öğrenme ortamı sunan oyunların, motivasyonu arttırarak aktif katılımı sağladığı, bilişsel gelişimle birlikte duygusal gelişimi desteklediği, kelime öğretimi ve dinleme-konuşma becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarından hareketle, Türkiye'deki Suriyeli çocuklara Türkçe öğretiminde etkili olan oyunların bir program dâhilinde öğreticilere sunulması, oyunların uygulanması ile ilgili hizmet içi eğitimlerin verilmesi ve öğrenim sürecinde göç psikolojisi olgusuna dikkat edilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli çocuklar, Türkçe öğretimi, oyun

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarında Duygu Bildiren İfadelerin İncelenmesi

İhsan KALENDEROĞLU

Hatice ARSLAN

Öz: Duygular (mutluluk, üzüntü, korku, şaşkınlık vb.) bireyin kişisel ve sosyal hayatının ayrılmaz parçasıdır. Dil iç dünyamızı dışarıya yansıtan temel aracımızdır. Her dilde bireylerin ruhsal yaşantısını aktarabileceği duygu ifadeleri vardır. Türkçe duygu ifadeleri yönüyle oldukça zengindir. Yaşam içerisinde duygu bildiriminde sıkça kullanılan dil unsurları (ünlem, kalıp sözler, deyim, atasözü, ikilemeler, birleşikler) Türk toplumun kültürünü yansıtmakta, anlatıma güç katarak iletişime canlılık katmaktadır. Bu dil unsurlarının yabancılar tarafından öğrenilmemesi, hedeflenen anlam aktarımının gerçekleşmemesine yol açmaktadır. Dolayısıyla içsel yaşantı sürecinde öğrencinin hangi duygu durumunda hangi sözcük ya da sözcük gruplarıyla kime nasıl tepki vereceğinin önemi karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ders kitapları öğrencilerin yararlandığı birincil kaynak olarak görülmektedir. İlgili literatüre bakıldığında dilin psikolojik boyutunun irdelendiği çalışmaların sınırlı olduğu ve yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında duygu ifadelerine ne düzeyde yer verildiği ile ilgili bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmada, 21 duygu durumu belirlenerek yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan ders kitaplarında duygu durumu bildiren ifadelerin temel ve orta düzey bazında kullanım sıklığı incelenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma deseninin kullanıldığı çalışmanın verileri doküman analizi yöntemiyle elde edilmiştir. Yedi İklim Türkçe, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ve Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe öğretim setlerinin incelenmesi neticesinde toplamda en fazla "üzüntü" duygusuna yer verildiği saptanmıştır. Bununla birlikte Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim setinin duygu ifadeleri yönüyle daha zengin olduğu tespit edilmiştir. Çalışma neticesinde dilimizin inceliğini ve derinliğini yansıtan duygu ifadelerine kitaplarda daha fazla ver verilmesinin yabancı uyruklu öğrencilerin iletişimsel ve kültürel yeterliğini geliştireceği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler : duygu, duygu ifadeleri, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Müziksel İmgelerin Öğrenme Düzeyleri Üzerinde Etkileri

Ali AYHAN

Ersin AYCAN

Bilgehan AYCAN

Öz: Müzik, dil öğesinin imgesel anlamda farklı boyutlarda temsil edildiği bir sanat dalıdır. Tek bir kelime, cümle ya da cümleler topluluğu müziksel imgelerin belirli kurallar çerçevesinde işlenmesiyle bir müzik eseri içerisinde temsil edilebilmektedir. Müziksel imgeler günlük yaşantı içerisinde en çok ezgi, ritim ve sözel yapının bir arada sunulduğu formlarda karşımıza çıkmaktadır. Melodi, ritim ve prozodi kurallarına uygun olarak tasarlanmış müzik motifleri algıyı tetikleyen bir etki ortaya çıkarabilmektedir. Bu algı etkileşiminin yabancı dil öğreniminde etkin olarak kullanılabilmesi için müziksel imgelerin doğru bir şekilde kurgulanması gereklidir. Bu bağlamda, olumlu anlamda dikkat çekici özellikte olan müziksel imgelerin yabancılara Türkçe öğretiminde ne gibi etkileri olduğuna dair bir araştırma yapılacaktır. Araştırmada İnönü-TÖMER'de Türkçe eğitimi alan A2 kurundaki 20 kişilik bir deney grubuna uygulanmak üzere farklı hız ve ritim kalıplarında, farklı ses aralıklarında, farklı ezgilerde öğretim materyalleri hazırlanacaktır. Her materyalin kullanımı sonrasında uygulama grubuna ilgili örnek ile ilgili anket uygulanacaktır. Uygulama sonuçları SPSS programında analiz edilecek, çalışma sonucunda uygun tempoda, prozodi kurallarına uygun ritim kalıplarında, ses sınırlarını zorlamayacak bir ses aralığında, akılda kalıcı bir ezgi ile oluşturulan müzik motifleri ve cümlelerinin öğrenmeye olumlu etkilerin olup olmadığı gözlenmeye çalışılacaktır. Temposu yüksek olan, ses sınırları ve ezgisel yapısı prozodi kurallarına uygun olmayan materyallerin ise anlaşılabilirliği kısıtladığı kavram karmaşasına yol açıp açmadığı araştırılacaktır. Çalışmanın detayı ve sonuçları tam metin ile bildirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil Öğretimi, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Müzikle Dil Öğretimi

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Filmlerinin Kullanılabilirliği Üzerine Bir İnceleme

Ersin AYCAN

Öz: Farklı dillerin öğretiminde çeşitli videoların materyal olarak kullanıldığı aşikârdır. Yabancı bir dili öğrenen bireylerin izleyerek ve dinleyerek yaptığı etkinliklerin sınıf içinde daha eğlenceli olduğu da söylenebilir. Bunun için her yabancı dil öğreten kurumun, dil öğretiminde videoları materyal olarak kullandıkları görülebilir. Videolar; animasyonlar, özel olarak bir konuyu öğretmek için çekilmiş videolar, ders tekrarı yapmak için hazırlanmış videolar gibi farklı etkinlikleri yapmak için kullanılır. Bu videolar tasnif edildiğinde film unsurunu ayrıca değerlendirmek gerekebilir. Yabancılara Türkçe öğretiminde de farklı video ve filmlere başvurulmuş ve bu durum bu çalışmanın asıl sorusunu oluşturmuştur: "Yabancılara Türkçe öğretiminde Türk filmi izlemek ya da ders sürecinde bir Türk filmini materyal olarak kullanmak hangi safhadadır?" Bu sorunun cevabına yönelik olarak Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim seti A1, A2, B1, B2 ve C1 ders ve çalışma kitapları incelenmiştir. Dil öğretim setinde Türk filmleri ile ilgili olarak yapılmış çalışmalar mercek altına alınmış, bu Türk filmlerinin kurlara göre değerlendirmeleri yapılmış, yapılan inceleme sonucunda detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgiler daha sonra yorumlar kısmında sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler : Dil Öğretimi, Yabancılara Türkçe Öğretimi, Türk Filmleri ile Yabancılara Türkçe Öğretimi,

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Klasik Türk Edebiyatından Yararlanma

Mehmet Furkan ÇELİK

Öz: Türkçe, dünyada en çok konuşulan diller arasında önemli bir yere sahip olmakla birlikte konuşulduğu coğrafyanın büyüklüğü bakımından da dikkat çeken bir dildir. Tarihi itibariyle kökeni kadim vakitlere kadar dayanan Türkçe, yerli araştırmacıların yanı sıra çok sayıda yabancı araştırmacının da çeşitli çalışmalarına konu olmuş ve bunun neticesinde Türkçe'nin tarihi derinliklerinin gün yüzüne çıkması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin jeopolitik konumu ve Türkçe'nin geniş bir coğrafyada konuşuluyor olması Türkçe öğrenmek isteyen yabancıların dikkatini son yıllarda artan bir hızla bu dilin üzerine çekmiştir. Bu bağlamda yabancı öğrencilere Türkçe öğretimi ile ilgili olarak gerek bazı kurum ve enstitülerin bünyesinde yapılan çalışmalar; gerek bağımsız araştırmacılar tarafından icra edilen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar içerisinde yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili ortaya konulan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler arasında dilbilim odaklı çalışmalardan güzel sanatlar ve halk bilimi odaklı çalışmalara kadar çok sayıda disiplinden istifade edilmektedir. Bundan hareketle yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili kaynak kitapların da inceleneceği çalışmamız kapsamında, yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde klasik Türk edebiyatının yeri ve önemi ele alınarak, yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenim süreçlerine nasıl bir katkı sağlayabileceği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkçe Öğretimi, Klasik Türk Edebiyatı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edilgen Çatılı Fiillerde Şahıs Eki Kullanımı

Ali Selami BAŞOĞLU

Öz: Dil bilgisi, dil öğretiminde temel beceriler olarak adlandırılan okuma, konuşma, dinleme ve yazma becerilerinin öğrenicilere etkili bir şekilde kazandırılmasında yardımcı ve destekleyici bir unsur olarak görülür. Bu noktada dil bilgisinin amacı; öğrenicilere dilin yapılarını etkili ve doğru kullanmalarını sağlamaktır. Bu doğrultuda yapılardan biri de edilgen çatılı fiillerdir. Edilgen çatılı fiillerde şahıs eki kullanımı, yabancılara Türkçe öğretimi alnında sorunlarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Temel seviyeden itibaren etken çatılı fiillerde şahıs eki; fiilin yapıcısı, faili olarak algılanmakta ve bu anlamda kullanılmaktadır; ancak yabancı dil olarak Türkçe öğrenicisi, edilgen çatıda şahıs eki kullanılmaz gibi bir düşünceye sahip olmaktadır. Bu çalışmanın amacı edilgen çatılı fiillerde şahıs ekinin kullanıldığını vurgulamak ve ilgili alan metinlerinde, dil bilgisi etkinliklerinde edilgen fiillerde şahıs eki kullanımını incelemektir. Bu anlamda yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan Yedi İklim Türkçe Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Seti Ders Kitabı(B1/B2/C1)ndaki okuma metinleri ve dil bilgisi etkinlikleri incelemede veri kaynağını oluşturmaktadır. Betimsel nitelikli bu araştırmada doküman analiziyle toplanan veriler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Edilgen çatı, yabancılara Türkçe öğretimi, şahıs ekleri, dil bilgisi

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Yapılan Çalışmaların Eğilimleri

Alpaslan OKUR

Safa EROĞLU

Öz: Son yıllarda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanına olan ilgi artmış ve bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların, kongrelerin ve sempozyumların sayısında da geçmiş yıllara göre bir artış söz konusu olmuştur. Bu alanda yapılan çalışmalar bazen herhangi bir kongrede birkaç oturumda yer alırken son yıllarda sadece yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmaları barındıran kongre ve sempozyumları da görmekteyiz. Bu çalışmanın amacı da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yapılan kongrelerde yer alan çalışmaların araştırma eğilimlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda yabancılara Türkçe öğretimi alanında, kongrelerde sunulmuş bildiriler doküman incelemesi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu incelemede bildiriler; yayın yılı, yazar sayısı, konu, araştırma yöntemi, örneklem, veri toplama aracı, verilerin analizi başlıkları altında ele alınmıştır. Bu bildirileri, 2015-2016 ve 2017 yıllarında düzenlenmiş olan "Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kongresi" nde sunulmuş olan çalışmalar oluşturmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla, yabancılara Türkçe öğretimi alanında çalışma yapan araştırmacılara yol gösterileceğine ve çalışma alanlarının yoğunluğunun belirlenmesiyle farklı alanlarda yapılacak çalışmalara farkındalık uyandırılacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : yabancılara Türkçe öğretimi, bilimsel çalışmalar, bilimsel kongreler, eğilimler.

Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Üniversite Öğrencilerin Türkçeye Yönelik Kalıplaşmış Düşüncelerinin İncelenmesi

Murat ŞENGÜL

Pınar NÜNÜKOĞLU

Öz: Yabancı dil öğrenme isteği toplumsal yaşamın ve değişimin bir gerekliliği olarak ortaya çıkar ve öğrencinin dile yönelik tutumu, ön yargısı, amacı ve başarısıyla yakından ilgilidir. Bireysel farklılıkların etkisiyle kişinin dil öğrenmeye ait düşüncelerinde de farklılaşma oluşmaktadır. Kalıplaşmış düşünceler çoğunlukla farkında olunmadan bir duruma karşı oluşturulmuş önyargılı, reddedici ve katı fikirlerdir. Yabancı dil öğrenimde o dil hakkında önceden oluşturulmuş kalıp yargıların varlığı iletişim ve öğrenme üzerinde etki göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin öğrenim sürecini ve günlük yaşantılarını etkileyen yabancı dile yönelik sekiz farklı kalıplaşmış düşünce grubuna ait görüşlerini saptamak ve bu doğrultuda çeşitli değerlendirmelerde bulunarak yabancı dil olarak Türkçenin öğretimiyle ilgili önerilerde bulunmaktır.

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden verilerin sistematik ve açık bir şekilde betimlenmesine dayanan "betimsel tarama" yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri "Yabancı Dile Yönelik Kalıplaşmış Düşünce" anketi aracılığıyla çeşitli illerde toplam 403 öğrenciye uygulanarak toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar veriler analiz edildikten sonra ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalıplaşmış düşünce, yabancı dil olarak Türkçe,

Türkiye'de Öğrenim Gören Suriyeli Ortaokul Öğrencilerinin Kavramsal Öğrenme Stillerinin İncelenmesi

Murat ŞENGÜL

Çiğdem YALÇIN

Öz: Öğrenme olayı çevresel, duygusal, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik birçok etmen ve uyarıcı ile bağlantılı olarak gerçekleşen bir süreçtir. Doğası gereği her insanın kendine özgü bir öğrenme stili vardır. Eğitim öğretim sürecinde bu durum çok daha iyi gözlemlenebilir. Bazı öğrenciler ders sürecinde görerek daha iyi öğrenirken bazıları dokunarak bazıları ise duyarak daha iyi öğrenirler. Yabancı dil öğretiminde öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleşebilmesi için öğretmenin öğrencilerinin konuyu hangi öğrenme stillini kullanarak kavradığını iyi bilmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de yaşayan Suriyeli ortaokul öğrencilerinin öğrenme stillerinin nasıl olduğunu saptamak, öğrenme stillerinin görsel, işitsel, dokunsal, kinestetik ve sosyal öğrenme alanlarından hangilerinde yoğunlaştığını belirlemek, bu doğrultuda öğretmenlere farklı öğrenme stillerine sahip öğrenciler için seçecekleri yöntemler, teknikler konusunda ışık tutmak ve önerilerde bulunmaktır.

Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri üç uzmanın görüşleri doğrultusunda dilsel geçerliliği sağlanmış olan "Kavramsal Öğrenme Stili Tercih Anketi" aracılığıyla toplanmıştır. Türkiye'nin çeşitli illerinde öğrenim gören toplam 255 Suriyeli ortaokul öğrencisine uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, veriler analiz edildikten sonra ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler : Suriyeli öğrenciler, kavramsal öğrenme stilleri, bireysel farklılıklar.

Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğretenlerin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi

Kübra ŞENGÜL

Öz: Bu araştırmanın amacı, Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerini cinsiyet, yaş, mezun olunan lisans programı, öğrenim düzeyi ve deneyim süresine göre incelemektir. Araştırmanın alt problemleri aşağıda sıralanmıştır.

1- Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

2- Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

3- Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri mezun olunan lisans programına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

4- Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

5- Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri deneyim süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Araştırmada Nicel Yaklaşımlardan Betimsel Tarama Yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Semerci (2007) tarafından geliştirilen "Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE)" ölçeği kullanılmıştır. 35 maddeden oluşan ölçek 7 faktördür. Bunlar; sürekli ve amaçlı düşünme, açık fikirlilik, sorgulayıcı ve etkili öğretim, öğretim sorumluluğu ve bilimsellik, araştırmacı, öngörülü ve içten olma, mesleğe bakıştır. Ölçek; Atatürk, Aydın, Dokuz Eylül, Gazi, Nevşehir, Uludağ Üniversiteleri, Yunus Emre Enstitüsü ve Ankara ile İstanbul'daki özel kurslarda Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlere gönüllülük esasına göre uygulanmış ve toplamda 125 kişiye ulaşılmıştır. 125 kişiden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılıp analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: yansıtıcı düşünme eğilimi

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Deyim Öğretimi için Kullanılabilecek Film Sahnelerinin Derlemi ve Kullanılabilirliği

Kübra ŞENGÜL

Öz: Bu araştırmanın amacı, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılabilecek deyimlerin film sahnelerinde geçen bağlamlarına göre seçilip düzenlenmesidir. Yabancılara Türkçe öğretiminde filmlerin önemi pek çok araştırmacı tarafından vurgulanmaktadır (Arslan ve Adem, 2010; İşcan, 2011, 2017; Taşdemir, Bilkan ve Can, 2004; Yılmaz ve Diril, 2015). Filmler yoluyla öğretimin ders süresine uygun olarak düzenlenmesi ise öğreticilerin öncelikli olarak düşünmesi gereken bir durumdur. Deyim öğretimi sırasında öğrencilerin deyimin verdiği bağlamı ezberlemesi değil hangi durumda kullanabileceğini içselleştirmesi ve sergilemesi beklenir. Bu durumda filmlerde geçen deyimlerin kullanıldığı bağlamlar ders süresince izletilerek / dinletilerek öğrencilerde hem deyimlerin nasıl kullanıldığına yönelik farkındalık sağlamak hem de ders süresine uygun bir içerik hazırlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yetmişten fazla Türk filmi incelenmiş ve altı yüz yirmi deyim içeren film sahnesi tespit edilmiştir. Tespit edilen deyimler yer aldığı filmlere göre Excel dosyasına kaydedilmiştir. Bu sahneler film sürelerinden kesilerek dosya oluşturulmuş ve deyim öğretiminde kullanılmak üzere içerik hâline getirilmiştir. Çalışmanın güvenirliği için uzman görüşü alınmaktadır. Uzman görüşü sonrası tespit edilen deyimler ve film sahneleri kesinlik kazanacaktır. Bu çalışmanın Türkçeyi yabancı dil olarak öğretenlere yönelik önemli bir ders materyali olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler : Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, film yoluyla öğretim, deyim öğretimi.

Dikte Destekli Tekrarlı Okuma Yönteminin Okuma Güçlüklerinin İyileştirilmesi Üzerindeki Etkisi (Yabancı Uyruklu Öğrenciler Örneği)

Mehmet TEMİZKAN

Öz: Bilginin hızla yenilendiği çağımızda, bireyin ve toplumun bilgiye ulaşması, bilgiyi kullanması ve yeniden üretmesi öncelikle bireylerde temel dil becerilerinin gelişmiş olmasıyla mümkündür. Günümüz dünyasında ikinci dil / yabancı dil büyük bir önem kazanmıştır. İnsanlar hangi sektörde çalışıyor olurlarsa olsunlar bir yabancı dil hatta ikinci bir yabancı dil öğrenme ihtiyacını duymaktadırlar. Bir yabancı dil bilmenin ayrıcalık olmaktan çıkıp, herkesin sahip olması gereken bir özellik olduğu günümüzde yabancı dil eğitiminin önemi de artmıştır. Bu durum Türkçe için de geçerlidir. Çok dillilik ve çok kültürlülüğün giderek önem kazandığı 21. yüzyılda Yabancı Dil Olarak Türkçenin öğretimi daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzde ülkemize gelen göçmenlerin gerek eğitimlerine devam edebilmeleri gerekse de toplumsal hayata uyum sağlayabilmeleri açısından Türkçe öğrenmeleri zaruri bir durum hâline gelmiştir. Bu bağlamda anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Anlama becerilerinden okuma, yabancı uyruklu öğrencilerin ilk aşamada edinmesi gereken kazanımlar içermektedir. Bu çalışmanın amacı yabancı uyruklu öğrencilerin sesli okuma sırasında karşılaştıkları okuma güçlüklerini dikte destekli tekrarlı okuma yöntemiyle geliştirmeye çalışmaktır. Çalışmada ön test son test deney ve kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Bu amaçla B1 düzeyinde iki gruptan biri deney diğer ise kontrol grubu olarak atanmış, deney grubunda her hafta bir metin dikte ettirilerek tekrarlı okuma yöntemiyle çalışılmış, kontrol grubunda ise metinler verilmiş ve deneysel uygulamaya yer verilmeden öğrencilerin okumaları istenmiştir. Yapılan son test değerlendirmesinde deney grubundaki öğrencilerin okuma güçlüklerini büyük oranda iyileştirdikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Yabancı dil, Türkçe, yabancı uyruklu öğrenciler, okuma güçlüğü

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Tüm Fiziksel Tepki Yönteminin Başlangıç Düzeyinde Oyunlar Vasıtasıyla Kullanımı

Hatice PARLAK

Öz: Yabancı dil ediniminin temelinde anlama vardır. Anlamanın önemini vurgulayan ve 1970'lerde James Asher tarafından geliştirilen Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi, tıpkı anadil ediniminde olduğu gibi yeni sözcüklerin jest, mimik, davranış gibi motor etkinliklerle uygulanmasına dayanmaktadır. Bu yöntemde dil öğrenirlerinin, dinleyerek, izleyerek taklit ederek ikinci dili öğrenmeleri ve kendilerini hazır hissedince konuşmaya başlamaları beklenir. İkinci dille ilgili girdilerin geçici hafızadan kalıcı hafızaya geçmesini sağlamak amacıyla yeni sözcükler ve yapılar, hazırlanan etkinliklerde yinelemeli bir şekilde günlük hayatla ilişkilendirilmekte, görsel ve işitsel araçlarla desteklenmektedir. Yeni sözcük ve yapıların bütün öğrencilerin katılımıyla yinelemeli bir şekilde kullanılmasına olanak tanıyan etkinlik çeşitlerinden biri olan oyunlar, dil öğrenim sürecinde sıkça karşılaşılan baskı ve endişeyi azaltarak öğrenirlere dili uygulamaya geçirme imkânı sağlar. Sınıf ile dış dünya arasında bir köprü görevi üstlenen oyunlar, Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi'nde olduğu gibi dilin doğru kullanımından ziyade iletişim başarısı üzerine odaklanmaktadır.

Bu çalışmada, başlangıç düzeyindeki yabancıların anlama becerilerini geliştirmek üzere Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi kullanılarak hazırlanan ve Gazi Üniversitesi TÖMER'de A1 düzeyindeki yabancı öğrencilere uygulanan oyunlar üzerinde durulacak ve bu oyunlar, Türkçe öğretimi açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler : dil öğretimi, anlama becerisi, Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi, oyun

Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İçin Hazırlanmış Kitap ve Dil Setleri Üzerine

Mehmet UZMAN

Öz: Bu tebliğde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için hazırlanmış kitap ve dil setlerinin bir değerlendirmesini yapılacaktır. Kitap ve setlerde gözden kaçan noktalara ve stratejilerindeki eksik veya yanlışlıklara dikkat çekilecektir. Ele alacağımız kitaplar, derslerde de kullana geldiğimiz Ankara Üniversitesi Tömer'in yayınladığı Yeni Hitit, İstanbul Üniversitesi Türkçe Öğretim Seti, Yunus Emre Enstitüsü'nün hazırlattığı Yedi İklim Türkçe Öğretim seti, Boğaziçi Üniversitesi yayınlarından çıkan Bu ne demek? Türkçe öğretim setidir.

Dil öğretim setleri genel olarak dil kurslarında kullanılmak için hazırlanmaktadır. Bu yüzden üniversitelerdeki dil öğretim müfradatına yeterli gelmemektedir. Dil kurslarında kullanılan kitaplar gayet tabii hacim olarak daha mütevazi ve sadece bir veya en fazla iki hocanın okutacağı kitaplar şeklinde hazırlanmaktadır. Her ne kadar üniversiteler de bu setleri kullansalar da ek malzemeyi diğer set veya kitaplardan, veyahut kendi imkanlarıyla hazırladıkları malzemelerden temin etmektedirler.

Tebliğde dikkat çekeceğimiz konular: Kitaplarda kullanılan okuma ve dinleme malzemesinin özgünlüğü; öğretilen dile ait kültürü yeterince yansıtıp yansıtmadığı; kullanılan görsel malzemenin öğretilen dilin ait olduğu kültüre uygunluğu; bu malzemenin aynı zamanda ne oranda evrensel olduğu, vs.

Ayrıca dinleme metinlerini seslendiren şahısların seçiminin uygunluğu iyi ve kötü örnekler verilerek izah edilecektir.

Tebliğin amacı sonraki çalışmalara bir ışık tutma amacı da gütmektedir.

Anahtar Kelimeler : Türkçe öğretimi, Türkçe öğretim kitapları, özgünlük, evrensellik

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Tarihî Türk Lehçeleri

ÖZET BİLDİRİLERİ

Codex Cumanıcus'ta sıfat+kılı Yapısı

Galip GÜNER

Öz: Altın Ordu sahasında ve tarihî Kıpçak Türkçesinin kuzey lehçesiyle kaleme alınmış olan *Codex Cumanicus* kendine özgü yapısı ve içeriğiyle Kumanların/Kıpçakların hem kültürü hem de tarihi ve dili açısından eşsiz bir niteliğe sahiptir. Eserin nitelik bakımından böylesine değerli olmasında en önemli katkıyı hiç şüphesiz ihtiva ettiği dil malzemesi sağlamaktadır. Çeşitlilik arz eden kelime dağarcığıyla bizlere Kuman/Kıpçak kültürünün zenginliğini ve özgünlüğünü sunan eser aynı zamanda XIII. yüzyılın standart dilinin dışına sıkça çıkan verileriyle de Türk dili tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Türkçenin tarihî dönemlerinde yazılmış metinlerinin neredeyse tamamının edebî/standart dille yazılmış olmaları, dilin standart dışı kullanımlarının tespitinde güçlükler yaratmakta, tarih içinde insanların gündelik dil kullanımları hakkında bilgi sahibi olamamak gibi bir soruna yol açmaktadır. İtalyan ve Alman kökenli tüccarlar ve/veya rahiplerin bizzat Kumanların/Kıpçakların yaşadıkları coğrafyada, halk ağzından derlemeye dayalı olarak kayda geçirilmiş çokça verisi ile *Codex Cumanicus,* bu farklılığın en güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir. İşte bu çalışma, *Codex Cumanicus*'un taranmasıyla elde edilen bazı verilerden hareketle Kumanların/Kıpçakların XIII. yüzyıldaki ağız özelliğine dayalı olarak ortaya çıktığını düşündüğümüz *sıfat+kılı* (agır kılı, orta kılı, uzun kılı, yahşı kılı vb.) yapısını izah etmek ve bu yapının temelinde yatan gramatikal oluşuma açıklık getirmek gayesiyle hazırlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Codex Cumanicus, Tarihî Kıpçak Türkçesi, sıfat+kılı, yapı, zarf.

-GAn + iyelik yok/bar Yapısı Üzerine Bazı Tespitler

Zeki KAYMAZ

Öz: Bu bildiride, Eski Türkçe metinlerinden itibaren yapı ve işlev özelliklerini takip edebildiğimiz -GAn sıfat-fiil ekiyle bağlantılı olup ilk olarak tarihi Kıpçak Türkçesi metinlerinde görülen ve dikkatlerden kaçtığını düşündüğümüz *-GAn+iyelik yok/bar* 'ın yapı ve işlev özelliği üzerinde durulacaktır. Önce -GAn'ın zaman ifadesi üzerinde kısaca söz edilecek, daha sonr -GAn'dan gelişen -GAn + iyelik yok/bar yapısının özellikleri üzerindeki tespitlerimizi ortaya koyacağız. *-GAn+iyelik yok/bar* yapısına tarihi Kıpçak Türkçesi metinlerinden Gülistan Tercümesi'nde ve Kitabu Fi'l-Fıkh Bi-Lisani't-Türki'de rastlamaktayız. "hatem-i tayi-ga ayıttılar cehanda sen-den ulu himmet-li körgening ya işitkening bar mı (Karamanlıoğlu 1989:87). Ali Fehmi Karamanlıoğlu "-mış,-miş Geçmiş zaman (nakli mazi) partisipidir. -gan,-gen partisipinde olduğu gibi, *bazı durumlarda çekimli fiil anlamı* verir diyerek ekin işlevini farkettiğini göstermiştir. Bildiride -GAn + iyelik yok/bar yapısının -şimdilik kaydıyla- ilk olarak tarihi Kıpçak Türkçesi metinlerinde geçtiği ve bu yapıdaki "görülen geçmiş zaman" işlevinin tarihi Kıpçak Türkçesi gramerlerinde gösterilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca -GAn + iyelik yok/bar yapısının, yapı ve işlev özelliğini günümüze de taşıdığı; ağırlıklı olarak Kıpçak grubu Türk lehçelerinde hayatiyetini devam ettiregeldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: -Gan sıfat-fiili, -GAn + iyelik yok/bar yapısı, Kıpçak Türkçesi, Çağdaş Türk Lehçeleri.

Çokluk İfadesi Olarak Eski Uygurca talım taşım Eş Çifti

Ferruh AĞCA

ÖZ: Dillerde çokluk kavramının, morfolojik boyutunun yanı sıra, leksikolojik, sentaktik ve semantik boyutları da vardır. Diğer bir ifadeyle dillerde çokluk anlam alanı, dilbiliminin hemen hemen bütün araştırma alanlarıyla ilgilidir. Bu bağlamda Türk dilinde de çokluk anlam alanı, morfolojik ve leksik işaretleyiciler ile, sentaktik kurgu dâhilinde ya da semantik çıkarımlar ile ifade edilmiştir.

Bu bildiride, tarihsel Türk dilinin sadece Eski Uygurca alanında tanıklanan ve bu sahaya ait yayımlanan metinlerde genellikle *telim taşım* şeklinde okunan leksikolojik çokluk eş çifti üzerinde durulacaktır. Türk dilinin sonraki yüzyıllara ve çevrelere ait metinlerinde ikinci unsuru olmadan sadece *telim* şeklinde geçen sözcük, genellikle isimlerin önünde yer alarak çokluk ifade etmektedir. Bildiride; Türk dilinin birçok tarihsel alanında tanıklanan ve *telim* şeklinde okunan sözcüğün aslında *talım* olduğu, tarihî Türk lehçelerinde palatalizasyona uğrayarak sonradan *telim* şeklini aldığı, Eski Uygurca metinlerdeki eş çiftin *talım taşım*şeklinde okunması gerektiği ve bu eş çiftin aynı kök fiilden türemiş olduğu gibi sonuçlar, Türk dilinin tarihsel ve modern yazı dillerindeki tanıklar yardımıyla ifade edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Tarihsel Türk Dili, Eski Uygurca, Leksikoloji, Çokluk, talım taşım.

Tarihî Türk Yazı Dillerinde Gereklilik İfadesi

Şahap BULAK

Öz: Fiil kök ve gövdelerinde soyut olarak ifade edilen kılış, oluş veya durum, şekil ve zaman unsuru ile kişi unsuru alarak somut hale gelir. Somut hale gelen fiil aynı zamanda çekimli fiil olur. Çekimli fiillerde şekil ve zaman unsuru, kelime, ek veya ek alan kelimeden; kişi unsuru ise, kişi zamirleri veya kişi eklerinden oluşur. Türkiye Türkçesi'nde şekil ve zaman ifade eden duyulan geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman olmak üzere beş bildirme kipi; sadece şekil ifade eden emir kipi, istek kipi, şart kipi ve gereklilik kipi olmak üzere dört tasarlama kipi mevcuttur. Tarihî gelişim süreçlerine bakıldığında bu kiplerden uzun süre kişi unsuruna bağlanmadan kullanıldığı için en geç kip hüviyeti kazanan kip gereklilik kipidir.

Bu çalışmada Türkçenin yazılı kaynaklarla takip edilebildiği ilk döneminden kip hüviyeti kazandığı döneme kadar gereklilik ifadesinde kullanılan yapılar incelenmiştir. Öncelikle Türkçenin tarihî yazı dilleri olan Köktürk Türkçesi, Eski Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi'nde gereklilik ifadesinde kullanılan yapılar tespit edilmiştir. Daha sonra bu yapılar söz konusu tarihî yazı dillerine ait metinlerden alınan örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca her yazı dilinde gereklilik ifadesinde kullanılan yapılar, diğer tarihî yazı dillerinde kullanılan şekilleri ile benzer ve farklı yönleri bakımından karşılaştırılmış, varsa çağdaş yazı dillerindeki kalıntıları hakkında bilgi verilmiştir. Böylece gereklilik kipinin tarihî yazı dillerindeki ifade seyri verilerek bu kipin kip hüviyeti kazanmadan önceki gelişim süreci mercek altına alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkçe, tarihî yazı dilleri, fiil çekimi, kipler, tasarlama kipleri, gereklilik kipi.

Eski Anadolu Türkçesinde "-{mAK}+İyelik Eki Yok" Yapısı Üzerine

Erdoğan BOZ

Öz: Eski Anadolu Türkçesi'nin kimi metinlerinde, eylemlerin "-{mAK}+İyelik Eki Yok" yapısı ile oluşturduğu yapıların sınırlı sayıda örneği bulunmaktadır. Ör.

iŋen âvârasın dönemegüŋ yoḳ
ki kendü kendüŋi aŋmaġuŋ yoḳ *(Risaletü'n-Nushiyye)*

'ömür geçdi daḥı uyanmaġuŋ yoḳ
kįn ġaybet śuyına ḳanmaġuŋ yoḳ *(Risaletü'n-Nushiyye)*

ḳalḳubanı yėrümden turmaġum yoḳ
arḳu beli ala tağı aşmaġum yoḳ *(Dede Korkut Kitabı)*

Bildirinin problem tümcesi, bu yapı şu ana kadar etraflıca araştırılmamıştır. Sadettin Özçelik Dede Korkut Kitabı'nın son yayınında bu yapıya temas etmişse de üzerinde daha çok durulmaya ihtiyaç vardır (Özçelik, 2016:781).

Söz konusu yapının işlevlerini tespit etmek üzere, Eski Anadolu Türkçesi'nin 13, 14 ve 15. yüzyıl metinlerinden yeteri kadarı taranarak söz konusu yapıya ilişkin örnekler tespit edilerek bir veri tabanı oluşturulacaktır. Veri tabanındaki örnekler tek tek incelenerek ele aldığımız yapının varsa bütün farklı biçimleri tespit edilecek, en önemlisi bu farklı biçimlere bağlı olarak bu yapının hangi dilbilgisel ulam(lar)ı işaretlediği, -özellikle kiplik işlevi- üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Eski Anadolu Türkçesi, Kiplik.

Eski Anadolu Türkçesi Dönemi Eser Adlandırmalarına Bir Bakış

Serdar YAVUZ

Öz: Eski Anadolu Türkçesi Türk Dili Tarihi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu önemi Türkiye Türkçesine ve Türkiye Türkçesi Ağızlarına kaynaklık etmesinden gelmektedir. Eski Anadolu Türkçesi nasıl ve ne zaman teşekkül ettiği hala tartışmalı olan dönemlerinden biridir. Ancak yaygın kanaate göre 13. ve 15. yy'lar arasına kapsayan bu dönem eser yayını ve araştımacılar açısından oldukça verimli bir dönemdir. Eski Anadolu Türkçesi dönemi içerisinde bahsi geçen bazı eserler henüz bulunamamış bazı eserler ise üzerinde detaylı incelemeler yapılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi dönemi kendi içerisinde üç döneme ayrılmaktadır. Selçuklular Devri Dönemi, Beylikler Devri Dönemi, Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi. Bu dönemde yazılan eserler imla özellikleri ve içerik açısından farklı özellikler göstermektedir.

Biz çalışmamızda Anadolu Türk Edebiyatının başlangıç dönemi 13. ve 15. yy'lar arasında yazılmış eserler ile ilgili değerlendirmeler yapacağız. Yazma eser geleneğini oluşturan Hamza-name, Süleyman-name, Ceng-nameler ile ilgili değerlendirmeler yapacağız. Ayrıca farklı incelemelerde farklı şekillerde yazılan yazar eser adlandırmalarını anlatmaya çalışacağız. Sulı, Süli, Sula Fakih kavramları ile ilgili açıklamalarda bulunacağız.

Anahtar sözcükler: Eski Anadolu Türkçesi, Süleyman-name, Ceng-name, Hamza-name, Süle Fakih.

Tarihî ve Yaşayan Türk Yazı Dillerinde -gay Eki Üzerine

Selma GÜLSEVİN

Öz: Eski Türkçe döneminden itibaren metinlerde {-GAy} fiil çekim eki ile karşılaşılmaktadır. Uygur, Karahanlı, Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi dönemleri veya metinleri üzerine çalışanlar genellikle bu ekin "gelecek zaman" bildirdiğini belirtmektedir.

Günümüz Türk yazı dilleri üzerine yapılan çalışmalarda bu ekin genellikle "gelecek zaman" işlevinden bahsedilmiş, bazılarında ise bunun yanı sıra "istek" bildirdiği de belirtilmiştir. Örneğin Kazak Türkçesi gramerinde fiillerin birleşik çekiminde "gelecek zaman" işlevli olarak verilir {-GAy e-dI+kişi}: *bar-gay edim* 'gidecektim'; bu ekin basit çekimlerde "istek" işlevli olduğu da gösterilir. Karay Türkçesi üzerine yapılan bazı çalışmalarda ise bu ekin sadece "gelecek zaman" işlevi bildirdiği söylenmiştir: *...bar-gay…* ' … gidecek'. Oysaki Karay Türkçesinde gelecek zaman bildirdiği söylenerek verilen basit çekimdeki örnekler istek işlevlidir.

Türk dilinin tarihî ve yaşayan birçok döneminde "istek" ve "gelecek zaman" çekimlerinin aynı biçim birimlerle yapılabilmektedir. Örneğin Eski Anadolu Türkçesinde {-(y)A} eki "istek" de yapar, "gelecek zaman" da bildirebilir. Buna benzer olarak {-GAy} ekinin "gelecek zaman" da "istek" de yapabilmesi zaten beklenen bir durumdur.

Bu bildiride{-GAy} ekinin yaşayan Türk yazı dillerinde herkesçe bilinen "gelecek zaman" işlevi dışında "istek" de bildiriyor olması hatırlatıp vurgulandıktan sonra tarihî dönem metinlerinde de yaygın olarak "istek" çekimi yapmış olduğu örnekler gösterilecektir.

Anahtar sözcükler: Türk lehçeleri, -GAy eki, gelecek zaman, istek kipi.

Eski Uygur Türkçesinde Oksimoron

Hasan İSİ

Öz: Bu çalışmada, birbiriyle çelişkili ya da zıt kavramların bir arada kullanılarak oluşturduğu tamlama biçimindeki ifadeler olan oksimoron sanatı ele alınmıştır. Tezat sanatı içerisinde yer alan oksimoron, kavram karşıtlığına dayanan iki zıt ifadenin birleşerek yeni bir anlama yol açtığı edebi sanatlardan biridir.

Oksimoron sanatı genellikle tamlamalar, gramatikal ekler ve anlam değişmeleri yoluyla gerçekleşmektedir. Genellikle tamlama biçiminde oluşan bu ifadeler, sıfat ya da isim tamlaması şeklinde kendini göstermektedir. Tamlama şeklinde oluşan oksimoronlar, iki ya da üç sözcükten oluşur ve bu sözcükler çoğu zaman renk, şekil, işlev bakımından birbiriyle zıtlık uyandıran yapılardır. Tamlamayı oluşturan iki zıt kavramın birleşmesi durumuyla tamlama yeni bir anlam kazanarak farklılaşma eğilimi içinde olur. Oksimoron, bu yönüyle tezat sanatı içerisinde, yan bir dal olarak yeni bir anlamı yansıtan ifadelerin ürünü olarak görülmektedir. Tamlamalardan oluşan yapılardan farklı olarak, dilin gramatikal yönüyle var olan oksimoron türleri de vardır. Bu yapılar, dilin türetme ürünü olan ekler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Türkçede bu tür durumları yansıtan ekler , +sIz, -mAz (Geniş Zamanın Olumsuz Sorusu), -mAz (Sıfat-Fiil Eki), ne…ne (Bağlaç) ve +cIk küçültme eki'dir.

Bu çalışma, Eski Uygur Türkçesi metinlerinden tespit edilen örneklerden hareketle, oksimoron sanatının türü ve yapısının ne olduğu üzerine değerlendirmelerden oluşmaktadır.

Anahtar sözcükler: Oksimoron, Zıtlık, Eski Uygur Türkçesi, Mizah ve İroni.

Eski Türkçe ö- (düşün-) ve Eski Japonca ömö-p-ü思 (düşün-) Fiilleri Üzerine

Zeynep GENÇER

Öz: Türkçenin en eski yazılı kaynaklarında karşımıza çıkan *ö-* "düşünmek" fiili bugüne kadar çeşitli dil araştırmaların konusu olmuştur. Bu çalışmada ise ö- fiil, Eski Japoncada (EJ) *ömö-p-ü*; Orta Japoncada *omo-f-u*; Modern Japoncada (MJ) *omo-u* olarak varlığını sürdüren yine aynı anlamdaki "düşünmek" fiili ile karşılaştırılmaya çalışılacaktır. Eski Japoncadaki *ömö-p-ü* fiilinin, Proto Altaycada (PA) *ŋ sesinin Tunguzca *ŋ; Moğolca *ŋ/n/m,h; Türkçe *ŋ; Japonca *n/m; Korece *ŋ /0 seslerine dönüşmesinden yola çıkılarak Altay Dillerinin Etimolojik Sözlüğü (EDAL) başta olmak üzere, Robbeets (2005) ve Vovin'in (2010; 2005) çalışmalarında da Altay dillerinde ortak olduğu var sayılan *''*ēŋV*" "to think / düşünmek" fiiliyle aynı olduğu belirtilmiş ve Türkçedeki *aŋla-* fiiliyle ortaklaştığı kabul edilmiştir. Ancak bize göre *aŋla-* fiili hem semantik açıdan hem de fonolojik açıdan ele alındığında *ö-* fiiliyle ayrılmaktadır. Bununla birlikte EDAL'de "to understand / anlamak" ifadesi tarandığında, ortak fiil kabul edilen "**ébžo* to see, understand / görmek, anlamak" sözcüğü dikkatleri çekmektedir. Bu fiilin diğer dillerdeki karşılıkları ise PTung. *eǯe- "anla-, hatırla-"; PMong./Moğ. *üǯe- "gör-" ; PT. *ȫ(j)- "düşün-, anla-"; ET. ö- (Orhon, Uygur); Karahanlı T. ö-; Yakut T. *üöj-* şeklinde olup Yakut Türkçesinde son sesin korunduğunun altı çizilmektedir. Bu bilgiden hareketle Moğolca **ǯ-* , Türkçe *j-, Japonca *m- denkliklerinin bizi Türkçe *üöj-* ve Japonca *ömö-p-ü* ortaklığına götürüp götüremeyeceği üzerinde durulacak, fiillerin her iki dildeki anlam ve işlevleri örnekler üzerinden incelenecektir.

Anahtar sözcükler: ö-, Eski Türkçe, Eski Japonca, Modern Japonca, Ana Altayca, etimoloji.

Eski Uygurca Metinler Kontekstinde Hitapların Üslubi-Ekspressiv İşlevleri

Gatibe VAGİFKİZİ

Öz: Bazı cümlelerin içeriğinde öyle kelime ve kelime kombinasyonları vardır ki, cümle öğeleri ile anlam yönünden bağlı olsa da, onlarla gramer ilişkisi yoktur, hiçbir soruya cevab vermez ve cümle üyesi olmuyor. Hitap'lar bu tür kelime grubuna aittir. Cümlede müracaat amacıyla kullanılan kelimeleri ihtiva eden "Hitap"lar Türkolojide az öğrenilmiş, tarihi bakımdan çok az araştırılmış dilbilim alanlarından biridir.

Üslubi-ekspressiv seciyyeli kelime veya hissecikler, sözdizimsel tekrar, epitet ve bedii teyinlenlerle ifade olunan hitaplardan Türk Dilbiliminde bazen "cümle dışı unsur", bazen "ünlem", "eytiş", bazen "seslenme ünlemi" gibi bahsediliyor. Hitaplar dilde belirli ekspressiv ve duygusal ifade fonksiyonunu üstlenen kelime grupları gibi farklı kişilere, şahıslandırılan nesnelere, soyut varlıklara muracaat amacıyla kullanılır; hitapla cümle öğeleri arasında anlam ilişkisi olsa da, sözdizimsel bağlantı yoktur; isimlerle (substantif/isimleşmiş sözcüklerle) ve ismi birleşmelerle ifade ediliyor; özel tonlama ile telaffuz edilir; mezmunca ikinci, şekilce üçüncü şahsa ait oluyor.

Farklı yollarla meydana çıkan hitaplar, eski uygurca metinlerde genellikle başında ünlemlerin gelmesi, hitapların sonuna morfolojik gösterici, çoğunlukla I. kişi tekil iyelik ekini artırmakla ekspressiv-duygusal etki oluşmuştur. Eski uygurca metinlerin dilinde ünlemli ve ünlemsiz işlenen hitaplar da geniş işlenmiştir.

Çalışmamızda Türk dillerinin zenginliğini tamamlayan unsurlardan olan hitaplar eski uygurca metinler bağlamında incelenmiş, hitapların gramer ifade araçları ve leksik-semantik özellikleri sınıflandırılmış, cümlelerin başlarında, sonlarında ve cümleler arasında bulunan, kelime çeşidi olarak ne olurlarsa olsunlar, cümleye anlam olarak katkıda bulunmakta ve cümleyi tamamlamakta olan hitaplar eski yazıtlardaki tezürleri ve çağdaş türk lehçelerindeki durumu mükayeseli şekilde araştırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Eski uygurca,Türk, Dilbilim, Hitap, Ünlem, Morfolojik.

Sebep ve Sonuçlarıyla Tarihî Türk Lehçelerinde "t > d" Sedalılaşması

Yılmaz İNCE

Öz: Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın "1.Ünsüzlerin boğumlanması sırasında, ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşerek ton vermesi, ünsüzlerin tonluluk niteliği kazanması, b, c, d, g, vb. ünsüzlerin boğumlanmasında olduğu gibi.

2.Tonsuz p, ç, t, k gibi ünsüzler ile biten kelimelerin sonuna ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde, kelime sonundaki tonsuz sert ünsüzlerin yumuşayarak tonlu b, c, d, g (ğ) ünsüzlerine dönüşmesi olayı…" (Korkmaz, 2010: 215) şeklinde tanımladığı sedalılaşma olayı Türkçenin ilk yazılı dönemlerinden itibaren Oğuz Türkçesinin ana temayüllerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Oğuz Türkçesinin bağımsız ilk yazılı dili olan Eski Oğuz Türkçesi Dönemi'ne kadar diğer tarihî Türk lehçeleri (Köktürkçe, Eski Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi ve Çağatay Türkçesi) içerisinde tedricen takip edilen sedalılaşma olayı, Eski Oğuz Türkçesi Dönemi'nden itibaren bir temayül olmanın ötesine geçerek, bazı istisnalar dışında, gelenekleşmeye ve bu yazı dilinin karakteristik bir özelliği olmaya başlamıştır.

Sedalılaşma, daha çok sedalı sedasız karşılığı olan ünsüzler arasında vuku bulmaktadır (K > G, p > b, ç > c, t > d vb.). Bu bildiride özellikle Arap alfabesinin kullanılmaya başlanmasıyla ortaya çıkan imla problemleri sebebiyle diğerlerine göre daha kolay ve doğru bir şekilde takip edilebilen t > d sedalılaşmasının tarihî Türk lehçelerindeki izleri ve bu sedalılaşmayı – ve genelde sedalılaşmayı- ortaya çıkaran sebepler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Tarihî Türk Lehçeleri, sedalılaşma, t > d sedalılaşması.

Nehcü’l Ferâdis'teki Sözcüklerin Köken Dağılımı

Burcu KABAN

Öz: Harezm Türkçesi dönemi üzerinde müstakil çalışmalar yapılmış olmasına rağmen Harezm Türkçesi döneminde mensur bir eser olan Nehcü’l-Feradîste geçen kelimelerin yüzdelik oranla dağılımı incelenmemiştir.

Eserde geçen toplam 3507 kadar kelime vardır. Bu kelimeler içine özel adlar dizini dâhil edilmemiştir. Eser; Türkçe 1630, Arapça 1385, Farsça 275, Türkçe+Arapça 1, Farsça+ Arapça 10, Farsça+Türkçe 62, Arapça+Farsça 14, Arapça+Türkçe 127, batı kaynaklı 3 kelime ihtiva etmektedir.

Ayrıca beş farklı şekilde oluşmuş birleşik kelimeler mevcuttur. Türkçe kelime kökü üzerine Arapça ek gelmesiyle oluşan kelimelerin sayısı 1’dir. Arapça kelime kökü üzerine Farsça ek gelmesiyle oluşan kelime sayısı 14’tür. Arapça kelime kökü üzerine Türkçe ek gelmesiyle oluşan kelime sayısı 127’dir. Farsça kelime kökü üzerine Arapça ek gelmesiyle oluşan kelimelerin sayısı 10’dur. Farsça kelime kökü üzerine Türkçe ek gelmesiyle oluşan kelime sayısı 62’dir. Ve eserde “batı kaynaklı” olduğu düşünülen 3 tane yabancı kelime bulunmaktadır. Bu kelimeler “baṭrīḳ < Yun., mancinīḳ<="" p="">

“Harezm Türkçesi döneminde yazılmış Türkçe bir eserde yabancı kelimelerin oranına karşı Türkçe kelimelerin oranı neydi?” sorusuna bu çalışmamızda yer vermeye çalışacağız.

Anahtar sözcükler: Nehcü’l Ferâdis, Köken Dağılımı, Kelime Bilgisi, Söz Varlığı.

Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne Ait Arap Harfli Metinlerde Geçen Alıntı Dil Birimlerindeki Dudak Uyumu Süreci Üzerine

Ali Osman YALKIN

Öz: Türkiye Türkçesinde kendisini kuvvetli biçimde hissettiren dudak uyumu, Türk dilinin her döneminde her sahada sözcük bünyesine kuvvetle hâkim değildir (Ergin, 1984: 72). Genel olarak Eski Türkçe Dönemi'nde belirli oranda var olup Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde bozulmuş olan dudak uyumu sürecinin Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'nde iyice hızlanarak dönemin sonlarına doğru tam olarak gerçekleştiği kabul edilir (Develi, 1995: 60, 62). Süreç, çalışmalarda daha çok ekler düzleminde, bazı çalışmalarda ise eklerin yanında Türkçe sözcük tabanları düzleminde ele alınmaktadır. Dönemde halk için yazılan ve yer yer konuşma dili özelliklerinin yazıya yansıtıldığı Arap harfli ve harekeli bazı metinlerde sürecin alıntı dil birimlerini etkilediği de görülür.

Bu çalışmada Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi'ne ait söz konusu metinlerde geçen alıntı dil birimlerindeki dudak uyumu süreci üzerinde durulacaktır. Metinlerde kullanılan alıntı sözcükler, bunun yanında Arapça ve Farsça tamlamaların kuruluşunda yer alan ögeler ve Farsça *u/ü* bağlacı gibi alıntı dil birimlerindeki dudak uyumu sürecinin değerlendirilmesi ile sürecin metinlerdeki düzeyinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler : Klasik Osmanlı Türkçesi, dudak uyumu, alıntı dil birimleri.

Divan-ı Hikmet ile Divanü Lügati't Türk'ün Sözcük Düzeyinde Karşılaştırılması

Nilüfer YILDIRIM

Öz: İlk İslami dönem eserlerinden biri olan Divan-ı Hikmet, tekke edebiyatının kurucusu olarak kabul edilen büyük Türk mutasavvıfı Ahmet Yesevi'nin hikmet adı verilen şiirlerinin toplandığı eserdir. Din, tasavvuf, ibadet, Allah'a kul olma, dünyanın geçiciliği gibi çeşitli konuları içeren hikmetler, söylendikleri dönemin zihniyetini yansıttığı gibi o dönemde kullanılan dil hakkında bilgi sahibi olmayı da sağlamaktadır. Yesevi'nin müritleri tarafından sonradan Divan-ı Hikmet adı altında toplanan eserin Karahanlı Türkçesinin özelliklerini gösteren bir kaynak olduğu, Karahanlı Türkçesine ait dil özelliklerini bütünüyle taşıdığı söylenemez. Hikmetlerin sonradan yazıya geçirilmesi, eserde Ahmet Yesevi'ye ait olmayan hikmetlerin bulunması Divan-ı Hikmet'in Karahanlı Türkçesinin özelliklerini tam olarak yansıtmamasının sebepleri olarak düşünülebilir. Ancak Ahmet Yesevi'nin Karahanlı Türkçesinin hüküm sürdüğü devirde yaşaması, hikmetlerde Karahanlı Türkçesine ait özellikler görülmesine de zemin oluşturmaktadır.

Türkçenin ilk sözlüğü olan Divanü Lügati't-Türk, o dönemde yazılan eserlerdeki kelimelerin ne kadarını içermektedir? Bu sorunun cevabı dönemin sözcük dağarcığı hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayacaktır**.** Bu amaçla Divan-ı Hikmet'tin söz varlığı ile Divanü Lügati't Türk'ün söz varlığı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonunda Divan-ı Hikmet'te yer alan fakat Divanü Lügati't Türk'te bulunmayan ya da farklı şekil ve anlamlarıyla yer alan kelimelerin varlığı tespit edilmiştir. Bildiride Divan-ı Hikmet'te kullanıldığı halde Divanü Lügati't-Türk'te kullanılmayan veya farklı anlam ve şekilleriyle kullanılan kelimelere yer verilecek, bu kelimeler özelliklerine göre gruplandırılarak belli başlıklar altında ele alınıp incelenecektir. Divan-ı Hikmet'te yer alıp Divanü Lügati't-Türk'te farklı anlamlarıyla yer alan sözcükler de belirtilecektir. Böylece hikmetlerin söylendiği dönemde tür, nitelik, anlam ve yapı bakımından Divanü Lügati't-Türk'te hangi kelimelerin bulunmadığı ya da farklı anlam ve şekillerde kullanıldığı ortaya çıkarılmış olacaktır.

Anahtar sözcükler : Divanü Lügati't-Türk, Divan-ı Hikmet, sözcük, anlam, yapı.

Eski Anadolu Türkçesinde +{A} Durum Biçimbiriminin İşlevleri

Serdar KARAOĞLU

Öz: Eski Anadolu Türkçesi, 12. yüzyılın sonlarında Oğuz lehçesi temellinde kurulup gelişen ve 15. yüzyılın ortalarına kadar Oğuzların bulundukları coğrafyada yazı dili olarak kullanılan Türkçeye denilmektedir. Eski Anadolu Türkçesi Oğuzların ağız özellikleri temel alınarak oluşan bir yazı dili olduğu için bu dönemde kaleme alınan eserlerin dili standart bir düzeyde değildir. Bu dönem metinlerinde farklı yapıdaki biçimbirimlerle aynı dilbilgisel işlevin karşılandığı örnekler görülebilmektedir. Söz gelimi bu dönem metinlerinde gelecek zaman çekimi için –{(y)IsAr}, -{(y)AcAk}, -{(y)A}, -{(y)AsI}, -{sA gerek} ve –{dAçI} gibi biçimbirimleri kullanılmıştır. Bu yönüyle konuşma diline oldukça yakın olan ve kullanıldığı dönem itibariyle işlevsel sınırlılıkları bulanık olan bu dönem eserlerindeki biçimbirimlerin standart dildeki biçimbirimlere kıyasla işlevsel olarak durumunun ne olduğu merak konusudur. Biz de bundan hareketle adları adlara, adları ilgeçlere ve adları eylemlere bağlayarak sözdizimsel ve anlamsal işlevler oluşturan durum biçimbirimlerinden +{A} durum biçimbiriminin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ne gibi işlevlerde kullanıldığını incelemeyi düşündük. Durum biçimbirimleri içerisinden +{A} durum biçimbirimini seçmemizin nedeni ise Türkiye Türkçesinde söz konusu biçimbirim üzerine eş zamanlı yöntemle daha önce bir çalışmanın yapılmış olmasıdır (Boz, 2007). Böylelikle standart düzeydeki Türkiye Türkçesi ile standart düzeyde olmayan Eski Anadolu Türkçesinde +{A} durum biçimbiriminin kullanım ve işlev yönünden nasıl bir görünüm sergilediği karşılaştırılabilinecektir. Bu inceleme sonucunda +{A} durum biçimbiriminin ad eylem bağlantısında cümlede nesne, belirteç tümleci ve yüklem oluşturduğu tespit edilmiştir. Belirteç tümleçlerinin yönelme, bulunma, ayrılma, içinlik mahsusluk, neden ve amaç, durum, eder, ölçü, bedel, araç ve zamanda sınırlandırma işlevinde kullanıldığı görülmüştür. Ad ilgeç bağlantısında ise yönelme, süre açısından sınırlandırma belirteçleri meydana getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Eski Anadolu Türkçesi, Durum biçimbirimleri, +{A} durum biçimbirimi.

Darendeli Bekâyînin Battalnamesinin Yeni Bir Nüshası

Nadir İLHAN

Öz: VIII. yüzyılda Emevî-Bizans savaşlarında meşhur olmuş Battal Gazi isimli bir kahramanın savaşlarını konu edinen destansı halk hikâyesi olan Battalname Battal Gazinin Anadolu sahasında Türk kültürüyle yoğrularak, Türk muhayyilesiyle şekillenerek millî bir destan özelliği kazanmış, Türk milli edebi ürünleri arasında yer almıştır.. Demir-Erdem eserin Arapça bir eserden tercüme olması konusunda "Kaynaklar Zatü'l-himme/Zü'l-himme/Delhemma adıyla bilinen Arapça eserden tercüme edildiğini veya tesirinin bulunduğunu söylemektedir." Şeklinde bir görüş bildrmişlerdir.

Battalname'nin yazarı ve Yazılış tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte muhtemelen XI-XIII. yüzyıllar arasında teşekkül etmiş, XIII. yüzyılda kaleme alınmıştır şeklinde bir kanaat de yaygındır. Battal Gazi Destanın eldeki yazılı ilk şeklinin mensur olduğu Darendeli Bekâyî tarafında 1183 (M. 1769-70)'te eseri özetleyerek manzum olarak yeniden yazdığı kaynaklar tarafından kaydedilmiştir.

Bu bildiride Darendeli Bekâyî tarafından yazılıp 1183 (M. 1769) yılında Sadrazam Silahtar Mehmed Paşa'ya sunduğu eserin elimizdeki mevcut nüshası tanıtılacak dil ve imla özellikleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler : Bekâyî, Battalname

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Türk Dili Tarihi

ÖZET BİLDİRİLERİ

Günümüzde Halaçlar ve Halaç Türkçesi (Cavad Heyetin Araştırmaları Esasında Halaç Türkçesinin Esas Özellikleri)

Elçin İBRAHİMOV

Rubabe İBRAHİMOVA

Öz: Halaçlar - İran'da, Afganistan'da, Pakistan'da ve diğer ülkelerde yerleşmiş Türk halklarıdır. Dilleri Altay dil ailesinin Türk dilleri grubunun Argu grupuna aittir. İran'dan başka yaşadıkları ülkelerde diğer halklar arasında asimile edilmişler. Şu anda İran'da büyük çoğunluğu Azerbaycanlılar ile karışsa da, az bir kısmı kendi dillerini günlük konuşma düzeyinde korumuşlar.

Azerbaycan dilini İrandaki Türk boylarının dili bağlamında incelemek için öncelikle bu dilin hangi ortamda, hangi şartlarda, hangi sosyo politik olaylarla ilgili olarak kullanım özelliklerini detaylı bir şekilde araştırmalıdır. Ayrıca günümüzde kullanım alanlarına bağlı olarak gelişme ve yok olma nedenlerinin tespiti de önemli konulardandır. Azerbaycan dilinin İrandaki Türk boylarının dili bağlamında incelenmesi sırasında bir takım benzer ve farklı özellikler ortaya çıkmıştır.

Araştırma amaçlı sunduğumuz bu yazımızda Halaç Türkçesinden ve onun temel özelliklerinden, ayrıca yazımızda Halaçları daha detaylı şekilde araştırmış Türk Dünyasının büyük bilgini Cavad Heyetin bilim dünyasına çokta malum olmayan Halaç Türkçesiyle bağlı araştırma bilgilerinden de bahsetmeğe çalışacağız. Bu bilgiler içerisinde G.Dörferin ve V.Minorskinin de Halaççа üzerine yaptığı araştırmalar yer almaktadır.

Anahtar sözcükler: Halaç Türkçesi, Türk halkları, Altay dilleri, Azerbaycan dili, Türk boyları.

Türk Kökenli Kelimelerin En Eski Fonolojik Sonluğu (Eski Türk Dili-XVII yüzyıl Azerbaycan Türkçesi)

Gızılgül ABDULLAYEVA

Öz: Dilimizin geçmişine dönüş bir daha kanıtlıyor ki, gerek dili terk edip gitmiş sözler, gerekse de bugüne kadar ulaşmış Türk kökenli kelimeler tarihen sabitleşmiş fonolojik sonluğa sahip olmuştur. Vasiliy Vasileviç Radlov'un ve Şemseddin Sami'nin sözlüklerine göre yapılan istatistikle Türkolojide çoktan kanıtlanmıştır ki, Türk kökenli sözlerde ünsüz sonluğu en eski fonolojik olgudur. Araştırmacıların da belirlediği gibi Vasiliy Vasileviç Radlov'un sözlüğünde 14738 kelimeden 35'i, Şemseddin Sami'nin sözlüğünde ise 15920 kelimeden sadece 78'i ünlülerle bitiyor. Bunu gramer anlamları ile çeşitlilik sergileyen çok sayıda ortaya çıkardığımız örnekler de onaylıyor:

İsim: Tenqir, kapığ, azuğ/q, tamüğ/ux, cəriq, asüğ, süq, suv, buğday, dəvəy, ütüg, anay, babay, yazım...; ***sıfat***: sarığ, ayrıq, dağlıq, uluğ, kuruğ, atlığ...; ***sayı sıfatları***: (bir) surük...; ***zarf***: aşak...; ***zamir***: kamuğ...; ***edatlar***: ilən//lən, kim/n, axır, sarın...; ***yardımcı sözcükler***: isən...; ***səkilşilər***: -lıq, -kim/n....

Bu tarihi ünsüz sonluğunu bazen çağdaş dilde yanlışlıkla epiteza olayı olarak değerlendiriyorlar. Aksine, zaman zaman bu kelimeler sondaki ünsüzünü kaybederek fonetik değişikliğe uğramış ve ünlü sonluklu fonoforması ile Azerbaycan Türkçesinin kelime hazinesinde normatif şekle dönüşmüştür. Bu onu gösteriyor ki, Azerbaycan Türkçesinin sonraki gelişme aşamalarında kapalı heceden açık heceye doğru gelişme daha güçlü gittiğinden söz kendisinin eski ve ilk ünsüz sonluğundan uzak düşmüş ve şimdiki fonolojik görünümü ile dilde sabitleşmişdir.

Oğuz grubu Türk dillerinde ise bu konuda tamam farklı manzara ile karşılaşıyoruz. Örneğin, Türkiye Türkçesinde bu eski olgunun kısmen muhafazası ile yüz yüze duruyoruz. Bu, tabii ki, her kelimenin fonetik açıdan geçtiği tarihi gelişim yolu olsa da, ünsüz sonluğu onların sahip olduğu en eski ve ilk fonoformadır.

Anahtar sözcükler: Fonoforma, ünsüz sonluğu, gramer anlam.

14. Yüzyıl Azerbaycan Türkçesinde «Tanrı» Kelimesinin Arap Kökenli Paralelleri

Hatıra ABDULLAYEVA

Öz: 14. yüzyılda yabancı devlet dili Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri daha kullanışlı hale getiriyor. 11. yüzyıla kadar dile dahil olan arabizmler bu dönemden itibaren Farsça aracılığıyla dilde kullanımını sağlamıştır. Arabizmler Fars ve Türk kökenli kelimelerle müvazilik yaşıyor. Bu müvazilikte Türk kökenli Tanrı kelimesinin Arapça kökenli bileşenleri özel ilgi uyandırmaktadır. Manzara aşağıdaki gibi görünüyor:

I Tanrı kelimesinin Arapça kökenli enlemleri aynı içerik göstergesi ile yaşıyor. Yani 99 isimden bir kısmı Vâhidiyyet'in adının koruyucusu olarak görülüyor. *Allah, Həqq, Məbud, Fələk, İlahi*... bunun en bariz göstergesidir.

II *Tanrı* adının taşıyıcıları olan Arap kökenli kelimelerin birçoğu - Rahim, Tahir, Muhsin, Reşit, Samet, Kerem, Ahad ... gibi sözler Azerbaycan Türkçesinin onomastik birimler sisteminde antroponim olarak yer alıyor.

III Bir kısmı verilişlerine göre özel olmakla yanısıra cinslik de kazanıyor. Yani semantik değişiklik de göstermektedir. *Alim, Ahir, Bais, Varis ... Tanrı*nın sözcük paraleli olduğu halde, «bilimle uğraşan", "son", "vesile", "sevimli" gibi kelimelerle eşanlamlıdır.

IV Birbiriyle çelişki yaratan mefhumların yaratıcısına da dönüşüyor. *Tanrı*nın benzeri olan *Zahir* ve *Batın* ... bu kalıptan olan kelimeler sırasındadır. Bugün de kullanılıyor, "giriş" ve "hariç» semantikasını belirtiyor. Bazen bunları sesteş gibi sunuyorlar ki, bu da gerçeklikten uzaktır. Çünkü özel isimlerle cins isimler asla sesteş olarak kabul edilmiyor.

V Fonetik değişikliğe uğradığı görülmektedir Adl → Adil, Aliyy → Ali, Veliyy → Veli ... bağlantıları buna örnektir.

VI Bu paralellikte arkakik isimler de dikkatten kaçmıyor. Doyyan, Müheymin, Vedud, Muhyi, Quddu ... toplu olmaktan uzaklaşarak dili terk eden kelimeler sırasında yer alıyor. Şuradan belli oluyor ki, dil halk dilinin sunduğu yaygın arabizmleri yaşatıyor.

Anahtar sözcükler: Arabizmler, müvazilik, arkaizmler, semantika.

Varka ve Gülşah Mesnevisinin Yeni Bir Nüshası: Kastamonu Nüshası

Eyüb AKMAN

Öz: Varka ve Gülşah mesnevisi Yusuf-ı Meddah'ın meşhur eserinden birisidir. Bu mesnevi üzerine ilk ciddi çalışma 1940'lı yıllarda İsmail Hikmet Ertaylan tarafından yapılmıştır. Bu konu üzerine kitap düzeyinde son çalışma-bildiğimiz kadarıyla-Kazım Köktekin'e aittir. Kazım Köktekin'in eserinden, Varka ve Gülşah mesnevisinin pek çok nüshasının bulunduğunu, bunlardan sadece sekiz tanesinin elde olduğunu anlıyoruz. Nitekim Kazım Köktekin bu nüshalardan sadece üç tanesinden hareketle metni oluşturmuştur. Bunlardan Bibliotheque Nationale nüshası esas alınmıştır.

Bu bildirimizde Varka ve Gülşah mesnevisinin Kastamonu'da yazılıp yine orada ele geçen bir nüshasını tanıtacağız. Bu nüsha hicri 1140, miladi 9 Kasım 1727 tarihinde esseyit Mustafa bin Muhammet tarafından Kastamonu ili Ginolu kazası-şimdi bu yerleşim yeri Çatalzeytin ile Abana arasında bulunmakta olup bir kaç haneden ibarettir-Kaymazlar divânında istinsah edilmiştir. Eser 111 varaktan ibarettir. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Son derece okunaklı nesih bir yazıyla yazılmıştır. Eser yer yer harekeli olup başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin tam adı Dâstân-ı Varka ve Gülşah'tır. Eserin sonunda aşağıdaki kayıt yer almaktadır:

Evvel-i şenbih

Muharremü'l haremin yirminci günü olundı ibtidâsı

Rebî-ül evvelin yirmi dördünde müyesser oldu intihâsı

Hurrire fî kaza-yı Ginolu divân-ı Kaymazlar

Kâtibü'l hurûf esseyit Mustafa bin Muhammed

Bu kitabı okuyanlardan dua ister muradı selamet

Sene 1140

Ahir-i şenbih

Anahtar sözcükler: Mesnevi, Varka ve Gülşah, Yusuf-ı Meddah, Kastamonu nüshası.

Tarihî Türk Lehçeleri Ve Türkiye Türkçesinde Ünlü ve Ünsüz Seslerin Kullanım Sıklığı "A-K" Dil Türkçe

Ahmet BURAN

Gökçen DURUKOĞLU

Öz: Geçmişi milattan önceye giden Türk dili, yazı ile takibinin başladığı 8. yüzyıldan bu yana çok geniş coğrafyalarda, çok geniş kitleler tarafından konuşulmuştur. Farklı coğrafyalarda, farklı dönemlerde Türk dili ile ortaya konan eserler çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Orhun Abidelerinden Orhan Pamuk'un Kırmızı Saçlı Kadın romanına, Köktürk Türkçesinden Osmanlı Türkçesini de dahil ettiğimiz tarihî Türk lehçeleri ile birlikte Türkiye Türkçesine kadar her dönemi temsil eden çeşitli eserlerden yaklaşık 9000 sözcük metin bütünlüğü içerisinde alınmıştır. Sözcükler ünlü, ünsüz seslerin sözcük başında, sözcük içinde ve sözcük sonunda kullanım sıklıklarına göre değerlendirilerek tek tek sayılmıştır. Değerlendirmeler neticesinde oluşturulan grafikler, başlangıcından bu güne, söz başında en çok kullanılan ünlü ses "A"; en çok kullanılan ünsüz ses "K" sesidir gibi; 8. yüzyıldan 21. yüzyıla Türk dili, yayılma, gelişme ve değişme aşamalarını yaşamasına ve bünyesine farklı dillerden bir çok unsur almasına rağmen aslına sadık kalan bir dildir gibi çıkarımlar yapmamıza imkan sağlamakta, Türk dilinin ses tarihi hakkında açıklayıcı pek çok sayısal bilgiler vermektedir.

Anahtar sözcükler: Türk dili, ünlüler, ünsüzler, kullanım sıklığı.

Türkçeye Hizmet Eden İtalyanlar

Serdar BULUT

Öz: Türkler, tarihin eski devirlerinde olduğu gibi bugün de varlıklarını oldukça geniş bir coğrafyada sürdürmektedir. Dünya haritasına baktığımız zaman doğuda Moğolistan ve Çin içlerinden, batıda Viyana'ya; kuzeyde Sibirya'dan, güneyde Bağdat, Lübnan sınırı ve Kıbrıs içlerine kadar uzanan büyük coğrafyaya Türklerin yayıldıklarını görürüz. Türkler bu coğrafyalara yayılırken dillerini de bu coğrafyalara götürmüşlerdir. Geçmişten günümüze Türkçe çeşitli coğrafyalarda öğretilen ve öğrenilen bir dil haline gelmiştir. Bu noktada farklı ülkelerden farklı insanlar Türkçe öğrenmişler ve Türkçeye katkılar sağlamışlardır. Bu noktada özellikle Osmanlı dönemindeki tercüme faaliyetleri ve bu tercüme faaliyetlerinde görev alan İtalyanların Türkçeye önemli katkıları olmuştur.

Türk-İtalyan kültür ilişkileri dil ve sözlük alanında XVI.-XVII. yüzyıllarda, edebiyat alanında ise Türkiye'deki Batılılaşma hareketleriyle birlikte XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Türkçe üzerine araştırmalar yapmış, edebiyat ve yayın dili olarak Türkçeyi kullanarak hem dil ve kültür bilinci aşılamaya çalışmış hem de Türkçenin dilbilimsel özelliklerini ortaya koymaya çalışmış önemli İtalyanlar mevcuttur. Bu İtalyanlar bazen bilim adamı, bazen voyvoda bazen seyyah, bazen de elçi olarak Türk topraklarında bulunmuş ve bir şekilde Türkçeye hizmette bulunmuştur. Özellikle Bernardo de Parigi, Luciano Rocchi, Milan Adamovic, Filippo Argenti, Meninski bu isimlerden birkaçıdır. Bu isimlerin Türkçe yazdıkları gramer kitapları ve sözlükler Türkçe açısından kıymetlidir.

Çalışmamızda geçmişten günümüze değin Türkçeye önemli düzeyde hizmet eden İtalyanların isimleri, hayatları ve Türkçeye sağlamış oldukları katkılar ayrı ayrı ele alınacaktır. Bu katkılar ilgili şahsiyetlerin eserleri ve eserlerindeki çalışmaları dikkate alınarak açıklanacaktır. Bu şekilde Türkçenin zenginliği ve büyüklüğü vurgulanmış olacak ve de Türkçenin geçirdiği aşamalarda İtalyanların Türkçeye hangi noktada katkılar sağladığı ortaya konacaktır. Bu katkıların Türkçeyi hangi noktalara taşıdığı da irdelenecektir.

Anahtar sözcükler: Türkçe, İtalyanlar, Türk Dili, Dünya Dili Türkçe.

Kutadgu Bilig'de Süreklilik Mefhumuna Semantik Bakış

Ayşe ADIGÜZEL

Öz: Kutadgu Bilig İslamiyet'in etkisindeki Türk Edebiyatının ilk ürünüdür. Yusuf Has Hâcib tarafından yazılmış olan eser siyasetname tarzındaki içeriği ve dil özellikleri ile değerini günümüzde de korumaktadır. Sadece döneminin siyasal anlayışını değil kültür, yaşam felsefesi, dinî yaşayış, ahlâk, askerî yapı gibi bir çok konuyu içermesi ile de farklı alanlarda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara günümüzde de kaynak olma özelliğini kaybetmemiştir. Süreklilik konusunda yapılacak çalışmamızda, Kutadgu Bilig örneği seçilerek konu aydınlatılmaya çalışılacaktır. Eserden verilen örnekler, günümüz Türkiye Türkçesindeki örneklerle karşılaştırılacaktır. Dilbilgisi üzerine yapılan çalışmalarda süreklilik mefhumu hep birleşik fiiller ile açıklanmaktadır. Halbuki sentaksla semantik birlikte değerlendirildiği zaman bu anlamı sadece birleşik fiillerin sağlamadığı görülmektedir. Bir fiil tek başına devamlılık anlamı verebildiği gibi cümle içinde kullanılan herhangi bir öge de cümlenin fiili süreklilik anlamına sahip olmasa da bu anlamı taşımasına destek olmaktadır. Çalışmamızda bu fillerin ve birleşik fillerin hangi tamamlayıcılarla kullanıldığı, dizimsel ve anlamsal olarak birbirleriyle çeşitli bağlantılar kuran fiilimsiler, edatlar, kelime ve ek çeşitlerinin süreklilik ifadesi kazandırmada nasıl bir ilişkiselliği olduğu, Kutadgu Bilig'den seçilen örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Kutadgu Bilig, süreklilik, semantik.

Eski Orhun Yazıtlarındaki Türk Antroponimleri ve Onların Modern Türk Dünyasında Uğulanma Düzeyi

Metanet MEMMEDOVA

Öz: Orhun yazıtlarında işlenen Türk antroponimleri eski Türklerin inançleri, etnoqrafisi, sosyal yapısı ile doğrudan ilgilitir. Bu antroponimlərin öğrenilmesi kardeş Türk halklarının akrabalık ilişkilerini, bu akrabalığın yakınlık ve uzaklık derecelerini, benzer ve farklı yönlerini incelemek için önem arz etmektedir. Böyük Orhun yazıtlerindeki antroponimler modern konuşan türk halkların leksikonunda ya fonetik, ya da sözcük değişikliklerle, yani, yazılışı veya anlamı 100. yılları arkada bırakarak değişmiş şekilde şimdi de işlekdir. Tahmini sayı igirmi olan Orhun anıtlerindeki antroponimler eski Türklerin yaşam ve ölüm felsefesi,Yer ve Gök, tanrı ve hakim, su ve ocak gibi önemli kavramlara ilişkilerini anlatmaya, onlara yaklaşım tarzlarını aydınlatmaya esas veriyor, ayrıca, yerine göre isim, titul gibi işlenebiliyor. Örneğin, bir zamanlar Büyük Orhun yazıtlarında titul gibi işlenen Kağan, Hatun, tarkan, han, bey, alp ve diğer kelimeler şu anda Türkçe konuşan halkların çoğunda insan adlarını bildiren isim olarak işlenmektedir. Orhun yazıtlarında bulunan antroponim sistem hem de ona göre ilginçtir ki, şurada türk kağanlarının asıl isimleri hayatta tuttukları konuma, savaşlarda gösterdikleri kahramanlığa, totemist bakışlarına göre değişiyordu. Onların asıl isimlerinden başka çeşitli anlamlı arması, ikinci, üçüncü derece isimleri olurdu. Ünlü türkiloq L. Gumilev yazıyordu: "Türkler Avrupalılar gibi doğumundan ölünceye kadar bir isim taşımırtılar. Türk'ün adı hep onun toplumdaki konumunu gösteriyordu. Çocuk zamanı onun ilk adı, gencliyinde rütbesi, ahıllıqta ise unvanı olurdu. Eğer o, Han idiyse, unvanı akrabalık-bölge sistemine göre değişiyordu". Amacımız bir zamanlar Orhun yazıtlarında isim, titul, rütbe gibi işlenen, bugünkü Türkçe konuşan halkların leksikonunda dillerinin leksik bileşiminde yaşayan antroponimleri karşılaştirmalı-tarihi yöntemle araştırmak, öne sürülen konuları tam metinde bilimsel olarak kanıtlamak, sorunu geniş araştıma düzeninde tartışmak.

Anahtar sözcükler: Türk, antroponim, titul, Orhun Yazıtları, Tanrı.

Karamanoğlu Mehmed Bey ve Türkçe Meselesi

Yahya BAŞKAN

Öz: Karaman Türkmenlerinin başında olan Karamanoğlu Mehmed Bey, 1277 Mayıs'ında Selçuklu Şehzâdesi olduğunu iddia ettiği Siyavuş'u da (Cimrî) yanına almış, sözde Selçuklu gerçekte ise Moğolların nüfûzunda olan Türkiye Selçukluları Başşehri Konya'yı ele geçirmiştir.

Selçuklu Devlet dîvânını tolayan Mehmed Bey Siyavus'u Sultan ilan edip kendisi de vezir olmuştur. Mehmed Bey dîvânda etkileri günümüze kadar gelen ilginç bir karar alarak devlet işlerinde ve cemiyet hayatında Türkçe'den başka dilin kullanımını yasaklayıp Türkçe'yi resmi devlet dili haline getirmiştir. Mehmed Bey bu hareketiyle muhtemelen sarayda hakim bulunan ve Moğol taraftarı olan katipler zümresine karşı bir tedbir almak istemiş özellikle de onların kendi aralarındaki muhaberatına yani iletişim kurmalarına mani olma amacını gütmüştür. Bu hareketi aynı zamanda, Anadolu'da artan Tükmen nüfusunun artık Türkçe'yi devlet dili haline getirecek kadar etkili hale gelmeye başladığının da bir işareti olarak görmek mümkündür.

Dönemin kaynağı İbn Bibi'de nakledilmiş olan bu hadise tarihte özellikle de Türk tarihinde bir ilk olup sebepleri ve tesirleri tebliğimizde dönemin olayları ve kaynakları çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar sözcükler: Karamanoğlu, Mehmed Bey, Siyavuş, Konya, Türkçe.

Eski Türkçede İrade Fiilleri

Kuban SEÇKİN

Öz: Fiiller hareketi karşılayan kelimeler olarak tanımlanmış ve genellikle iş, oluş, durum fiilleri olarak sınıflandırılmıştır. Türk dilinde fiillerin sınıflandırılması genellikle yapısal olarak yapılmış, semantik sınıflandırılmasına yönelik çalışmalar ise son yıllarda görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda; koş-, büyü-, otur- vb. fiiller gerçekleştirildiğinde ortaya çıkan hareket, bir uzama sahiptir. Buna karşın düşün-, anla-, arzu et- vb. fiillerin bir uzama sahip olmadığı görülür. Böylesi bir uzama sahip olmayan fiillerde beklenen hareket zihnin derinliklerinde gerçekleşmektedir. Alanyazında zihnin derinliklerinde gerçekleşen hareketleri karşılayan fiil türüne mental fiil denmektedir.

Öznenin eyleme döktüğü her harekette mental bir süreç vardır. Duyu organlarıyla algıladığımız verilerin zihinde işlenmesi, depolanması ve fiziksel bir eyleme dönüşmesi sürecine mental süreç denir. Mental sürecin aşamaları çeşitli araştırmacılar tarafından irdelenmiş, mental fiilin alt kategorileri belirlenmeye çalışılmıştır. Söz konusu mental süreçle ilgili fiiller -farklı görüşler olmakla birlikte- genellikle algı fiilleri, duygu fiilleri ve idrak fiilleri olarak sınıflandırılmış; alanyazında irade fiili terimine rastlanmamıştır. Kişinin algıları, duyguları, idrakleri ve bütün bunların sonucunda irade gösterip bir eylemi yapması düşünüldüğünde algı ile başlayan mental sürecin son aşamasında eylemin uzama kavuşmadan hemen önceki mental hareketlerini karşılayan fiillere irade fiilleri denilebilir.

Bu çalışmada öncelikli olarak bir mental fiil kategorisi olan irade fiili terimi üzerinde durularak değerlendirmelerde bulunulmuş, bu bağlamda Eski Türkçe metinlerden örnekler ortaya konulmuştur. Bu tarz yoğun mental süreçleri ifade eden fiillerin Eski Türkçedeki örneklerinden hareketle dilin gelişmişlik düzeyine ilişkin verilere yönelik bir bakış açısı kazandırılmak istenmiştir.

Anahtar sözcükler: Mental Fiiller, İrade Fiili, Eski Türkçe.

Bursa Cönkleri ve Cönklerdeki Dil İncelemesinin Gerekliliği Üzerine

Ebru KUYBU

Öz: En eski nüshaları 15. yüzyıla kadar giden, içinde türkü, mani, destan, koşma, şiir, atalar sözü, manzum-nesir parçalar, birtakım notlar, bilgiler yer alan mecmualar olarak tanımlanan cönkler; günümüze kadar çeşitli şekillerde derlenmiş, yayımlanmış ve üzerine çalışmalar yapılmıştır. Halk edebiyatının temel kaynakları olarak kabul edilen cönkler aynı zamanda klasik Türk edebiyatı ve Türk dili tarihi çalışmaları için de değer taşımaktadır. Özellikle cönkleri oluşturan kişilerin sosyal ve kültürel durumlarına bağlı olarak yazımda ortaya çıkan keyfiyet, yerel dil özelliklerinin yazıya yansıtılmış olması, cönklerin kuşaktan kuşağa el değiştirerek aktarılması ve bu değişimin dile yansıması cönkleri dil tarihi için de incelenmeye değer hale getirmektedir. İmlaları, dilin ve sözün esnek, dinamik, canlı halini yazıya yansıtabilmiş olmalarıyla dil incelemeleri ve söz varlığı çalışmaları için de cönkler önemli kaynaklar olarak görülüp değerlendirilmelidir.

Bu çalışmada öncelikli olarak Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi'nde tespit edilen GE5299, GE5403, ML1786-1787 demirbaş numaralarıyla kayıtlı üç cönk tanıtılacaktır. Bu cönklerin özellikleri, yazı çeşitleri, içerikleri hakkında bilgiler ve çeşitli görseller verildikten sonra cönkler üzerine bugüne kadar yapılmış çalışmalar ve bu çalışmaların içeriği hakkında bilgiler verilecektir. Bundan sonra yapılacak cönk çalışmalarında dil incelemesi yapmanın gerekliliği ve önemi üzerinde durulacaktır. Cönklerin imla özellikleri ve içlerinde kayıtlı bulunan metinlerin verdiği malzemeden yola çıkılarak dönemin dil özelliklerinin tespitinin yapılabileceği ve o yöreye ait ağız özelliklerine dair izler bulunabileceği ifade edilecek, cönklere bir dil malzemesi olarak da bakmanın gerekliliği aktarılacaktır.

Anahtar sözcükler: cönk, imla, dil incelemesi, Bursa.

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Türkiye Türkçesi Dilbilgisi Kitaplarında Fiil İşletiminin Ele Alınması Üzerine

Hatice ŞAHİN

Öz: Türkçede fiil işletimi, fiil kök ya da gövdesi+ kip ve zaman eki+ kişi eki dizilişinde gerçekleştirilmektedir. Türkiye Türkçesiyle ilgili dilbilgisi kitaplarının tümünde tespit edilmiş olan bütün zamanlar ve kipler, bu formül verilerek ya da verilmeyerek açıklanıp örneklendirilir. Buna göre Türkçede görülen ve duyulan geçmiş zaman, geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman bildirme kipleri ile dilek-şart, istek, emir ve gereklilik tasarlama kipleri fiil kök ya da gövdesine gelen kip vezaman ekleriyle kişi eklerinin dizimi yoluyla oluşturulmaktadır.

Çağdaş Türk Lehçeleriyle ilgili gramer kitaplarında fiil işletimi ele alınırken bu dizilişe uymayan yapılara da yer verildiği görülmektedir. Örneğin, Türkmencedeki, fiil çekiminde sonda bulunması gereken kişi eklerinin bulunmadığı men alcak däl, men almalı däl, Özbekçedeki kütgänim yok, Yeni Uygurcadaki yazgınım yok, yazgınım bar gibi Türkçedeki fiil işletimi formülüne uymayan biçimler, fiil çekimi başlığı altında gelecek zaman, gereklilik, şimdiki zaman çekimleri olarak verilmektedir.

Bunlardan bazılarının -alasım yok, geldiğim yok gibi- Türkiye Türkçesinde de işlek bir biçimde kullanıldığı halde dilbilgisi kitaplarında fiil çekimi ya da zaman konusunda gösterilmediği de bilinmektedir. Öbür yandan Türkçede şimdiki zaman için kullanılan, -mAktA ve –mAdA ekleri ile gereklilik için kullanılan -mAk gerek ve –mAk lazım yapıları da Türkiye Türkçesi dilbilgisi kitaplarının hepsinde yer almamaktadır. Bu durum, araştırmacıların Türkiye Türkçesi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde fiil işletimi konusunu farklı değerlendirdiğini göstermektedir.

Bu bildiride Türkiye Türkçesi ve çağdaş Türk Lehçeleriyle ilgili dilbilgisi kitaplarında fiil çekimiyle ilgili verilen eklerin ve yapıların karşılaştırması yapılarak değerlendirilmeye çalışılması amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Çağdaş Türk lehçeleri, Türkiye Türkçesi, fiil, işletim.

Kuanşi İm Pusar'da Fiilimsiler

Bahtiyar BAHŞİ

Öz: 13.yüzyıldan önce yazıldığı tahmin edilen Budist Uygur hikâyelerinden biri olan Kuanşi İm Pusar Budizm'i kabul eden topluluklara dinsel coşku vermek için yazılmıştır. İncelemeye aldığımız bu hikâye Tanrı Buda'ya Kuanşi İm Pusar hakkında sorulan soruları ve Tanrı Buda'nın Boddhisattva'ya verdiği yanıtları içerir. Bu çalışma Kuanşi İm Pusar adlı eserde geçen fiilimsiler üzerine yapılan bir incelemedir. Araştırmada eserde geçen ve yan cümlenin yüklemi olarak kullanılan fiilimsilerin kullanılışları, kurdukları birliktelikleri ve işlevleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üzerinde çalıştığımız metin Şinasi Tekin'in Uygurca Metinler I-Kuanşi İm Pusar (Ses İşiten İlah) isimli eserinden alınmıştır. Bu metinde bulunan isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil biçimleri tespit edilerek kurdukları birlikteliklerle hem yan hem de ana cümle içinde hangi cümle unsurunu (özne, nesne, tümleç, vs.) oluşturdukları, bu yapı ve birlikteliklerin hangi zaman(ları) ifade ettikleri, vb. konular üzerinde durulmuştur. Çalışma esas itibariyle, şimdiye kadar ele alındığı gibi, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmektedir. Çalışmada ele alınan fiilimsiler açıklandıktan sonra bu yapılar ve birliktelikler metinde geçtiği cümlede altı çizilerek gösterilecektir.

Anahtar sözcükler: Dil,Gramer,Uygurca,Fiilimsiler.

Orhun Anıtı Çalışmasının Gerçek Sorunları

Saule ERZHANOVA

Öz: Eski Türkçeye ait Runik yazıtlar Türk dil ve kültür dünyasının bel kemiğini oluşturmaktadır .Bu nedenle, tüm Türk dünyasının kültürel ve ruhsal zenginliklerinin temelini oluşturan Orhun anıtlarının her mirasını incelemek ve her taş ve sembolü bilimsel olarak incelemek ve metni birleştirmek gereklidir. Orhun kompleksi anıtlarla meşgul olduktan bu yana yüz yılı aşkın bir süredir, metnin ayrıntılı transkriptleri, komplekslerin ayrıntılı bir tasviri ile tam olarak tercüme edilemedi. Aynı temelde aşağıdaki hedefleri ve hedefleri uygulamayı planlıyor.

Türk Türkologları, bireysel analizleri, sonuçlarını ve sistematik metodolojisini sentezlediği için, eski Türk çalışmaları dökülmüştür.

Her Orhun anıtı karmaşık bir dünyadır. Kompleks mirasın entegre sistem entegrasyonu. Makalenin özü öncelikle farklılaşmış dil ve maddi arkeolojik mirasa verilen düşüncedir. Kendi sonuçlarımızı dilsel verilere ve manevi bilime (inançlar, dünya bilişleri, doğa bilimi, din, sembolizm, vb.) bakarak yapmak. En kapsamlı dil verisinin yerli Türklerin siyasi tarihi ile karşılaştırılması, verilerin maksimum kullanımı. Anıtta yer alan yazıt, orijinallerin eski Türk halklarından sonraki Türk halklarının gelenekleri, görenekleri, manevi ve kültürel mirası ile karşılaştırılması gerektiğini önermektedir. Anıtın bilgi yanına ek olarak, grafik notlar, metin, süsleme, çeşitli kabartmalar, çizimler ve bilim ve teknolojinin en son başarıları ile yayınlanan İnternet materyalleri eklemek. Bunların en önemlileri, yalnızca belirli bir alanda değerlendirilen yabancı bilimsel kavramların versiyonlarıdır. Bu nedenle, gelecekte bu notun yurtdışındaki belgesel ve tarihsel kanıtların değerlendirilmesi için dikkate alınması gerektiğini düşünüyoruz.

Anahtar sözcükler: Orhun anıtı

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı

ÖZET BİLDİRİLERİ

Türkçe Öğretmenlerinin Öz Yeterliğini Belirlemeye Yönelik Ölçek Geliştirme

Türkan GÜLER ARI

Öz: Eğitimin en önemli unsuru öğretmenlerdir. Alanında donanımlı ve yeterli olan öğretmenler eğitimin kalitesini artıracağı gibi öğrencilerinde başarılarını artıracak ve aktif öğrenmeyi sağlayacaktır. Bu bağlamda öğretmenlere yönelik özel alan açısından yeterlik ve öz yeterlik çalışmaları son dönemlerde akademisyenler, karar vericiler ve MEB tarafından önemsenen ve üzerinde yoğun çalışılan konulardır.

Öğretmen yeterliği, eğitim programının başarıyla tamamlanması için öğretmenlerin göstermesi gereken bilgi, beceri ve değerleri içeren gerekliliklerdir. Son zamanlarda alan eğitimi çalışmalarında yer bulan öz yeterlik çalışmaları Türkçe Eğitimi alanında henüz çalışılmış bir konu değildir. Bu açıdan çalışma Türkçe eğitimi alanında ilk çalışma olacaktır. Literatüre dayalı kuramsal çerçeve ve kavramlar ortaya konularak Türkçe öğretmenlerinin öz yeterlikleri nelerdir sorusunun cevabı çalışmanın temelini oluşturdu. İlk olması ve alandaki literatür eksikliği çalışmanın deneme niteliğinde olmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda literatüre dayalı tespitler ve MEB'in yayınlamış olduğu Genel Yeterlikler ve Türkçe öğretmenlerinin özel alan yeterlikleri analiz edilerek ölçek geliştirme çalışması gerçekleştirilmiştir. Alan uzmanı ve eğitim uzmanlarının da katkıları alınarak öz yeterlik maddeleri oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin özel alan öz yeterliklerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde görev yapan 300 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 60 maddeden oluşan özel alan öz yeterlik deneme ölçeği çalışma grubuna uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinden ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine yönelik faktör analizi, madde test korelasyonları, Cronbach α güvenirlik katsayısı ve test-tekrar test güvenirliği hesaplanmıştır. Türkçe öğretmenlerinin öz yeterliğini belirlemek amacıyla geliştirilmiş ilk ölçek olmasından dolayı, geliştirilen ölçeğin sonraki çalışmalarda ve yeniden düzenlenecek olan örneklemlerde geçerliğinin yeniden test edilmesi gerekir.

Anahtar sözcükler: öz-yeterlik, türkçe öğretmenliği öz-yeterliği, öğretmen yeterliği, ölçek geliştirme, türkçe öğretimi

Öğrencilerin Bağlayıcı Bilgisi ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişki

Hakan ÜLPER

Gökhan ÇETİNKAYA

Öz: Alan yazındaki ilgili kuramlar bir metni kavramanın en önemli işlemi olarak metnin anlamının zihinde yapılandırılmasını göstermektedir (bkz. Gernbacher, 1997; Kintsch, 1998). Zihinsel metin gösterimini yapılandırabilmek için okurun tutarlılık ilişkilerini kurması gerekir. Diğer bir deyişle metni kavramanın temel varsayımlarından biri metnin birimleri arasında hem yerel hem de bütüncül düzeydeki ilişkileri kurmaktır Okurun bu tutarlılık ilişkilerini kurabilmesinin yollarından biri bağlayıcılardan yararlanmaktır. (bkz. van Silfhout, G., Evers-Vermeul, J. & Sanders, T. 2015). Sanders and Noordman'a (2000) göre bağlayıcılar, metin birimleri arasında tutarlılık sağlamaya yardımcı olur. "Fakat", "ancak" ve "değil" gibi bağlayıcılar, düşünceler ve argümanlar arasındaki kavramsal ve mantıksal ilişkilere işaret eder.

İlgili araştırmalar metinde bağlayıcıların yüzey yapıda sunulmasının işlemleme hızı ve kavramayı olumlu yönde etkilediğine işaret etmektedir (Geva ve Ryan, 1985; Van Silfhout, Evers-Vermeul ve Sanders; 2015). Türkçe alanyazında bu tür bir çalışma yok denecek kadar azdır. Okuma anlama becerisiyle bu derece yakından ilgili olan bir konunun üzerinde önemli durulması gerekmektedir. Bu nedenle araştırmamızda bağlayıcı bilgisi ile okuduğunu anlama arasındaki ilişkiye bakılacaktır. Veriler Çetinkaya, Ülper ve Bayat, (2015) tarafından geliştirilen Bağlayıcı Bilgisi Ölçeği ve Ülper, Çetinkaya ve Bayat, (2017) tarafından geliştirilen Okuduğunu Anlama Testi ile toplanacak ve elde edilen veriler üzerinden uygun istatistiksel işlemler yapılacaktır.

Anahtar sözcükler: bağlayıcı, okuma, kavrama

Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" Serisinin "Konu-İleti-Karakter" Bağlamında İncelenmesi

Esra MERT

Öz: Çocuk edebiyatı da, yetişkinler için üretilen edebiyat türleri gibi her şeyden önce bir edebiyattır; ancak hedef kitlesi çok daha özel ve farklıdır. Bu yüzden çocuk edebiyatının üzerinde titizlilikle durulması gerekir (Dilidüzgün, 2006). Çocuk, eleştirel okuma becerisini kazanana kadar özdeşim kurarak okuyan bir okur olduğundan karşılaştığı kitapların niteliği çok önemlidir. Çocuğun okuduğu her kitap, çocuğun dünyasında yeni bir pencere açmalıdır. Çocuk, özdeşim kurarak okuduğu için çocuk ile kitap arasında sıkı bir ilişki kurulmalıdır. Çocuk kitapla içli dışlı olmazsa okumanın tadına varamaz. Çocuğun eleştirel bir bakış açısına sahip olması, çok yönlü düşünebilmesi, düş gücünün gelişmesi, okuma duyarlığının artması ve bilinçli bir okur olması nitelikli kitaplarla karşılaşması ile mümkün olur (İpşiroğlu, 1993: 49). Çocuk kitaplarında, sanatçılar tarafından sanatın insanı değiştiren, geliştiren ve yenileyen anlayışının yansıtılması, yaşamın sanatçının duyarlılığı ile yeniden biçimlendirilip çocuğa sunulması, çocuğun farklı durumlarla ve kişilerle karşılaşmasını sağlar (Sever, 2003: 28).

Çalışmada, Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" dizisinde yer alan kitapların Canlı'nın (2016) geliştirdiği yönerge çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın yöntemi doküman incelemesidir. Araştırmanın veri kaynağı Ak'ın "Gülümseten Öyküler" serisidir. Veri Toplama Aracı ise Canlı'nın (2016) geliştirdiği yönergedir.

Anahtar sözcükler: Behiç Ak, kitap eleştirisi çocuk yazını

Türkçe Öğretmen Adaylarının Benimsedikleri Eğitim Felsefelerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi (Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Örneği)

Ulaş BİNGÖL

İsmail KİNAY

Öz: İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli niteliklerinden birisi kendi varlığı hakkında düşünmesi ve etrafında olup bitenlere anlam verebilmesidir. Kişi kendisi ve dış dünya ile ilgili düşünmeye başladığı andan itibaren felsefî bir eğilim içine girer. İnsanoğlunun benimsediği felsefe çoğu zaman eğitim yolu ile şekillenir. Bütün mesleklerde olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de benimsenen felsefe kişinin iş yaşamını bütün boyutları ile etkiler. Öğretmenler benimsedikleri eğitim felsefesine göre sınıf içindeki davranışlarını düzenler; eğitim ve öğretim ile ilgili kararları alırken benimsedikleri eğitim felsefesinin tesirinde kalırlar. Bundan ötürü öğretmenlerin benimsedikleri eğitim felsefelerinin tespiti; eğitim ortamının ve uygulamalarının düzenlenmesine, ders içeriklerinin belirlenmesine, eğitim programlarının eksikliklerinin giderilmesine yardımcı olacaktır. Bu çalışmanın genel amacı, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü öğretmen adaylarının benimsedikleri eğitim felsefesini değerlendirmektir. Çalışmanın katılımcılarını 2016-2017 Yılı Bahar Döneminde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında kayıtlı 171 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının standart testlere yönelik inançları betimlenmeye amaçlandığı için tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Felsefi Tercih Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Bu araştırmadaki veriler SPSS 20 paket programı kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular yorumlanarak birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: türkçe eğitimi, felsefe, eğitim felsefesi, öğretmen adayları

Türkçe Öğretim Programlarında Ezber ve İnşat Derslerinin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme

Namık Kemal ŞAHBAZ

Tahir MERAN

Öz: Bireyin toplum içerisinde sosyalleşip, toplumun genel isteklerine uygun bir özelliğe sahip olabilmesi için ailesinden aldığı temel eğitimin yanında programı ve çerçevesi önceden belirlenmiş eğitim süreçlerinden de geçmesi gerekir.

Sistemli eğitim süreçlerini içeren bu programlara bireyin fiziksel ve ruhsal gelişimine uygun olarak dersler konur. Bireysel farklılıkları, kapasiteleri gözeten yöntem ve tekniklerle öğrencilere aktarılan bu dersler sayesinde öğrencilerin hedeflenen amaçlara ulaşması için çaba sarf edilir.

Zamanın koşullarına ve toplumun ihtiyaçlarına göre programlarda yer alan dersler kaldırılır veya programlara yenileri eklenir. Doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada daha önceden ülkemizde uygulanan Türkçe öğretim programlarında görülen ama yeni öğretim programlarında yer verilmeyen "Ezber ve İnşat" dersine ve "ezberleme" tekniklerine ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda öncelikle ezber ve inşat derslerinin tarihsel gelişimi üzerinde durulmuştur. Çalışmada daha sonra bilgiyi işleme kuramı çerçevesinde belleğin çalışma biçimi, ezberin belleği geliştirme sürecinde işlevleri, ezber ve inşat dersinin Türkçe eğitimi açısından işlevi konularına değinilmiştir.

Osmanlı Dönemi'nde öneminin farkında olunan ve Cumhuriyet Dönemi'nde yakın bir tarihe kadar arz ettiği önemle hayatımızda olan "Ezber ve İnşat" dersleri artık okullarımızda okutulmamaktadır.

Oysaki öğrencinin hafıza kabiliyetini geliştiren, dil kullanma becerisini yükselten, toplum içerisindeki medeni cesaretini güçlendiren, sanatsal metinlerle ruhunu incelten bu dersin aynı zamanda öğrencilere daha küçük yaşlardan itibaren eğlenceli metinlerle ve çalışmalarla ahlaki, millî ve fikri terbiyeyi kazandıracağı da unutulmamalıdır.

Bu noktada "Ezber ve İnşat" dersinin öneminin yeniden kavranıp programlara ayrı bir ders olarak konması veya bu sağlanamazsa öğretmenlerden bu konuya hassasiyet gösterip haftalık programlarında yer vermeleri ve öğrencileri buna teşvik edecek faaliyetlerde bulunmaları istenebilir.

Anahtar sözcükler: Türkçe eğitimi, ezber ve inşat, ezberleme teknikleri, bellek

2015 ve 2017 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması (5-8. sınıf)

Ercan DENİZ

Sevil ALPARSLAN

Öz: Dünyada ve ülkemizde meydana gelen siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik vb. değişimlerden dolayı zaman zaman öğretim programlarında değişiklikler yapılmaktadır. Bir plan dâhilinde yapılan bu değişikliklerle ülkemizin geleceğine yön verecek nesillerin yetiştirilmesi hedeflenmekte ve bu yolla ülkemizin muasır medeniyetlerin seviyesine ulaşması hatta onları geçmesi amaçlanmaktadır. Öğretim ortamlarının şekillenmesinde büyük bir öneme sahip olan bu programlarda, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kimi zaman bütün halinde kimi zaman da kısmî şekilde değişiklikler yapılmıştır. Tüm derslerde olduğu gibi Türkçe dersi öğretim programında da pek çok kez değişikliğe (1924, 1927, 1929, 1938, 1949, 1981, 2006, 2015, 2017) başvurulmuştur.

Bu çalışmada, 2015 ve 2017 yıllarında yayımlanan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programlarının ortaokul kısımları (5-8. sınıflar) karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Tarama modeline göre desenlenen araştırmanın verileri doküman incelmesi yoluyla elde edilmiş, verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Öncelikle programlar (2015, 2017) temel yaklaşım bakımından ele alınmış; daha sonra genel amaçlar, programın yapısı, öğrenme alanları, sınıflara göre kazanımlar, temalar, ders kitaplarında yer alacak metinlerde bulunması gereken özellikler, metinlerin türleri ve dağılımları incelenmiştir. Elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak her iki programın benzer ve farklı yönleri ortaya konulmuştur.

Araştırma sonucunda son iki yılda hazırlanan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim programlarının genel amaçlar, metinlerin sahip olması gereken nitelikler yönünden benzerlik gösterdiği; 2017 programının eğitimin temel felsefesi, vizyonu, öğrenme alanları, tema dağılımı ve esnekliği, işlenecek metin sayıları ve türleri, sınıf düzeyine yönelik metin seçimi ile kazanım sayıları bakımından 2015 programına birçok yenilik kattığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: öğretim programı, türkçe dersi öğretim programı, 2015 ilköğretim türkçe dersi öğretim programı, 2017 ilköğretim türkçe dersi öğretim programı

Türkçe Öğretmen Adaylarının Çocuk Edebiyatı Dersi Başarı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma

Yağmur Özge UĞURELLİ

Fatma AÇIK

Öz: Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmen adaylarının Çocuk Edebiyatı dersine yönelik başarı düzeylerini belirlemektir. Araştırmada, Türkçe Öğretmenliği Lisans Programında çocuk edebiyatı öğretiminin durumu, öğretmen adayı boyutuna göre incelenmiştir. Çocuk Edebiyatı öğretiminin ele alındığı bu çalışmada, Çocuk Edebiyatı ders sürecinin öğretmen adaylarının alanla ilgili kazanımlarında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı üzerinde durulmuştur. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırma ile yapılmıştır. Çocuk Edebiyatı ders sürecinin, Türkçe öğretmen adaylarının çocuk edebiyatı alanına yönelik kazanımlarında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı ortaya çıkarmak amacıyla Türkçe öğretmen adaylarına Çocuk Edebiyatı dersi ile ilgili başarı testi uygulanmıştır. Başarı testi, Çocuk Edebiyatı dersini alan bir grup öğretmen adayı ile almayan bir grup öğretmen adayına uygulanmış ve gruplar arası başarı durumunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın evreni Türkiye'de Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalının bulunduğu üniversitelerde, bu bilim dalına kayıtlı öğretmen adaylarının tamamından oluşmaktadır. Örneklem ise, Dumlupınar Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Kırıkkale Üniversitesinin Eğitim Fakültelerinin Türkçe Eğitimi Bölümlerindeki 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Çocuk Edebiyatı dersi, Türkçe Öğretmenliği Bölümünde 3. sınıfın I. döneminde, yani V. yarıyılda okutulan bir derstir. Çocuk Edebiyatı dersini alan grup 3. sınıf öğrencilerinden, almayan grup 2. sınıf öğrencilerinden seçilmiştir. Çocuk Edebiyatı dersini alan gruba dâhil 129 öğretmen adayına, Çocuk Edebiyatı dersini almayan öğretmen adayı grubuna dâhil 134 öğretmen adayına başarı testi uygulanmıştır. Başarı testi uygulamasıyla elde edilen nicel veriler, bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre Türkçe öğretmen adaylarının çocuk edebiyatı alanına yönelik kazanımlarında, Çocuk Edebiyatı dersini alma değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Anahtar sözcükler: Çocuk Edebiyatı Dersi, Çocuk Edebiyatı Öğretimi, Türkçe Öğretmen Adayı

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Türkçe Dil Etkinliklerinde Kullandıkları Yöntemler (Malatya İli Örneği)

Munise DURAN

Öz: Bu çalışmamın amacı okul öncesi öğretmenlerinin Türkçe dil etkinliklerini gerçekleştirirken kullandıkları yöntemleri tespit etmektir. Bu amaçla il merkezindeki random usulü ile seçilecek 9 okul öncesi eğitim kurumlarındaki 20 öğretmenle görüşülecektir. Araştırmada veri toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulmuş görüşme formu kullanılacaktır. Araştırma nitel araştırma modelinden içerik analizi yöntemi ile yürütülecektir.

XIV. Milli eğitim şurasında okul öncesi eğitimin tanımı şu şekilde yapılmıştır: ‘‘0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir’’.(1993). Yine okul öncesi eğitimin amaçlarından biri; çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (MEB,2013). Okul öncesi eğitim etkinliklerinden biri olan Türkçe dil etkinlikleri tekerleme, parmak oyunları, hikaye okuma, hikaye anlatma, hikaye tamamlama, hikayeye isim bulma, drama, bilmeceler, şiir vb. etkinliklerle yapılır. Bu etkinliklerin her biri çocukların dil gelişimini desteklemeye onlara yeni kelime dağarcıkları kazandırarak anlamlı cümleler kurmalarına yardım eder. Bu bağlamda Okul Öncesi öğretmenlerinin bu amaçları gerçekleştirmek için Türkçe dil etkinliklerini planlarken hangi yöntemlere başvurduklarını saptamak önemlidir.

Anahtar sözcükler: okul öncesi eğitim, Türkçe dil etkinleri, okul öncesi eğitim programı

Türkçe Öğretmen Adaylarının Okuyucu Tipleri Üzerine Bir İnceleme

Yelda KÖKÇÜ

Şener DEMİREL

Öz: Bu çalışmanın amacı, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde eğitim-öğretim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin okuyucu tiplerini tespit etmektir. Araştırma nicel desende tarama yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırma grubunu, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 62'i kız 41 erkek olmak üzere toplam 103 öğrenci oluşturmaktadır. Uygulama yapılırken öğrencilerin TEB 311 kodlu Anlama Etkinlikleri I: Okuma Eğitimi dersini almış olmaları göz önünde bulundurularak amaçlı örneklem seçimi yapılmış ve çalışma 3. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Çalışmada veri toplama aracı olarak alanyazından elde edilen bilgiler ışığında bir okuyucu tipi anketi hazırlanmış ve söz konusu anket öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen veriler, paket programda analiz edilerek frekans (f), yüzde (%), ki-kare gibi istatistiksel işlemlerden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin genel olarak: okuma amaçlarına göre "bilgi peşinde koşan tip"; okunan eserin konusuna göre "kurgusever tip"; okuma hızlarına göre "orta hızlı tip"; okuduklarını anlama seviyelerine göre "orta tip" oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: okuma, okuyucu, tip.

Dost Kitaplar Dost Öğrenciler Kitap Okuma Projesinin Değerlendirilmesi

Feyza KARAKURT

Öz: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, imam hatip ortaokullarında ve Anadolu imam hatip liselerinde öğrencilerin söz varlığını geliştirmek ve okuma kültürü oluşturmak amacıyla 2015-2016 eğitim-öğretim yılından itibaren "Dost Kitaplar Dost Öğrenciler Kitap Okuma Projesi"ni başlatmıştır. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bu proje ile öğrencilerin okuyan, düşünen, yorumlayan, eleştiren, medeniyetimizin kültürel mirasını değerlendiren, kültürümüzün söz ve yazı varlığını gelştiren, zenginleştiren ve yaygınlaştıran, geleceğin kültür elçileri olmak için çaba harcayan, okumayı bir yaşam biçimi haline getiren, arkadaşlarıyla kültürel zeminde yeni bağlar kurabilen bireyler olarak yetişmelerini sağlamak ve onların bilimsel, sosyal, kültürel, edebi ve mesleki gelişimlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu çalışmada "Dost Kitaplar Dost Öğrenciler Kitap Okuma Projesi" projeden sorumlu öğretmenlerin ve projeye katılan öğrencilerin görüşleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır. Katılımcıları, Malatya ilindeki imam hatip ortaokullarında görev yapan 5 Türkçe öğretmeni ve imam hatip ortaokullarında öğrenim gören 50 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcılarla yapılan birebir görüşmeler kendilerinin izni ile ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Elde edilen veriler nitel araştırmalarda kullanılan veri çözümleme yöntemlerinden içerik analizine göre belirli kategoriler altında sınıflandırılmış, nicelleştirilmiş olup tablolar halinde sunulacaktır. Araştırmaya katılan öğretmenler projeyi olumlu bulduklarını ancak uygulamada birtakım problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler özellikler öğrencilerin grup çalışması yaparken ve özet çıkarırken zorlandıklarını dile getirmişlerdir. Projeye katılan öğrenciler ise proje sayesinde kitap okuduklarını, kelime hazinelerinin arttığını, kitap okuma alışkanlığını kazandıklarını fakat seçilen kitapları çok sıkıcı bulduklarını belirtmişlerdir.

Anahtar sözcükler: kitap okuma projesi, okuma becerisi, okuma alışkanlığı

İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi

Mesut GÜN

Gökhan GÜNEŞ

Öz: Hızla gelişen dünyada yalnızlaşmaya başlayan birey, sosyo-kültürel çevresinden uzaklaşmakta, yetiştiği toplumun yaşadığı olumsuzluklarda olayların merkezinde bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar bu olumsuzlukların temel sebebinin eğitimsizlik olduğunu göstermektedir. Eğitim işinin uygulayıcısı olan okullardan beklenen, bireye bazı değerleri kazandırmak, hayatında uygulamasını sağlamaktır. Türkçe öğretiminin temel aracı metinlerdir. Metinlerden hareketle birtakım milli ve evrensel değeri çocuğa aktarmak günümüzde önem kazanmıştır. Bu çalışmanın amacı 5. Sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ulusal/evrensel değerler bakımından incelemektir. Araştırma doküman analizine dayalı nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada tümevarım analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma sonucunda, 5. Sınıf ders kitaplarının büyük çoğunda ilgili değerlerin verildiği ancak bazı metinlerin seçiminde dikkatsiz davranıldığı, herhangi bir değere rastlanmadığı gözlemlenmiştir. Kültürün en önemli aktarıcısı olan anadil dersi olan Türkçe dersi başta olmak üzere diğer ders kitaplarının hazırlanmasında özenli davranılması, ele alınan değerlerin itinayla üzerinde durulması gerekmektedir. Çalışma verilerinden hareketle geliştirilen önerilerin ilgili alana katkı sunması, ileride hazırlanacak 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi açısından daha nitelikli hazırlanmasına vesile olması umulmaktadır.

Anahtar sözcükler: Türkçe dersi, değer, değerler eğitimi, 5. sınıf Türkçe ders kitabı

Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Kullanımı

Ümit ÇİFTBAŞ

Öz: Masal, olağanüstü olaylara yer veren, olağanüstü kahramanların olduğu yer ve zamanın tam anlamıyla bilinmediği sözlü anonim halk edebiyatı ürünü olan bir anlatı türüdür. Geçmişte halk meclislerinde yetişkinler için anlatılan ama günümüzde daha çok çocuklara hitap eden masallar; iyilerin galip geldiği, doğruluk, dürüstlük, güzellik, ahlaklı olmak, erdemli olmak, yardımseverlik gibi olumlu duyguları da içeriğinde barındırdığı için özellikle ilk çocukluk döneminde ve ilkokulun ilk yıllarında çok önemlidir. Masallar ilk çocukluk döneminde çocukların dinleme ve konuşma, İlkokulun ilk yıllarında ise okuma ve yazma becerilerinin gelişmesini sağlamak ve Ana Dilin tüm incelikleriyle öğrenilmesine katkı sağlar. Öğrenciler, çocuk edebiyatının en önemli unsurlarından biri olan masallarla gerçek manada bu dönemde tanışmaktadırlar. Türkçe dersinin genel amaçları arasında öğrencileri dinleyen, okuyan, anlayan, konuşan ve yazan bir bireye dönüştürmek yer almaktadır. İşte bu genel amaçlar doğrultusunda yaptığımız bu çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü masalların bu temel becerilere katkısı yadırganamaz. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir araştırma olup 2016/2017 Eğitim-Öğretim yılında ilköğretim birinci kademede okutulan Türkçe ders kitapları incelenerek, bu kitaplarda bulunan masalların kullanımını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Masalların ders kitaplarında hangi bölümlerde yer aldığı belirlenmeye çalışılarak ders kitaplarında yer alan masalların sınıf bazında sayıları tespit edilip masalların Türkçe öğretimindeki yeri ve önemi ortaya konulmuştur. Sonuç olarak ön çalışmalarımızda, masalların ana dili öğretimi, Türkçe Öğretimi ve değerler konusunda katkısı büyük iken ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarında masalların sayısının yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: masal, ana dil öğretimi, Türkçe öğretimi, halk edebiyatı

Akademik Okuma Ve Yazma Becerisini Geliştirmek İçin Güdüleyici Materyal Önerisi: Mehmet Kaplan'ın Âli'ye Mektuplar'ı

Namık Kemal ŞAHBAZ

Vedat KURUKAFA

Öz: Özel mektuplar, insanın en mahrem yanlarını, kişiliğinin en saf hâllerini, kendilerini kendi yapan değerleri, hitap ettiği karşı tarafa göre ifşa eden önemli eserlerdir. Doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Türkiye'de yeni Türk edebiyatının duayen hocalarından Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın 1939-1953 yılları arasında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Yüksek Öğretmen Okulundan sınıf arkadaşı Âli Ölmezoğlu'na yazdığı 67 mektup ve 1953 yılı Ağustos ve Eylül aylarına ait kısa bir günlük çözümlenmiştir. Çözümleme sonucunda Kaplan'ın kendi alanına (yeni Türk edebiyatı) ilişkin akademik okuma ve yazma çalışmalarına yoğun bir şekilde iten önemli gücün kaynağı tespit edilmiştir. Zira II. Dünya Savaşı yıllarında açlık düzeyinde yaşam mücadelesi veren bireyin birincil güdülerinden sıyrılıp başarılı olma güdüsünü yani ikincil güdüsünü ön plana alma refleksinin geri planında yatan güç nedir? Kaplan'ı kendi alanında başarılı olmaya güdüleyen içsel ve dışsal olgular nelerdir? Çalışmada, bu sorulara verilen yanıtlar, bugün kopyala-yapıştır mantığıyla sözde nicel başarı sağlayan akademisyenlere tavsiye ve tembih niteliği taşırken; yolun başındaki araştırmacıları irşat edecektir.

Çalışmada, bu soruların yanıtları ayrıntılı olarak yer alacaktır. Kısaca Kaplan'ın özellikle II. Dünya Şavaşı'nın en çetin yıllarında bir yandan açlık ve kıtlıkla mücadele ederken doktora ve doçentlik sürecine nasıl hazırlandığının, kendisini nasıl yetiştirdiğinin, okuduklarının, onlardan nasıl yararlandıklarının, "büyük yazar ve eserler vasıtasıyla bedbin, karamsar, ürkek bir köy çocuğunun nasıl bir fikir, kültür ve ilim adamı haline geldiğinin" ipuçları ortaya konacaktır.

Anahtar sözcükler: türkçe eğitimi, akademik okuma ve yazma, mehmet kaplan, âli'ye mektuplar

Ortaokul Öğrencilerinin Medya Tüketiminde Çevre Faktörü

N. Hümeyra ÖZDEMİR EREM

Öz: Medya, toplumun her kesiminden ve her yaştan insanın bire bir etkileşim içerisinde olduğu etkili bir araçtır. Televizyonsa medya gereçleri içerisinde belki de en kolay erişilebilir olanıdır. Türkiye'de televizyonun yeri ise dünya ülkelerinden apayrı bir yere ulaşmış durumdadır. Ajans Press'in RTÜK'ten elde ettiği verilere göre dünyanın en çok televizyon izleyen ülkesi rekoru 330 dakika ile Türkiye'nin elindedir (3 Nisan 2017 Posta, 3 Nisan 2017 Cumhuriyet). Mevcut durum, çocukları, öğretmen ve aileleri birinci dereceden ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Hâl böyleyken çocukların medya tüketimindeki çevresel faktörleri tespit etmek, Türkiye'de kadın erkek, genç yaşlı demeden herkesin en fazla takip ettiği medya aracı olan televizyon programlarındaki seçiciliğini neye göre sağladığını görmekten geçer. Bu amaçla araştırmada ortaokul öğrencilerinin medya tüketimindeki çevre faktörünü tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma geleneğinden yararlanılarak fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden uygun örneklemeye göre seçilmiş on beş öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın görüşme soruları, yarı yapılandırılmış bir görüşme formuna göre gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler transkribe edilerek veriler içerik analizine ve betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: türkçe, medya okuryazarlığı, televizyon.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Yazma Eğitimi Açısından İncelenmesi

Ahmet BAŞKAN

Öz: Bu çalışmada 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı yazma eğitimi açısından incelenerek değerlendirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi (incelemesi) ile yürütülmüştür. Araştırmada, yazma becerisinin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Genel Amaçları ile Öğretim Programında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı başlıkları altında nasıl ifade edildiği belirtilmiş, ayrıca yazma kazanımları her sınıf düzeyi için ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir.

Buna göre, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Genel Amaçları başlığı altında "tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımlarının metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırıldığı; birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisinin öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlendiği ifade edilmiştir (MEB 2017: 9).

Ayrıca, diğer dil beceri ile birlikte yazma becerisinin de 1-3. sınıflarda, süreç ve performans temelli bir yaklaşımla ele alınacağı vurgulanmış; ölçme sonunda öğrenci performansı hakkında elde edilen verilerin yargıda bulunma değil, tanı amaçlı kullanılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, yazılı sınav kağıtlarından ziyade kontrol listesi, dereceli puanlama anahtarı ve değerlendirme ölçeği şeklinde yapılandırılmış gözlem formlarından yararlanılması gerektiği vurgulanmıştır. 4-8. sınıflarda ise sürecin yanı sıra sonuç odaklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımı benimsenmiş; bu sınıf düzeylerinde bilişsel becerilerin ölçülmesinde yazılı sınavlardan yararlanılacağı ifade edilmiştir. Yazma kazanımları ile ilgili olarak da öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımların artan bir yoğunluk içinde ve aşamalı olarak yapılandırıldığı belirtilmiştir (MEB 2017: 9-10).

Anahtar sözcükler: türkçe dersi, öğretim programı, yazma eğitimi.

Eleştirel Düşünme Becerisini Kazandırma Bağlamında Chrıstıne Nöstlınger'in Kitaplarının İşlevi Üzerine Bir İnceleme

Suphi Güneş ALAMDAR

Fatih ARSLAN

Öz: Düşünme, bilgiye yönelen akılsal olayların tümü; aklın, kendisini incelemesi (Hançerlioğlu, 1993:364) ya da duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü eylemi; karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisidir (Akarsu, 1998:63-64). Eleştirel düşünme ise düşünmeyi geliştirmek amacıyla onun çözümlenmesi ve değerlendirilmesi sanatı (Paul ve Elder, 2006:2) veya dayandığı ölçütlere göre yargıya varmayı kolaylaştıran, kendini düzelten ve bağlama karşı duyarlı olan düşünme (Lipman, 2003: 211-212) biçiminde tanımlanabilir.

Yazınsal nitelikli kitaplar, çocuğun, yaşam ve insan gerçekliğini anlamasını sağlayan sanatsal uyaranlardır. Bu nitelikteki kitaplar, duygu ve düşünce boyutu dengeli insanın yetiştirilmesinde sorumluluk üstlenir (Sever, 2013:7). Eleştirel düşünme becerisinin kazandırılması sürecinde, çocuğun çeşitli düşünme becerilerini devindirecek yazınsal nitelikli kitaplarla buluşturulması gerekir. Sözcüklerle kurulan yeni anlam örüntüleri, çocuğu, duymaya ve düşünmeye çağırır (Sever, 2013: 16). Düşünen, duyarlı ve özerk benlikli birey yetiştirme sürecinde çocuk edebiyatı yapıtlarından yararlanılmalıdır. Çocuk, bu kitaplardaki kahramanlara öykünür, onlarla özdeşim kurar. Kitaptaki kahramanların; kişi, olay ve durumlar karşısındaki eleştirel tutumu, kahramana öykünen çocuğun düşünme becerilerinin gelişmesini sağlayabilir.

Bu çalışmanın amacı, çocuklara eleştirel düşünme becerisi kazandırma sürecinde, çocuk edebiyatı kitaplarının işlevini, Christine Nöstlinger'in kitaplarının tanıklığında değerlendirmektir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan belgesel tarama kullanılmıştır (Karasar, 2006: 183). Elde edilen veriler, betimsel çözümleme tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Bu teknikte, elde edilen veriler daha önceden belirlenen izleklere göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011:224). Örneklemdeki kitaplar, Facione (2011: 10)'nin hazırladığı Bütüncül Eleştirel Düşünme Derecelendirme Kılavuzu'na (HCTSR) göre çözümlenmiştir. Sonuçta, incelenen kitapların eleştirel düşünme becerisinin alt boyutlarını içerdiği ve çocukta eleştirel bir bakışın oluşmasına katkı sağlayacak nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: düşünme, eleştirel düşünme, çocuk edebiyatı.

Örnek Olay İnceleme Yöntemi ve Türkçe Öğretiminde Kullanılması

Keziban TEKŞAN

Pınar KANIK UYSAL[

Öz: Millî kültüre ve millî dile ait değerlerimiz öğrencilere aktarılırken bu değerlerin onların zihninde ve duygu dünyalarında kalıcı yer edinebilmesi için doğru öğretim yöntemlerinin seçilmesi önemlidir. Öğrenmenin kalıcı hale gelmesinde yardımcı olan yöntemler, öğrencinin öğrenme ortamında aktif rol alabileceği imkânlar sağlamalıdır. Öğrenci güvenli ve kontrollü bir ortamda öğretmenin rehberliğinde kendini rahatça ifade edebilmeli, var olan bilgi ve değer yargılarına yenilerini ekleyebilmelidir. Değerler öğretimi esnasında didaktik bir dil kullanmaktan kaçınılarak olayların neden-sonuç ilişkisi içerisinde öğrencilere gösterilmesi gerekmektedir. Doğrudan verilen bilgilerin öğrencilerin kalıcı öğrenmelerine katkı sağlamadığı bilinerek neyin olumlu neyin olumsuz sonuçlar doğuracağı örnek olaylar ile somutlaştırılmalıdır. Öğrenmenin kalıcı olabilmesi ve yaşama aktarılabilmesi için öğrenme ortamına öğrencinin aktif katılımın sağlanması gerekmektedir. Öğrenme ortamında öğrencinin daha aktif olmasını sağlayacak yeni öğretim yaklaşımları incelendiğinde geleneksel öğretim yaklaşımlarında da "kıssadan hisse" adı altında kullanılan ancak çağın getirileriyle birlikte güncellenen ve zenginleşen örnek olay inceleme yöntemi dikkat çekmektedir. Bu yöntem Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler gibi birçok alanda kullanılmakta ve olumlu sonuçlar elde edildiği ifade edilmektedir. Kendini ifade etme, başkalarını dinleme ve düşünme becerilerinin geliştirilmesinin hedeflendiği Türkçe eğitiminde de bu yöntemin kullanılabileceği düşüncesinden hareketle bu çalışmada örnek olay inceleme yönteminin özellikleri, faydaları ve sınırlılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: örnek olay inceleme yöntemi, türkçe öğretimi.

SQ4R Stratejisine Göre İşlenen Metne Yönelik Sınıf Öğretmeni ve Öğrencilerin Görüşleri

Feridun MERTER

Dilek KIRNIK

Öz: Öğrenciler öğrenme stratejilerini kullanarak hem kendi öğrenme sürecini aktif denetleyebilir, hem de öğrenmeye karşı motive olabilir. Öğrenme stratejilerinin bir boyutu olan SQ4R stratejisi, öğrencilerin dikkatini okuduğu metne yoğunlaştır, bilginin anlamlandırılmasını sağlar, bilginin uzun süreli belleğe geçişini ve depolanan bilginin hatırlanmasını kolaylaştırır (Senemoğlu, 2012: 558).

Öğrenciler SQ4R stratejisinin uygulama adımlarında ön bilgilerini harekete geçirerek metindeki bilgileri örgütlemektedir (Epçaçan, 2009: 216). Bu nedenle her öğrenci okuduğu metinde farklı düzeyde ve içerikte görüşlere sahip olabilir. Bu çalışma, SQ4R stratejisinin basamaklarının uygulanması sonucunda sınıf öğretmeni ve öğrenci görüşleri arasındaki farklılıkları tespit etmek amacındadır. Katılımcıların bakış açısını belirlemek için nitel araştırmaya göre yapılan çalışmada içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın katılımcıları 2013-2014 eğitim öğretim yılında 4. ve 5. Sınıfta okuyan 15 öğrencidir. Bu araştırma sonunda SQ4R stratejisini kullanan öğretmenin ve öğrencilerin metni inceledikten sonra edindikleri fikirleri, öğretmen ve öğrencilerin anlamak için ürettikleri soruları ve cevapları, metin ile ilgili olarak öğretmen tarafından hazırlanan sorulara öğrencilerin verdikleri cevapları ve öğrencilerin emin olamadıkları sorularda metne geri dönerek düzelttikleri cevapları incelenerek SQ4R stratejisinin basamaklarının uygulanması sonucunda sınıf öğretmeni ve öğrenci görüşleri arasındaki oluşan farklılıklar tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında öneriler geliştirmiştir.

Anahtar sözcükler: sq4r stratejisi, okuduğunu anlama, öğretmen ve öğrenci görüşleri

Yedinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik Dil Bilgisi Başarı Testi Geliştirme: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

Hasan KAVRUK

Ercan DENİZ

Öz: Bu araştırmanın amacı, yedinci sınıf öğrencilerinin dil bilgisi başarı düzeylerini belirleyebilmek için geçerli ve güvenilir ölçümler üreten bir başarı testi geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki (2006, 2015) dil bilgisi kazanımlarına göre testin kapsamı belirlenmiş ve belirtke tablosu oluşturulmuştur. Belirtke tablosundaki kazanımlar ile kazanımların karşılık geldiği bilişsel düzeyler dikkate alınarak 146 soruluk bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzundaki sorularla ilgili Türkçe eğitimi alanından bir profesör, iki doçent, beş alan uzmanı ile ölçme ve değerlendirme alanından bir doçent, bir doktor olmak üzere 10 uzmandan görüş alınmış ve 40 soruluk ön uygulama testine ulaşılmıştır.

Dil bilgisi başarı testinin ön uygulaması, tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen iki okulda öğrenim gören 211 yedinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Sorularla ilgili istatistiksel hesaplamalarda ITEMAN programı kullanılmıştır. Yapılan incelemede 40 sorudan oluşan ön uygulama testi için madde güçlük değerlerinin .18 ile .89 arasında değiştiği madde ayırt ediciliklerinin ise -.01 ile .74 arasında sıralandığı saptanmış, ayırt edicilik düzeyi 0.30'dan düşük maddeler, kapsam geçerliliği ve uzman görüşleri dikkate alınarak testten çıkarılmış, soru sayısı 20'ye indirilmiştir. 20 sorudan oluşan dil bilgisi başarı testinin ortalama ayırt edicilik indeksinin .50; ayırt edicilik indeksinin .30'un üzerinde olduğu belirlenmiştir. Testin ortalama güçlüğü .476, maddelerin güçlük düzeylerinin .18 ile .89 arasında sıralandığı tespit edilmiştir. Test ile elde edilen ölçümlere ilişkin KR-20 güvenirlik katsayısı .705 şeklinde hesaplanmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin dil bilgisi başarılarını geçerli ve güvenilir olarak ölçmeye olanak tanıyacak çoktan seçmeli, dört seçenekli 20 sorudan oluşan bir test geliştirilmiştir.

Anahtar sözcükler: dil bilgisi, başarı testi, dil bilgisi başarı testi, yedinci sınıf

TÜBİTAK Popüler Bilim Kitaplarının Değer Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından İncelenmesi-I

Bahar DOĞAN

Hasan KAVRUK

Öz: Bireyin var olduğu toplum içerisinde kendini anlayabilmesi, anlatabilmesi yani var olabilmesi için en etkili araçlardan biri dildir. "Bir yetişkinin ömrünün tamamı içinde insanlarla ve çevresiyle kurduğu ilişkilerin karmaşıklığı ve sürekliliği göz önünde bulundurulacak olursa, bu ilişkilerini sağlıklı kurabilmesinde dili kullanma becerisindeki yeterliliğin önemli bir rolü olduğu görülür" (Yalçın ve Aytaş, 2008:13). Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren çocukların dil gelişimlerinin daha sağlıklı olması adına onlar kitaplarla tanıştırılmaktadır. Ancak bu kitapların çocukların "ruh dünyasına, çevre faktörlerine ve eğitim kapasitelerine" (Yalçın ve Aytaş, 2008: 13) uygun olarak hazırlanması beklenmektedir. Türkiye'de bilim ve araştırma adına önemli başarılara ön ayak olan TÜBİTAK, "Popüler Bilim Kitapları" projesiyle, insanları bilimle tanıştırmak, onlara bilimi sevdirmek, bilimsel ve teknolojik yenilik ve gelişmeleri okuyucunun bilgisine sunmak ve bilim ve teknoloji kültürü oluşturmada öncü rol oynamak amacıyla 1993 yılından beri kitaplar yayımlanmaktadır (https://www.tubitak.gov.tr/tr/yayinlar/icerik-populer-bilim-kitaplari). Söz konusu amaçlara hizmet etmek üzere hazırlanan kitapların çocuklara göreliği ve taşıdığı değerlerin neler olduğu bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı TUBİTAK popüler bilim kitaplarından ilk okuma serisinde yer alan kitapları değer eğitimi ve çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılacaktır. Elde edilen veriler üzerinde betimsel analiz yapılacaktır. Çalışmanın bulguları neticesinde araştırma sonuçlarına yer verilecektir.

Anahtar sözcükler: tübitak popüler bilim kitapları, değer eğitimi, çocuk edebiyatı.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Antonimlerin Durumu

Buse ÇIPLAK

Ahmet Turan SİNAN

Öz: Türkçe öğretiminin önemli araçlarından biri ders kitaplarıdır. Bu çerçevede dil bilgisi öğretiminde antonimler olarak bilinen anlam konularından zıt anlamlı kelimeler ile ilgili bir çalışma yapma gereği duyulmuştur. Sözcük eğitimi aynı zamanda söz varlığını geliştirme sürecidir. Bu süreçte yakın anlamlı olduğu gibi zıt anlamlı kelimelerin varlığı da kaçınılmazdır. Konuyla ilgili alan yazın taramasında daha önce yapılan çalışmalarda araştırmacıların anlam konusundan çok biçimsel konulara önem verdikleri tespit edilmiştir. Günümüzde öğrencilerin girdikleri bir çok deneme sınavı ve genel sınav bulunmaktadır. Bu sınavlarda anlam konusuna verilen önem artmıştır. Bu da Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan anlam konusuyla ilgili örneklerin sayısının artmasını gerekli kılmıştır. Türkçe ders kitaplarında bulunan anlam örneklerinin tespiti için 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki zıt anlamlı sözcükler tarama yöntemiyle belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında öncelikle 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinler çağdaş anlam bilimi yöntemleriyle sözcük bilimi açısından incelenip metinlerde yer alan zıt anlamlı unsurlar belirlenmiştir. Daha sonra bu zıt anlamlı unsurların kullanım sıklıkları, metinlerin söz varlığı içinde yüzde ve frekans değerleri belirlenmiş, bu dağılımlar metin türlerine göre sınıflandırılmıştır. İkili karşıtlıklar, dereceli karşıtlıklar, yön gösteren karşıtlıklar, ilişkisel karşıtlıklar ve biçimsel karşıtlıklar başlıkları altında belirlenen zıt anlamlı unsurlar metin türlerine göre tablolaştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda en çok hikâye edici metinlerde en az ise şiirlerde zıt anlamlı unsurlara rastlanmıştır. Zıt anlamlılık çeşitlerine göre bakacak olursak metinlerde en çok ikili karşıtlıklar en az ise yön gösteren karşıtlıklar göze çarpmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki zıt anlamlı unsurlar ile ilgili kazanım göz önünde bulundurulduğunda metinlerdeki örneklerin daha fazla olması gerektiği tespit edilmiştir

.

Anahtar sözcükler: anlam, dil bilimi, söz varlığı, sözcük, zıt anlamlı sözcükler

Yabancı Dil Öğretiminde Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine

Hayrettin PARLAKYILDIZ

Öz: 1986-1987 öğretim yılı içinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde kurulan TÖMER birimiyle başlayan dil öğretimi içinde Türkçenin verilmesi ve 1996'da Eğitim Fakülteleri'nde Türkçe Bölümlerinin açılmasıyla lisans öğretimine konan " Yabancılara Türkçe Öğretimi" dersiyle etkinleştirilmiştir…

Türkçenin Yabancı Dil olarak öğretiminde üniversitelerimizde ve özel kurumlardaki çalışmalarda her geçen gün, yeni değişmeler ve gelişmeler yaşanmakta, yeni anlayışlar ortaya çıkarılmaktadır… Bunlardan biri de Çocuk Edebiyatı'na ait araç- metinlerden hareket ederek, dil öğretimini etkinleştirmek ve konuyu zevkli hale getirmektir. Çocuk Edebiyatına ait araç-metinlerin verilmesinde seçilecek metin kadar türlerin de önemi büyüktür.

Dil öğretimindeki duyarlılık; öğretmenin bilgisine, gözlemlerine, hedef-kitleyi tespitine, öğretim yöntemlerini bilmesine, araç-metinleri seçmesine ve uygulamasına dayanır. Bu çerçevede takip edilecek yöntem klâsik olarak; bilinenden-bilinmeyene, görülenden-görülmeyene, basitten-karmaşığa şeklinde ele alınmalıdır.

Dil öğretimi yapan yapanların Çocuk Edebiyatı kavramını ve içeriğini iyi bilmeleri gerekir. Biz bu çalışmayla "duyguyu dayalı" türlerden hareketle, çocuklar için yazılan şiirlerden dört adet araç-metin seçilerek, Türkçenin anlatım biçimi içinde dinleme-yorumlamada alımlama estetiği yöntemi üzerinde durulacaktı.

Anahtar sözcükler: türkçe, çocuk edebiyatı, araç-metinler, yöntemler

PISA 2018 Çerçeve Metninden Hareketle "Readıng Lıteracy" (Okuma Alanı Okuryazarlığı) Kavramına Bakış

Recep ÜLGER

Öz: PISA (The Programme for International Student Assessment), açılımı "Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı" olan, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından üç yılda bir yapılan bir araştırmadır. Araştırmanın amacı, zorunlu eğitimi bitiren öğrencilerin modern toplumda yerlerini alabilmeleri için gereken temel bilgi ve becerilere ne ölçüde sahip olduklarını ölçmeyi hedeflemektedir. PISA araştırmasının hedef kitlesi 7. sınıf ve üzeri sınıf düzeylerinde örgün eğitime kayıtlı olan 15 yaş grubu öğrencilerdir. Araştırma fen okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı ve okuma becerileri alanlarında öğrencilerin becerilerini değerlendirmektedir. Bu alanların dışında 2012 uygulamasından itibaren her döngüde, yenilikçi bir alanda da öğrencilerin alana ait becerilere sahip olma durumları ölçülmüştür (MEB, 2016: 5).

PISA Yürütme Kurulu'nun yayınlamış olduğu çerçeve metinde okuma becerileri alanı "reading literacy" kavramıyla tanımlanmıştır (PISA,2016: 2). "Literacy" kavramı Millî Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu PISA ulusal raporlarında dilimize "okuryazarlık" olarak tercüme edilmiştir (MEB, 2010; 2012; 2016). Buradan hareketle de araştırmanın Türkiye ayağında fen ve matematik alanları "matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı" şeklinde yer bulmuştur. Fakat okuma alanında okuryazarlık kavramı göz ardı edilmiş ve alan "okuma becerileri" şeklinde yer bulabilmiştir. Çevirideki bu farklılık okuma alanının ve PISA araştırmasının bu alanı ele alınışının anlaşılmasını engellemiştir.

Çalışmamızda, PISA araştırmasında "reading literacy" olarak isimlendirilen "okuma okuryazarlığı" kavramı ele alınacaktır. Kavramın tanımı yapılacak ve çerçevesi çizilecektir. Buradan hareketle de PISA araştırmasının okuma alanının vizyonu ve beklentileri net biçimde ortaya konacaktır.

Anahtar sözcükler: pısa, pısa 2018, okuryazarlık, okuma becerileri, reading lıteracy

PISA 2018 Çerçeve Metni'ndeki Okuma Alanı (Readıng Lıteracy) ile 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı Okuma Alanının Karşılaştırılması

Recep ÜLGER

Öz: Dünyada en yaygın biçimde uygulanan okuma araştırması, uygulanan ülke sayısı açısından PISA'dır. Türkiye'nin 2000 yılında dahil olduğu PISA (The Programme for International Student Assessment), açılımı "Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı" olan, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından üç yılda bir yapılan bir araştırmadır. Araştırmanın amacı, zorunlu eğitimi bitiren öğrencilerin modern toplumda yerlerini alabilmeleri için gereken temel bilgi ve becerilere ne ölçüde sahip olduklarını ölçmeyi hedeflemektedir. PISA araştırmasının hedef kitlesi 7. sınıf ve üzeri sınıf düzeylerinde örgün eğitime kayıtlı olan 15 yaş grubu öğrencilerdir. Araştırma fen okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı ve okuma becerileri alanlarında öğrencilerin becerilerini değerlendirmektedir. Bu alanların dışında 2012 uygulamasından itibaren her döngüde, yenilikçi bir alanda da öğrencilerin alana ait becerilere sahip olma durumları ölçülmüştür (MEB, 2016: 5).

Millî Eğitim Bakanlığı 2017 yılında yayınlamış olduğu Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türkçe eğitimine bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmış ve 1. sınıftan 8. sınıfın sonuna kadar tüm Türkçe öğretim aşamaları tek bir programda bir araya getirmiştir. Programın hedeflerinden birisinin de dünyadaki gelişmelere ayak uydurmak olduğu programda belirtilmiştir (MEB, 2017: 7).

PISA'nın 2018 yılında yapacağı uygulama, PISA'nın Türkiye'deki 7. döngüsü olacaktır. 2018 PISA Türkiye Uygulaması'na da kaynaklık edecek olan PISA 2018 Çerçeve Metni (Draft Analytical Frameworks) 2016 yılında yayınlanmıştır (PISA, 2016: 1).

Çalışmamızda PISA 2018 Araştırması'na kaynaklık edecek olan PISA 2018 Çerçeve Metni okuma alanı ile 2017 Türkçe Öğretim Programı'nın okuma alanı metin kavramı, hedefler, düzeyler ve okuma kavramına bakış açısı yönlerinden mukayese edilecektir. Mukayese sonucunda ortaya çıkan veriler başlıklar altında ortaya konacak ve çalışmanın sonunda bu başlıklardan hareketle çıkarımlarda ve önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar sözcükler: pısa, pısa 2018, türkçe dersi öğretim programı, pısa 2018 draft analytical frameworks

Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküleri"ndeki Değerlerin Eşdizimli Sözcükler Bağlamında Değerlendirilmesi

Aycan ALTUNTAŞ

Esra MERT

Öz: Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" dizisinde yer alan kitaplardaki değerlerin eşdizimli sözcükler bağlamında incelenmesini amaçlayan bu araştırmanın problem tümcesi "incelenen öykü kitaplarındaki eşdizimsel örüntüler ışığında, kitaplarda en çok vurgulanan değerler hangileridir?" olarak belirlenmiştir. Araştırmanın yöntemi doküman incelemesidir. Araştırmanın veri kaynağını, Behiç AK'ın "Gülümseten Öyküler" dizisinde yer alan "Pat Karikatür Okulu", "Kedilerin Kaybolma Mevsimi" ve "Akvaryumdaki Tiyatro" isimli öykü kitapları oluşturmaktadır. Öykü kitaplarındaki eşdizimsel örüntüler bağlamında değerler evrensel değerler ve ulusal değerler ana başlıklarında incelenmiştir. Evrensel değerlerin alt başlıkları "çalışkanlık", "dayanışma", "duyarlık" "dürüstlük", "saygı", "sevgi" ve "sorumluluk" olarak belirlenirken; ulusal değerlerin alt başlıkları "aile birliğine önem verme", "millet", "misafirperverlik", "örf ve adetler", "vatanseverlik" olarak belirlenmiştir. Araştırmanın veri kaynağı öykü kitapları bu ana ve alt başlıklarda çözümlenmiştir. Toplamda 198 kez yinelenen "Dürüstlük" en çok vurgulanan evrensel değer olarak belirlenmiştir. En çok vurgulanan ulusal değerin 54 eşdizimli sözcükle yinelenen "millet" olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma özellikle değer ve inanç sisteminin oluştuğu dönemde çocuklara okutulacak kitapların belli niteliklerinin incelenmesi adına yapılacak başka çalışmalara kaynaklık edebilir. Gerek eğitimciler gerekse ebeveynler açısından çocuklara dönük değer kazandırabilen yazınsal ürünler tercih etmelerini sağlayabilir. Bu konuda yapılmış ve yapılacak başka çalışmalarla çocuk edebiyatı alanındaki yazarların daha nitelikli yapıtlar oluşturmalarını sağlayabilir. Ayrıca okutulması tavsiye edilen kitapların belirlenmesinde kaynaklık edebilir.

Anahtar sözcükler: öykü kitapları, behiç ak, değer eğitimi, eşdizimlilik.

8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki "Milli Kültür" Temasında Yer Alan Metinlerin Sanatsal ve Sportif Ögeler Açısından İncelenmesi

Hatice COŞKUN

Rıdvan DEMİRCİ

Öz: Çocukluk dönemi, çocuğun sanat ve spora olan ilgisinin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi adına oldukça önemli bir dönemdir. Bireyin çocukluk döneminde bu faaliyetlerle tanışması ve bu faaliyetlere yönlendirilmesi işlemi aileyle başlamakta, sistemli ve düzenli bir hal alması çocuğun okula başlamasıyla mümkün olmaktadır. Okullar ise sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirme konusundaki sorumluluğu zorunlu ya da seçmeli dersler aracılığıyla ve diğer disiplinlerin içinde yapılan etkinliklerle vermektedir. Türkçe derslerinde bu sorumluk metinler aracılığıyla yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Ders kitaplarında bu hususa ne ölçüde yer verildiği ise ortaya konulması gereken bir durumdur. Bu çalışmanın amacı 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki "Milli Kültür" temasında yer alan metinlerin sanatsal ve sportif öğeler açısından incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemine göre tasarlanan bu çalışmada doküman inceleme tekniği kullanılmış, MEB ve özel yayın (Dikey Yayınları) olmak üzere 2 kitabın "Milli Kültür" temasında yer alan 10 metin incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 8.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki "Milli Kültür " temasında yer alan metinlerde 'sanatsal ögeler'e özel yayınların MEB yayınlarına göre daha fazla yer verdiği görülmüştür. Her iki yayında da sanatsal ögelere yeteri kadar yer verilirken sportif öğelerin ihmal edildiğini söylememiz mümkündür. Sportif öğelere MEB yayınlarındaki metinlerde 3 kez yer verilirken özel yayının metinlerinde hiç yer verilmemiştir.

Anahtar sözcükler: türkçe ders kitapları, metinler, sanat, spor

Edebiyat Öğretiminde Türkçe Dersinin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme

Sezgin DEMİR

Mesut KIRTAY

Öz: İnsanın sembolik düşünceye geçişinde önemli bir role sahip olan edebiyat, dilin sanat işlevi ile birlikte binlerce yıllık medeniyet serüveninde insanoğluna hem bir araç görevi hem de temel gelişmişlik düzeyi göstergesi rolünü üstlenmiştir. Üstelik tarih boyunca gelişmiş bir edebiyata sahip olmak toplumların zengin bir kültüre sahip olduğunu da göstermektedir. Aynı zamanda edebiyat, bireysel açıdan da en temel kültürlenme görevini üstlenmekte, ona yaşam tecrübesi kazandırarak gerçek hayatta problem çözme becerisini geliştirmektedir. Alanyazında gerçekleştirilen birçok araştırma da özelde ana dili eğitiminde genelde ise dil eğitiminin bütün sahalarında edebiyattan yararlanmanın kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. İlköğretimin ikinci kademesinde de Türkçe derslerinde dört temel dil becerisine yönelik öğretim uygulamalarının edebiyat destekli yürütülmesinin; edebiyat öğretimi açısından da başta metin bilgisi olmak üzere Türk edebiyatının başlıca yazarlarını tanıtılmasının, söz sanatları gibi bilgilerin kavratılmasının hedeflendiği söylenebilir. Bu araştırma ile Türkçe öğretmenlerinin ana dili derslerinin edebiyat öğretimindeki rolüne ilişkin görüşlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışma nitel desende bire bir görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Elazığ il merkezindeki devlet okullarında aktif olarak görev yapan 4'ü kadın, 4'ü erkek 8 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada bağımsız düşünebilmeye fırsat verebilmek için veri toplama aracı olarak 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler sırasında gerektiğinde katılımcılara araştırmacılar tarafından ek sorular sorulmuştur. Katılımcı görüşlerinin analizinde betimsel ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Verilerin analizi gerçekleştirilirken benzer kodlar, alanyazından hareketle kategorize edilmiştir. Verilere ait bulguların frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından benzeştiği ve genel olarak Türkçe derslerinin edebiyat öğretimindeki rolüne ilişkin görüşlerin beklenenin altında kaldığı söylenebilir.

Anahtar sözcükler: ana dili, edebiyat öğretimi, dil eğitimi, dil bilimi

Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Düşünceyi Geliştirme Yolların Kullanma Becerileri Üzerine Bir Araştırma

Ömer ÇİFTÇİ

Gülşen ÇELEBİOĞLU RONA

Öz: Düşünceyi geliştirme yolları, öğrencilerin fikirlerini açmada ve daha etkili, daha başarılı bir metin oluşturmada büyük bir etkiye sahiptir. Düşünceyi geliştirme yolları pek çok metin türü ile birlikte tartışmacı metin türü ile de kullanılmaktadır. Çünkü bütün bu metin yapılarında ortak olan nokta, düşünceyi geliştirme yollarına duyulan ihtiyaçtır (Tiryaki ve Yılmaz, 2016). Özdemir (1992), düşünceyi geliştirme yollarının, yazılanları okuyucunun kolayca kavrayabileceği duruma getirmek olduğunu belirtmektedir. (Temizkan, 2011) ise bir yazıda ileriye sürülen görüş ve düşüncenin inandırıcılığını sağlamak amacıyla kullanıldığını belirtmektedir. Çalışmanın amacı ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin düşünceyi geliştirme yollarını kullanma becerilerini ortaya koymaktır. Tartışmacı metin elementlerinin ve düşünceyi geliştirme yollarının öğretimi için dört haftalık bir öğretim sürecinin öncesi ve sonrasında ön test ve son test uygulamaları yapılmıştır. Çalışmada ön test-son test tek gruplu deneysel model kullanılmıştır. Tek grup ön test-son test modelde, gelişigüzel seçilmiş bir gruba bağımsız değişken uygulanır. Araştırmanın çalışma grubu yirmi (20) 5. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Öğrencilerin düşünceyi geliştirme yollarını kullanımıyla ilgili ön test başarı ortalamaları 9,71, öğretim süreci sonucundaki son test başarı ortalamaları ise 22,00 olarak tespit edilmiştir. Bu da öğretim süreci sonucunda öğrencilerin düşünceyi geliştirme yollarını başarılı bir şekilde kullandıklarını göstermektedir. Öğretim süreci gerçekleştirilmeden yapılan çalışmalara (Tiryaki, 2013) göre öğretim sürecinin gerçekleştirildiği çalışmada öğrencilerin ulaştıkları başarı daha yüksektir. Bu da öğretim sürecinin lüzumunu ortaya koymaktadır. Öğrenciler öğretim süreci öncesinde düşünceyi geliştirme yollarından sadece ikisini (örnekleme ve karşılaştırma) kullanırken, öğretim süreci sonrasında düşünceyi geliştirme yollarından altısını (açıklama, örnekleme, tanımlama, karşılaştırma, benzetme, tanık gösterme) kullanmıştır. Ön testte de son testte de öğrencilerin kullanmadıkları tek düşünceyi geliştirme yolu sayısal verilerden yararlanmadır.

Anahtar sözcükler: düşünceyi geliştirme yolları, yazılı anlatım

Behiç Ak'ın "Bebek Annem" Romanındaki Değer Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme

Gülşah METE

Öz: Roman, çocuğa okumayı sevdiren yazınsal metinlerden biridir. Bu çalışmada Behiç Ak tarafından çocuklar için yazılan "Bebek Annem" adlı romanın değer eğitimi açısından taşıdığı niteliklerin neler olduğu, çocuğun değer evrenine katkıları sorgulanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı Behiç Ak'ın romanında işlediği değerleri betimlemek, çocuğa görelik ve çocuk gerçekliği doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışmada betimsel tarama yöntemine başvurulmuştur. Romanda işlenen değerler doğrudan metne dayalı bir değer saptaması biçiminde çözümlenmiştir. Romanda sunulan değerler çocuk eğitimi ile ilişkilendirilecek, bu değerlerin olumlu ve eleştirilen yönleri değerlendirilecektir. Arkadaşının yüzünü güldürmek için küçücük bir kalbin ne büyük işler yapabileceğini muzip bir dille anlatan yazar, özgün desenleriyle de birbirinden ilginç karakterlere hayat vermiştir. Toplukonut kültürüne, tüketim toplumuna eleştirel bir bakış getiren roman, modern zamanların "normal" kavramını da çocukların düşsel penceresinden tartışmaya açmaktadır. Çalışmanın ön bulgularına göre yazar romanda "birey ve toplum", "zaman ve mekan" ve "güzel sanatlar" gibi eğitsel temaları işlemiştir. Aynı zamanda roman dayanışmayı, sorumluluk sahibi olmayı ve sevgiyi yücelten değerlere sahiptir.

Anahtar sözcükler: çocuk, değer eğitimi, roman

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Sosyal Medya Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma

Talat AYTAN

Ahmet BAŞAL

Büşra COŞKUN

Öz: İletişim, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren yaşamın en önemli gerekliliklerinden birisi olmuştur. Gün geçtikçe gelişen teknoloji ile sosyal medya kullanımı artmıştır. İnsanlar sosyal medya siteleri üzerinden yeni iletişim ortamları kurmuşlardır. Eğitim-öğretim faaliyetleri de bazı sosyal medya uygulamaları ile sürdürülmektedir. Sosyal medya siteleri insanların kendilerini daha iyi ifade etmelerine olanak sağlamış, kurum ve kuruluşlar da gerekli iletişimi bu yolla sağlamışlardır. Sosyal medya boş vaktin değerlendirildiği, eğlenip sohbet edilen, bilgiye kolay erişilen bir ortamdır. Sosyal medya kullanımı üniversite öğrencileri arasında oldukça yaygın bir hâl almıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul'daki bir devlet üniversitesinin Türkçe Eğitimi bölümünün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenim gören 171 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Türkçe öğretmeni adaylarının sosyal medya alışkanlıklarını irdeleyen araştırmada, veri toplama aracı olarak Karal ve Kokoç (2010) tarafından geliştirilen beşli likert ölçek kullanılmıştır. Karal ve Kokoç (2010) tarafından geliştirilen Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği, 'Kesinlikle katılmıyorum' (1) ile 'Tamamen katılıyorum' (5) arasında değerlendirilen, 5'li likert tipi, tümü de olumlu yükleme sahip toplam 14 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının likert ölçeğe verdikleri cevaplar sonucunda genel bir çıkarımla birlikte sosyal medyayı kullanma sıklıkları değerlendirilmiştir. Sosyal medya kullanım sıklığı, kullanım zamanı ve hangi amaçla kullanıldığı ölçülmeye çalışılmıştır. Ayrıca cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre değerlendirmeler yapılmıştır. Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Amacı Ölçeği ile toplanan verilerin analizleri SPSS 23 for Windows istatistik paket programı ile yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: türkçe öğretmeni adayı, sosyal medya, alışkanlık

Yeni Programa (2015) Göre Hazırlanan Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme

Hasan KURNAZ

Öz: Eğitim alanında yaşanılan yeni gelişmelere bağlı olarak Türkçe dersi öğretim programları ve bunlara bağlı olarak da ders kitapları zaman içerisinde yenilenmektedir. Değişen programların çoğunluğunda hazırdaki programın yeniden düzenlendiği ve kısmi değişikliklere gidildiği görülmektedir (Bayburtlu, 2015). Öğretim programları üzerine yapılacak çalışmaların bu değişimlere kaynaklık ettiği söylenebilir.

Ders kitapları, Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Bu önem dil eğitiminin metin merkezli olmasından kaynaklanmaktadır. Türkçe ders kitaplarının incelenmesi ile daha kaliteli kitaplara doğru bir yönelimin sağlanacağı ve bunun da temel dil becerilerinin gelişimine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Bu araştırmada amaç; eski ve yeni Türkçe öğretim programlarına göre hazırlanan beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarını karşılaştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda 2005 Türkçe Programını göre hazırlanan iki ders kitabı ile 2015 Türkçe Programına göre hazırlanan iki ders kitabı incelenmiştir. Ders kitapları; temalara, metin sayılarına, metin uzunluklarına, metinlerin okunabilirlik durumlarına, metin türlerine, metin yazarlarına ve metin içeriklerine göre "Türkçe Ders Kitabı Değerlendirme Formu" kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma verileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Eski ve yeni programlara göre hazırlanan dört farklı Türkçe ders kitabı doküman olarak kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmış, elde edilen veriler frekans ve yüzdeler ile ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda eski ve yeni programa göre hazırlanan Türkçe ders kitapları karşılaştırılarak elde edilen bulgular tartışılmıştır. Araştırmanın bulguları doğrultusunda ders kitabı hazırlayan yazarlara ve bu konuda çalışan uzmanlara yönelik çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: türkçe ders kitabı, 5. sınıf, 2015 türkçe öğretim programı

Evrensel Değerler Işığında Hasan Ali Toptaş'ın "Ben Bir Gürgen Dalıyım" İsimli Çocuk Kitabı; Korku Dağları'ndan Utanç Dağları'na

Gülşen CAN

Öz: Hasan Ali Toptaş, son dönem edebiyatımızın en güçlü yazarlarındandır. Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler, Ölü Zaman Gezginleri, Uykuların Doğusu, Yalnızlıklar, Bin Hüzünlü Haz gibi üzerine söylenebilecek olan kelimelerin hiç bitmeyeceği metinler kaleme alan Toptaş, yazı yolculuğunu "noktanın sonsuzluğu"nda sürdürmekte, böylelikle araştırmacıları ve eleştirmenleri "hayatı kelime kelime genişlettiği" bir sözcükler dünyasına bırakmaktadır. Eserlerini şiirsel ve imge yüklü anlatımlarla zenginleştiren ve üslubunun kökenlerini bu belirsizlikte bulduğumuz Toptaş, kendi yazınsal serüveninin soluklanması olarak görülebilecek bir kitap kaleme alır: Ben Bir Gürgen Dalıyım.

Ben Bir Gürgen Dalıyım; Hasan Ali Toptaş'ın yazmış olduğu, başkahraman olan gürgen ağacının yaşam sevgisini, ümitlerini, korkularını, bekleyişlerini anlattığı ve insanı "iyi olan"a çağırdığı çocuk kitabıdır. Yalın bir anlatımla yazılan, hayata, insana, doğaya ve evrene dair çok şey söyleyen bu eser, yazınsal anlamda Toptaş'ın diğer çalışmalarından farklı olsa da bütün eserlerini tamamlar niteliktedir. Kelimelerinin ardında hep bir arayışın izini süren Toptaş, burada da daha iyi, daha güzel, daha yaşanabilir bir dünya arayışındadır ve tabiatı ustalıkla konuşturup metin boyunca okurunu da yolculuğa ortak ederek bu arayışı sürdürmektedir.

Türkçe Eğitimi alanında dinleme, konuşma, okuma ve yazma etkinliklerinde metinlerden çokça yararlanılır ve bu metinler yardımıyla çocuklarda estetik algı, dünyaya dair fikir edinme, sosyal-dilsel-akademik beceri alanlarında daha başarılı bireyler yetiştirmek amaçlanır. Çocuk yazını ile birlikte evrensel değerlerin işlenmesi ve bu alana gereken önemin verilmesi, toplumsal kaliteyi arttıracak önemli bir etmendir. Bu çalışmada, bir gürgen dalının hikâyesine bütün bir insanlık tarihini sığdıran ve insana yaşam serüvenindeki çok büyük ödevlerini hatırlatan Toptaş'ın Ben Bir Gürgen Dalıyım isimli çocuk kitabı ele alınmış ve değerler ışığında metin incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: hasan ali toptaş, ben bir gürgen dalıyım, türkçe eğitimi, evrensel değerler, değer eğitimi, çocuk edebiyatı.

Sevim Ak'ın Eserlerindeki Sözvarlığı Unsurları

Keziban TEKŞAN

Burak ÇELENK

Tuğçe GÜNEŞ

Öz: Çocuğa verilen önem arttıkça çocuk edebiyatı alanında verilen nitelikli eserlerin sayısı da her geçen gün artmaktadır. Artan bu eserler, çocuk edebiyatında çocuklara okuma sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırmakta en büyük etkendir. Bu eserlerin söz varlığı açısından zengin olması da çocukların dili öğrenmelerinde büyük önem taşır. Çocuklar ait oldukları toplumun her türlü maddi ve manevi kültür unsurlarını dil sayesinde öğrenir ve benimser . Çocuk edebiyatı alanında bu sorumluluğun farkında olup çocuklara farklı niteliklerde eserler kazandırmayı amaçlayan yazarlardan biri de Sevim Ak'tır. "Çocuğun derdi dünyayı tanımaktır" diyen yazar seçtiği konular ve kullandığı dil ve üslupla çocuk gerçekliğini başarılı bir şekilde yansıtabilmiştir. Eserlerinde dilin kullanım ve anlatım özelliklerinin çocuğun iç dünyasına seslenebilmede önemli birer etken olduğunu bilen "En çok, buyurgan bir ifade ile kendi görgülerimi empoze etmekten kaçınırım. Çoğu zaman basit bir olayı yalın ve akıcı bir dille aktarırım. Okuyan onu yüreği, aklı ve duygularıyla yeniden üretsin isterim" diyen yazar, eserlerinde Türkçenin kullanımına özen göstermiştir.

Bu çalışmada, Sevim Ak'ın eserlerindeki sözvarlığını incelemek amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilecek olan bu çalışma, tarama modelinde olup betimsel bir nitelik taşıyacaktır. Çalışma, Sevim Ak'ın eserlerinde bulunan deyimler, atasözleri, ikilemeler, yansıma sözcükler, ağız özellikleri ve özdeyişler gibi unsurlar göz önüne alınarak incelenecektir.

Anahtar sözcükler: sevim ak, sözvarlığı, çocuk edebiyatı

1928 Yılında Yayımlanan ‘Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’nda Yer Alan Şiirlerin Türk Edebiyatı Literatüründeki Yeri

Zehra KOÇ

Özcan BAYRAK

Öz: Bu çalışmada, 1928 yılında, ilk mektep birinci sınıflarda okutulmak üzere hazırlanmış olan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’nda yer alan şiirlerin, ders kitabı haricinde, Türk edebiyatı literatüründe yer edinip edinmediği ortaya konulacaktır. Harf inkılabının hemen öncesinde yayımlanmış olan Kıraat Kitabı, eski harflerle yazılmış olup yazarları, Pakize ve Nazım olarak belirtilmiştir. Okuma becerisinin kazandırılmasına yönelik olarak hazırlanmış olan ders kitabı, seksen sayfalık bir hacme sahiptir ve içerisinde altmış bir adet metin yer almaktadır.

Kitapta yer alan on yedi şiirin sekizinin şairi belirtilmemiştir. Küçük Mektepli ve Salıncağım başlıklı şiirlerin şairinin ise sadece M.S. (م.س) şeklinde belirtildiği görülmektedir. Kitapta yer alan ve şairleri belirtilen diğer yedi şiir ve şairleri şöyledir: Kuşlar, Tevfik Fikret; İlkbahar, Köprülüzâde Mehmet Fuat; Gece, Orhan Seyfi; Haftanın Günleri, Muhammed Faruk; Körebe, Ali Ulvî; Bahçıvanlar, Ali Ulvî; Sevimli Köy, Ahmet Cevat. Çalışmamızda, Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’nda şairleri belirtilerek yer verilen bu şiirlerin, ders kitabı haricinde yayımlanıp yayımlanmadığına dair dokümanlara ulaşmak amaçlanmıştır. Nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılarak konu ile ilgili kaynaklar incelendikten sonra değerlendirme aşamasına geçilecektir. Bu nedenle çalışma, nitel bir çalışma olup çalışmada doküman metodu kullanılarak içerik analizi yapılacaktır. Çalışmamız, antolojilere ve şair(ler)in şiir kitaplarına geçmemiş şiir(ler)inin Türk edebiyatı literatürüne kazandırılması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar sözcükler: şiir, kıraat, ders kitabı, türk edebiyatı literatürü.

Ortaokul Öğrencilerinin Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlama Becerilerinin Boylamsal Değerlendirilmesi

Pınar KANIK UYSAL

Huzeyfe BİLGE

Öz: Okuduğunu anlamaya giden yol akıcı okumadan geçtiği için akıcı okuma her seviyedeki öğrencinin hem okuduğunu anlaması hem de akademik başarısı için önemlidir. Akıcı okuma sorunu olan öğrencilerin okuduğunu anlama konusunda da problem yaşadıkları bilinmektedir. Bu nedenle de ortaokula gelmiş öğrencilerden akıcı okuma yapmaları beklenmekte ve 1 eğitim öğretim yılı içinde akıcı okuma ve okuduğunu anlama düzeylerinin artıp artmadığı merak edilmektedir. Bu çalışma 6. sınıf öğrencilerinin akıcı okuma ve okuduğunu anlama gelişimlerinin boylamsal olarak değerlendirilmesi amacıyla betimleyici tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma Ankara'nın merkez ilçelerinden birisindeki bir devlet okulunda yürütülmüştür. Araştırmaya 75 öğrenci dâhil edilmiş ve herhangi bir ek çalışma yapılmadan normal eğitim öğretime devam edilmiştir. Akıcı okuma verileri eğitim öğretim yılının 1. ve 2. döneminde iki kez toplanmıştır. Aynı zaman dilimlerinde okuduğunu anlama testleri de uygulanarak öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerine bakılmıştır. Akıcı okumanın ölçülmesi için 1 dakikalık ses kayıtları dinlenerek öğrencilerin okuma hataları ve prozodileri tespit edilmiştir. Toplanan bu verilerden yola çıkarak normal seyrinde devam eden bir eğitim öğretim yılı içinde öğrencilerin akıcı okuma ve okuduğunu anlama becerilerindeki gelişimine bakılacaktır.

Anahtar sözcükler: akıcı okuma, anlama, prozodi

İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Kültürel Değerler

Başak KASA

Öz: Kültür, toplumun sosyal etkileşimiyle nesilden nesile aktardığı maddî ve manevî yaşayış biçimlerinin temsil ve göstergesi yüksek düzeydeki bir bileşiğidir (Tural, 1988: 52). Kültürün ana ögesi dil olmakla birlikte tarih, töreler, örf ve adetler, duygu ve düşünceler, aile, akrabalık, din, devlet, yönetim, giyim kuşam, yerleşme, sanat, bilim, eğitim, ahlak, teknoloji, ekonomi kavramları da kültürün içerisinde yer almaktadır (Uygur, 2007: 56; Güvenç, 2002; Torun, 2006: 24). Kaplan'ın (1987) belirttiğine göre Türk milletinin kültürel değerleri Türk dili, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türk musikisi, Türk plastik sanatları, Türk şehirleridir. Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılacak temel becerilerden birisi de kültürel farkındalık ve ifadedir. Milli Eğitim Bakanlığına ([MEB], 2017) göre kişinin kendi kültürünü tam olarak anlaması, kültürel tanımlamanın çeşitliliğine saygı doğrultusunda açık bir tutum için temel olabilir. Türkçe dersi bireylerin kendi kültürünü ve kültürel değerlerini öğrenmesi açısından en önemli derstir. Çünkü Türkçe dersi, kültürel değerlerden biri olan dili öğrencilere kazandıran, öğrencilerin metinler aracılığı ile kendi dillerini öğrenmesini ve kendi dillerini en iyi şekilde kullanmalarını sağlayan bir derstir. Böylece bireyler kendi dillerini, yapısını, işlevini öğrenirken geçmişten günümüze getirilen kültürel değerlerini de kazanır. Bu bağlamda çalışmada ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde kültürel değerlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda doküman analizi yöntemiyle ilkokul Türkçe ders kitabındaki metinler incelenerek hangi kültürel değerlerin yer aldığı saptanacaktır. 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığının ilkokul Türkçe derslerinde kullanılmasını ön gördüğü yayınevlerinden 1, 2, 3, 4. sınıf Türkçe ders kitapları seçilerek verilere ulaşılacaktır. Veriler içerik analizi ile çözümlenecek elde edilen veriler doğrultusunda bulgulara ve bulgular ışığında sonuç ve önerilere yer verilecektir.

Anahtar sözcükler: ilkokul, türkçe ders kitapları, kültürel değerler

Ortaokul Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerilerinde Tercih Ettiği Edebî Türler Üzerine Bir Araştırma

Yıldız YENEN AVCI

Öz: Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinde tercih ettiği edebî türleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Durum çalışması deseninde olan bu araştırma, 2016-2017 Eğitim – Öğretim Yılı içinde Aydın ili Efeler ilçesinde MEB'e bağlı ortaokullarda okuyan 746 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Çalışma için öncelikle gerekli izinler alınmış, öğretmenlerden derse girdiği sınıflarda bir ders saatini (40 dakika) geçmeyecek şekilde istedikleri türde bir yazı yazdırmaları istenmiştir. Sonrasında ise elde edinilen bu yazılı dokümanlar içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin toplam 14 türde yazı yazdığı tespit edilmiştir: gezi yazısı, anı (hatıra), masal, hikâye, söyleşi (sohbet), deneme, otobiyografi, fabl, mektup, fıkra (gülmece), biyografi, makale, şiir ve eleştiri. Tüm türler içinde en yüksek oran denemeye (%18.36), en düşük oran ise fıkra (gülmece) (%0,13)ya aittir. Edebî türlere yer verilme sıklığı sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir: 6 ve 8. sınıf öğrencileri en çok denemeye, 7. sınıf öğrencileri ise anıya yer vermişlerdir. Mektup 6. sınıfta, fıkra (gülmece) 7. sınıfta, biyografi ile eleştiri ise ve 8. sınıfta en az tercih edilen yazı türüdür. Öğrencilerin eleştiri (6 ve 7. sınıfta), fıkra (gülmece) (6 ve 8. sınıfta), makale (6 ve 7. sınıfta) ve mektup türüne (8. sınıfta) hiç yer vermediği tespit edilmiştir. Bu durum eleştiri ve makalenin 2006 tarihli Türkçe Öğretim Programı'nda yalnızca 8. sınıfta verilmesi gereken konuları arasında olmasıyla, fıkranın ise zorunlu türler arasında bulunmamasıyla ilişkilendirilebilir. Programda belirtildiği halde hiçbir düzeyde yer almayan edebî türler ise tiyatro, roman ve destandır. Öğrencilerin bu türlerde örnek vermemesini türlerin bir ders saatine sığdırılamayacak olmasıyla ve ön hazırlık gerektirmesiyle açıklamak mümkündür.

Anahtar sözcükler: yazılı anlatım becerisi, edebî türler, türkçe öğretim programı

Öğretmen Adaylarının Türkçenin Güncel Sorunlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Bekir GÖKÇE

Öz: Köklü bir geçmişe ve sağlam bir temele dayanan Türkçe, geçmişten bugüne çeşitli ortamlarda kullanılmaktadır. Bu kullanımlar, değişik sorunları doğurmaktadır. Bu açıdan araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının Türkçenin güncel sorunlarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Karadeniz Bölgesi'nde bir üniversitenin eğitim fakültesinde Türkçe öğretmenliği programının 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören ve araştırmaya katılmada gönüllü toplam 60 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma türlerinden görüşme tekniğine başvurulacaktır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcılardan elde edilecek verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılacaktır. Birinci aşamada elde edilen verilerin ortak yönlerini belirten kodlar oluşturulacak, bunun ardından kodların sıklık durumu ve ortak özellikleri göz önünde bulundurularak temalara ulaşılacaktır. Bu temaların belirlenmesinde eleme ve arıtma işlemleri gerçekleştirilecek, temaların kodlarla ve diğer temalarla ilişkisi incelenerek tutarlılık sağlanacaktır. Bu aşamanın ardından araştırmanın güvenirliğini sağlamak amacıyla ulaşılan veriler, birbirinden bağımsız iki uzmanın görüşüne sunulacaktır. Uzman ve araştırmacının değerlendirmeleri sonucunda yapılan karşılaştırmalarda, görüş birliği ve ayrılığı olan kodlamalar belirlenecektir. Görüşme tekniği ile öğrencilerden elde edilen verilerde katılımcılara yöneltilen sorular, görüşme formları üzerinde yazıya dökülerek sınıflandırılacaktır. Sınıflanan bu görüşler, temalara ayrılarak incelenecek ve değerlendirilecektir.

Öğretmen adaylarının Türkçenin güncel sorunlarına yönelik belirli bir farkındalıkları olduğu düşünülmektedir. Katılımcılar, konuşma dili ile yazı dili arasındaki farkın giderek açıldığını, yazım kurallarına aykırı kullanımların yaygınlaştığını, sosyal ağlardaki dil kullanımınınTürkçe bilincinden uzaklığın bir göstergesi olduğunu ifade etmektedirler.

Anahtar sözcükler: türkçe, türkçenin güncel sorunları, öğretmen adayı.

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Lisansüstü Öğrencilerinin Dil Eğitiminin Temel Kavramlarıyla İlgili Yeterlilik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma

Banu ULUSU

Talat AYTAN

Öz: Sözcükler ve kavramlar dil eğitiminin birbirinden ayrılmaz parçalarıdır. Yeterlilik, bir iş alanına has görevlerin yapılabilmesi için gerekli olan mesleki bilgi, ustalık ve davranışa sahip olma durumudur. Lisansüstü öğrenciler ise bu beceri, bilgi ve davranışa sahip olarak sistemden çıkarlar. Dil eğitimi görevini üstlenecek olan birey mesleki yeterliliğini kullanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkçe eğitimi ana bilim dalı lisansüstü öğrencilerinin, dil eğitiminin temel kavramları ile ilgili yeterlilik düzeylerini incelemek ve çeşitli değişkenler açısından değerlendirmektir. Yeterlilik düzeyleri incelenirken yaş, meslek, mezun olunan bölüm, tezli-tezsiz öğrenim durumu, mesleki kıdem değişkenleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu araştırmanın evreni, Türkçe eğitimi alanında öğrenim gören lisansüstü öğrencileridir. Örneklemi ise, 2016-2017 eğitim öğretim yılında İstanbul'daki bir devlet üniversitesinin Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören 22 lisansüstü öğrencisi oluşturmaktadır. Bilginer Onan tarafından kaleme alınan "Dil Eğitiminin Temel Kavramları" adlı kitap çalışma grubundaki bütün öğrencilere okutulmuş, dönem sonunda öğrencilerin adı geçen eserde hakkında bilgi sahip olmadıkları kavramları birkaç cümle ile açımlamaları istenmiştir. Öğrencilerin, vakıf oldukları kavramlarla ilgili herhangi bir açıklamada bulunmaları istenmemiştir, söz konusu kavramlarla ilgili bilgilerinin yeterli olduğu varsayılmıştır. Çalışmanın verileri, öğrencilerinden alınan dönem sonu ödevlerinden temin edilmiştir. Çalışmadan hareketle tezli- tezsiz öğrenim görme, mesleki kıdem ve mezun olunan bölüm değişkenlerinin dil eğitiminin temel kavramlarına hâkim olma düzeyini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: türkçe eğitimi, dil eğitiminin temel kavramları, lisansüstü öğrenciler

Kırmızı Şemsiye Adlı Yapıtın Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından Çocuk Okur Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi

Arif ÇERÇİ

Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

Öz: Çocuk yazını, yazın alanının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda çocuk için yazılan yapıtların sayısında önemli bir artış görülmektedir. Ancak çocuğun bilişsel, dilsel, duyuşsal gelişimine katkı sunacak yapıtların seçiminde çocukların, ebeveynlerin ve eğitimcilerin dikkat etmeleri gereken ölçütler bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Kırmızı Şemsiye' adlı yapıtı; bir çocuk kitabının taşıması gereken dış yapı, içyapı ölçütleriyle bir çocuk kitabının dayanması gereken temel ilkeler açısından incelemek ve çocuk okur görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Nitel desende yürütülecek bu çalışmada betimsel yöntemlerden doküman incelemesi kullanılacak, çocuk okurların görüşleri araştırmacılar tarafından geliştirilecek görüşme formuyla odak grup görüşmesiyle toplanacaktır.

Araştırma sonucunda;

1. Kitabın boyutunun, kapağının, cildinin, harflerinin, kağıt özelliklerinin çocuklara yönelik kitaplarda olması gereken nitelikleri taşıma durumu, resimlerin olay örgüsüyle içerik ve koşutluk bakımından uygunluk durumu,

2. Kitaptaki kurgunun, konu, izlek, karakter, ileti, dil ve anlatım, çevre ile uyumu, somut gerçeklik ve çocuk gerçekliği arasındaki ilişkiyi gözetme durumu,

3. Yapıtın çocuk kitabının dayanması gereken temel ilkelere uygun olarak tasarlanma durumu ve bütün bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda özgün niteliklere sahip olma durumu, çocuk okur görüşleriyle ortaya konacaktır.

Anahtar sözcükler: çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, içerik.

IX. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Çağdaş Türk Lehçeleri

ÖZET BİLDİRİLERİ

I.Bakü Türkoloji Kurultay'ında (1926) Bekir Çobanzade'nin Ortak Türk Dili Projesi

Pervin EYVAZOV

Öz: 1926 yılında Bakü'de düzenlenmiş I. Türkoloji Kurultayı'nın esas teşkilatçılarından biri ve aparıcı gücü olmuş Bekir Çobanzade, Kurultay'a iki makale ile katılmış iki temsilciden biridir (diğeri Türkiye'den gelmiş bilim adamı M.F.Köprülü idi): "Türk dillerinin yakın akrabalığı", "Bilimsel terminoloji sistemi hakkında"

Birinci makalesinde B.Çobanzade Türkolojide ilk kez Mahmut Kâşgarlı'dan söz açmıştır. Çünkü "Ortak Türk Dili" sorununun çözülmesinde Türkçeler arasındaki anlaşmanın ne kadar yakın olduğunun belirlenmesi önemlidir. Bu nedenle o, M.Kâşgarlı'nın "Divânü-Lugât-it Türk" eserine dayanarak, o dönemden çağdaş zamanımıza kadar, Türkçelerde anlaşma yakınlığının olmasından, bu yakınlığın tarihi şartlarından, temel prensiplerinden bahsetmiştir.

Türkolojide "Ortak Türk Dili" konusunda özel bir B.Çobanzade mekanizması var ki, yazar ikinci makalesinde bu sorundan bahsetmiştir. Kanaatimizce, bilimsel açıdan doğru ve mantıklı, tarihi açıdan mümkün olan yegane konsept B.Çobanzade'ninkidir.

B.Çobanzade ortak dil meselesini yaşın ve zekanın yükselişine bağlamıştır. Evvela, B.Çobanzade hazır bulunan Türkçelerden birini genel dil olarak kabul etmiyor. Galiba o, burada iki yönü dikkate almıştır: 1) Tüm Türk halklarının zihinsel yapısı hazır bir dile sığmaz; bu dil tüm Türk soylarının zihinsel yapısını kapsamalıdır - yeni, zengin, hepsinden yüksekte duran bir dil olmalıdır; 2) Mevcut Türkçelerden birini alırken başka kardeşlerde üvey münasebet duygusu oluşabilir.

B.Çobanzade ortak dil için tüm Türkçelerin katılımını zorunlu ve doğal bulmuştur. Aynı zamanda yeni dilin oluşturulma mekanizmasında ekonomik ve eğitim faktörlerinin önemli yer tutacağını vurgulamıştır. Yazar ortak edebi dilin oluşmasında eğitimle bağlı 3 aşama göstermiştir: a) Birinci dereceli okullarda (ilkokul) milli terimlerin kullanılmasını; b) İkinci dereceli okullarda (ortaokul) genel türk terimlerinin belirlenmesini; c) Üçüncü dereceli okullarda (şimdiki üniversiteler) genel Türk tabanı bazında uluslararası terminolojinin sistemine bağlanmanı öneriyor.

Anahtar sözcükler: B.Çobanzade, Türkoloji Kurultayı, Ortak Türk Dili, terim.

Mişer Tatar Ağızlarının Belirleyici Dil Bilgisel Özellikleri

Ercan ALKAYA

Öz: Kıpçak grubu Türk lehçelerinin günümüzdeki çağdaş temsilcilerinden biri olan Tatar Türkçesi, 1. Orta diyalekt, 2. Batı (Mişer) diyalekti, 3. Doğu (Batı Sibirya) diyalekti olmak üzere başlıca üç ağız bölgesine ayrılmaktadır. İdil-Ural Tatarları içerisinde Kazan Tatarlarından sonra ikinci büyük Tatar grubunu Mişer Tatarları oluşturmaktadır. Mişer Tatar ağzı, Tatar edebî dilinin oluşmasında Orta ağızla birlikte en çok etkisi olan ağızdır. Yazı dilinden çok uzak olmamakla birlikte Mişer Tatar ağızlarının kendisine has çeşitli karakteristik özellikleri de bulunmaktadır.

Bu bildiride, Tatar Türklerinin oldukça önemli bir kolu olan ve çoğunlukla Mordva, Tataristan, Başkurdistan gibi cumhuriyetlerinde yaşayan Mişer Tatar Türklerinin kısaca tarihî gelişimi, coğrafi durumu, Türk dünyası ve Tatar Türklüğü içindeki konumu, nüfusları hakkında bilgi verildikten sonra Mişerlerin konuştuğu ağız grubunun Tatar Türkçesi ağızları içindeki durumu ele alınacaktır. Mişer Tatar ağızlarının diğer Tatar ağızlarından ve edebî dilden ayrılan ses ve şekil bilgisi özellikleri belirtilerek bunların sebepleri üzerinde durulacak ve mevcut özelliklerden hareketle genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tatar Türkçesi, Tatar Türkçesinin Ağızları, Mişer Tatarları, ses bilgisi, şekil bilgisi

Türkiye Üniversitelerinde Çağdaş Türk Lehçelerinin Öğretimi Sorunları Üzerine Tespitlerim (Azerbaycan Örneği)

Gasımova ZİYAFET

Öz: 1992 yılında ilk olarak Gazi Üniversitesinde açılan Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü daha sonra Ankara Üniversitesi ve diğer üniversitelerle devam etti. Türkoloji alanında, Türk Dünyasında önemi olan bu bölümün Türk Lehçelerinin öğretimi ve öğreniminde çok böyük olmuştur. Bu lehçelerin öğretiminde ve öğreniminde çeşitli sorunların ortaya çıkması şüphesizdir. Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Güney Batı grubunda yapılan araştırmalarda bu sorunların bazıları tespit edildi ve bu konuda bir çalışma yapıldı. Yapılan bu çalışmada şu verilerden yola çıkılmıştır: Kompozisyon, dikte, okuma anlama, metin aktarma, diyalog kurma

Araştırmanın verilerini sağlayan çalışmalar okunmuş, sonraki aşamada yapılan hatalar ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi hataları, anlatım bozuklukları biçiminde gruplandırılmıştır. Örneğin Ses Bilgisi Yanlışları: Özellikle, ə, x, q seslerinin kullanım şekillerinde hatalar yapılmaktadır. Örneğin dikte çalışmasında: *Gülnaz dördüncü sinifde oxuyurdu. O, həstələnmişdi. Nəçe gün idi ki, derse gelmirdi* (Günaz dördüncü sinifdə oxuyurdu. O, xəstələnmişdi. Neçə gün idi ki, dərsə gəlmirdi-Doğru). Şekil Bilgisi Yanlışları: Azerbaycan Türkçesinde şimdiki zaman Türkiye Türkçesinde geniş zaman olarak kullanılmaktadır. Öğrenciler bu farkları karıştırıyor.

Anlatım bozuklukları: Kompozisyon ve diyalog çalışmalarında anlatım bozukluğuyla karşılaşmaktayız. Örneğin: Az. Türkçesiyle yazılan *"Men özümün on il əvvəl ilk məktepte iken hep muallim olmağı istəyirdim"* cümlesi *"Mən 10 il əvvəl ibtidai sinifdəykən həmişə müəllim olmaq istəyirdim"* olmalıdır.

Sonuç olarak, Azerbaycan Türkçesinin Türkiye Üniversitelerinde Öğretimi ve Öğreniminde beklenmedik sorunlarının olmasında öğrencilerin Azerbaycan ve Türkiye Türkçelerinin yakın olmasına rağmen Azerbaycan Türkçesinde öğrenimlerinde çok zorlandıkları anlaşıldı. Bu sorunların ortadan kaldırılması çeşitli uygulama ve yöntemlerin yapılması Türkologlar ve araştırmacılar önemli araştırma konusu olarak hedeflenilmelidir.

Anahtar sözcükler: Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Çağdaş Türk Lehçeleri, ses bilgisi, şekil bilgisi.

Ağızlarla İlgili Deyimler Etnik Düşüncenin Tezahürü Gibi

Gülhanım VELİYEVA

Öz: Halk bilgeliğinin, onun yaratıcı hayal gücünün mahsulü olan ağızlarla ilgili deyimler dilde ayrca bir özellik taşıyor. Bunlar bir yandan konuşma dilinin canlılığını, geliştiriyor, onu güzelleştiriyor, çokanlamlı ediyor. Diğer yandan dilin esnekliğini gösteriyor, halkın eski yaşam tarzını, geleneklerini, tarihi kökenini, etnik tefekkürünü yansıtıyor. Sözdizimi yapısına, sözcük kapasitesine göre böyle deyimler edebi dilde olanlardan farklıdır. Azerbaycan Türkçesinde ağızlarla ilgili halk deyimleri daha fazla çeşitliliği ile dikkat çekiyor. Hem çeşitli anlamlar temelinde oluşması açısından, hem de zengin semantik ve gramer özelliklerine göre onları şöyle ayırabiliriz:

1. Çeşitli anlamlar üzerine oluşan deyimler. 1. Meişetle ilgili: Sütü taşmak; 2. Meslek-sanatla ilgili: Kuş bişirmek; Çayı sermek; 3. Gelenekle ilgili: Gabag gaytarmak; Kendini honçaya koymak; 4. Vücut parçaları ile ilgili: Kulak kesmek; Başı kesik olmak.

2. Gramer özelliklerine göre oluşan ağız deyimleri. Yalın halde bulunan isimle fiilin birleşmesi temelinde: Gün oğurlamak; Gığ salmağ. 2. Belirtme halinde bulunan ismin fiile birleşmesi temelinde: Yolunu boş koymak; Söküğünü dikmek. 3. Takısız isim tamlaması temelinde: Garadavan, damğadil. 4. Belirtisiz isim tamlaması temelinde: Toy toğlusu, peygamber kuzusu. 5. Cümleler bazında: Ay ışığına hürmek; darayı dokumak. 6. Atasözleri bazında: Aç dolaşıp, tok sallanmak; Günüm yoktur, günüm var. Halkımızın etnik-mitolojik ve manevi-psikolojik ruhunu yaşatan böyle deyimlerin toplanması ve araştırılması çok güncel meselelerden biridir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan ağızları, deyimler, etnik düşünce, kelimeler

Derbendnâme'de (613 Nu.'Lu Nüsha) Fiilimsiler

Gökçe Yükselen PELER

Öz: Hazar devri Türk tarihi ve Dağıstan tarihi açısından son derece ehemmiyetli bir eser olan Derbendnâme'nin herhangi bir nüshası henüz Türkiye'de yayınlanmış değildir. Türkiye Yazmalar Kataloğunda, çeşitli ülkelerin kütüphanelerinde bulunan birçok Derbendnâme nüshası kayıtlıdır. Ancak bunlar arasında, Bakü'deki Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Məhəmməd Füzuli Adına El Yazmaları Enstitüsünde bulunan üç Derbendnâme nüshası bulunmamaktadır. Bu üç nüshadan biri olan 613 arşiv numaralı nüsha, sonundan eksik olmakla birlikte, dili açısından oldukça ilginçtir. Baştan sona Kıpçak Türkçesi etkisinde bir Azerbaycan Türkçesi ile yazılan nüshanın dili, Kafkasya'da Türk lehçelerinin kendi aralarındaki hiyerarşi ve bulundukları iç münasebetler bakımından önemli ipuçları vermektedir. Gerek ses bakımından gerek yapı bakımından gerekse kelime haznesi bakımından Kıpçak Türkçesinin izlerini taşıyan nüshanın dili, fiilimsiler bakımından da dikkat çekici unsurlar barındırmaktadır. Metinde fiilimsiler, gerek yapı bakımından gerekse kullanılış şekilleri ve ifade ettikleri anlam itibarıyla hem Oğuz Türkçesi hem de Kıpçak Türkçesi hususiyetleri göstermektedirler. Kıpçak Türkçesi hususiyetleri arasında bilhassa Kumuk Türkçesine ait unsurlar dikkati çekmektedir. Metinde kullanılan isim-fiillerde pek fazla bir karışıklık görünmezken zarf-fiillerde ve bilhassa sıfat fiillerde lehçe karışıklığının hat safhada olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Derbendnâme, Kumuk Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Karışık Dilli, Fiilimsiler

Şereflikoçhisar (Ankara) ve Kulu'da (Konya) Yaşayan Nogay Türklerinde "Şın"Lar Üzerine Bir Araştırma

Süleyman Hilmi KIZILDAĞ

Öz: Araştırmamıza konu olan Nogay Türkleri, ata yurtlarının Kafkasya olduğu bilinen ve 19. yüzyılın ortalarında Rusların çeşitli baskıları neticesinde Şereflikoçhisar(Ankara) ve Kulu(Konya)'ya göç eden bir Türk topluluğudur. Nogaylar konuştukları Nogay Türkçesiyle çoğunluğu sözlü olmak üzere, birçok edebi ürün meydana getirmişlerdir. Bu edebi ürünlerin biri de, kendine özgü özellikleriyle bir gelenek içinde gelişerek günümüze kadar gelmiş olan "şın"lardır. Bu çalışmada, öncelikle "şın" sözcüğünün etimolojisi incelenmiştir. Daha sonra Nogay sözlü edebiyatında karşılıklı beyitler söylemeye dayalı bir nazım şekli olan "şın"lar ve "şınşılık geleneği" hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca "şın"ların şekilsel özellikleri ve söylenme amaçları hakkında da bilgiler sunulmuştur. Bu bilgiler Nogay köylerinden yapılan derlemelerden örnekler verilerek desteklenmiştir. Nogay Türkleri gibi nicelik olarak yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bir topluluğun edebi ürünlerinin incelenmesi, o toplumun Türk dili dünyasında unutulmaması için önemlidir. Çalışmamız, Nogay Türkçesinin unutulmamasına yardımcı olmak ve zengin sözlü edebi ürünlerinin tanıtılmasını sağlamak amacıyla atılan bir adımdır.

Anahtar Sözcükler: Nogay Türkleri, şın, şınşı, atışma.

Bağımsızlık Dönemi Azerbaycan Şiirinde Fonetik Düzeyde Mecaz

Gunel MİRZAYEVA

Öz: Bedii eserin muhteva ve biçim şekillerinden hareketle yazarın veya şairin ferdi yaratıcılık kriterlerinin, kendine özgü üslup özelliklerinin değerlendirilmesine doğru ilerlemek mümkündür. Son yıllarda "tarz", "tavır" "söyleyiş", "dil ve ifade" gibi farklı karşılıklarla tanımlanan Üslup dilbilimsel olarak teorik ve tarihsel açıdan öğrenilmeğe başlanılmıştır.

Bilindiği üzere her bir sanatçının tefekküründe ve duygularında dünyanın sanatsal yansıması sübjektif nitelik arz etmektedir. İki yazar bir konuya ilişkin prensip olarak aynı pozisyonda durduğunu, aynı yaklaşım taraftarı olduğunu, aynı yöntemi takip ettiğini kendi eserlerinde gösterebilir. Lakin böyle bir durumda bile aynı yöntemi kullanan yazarların üslubu aynı değildir. Çünkü dünyanın kişisel bilinçte yankısının sübjektifliği fıtrîdir, tüm entelektüel eylemlerde kendini belli eder. Bu sübjektiflik ise kişisel üslubun, ferdi üslubun kendisidir. Ferdi üslupta ifade tarzı, mecazi anlatımın uslubi özellikleri fonetik, leksik ve gramer düzeyde kendini göstermektedir.

Fonetik düzeyde kendini gösteren Aliterasyon (Ses Yinelemesi), Asonans (Aynı ünlü seslerin tekrarı), Ses ve Hece Tekrarları, Tonlama gibi ses oyunları çiir dilinde Şiir dilinde ifade güzelliğini daha kabarık şekilde sergilemektedir.

Bağımsızlık dönemi Azerbaycan şiirinde veznden kaynaklanan ferdi dil üslubu şekillenmiştir. Geleneksel Türk şiir üslubu ile yanı sıra 60'lı yıllardan sonra sık kullanılan serbest vezn bağımsızlık döneminde farklı bir biçimde gelişmeye başlamıştır. Bu anlamda bağımsızlık dönemi Azerbaycan şiirinde üslup kavramını incelemek, ifade özgünlüğünün dil-uslup özelliklerini teorik olarak ortaya çıkarmak linguistik açıdan çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Üslup, Azerbaycan şiiri, Dil, Fonetik

Türkmen Türkçesinde Fiilimsilerin Kalıplaşmasıyla Oluşan Sözcükler

Engin GÖKÇÜR

Öz: Bir sözcüğe eklenen çekim veya yapım ekinin bilinen işlevi ile değil de bilindiğinden farklı yeni bir anlam oluşturacak işleviyle birleşip kaynaşmasına ek kalıplaşması adı verilir: gözde, yüzde, öte, yayan, öğün, birisi, böylesine, gibi, nicesi, nasıl, dolmuş, dolma, dondurma vb.

Fiilimsiler fiil kök ya da gövdelerine fiilimsi eklerinin getirilmesiyle oluşan sözcüklerdir. Bu türden sözcükler çoğunlukla oluş, kılış ve durum belirtir. Bu ekler çekime girmedikleri için ad türünden sözcükler içerisinde yer alırlar. Ad-fiil eklerini alan sözcükler çoğunlukla fiillerin oluş, kılış ve durumlarını belirten geçici adlarını teşkil ederler. Sıfat-fiil eklerini alan sözcükler ise hareketin herhangi bir zaman dilimi içindeki geçici vasfını teşkil ederler. Aynı şekilde zarf-fiil ekleri de cümlenin asıl yargısını zaman, durum, tarz gibi yönlerden tamamlayan, niteleyen geçici hareket zarfları teşkil ederler. Fiilimsilerin bir kısmı bu özellikleri ile zamanla kalıplaşarak fiilimsi olma özelliklerini yitirirler ve kalıcı adlar teşkil ederler. Türkmen Türkçesi üzerine yaptığımız çalışmalarda bu türden fiilimsilerin kalıplaştıklarını ve farklı kavramları karşılayan adlar teşkil ettiklerini tespit ettik. Bu nedenle bu bildiri metninde Türkmen Türkçesinde fiilimsilerin kalıplaşması neticesinde oluşan sözcükleri üç grupta inceledik. Birinci grupta "-mA; -mAk ve -Iş, -Uş ad-fiil eklerinin kalıplaşması neticesinde oluşan kalıplaşmış sözcükleri tespit ettik. İkinci grupta –r/-Ar; -mAz, -DIk, -DUk, -AsI, -AcAk, -IcI, -UcU, -mAlI, -mIş, -mUş sıfat-fiil eklerinin kalıplaşması neticesinde oluşan sözcükleri tespit ettik. Üçüncü grupta da –A, -mAAn, -Ip, -Up, zarf-fiil eklerinin kalıplaşması neticesinde oluşan sözcükleri tespit ettik.

Anahtar Kelimeler: Kalıplaşmış sözcükler, Türkmen Türkçesi, fiilimsiler

Kaynakça: Korkmaz, Z. (1992), Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye Türkçesinde Organ Adları İle İlgili Deyimler ve Onların Azerbaycan Türkçesinde Karşılığı

Sema ŞAHİN

Öz: Bilindiği üzere deyimler bir milletin uzun yıllara dayalı tecrübeleri sonucu ortaya çıkarttıkları ve dillerini kullanım şekillerine göre zamanla değişen hatta canlılığını yitiren kalıplaşmış sözlerdir. Bu kalıplar aynı zamanda bizlere günlük hayatta birçok kolaylık sağlamaktadır. Deyimi oluşturan kelimeler birbiriyle bütünlük içerisindedir. Aralarında anlamca bir bağ bulunmaktadır. Ve bu bağlam içerisindeki kelimeler yan yana geldiğinde mecaz anlamlı cümleler oluşturmaktadır. Mecazi anlamlı kelimeler içerisinde oldukça geniş bir yer tutan organ adları ile ilgili deyimler çoğu zaman günlük hayatta farkına varılmadan kullanılmaktadır. Her ne kadar ortak coğrafya ve aynı dil ailesine mensup olsalar da Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesindeki bazı deyimlerde, benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Bunun sebebi ise deyimlerin ait oldukları toplumun karakteristik özelliklerini taşımasıyla olur. Halklar arasındaki bu yakınlık kullanılan deyimlere de yansımaktadır. Özellikle Türkiye Türkçesinde kullanılan vücut azaları ile ilgili öyle deyimler vardır ki Azerbaycan Türkçesinde de olduğu gibi kullanılmaktadır.

Bu çalışmada çeşitli kaynaklardan yaralanarak her iki dil grubundaki somatik deyimlerin karşılaştırılması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: organ, organ adları, deyimler, kültür, dil

Afganistan'da Yaşayan Oğuz Türklerinin Üç Boyu Üzerine Bir

Firoz FAOZİ

Öz: Uluğ Türkistan'ın toprakları 1888 yılından sonra İngiliz ve Rus İmparatorlukları tarafından parçalanmaya başladığı zaman Türk boyları farklı uluslarla diyalog kurmak durumunda kaldılar ve başka milletlerle ya da devletlerle ilişki içerisine girdiler. Dillerinde ve kültürlerinde birçok değişiklikler oluştu. Bazı Türk boyları asimile olarak dillerini unuttular. Başka milletlerin hakimiyet alanlarına katıldılar. Uluğ Türkistan'ın bir kısmı Afganistan'ın kuzeyine dahil olan Güney Türkistan bölgesidir. Güney Türkistan bölgesinde ve Afganistan'ın farklı bölgelerinde yaşayan Türk boyları maalesef kendilerine uygulanan siyasi, kültürel ve sosyal baskılar neticesinde asimile olup benliklerini kaybetmişlerdir. Yeni Afganistan devletinin tanıdığı kısmî özgürlüğe rağmen bazı Türk boyları halen asimile olma tehlikesi yaşamaktadır. Bu Türk boylarından bazıları Batı Türkleri tasnifi içerisinde değerlendirilen Oğuz Türklerine mensup topluluklar ve oymaklardır.

Biz çalışmamızda Oğuz Türklerine mensup üç Türk boyu üzerinde duracağız. Onların kültürleri, dilleri, sosyal yaşamları ve içerisinde bulundukları sıkıntılar veya çıkmazlar hakkında bilgi vereceğiz. Bu Oğuz boylarından ilki Karkinler olup Kuzey Afganistan yani Güney Türkistan'da yaşamaktadırlar. Türkmencenin bir diyalektiğini konuşurlar. Ancakdilleri Farsçanın veya kendilerine dayatılan Peştuncanın etkisindedir. Diğer Oğuz boyu Bayatlardır. Maalesef Türkçeden epey uzaklaşmışlar, Farsçanın Dari lehçesini konuşmaktadırlar. Başka bir Türk boyu da yıllar önce Afganistan'ın geneline hakim olup güçlü bir devlet kurmuş olan Afşarlardır. Afşarların çoğu asimile olmuştur, az sayıda kalan Afşar Türkleri de Azeri Türkçesine yakın bir şiveyle konuşurlar. Diğer boylardan farklı olarak genellikle Hazaralar arasına karışmışlardır. Söz konusu Türk boylarının Afganistan'ın hangi bölgelerinde yaşadıkları, gelenek ve görenekleri üzerinde durulacak. Afganistan'da yaşadıkları sosyal ve kültürel değişimler hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Oğuzlar, Karkinler, Bayatlar, Afşarlar, Güney Türkistan, Afganistan.

Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Kelime Gruplarının Tasnifi Üzerine

Elza Alışova DEMİRDAĞ

Öz: Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinin kelime grupları karşılaştırılarak farklılıklar ve benzerliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Öncelikle her iki dide mevcut olan kelime gruplarının tasnifi ile ilgili tanımlar kısaca değerlendirilmiştir. Türkiye Türkçesinde kelime gruplarının tasnifi konusunda terim ve sınıflandırma farkılıklarına dikkat çekilmiştir. Türkiye Türkçesinde genel kabul olunan görüşe göre kelime grupları isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil, kısaltma grupları şekilde ayrılmaktatdır. Azerbaycan Türkçesinde kelime grupları söz birleşmesi terimi ile ifade olunmaktadır. Söz birleşmeleri, serbest söz birleşmeleri (bağımsız) ve sabit söz birleşmeleri(deyimler) diye ikiye ayrılır. Sabit söz birleşmeleri leksikoloji bölümünde, serbest söz birleşmeleri ise söz dizimi kısmında incelenir. Sabit söz birleşmeleri başlığı altında idiomlar, ibareler, hikmetli sözler, atalar sözleri, deyimler vs. ele alınmaktadır. Serbest söz birleşmeleri(bağımsız), ismi birleşmeler, feli birleşmeleri ve zerf birleşmeleri diye üçe ayrılmaktadır. İsmi birleşmeler, feli birleşmeler ve zarf birleşmeri aynı zamanda alt gruplara ayrılarak incelenmektedir. Araştırmada her iki dildeki tasnifler incelenmiş, sınıflandırma kriterleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Türkiye Türkçesinde ve Azerbaycan Türkçesindeki kelime gruplarının ortak ve farklı yönleri belirtilmiştir. Oğuz dil grubuna ait ve birbirine çok yakın olan iki dilde farklı sınıflandırmaya dikkat çekilmiştir. Çalışma, iki dildeki kelime gruplarının detaylı bir şekilde karşılaştırılarak incelenmesi ve diller arasındaki yakınlıkları ve farklılıkları açık bir şekilde ortaya çıkardığı için önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, kelime grubu, söz birleşmesi

Kreşin Tatar Ağızlarının Dil Özellikleri

Zoya KIRILLOVA

Öz: Bildiride Tatar halkının özel bir grubunu teşkil eden Kreşin Tatar ağızlarının dil özellikleri ele alınacaktır. Kreşin Tatarlarının büyük çoğunluğu Tataristan Cumhuriyetinde yaşamaktadır. Bununla birlikte bazı Kreşin grupları komşu cumhuriyetlerde ve bölgelerde bulunmaktadır. Böylece çeşitli bölgelerde dağınık olarak yaşayan Kreşinler, dil özellikleri bakımından da, gelenek-görenekleri bakımından da birbirlerinden oldukça farklılıklar göstermektedirler. Kreşinlerin asıl kitlesini İslam dininden Hristiyanlığa geçen Tatarlar oluşturur, diğer kısmı ise Tatarlaşan Fin-Ugor halklarından veya Çuvaşlardan gelen yahut bu halkların güçlü etkisinde kalanlardır (Kirillova, 2015: 727). Bu durum, Kreşin Tatar ağızlarının dil özellikleriyle de örtüşmektedir.

Kreşin Tatarlarını yaşadıkları bölgelere, dil ve ağız özelliklerine dayanarak beş gruba ayırmaktadırlar. Bildirimizde bu grupların herbirine kısaca değinilecek, Tatar edebî dili ve Tatar Türkçesinin diğer ağızlarıyla ortak ve farklı tarafları gösterilecektir. Bilhassa asıl fonetik özelliklerden ses denklikleri, benzeşme, aykırılaşma, ses türemesi ve ses düşmesi, arkaik Türkçe fonetik özelliklerin korunması gibi hususlar üzerinde durulacaktır. Kreşin Tatarlarının ayırıcı söz varlığı özellikleri ise bilhassa Hristiyanlık yoluyla giren inançla ilgili adlandırmalarda, maddi ve manevi kültüre ait kelimelerde açıkça görünmektedir (Баязитова, 1997: 82). Aynı zamanda şimdiki Tatar edebî dilinde kullanılmayan Eski Türkçe kelimelerin korunması; Arap, Fars, Rus, Çuvaş, Udmurt ve Mari dillerinden alıntılanan kelimeler de dikkate değerdir. Bildiride Kreşin Tatar ağızlarındaki Tatar edebî dili, Orta (Kazan) ve Batı (Mişer) diyalektleri ile büyük ölçüde ortaklık taşıyan dilbilgisel özelliklere de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler : Kreşin Tatarları, ağızlar, dil özellikleri, Tatar edebî dili, Eski Türkçe.

Kaynakça: Kirillova, Z. (2015) Kreşin Tatarlarinin etnik kökenleri: 7. Uluslararasi Dünya Dili Türkçe Sempozyumu bildirileri, Fırat Üniversitesi (Elaziğ, 16-18 Ekim, 2014). I. Cilt. Elaziğ: Fırat Üniversitesi Basımevi.

Баязитова, Ф. (1997) Керәшеннәр. Тел үзенчәлекләре һәм йола иҗаты. Казан: Матбугат йорты.

Harras Eyüp'ün Şiir Dünyası

Mehtap Solak SAĞLAM
Gülsün GÖKKAYA

Öz: 20. yüzyıl Tatar edebiyatının önemli şahsiyetlerinden Harras Eyüp 1946 yılında Tataristan'ın Müslim rayonu Türeş köyünde doğmuş, 2008 yılında hayatını kaybetmiştir. Çağdaş Tatar şiirinin gelişme kaydetmesinde oldukça önemli hizmetleri vardır. 1960'lı yıllarda şiir yazmaya başlayan şairin şiirleri, Tataristan'ın önde gelen gazete ve dergilerinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Tataristan'ın nabzını tutan önemli dergi ve gazetelerde üst düzey mevkilerde görev yapan şair, çeşitli konularda şiirler yazmasına rağmen daha çok edebi tenkitleriyle tanınmıştır. Yaptığı edebi tenkitler ile Tatar gençlerinin ve halkının aydınlanmasına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda döneminin toplumsal sorunları ve halkın yaşayışını ele alan şiirler, epik konulu şiirler de yazmıştır. Tatar halkının gönlünde geniş yer bulan lirik şiirleri çok fazla sevilmiş olup "Siŋa gına yazgan hatlar" , " Kayda sin, garmun?", " Mileş", "İsemeŋne dön'ya", "Çakıruv", "Avıl karçıkları" eserleri bestelenmiştir.

Günümüzde yaşamış olan kısa bir süre önce vefat eden edibin şiirlerinden Çağdaş Tatar halkı ve edebi zenginliği hakkında oldukça fazla fikir edinme şansı bulmaktayız. Bu çalışmada Tatar şiirinin önde gelen isimlerinden biri olan Harras Eyüp'ün hayatı ve edebi kişiliği hakkında örneklerle bilgiler verilecek, şiirleri yapı ve tema açısından değerlendirilmeye, böylelikle Harras Eyüp'ün şiir dünyası anahatlarıyla çizilmeye çalışılacaktır. Çalışmanın bir diğer amacı da Türkiye'de daha önce hakkında herhangi bir çalışma yapılmamış olan şairi tanıtmaktır.

Anahtar Kelimeler: Tatar şiiri, Harras Eyüp, edebi kişilik

Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Gönül Kelimesinin Bağlamları

Cüneyt AKIN

Öz: 'gönül' kavramı, Türk dilinin en eski kaynaklarından bugüne takip edebildiğimiz, bize ait çok sayıda atasözü ve deyimin ana unsuru olan ve böylece dilimizin temel söz varlığı içinde yerleşmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. 'yürek' ve 'kalp' kelimeleriyle yakın anlamlı olan gönül kelimesi, Türk dilinin eski metinlerinde 'akıl' ve 'anlayış' kavramlarını da karşılamıştır. Gönül kelimesi, en eski edebî metinlerimiz olan Göktürk Yazıtları'nda, Eski Uygur Türkçesi'nde, en eski sözlüğümüz olan Divanu Lugati't Türk'te, Kutadgu Bilig'de ve çok sayıda edebî metinde karşımıza çıkmaktadır. Günümüz Türk lehçelerinde de yaygın bir kullanım alanına sahip olan 'gönül' kelimesi, Dünya'nın ve Türk Dünyası'nın en önemli yazarlarından biri ve çalışmamızın konusu olan Cengiz Aytmatov'un eserlerinde de sıkça kullanılmıştır. Sadece birkaç eserini ele aldığımız çalışmada, 'gönül' kelimesinin anlam ve kullanım alanı bağlamsal olarak ele alınmıştır. Çalışmanın amacı, Cengiz Aytmatov'un kullandığı kelime ve kavramlardan biri olan 'gönül' kelimesinden hareketle, Aytmatov'un eserlerinin edebî özelliklerini, anlam ve kavram dünyasını ortaya koymak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aytmatov, bağlam, gönül, köngül, kırgız

Uygur Atasözleri Hakkında İncelemeler

Murat ORHUN

Öz: Atasözü geçmişten günümüze gelen, uzun deneyimlerden yararlanarak kısa ve özlü öğütler veren, toplum tarafından benimsenerek ortak olarak kullanılan kalıplaşmış sözlerdir. Atasözler her toplumda bulunuyor ve toplumlarda genel olarak atasözlerine uyumak ve saygı gösterme eğilimi bulunuyor. Bu neden ile çeşitli anlam içeren atasözleri şekillenmiş ve gündelik konuşma dilimize iyice yerleşmiştir. Bu bildiride Uygur atasözleri anlam üzerine incelenmiştir. Farklı dönemlerde üretilen atasözleri farklı anlam içermektedir ve farklı amaç içi hizmet etmektedir. Ayrıca üretilen ata sözler üretilen topluma göre de değişmektedir. Örneğin, zengin kişiler tarafından üretilen sözler zenginlerin çıkarını korurken fakır fukaralarda kendiler için atasözler üretmiştir . Uygurcada kullanılan atasözler incelinirken aynı anlam taşıyan Özbek, Kırgız ve Türk lehçelerinde kullanılan atasözler ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştıra yapılırken, atasözlerinin cümle yapısı ve taşıdığı anlam olamak üzere iki farklı yöntem kullanılmıştır. Karşılaştıra sonucu, bazı yalan eş anlamlı sözcüklerden dolayı, aynı cümle yapıya sahip atasözleri farklı anlam verirken, bazı atasözleri tamamı ile farklı cümle yapısında olsa bile, aynı anlam taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uygurca atasözleri, Uygurca, Türk atasözleri, Kırgız Atasözleri, ortak sözcük

Azerbaycan Atasözlerinde Dil ve İletişim Kavram Alanı Üzerine Bir İnceleme

Asiye Mevhibe COŞAR

Aysun KANMAZ

Öz: Milletlerin dil ve kültürlerinin bir yansıması olan atasözleri, ortak kabul görmüş kısa, özlü sözlerdir. İnsanlar, yazılı kaynaklar gelişmeden önce günümüze kadar yaşayan bu kalıplaşmış sözleri kullanarak kendilerini ifade etme yolunu seçmişlerdir. Bu nedenle atasözleri milletlerin yaşayışlarını, inançlarını, geleneklerini, göreneklerini, dil ve düşünüş biçimlerini de ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. İletişimin en önemli aracı olan dil ise birçok alanda olduğu gibi atasözlerinde de sıkça kullanılmıştır. Dilin iletişim üzerindeki olumlu/olumsuz etkilerinden atasözlerinde bahsedilmiş ve iyi bir iletişim için insanların dili ne şekilde kullanmaları gerektiğine dair birtakım özlü sözler oluşturulmuştur. İletişim sırasında dili doğru kullanmak karşı tarafın kişiyi doğru anlayabilmesi için önem arz etmektedir. Çünkü insan, sözle kendisini ifade eder. Sözün yumuşak söylenmesi, kırıcı ya da sert söylenmesi ve yahut dolaylı ya da doğrudan söylenmesi kişiler arası iletişimde farklı sonuçlar doğurabilir. Atasözlerinde de atalarımız, dili ve dolayısıyla sözü, etkili bir iletişim aracı olarak gördüğünü belirten özlü sözler oluşturmuşlardır.

Bildirimizde Azerbaycan Türkçesinde iletişim açısından dilin ve sözün önemini ortaya koyan atasözleri dâhil oldukları kavram alanları itibarıyla değerlendirilecek ve bunların Türkiye Türkçesindeki karşılıklarına yer verilecektir. Bu çalışma sonucunda Türk topluluklarının ortak kültürlerinde, dil ve iletişim açısından da benzer yaklaşım ve tecrübelerin yer aldığı anlayışına destek olacak bir alan daha belirlenmiş olacaktır.

Anahtar sözcükler: Azerbaycan atasözleri, dil, iletişim, kavram alanı.

Kaşkay Türkçesinde Arkaik Sözler

Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

Öz: Kaşkay Türkçesi, İran coğrafyasının Güney ve Merkez bölgesinde, Fars eyaletinde, yaşayan yarı göçebe bir hayat süren Kaşkay Türklerinin konuştuğu Oğuz Türkçesidir. Kaşkay Türkleri İran coğrafyasına yerleşmeden önce Kafkasya, Azerbaycan, Suriye ve Türkiye sınırları içinde yaşamış, İran'da Fars eyaletinde Araplar ve Lorlarla komşuluk yapmışlardır. Resmî dilleri Farsça olan Kaşkay Türklerinin dili ilişkide bulunduğu dil ve şivelerden önemli ölçüde etkilenmiştir.

Oğuz Türkçesi kolu olan bu şive bünyesinde arkaik izlere de rastlanmaktadır. Bu bildiride Kaşkay Türkçesi söz varlığında korunmuş olan arkaik sözler Kaşkay Türklerinin yaşadığı bölgede 2007-2012 yılları arasında yapılan saha araştırmasının kayıtlarına dayalı olarak incelenecektir.

Bu çalışmanın amacı, resmî dil olarak kullandığı Farsçaya ve çevresinde bulunan diğer dillerle etkileşimine rağmen günlük dilde Türkçeyi tercih ederek Farsçayı ikinci plana iten Kaşkay Türklerinin dillerini ne oranda koruduklarını bu şivenin içerdiği arkaik sözler sayesinde tespit edebilmektir.

Anahtar sözcükler: arkaik sözler, İran Türkleri, Kaşkay Türkçesi, Kaşkay Türkleri

Çok Dilli Devlet Şartlarında Anadili Eğitimi: Başkurt Türkçesi Örneği

Murat ÖZŞAHİN

Özge KARAKAŞ YILDIRIM

Öz: 16. yüzyıldan bugüne kadar Rus egemenliği altında yaşayan Başkurt Türkleri, önceleri Kıpçak yazı dilini kullanmıştır. 19. yüzyıldan itibaren mahallileşmenin de etkisine giren Tatar yazı dili geleneğine dâhil olmuşlardır. Ardından Sovyet dönemi ile birlikte Başkurt ağzına dayalı bir yazı dili ortaya çıkmıştır. Siyasî bir sonuç olarak ortaya çıkan Başkurt yazı dili, zamanla kendi edebî çerçevesini oluşturmuş ve genel olarak kurallı bir yazı dili haline dönüşmüştür. Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti kanunlarına göre (21 Ocak 1999'da kabul edilen Başkurdistan Cumhuriyeti halklarının dilleri hakkında Başkurdistan Cumhuriyeti kanunu) devlet, Başkurdistan toprakları üzerinde yaşayan milli dilleri, iki dilliliği ve çok dilliliği geliştirmeye kolaylık sağlar. Birinci maddenin üçüncü fıkrasında da Rusya Federasyonu'nun federal kanunlarının Başkurdistan topraklarında da mutlak geçerliliği ifade edilmektedir. Ayrıca üçüncü maddede Başkurt ve Rus dilleri devlet dili olarak tanımlanmıştır.

Başkurdistan'da Başkurt ve Rus mekteplerinde her iki dilin de eğitimi yapılmaktadır ve devlet tarafından her beş yılda bir ders kitapları hazırlanmaktadır. Bu çalışmada da Başkurdistan Eğitim Bakanlığı tarafından Başkurt çocuklarına Başkurtçayı öğretme amacıyla hazırlanan iki ders kitabı incelenmiş ve Başkurtça anadili eğitimi ele alınmıştır. *Bülek 1* (2009) ve *Elifba* (2009) adlı ders kitaplarının fiziki özelliklerinden çok içeriğine dikkat edilmiş ve kimi eleştirel noktalar belirlenmiştir. Örneğin; *Bülek 1* adlı kitapta verilen metinlerin sözlüğü oluşturulmuş ve öğrencilerin metinde geçen bilinmeyen sözleri bu sözlükten takip etmeleri amaçlanmıştır. Ancak sözlük kısmında Başkurtça madde başının yanında Rusça karşılıklar verilmiştir. Dolayısıyla, öğrencilerin anadili eğitimi sürecinde Başkurtçayı; yani anadillerini Rusça üzerinden öğrendikleri anlaşılmaktadır. Bu da anadillerini bir yabancı dil gibi öğrendiklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: anadili, eğitim, Başkurtça, çok dillilik

Kazak Türkçesinde İsimden Fiil Türeten +La- Ekinin İşlevleri Üzerine Bir Deneme

Şeyma GÜRLEYEN

Öz: İsimden fiil türeten +lA- eki Eski Türkçe döneminde başlayarak Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde oldukça işlek olarak kullanılan bir ektir. Bu durumun ekin geniş işlevleriyle ilgisi bulunmaktadır. Ekin işlevlerine gramer kitaplarında yer verildiği gibi +lA- ekinin Divan u Lügati't-Türk'teki kullanımları (Bozkaplan, 2007: 109-120), Türkiye Türkçesindeki işlevleri (Uygur, 2005: 347-351), Türkmen Türkçesindeki durumu (Beşen-Delice, 2009: 949-994) ve Kırım-Tatar Türkçesinde (Ertane-Baydar, 2009: 305-312) ekin yardımcı eylem yerine kullanılışı üzerine müstakil çalışmalar yapılmıştır. Bu bildirinin amacı +lA- ekinin yaygın kullanılışına istinaden, diğer lehçelerde yapılan çalışmalar örnek alınarak, ekin Kazak Türkçesi'ndeki işlevlerini tespit etmektir. Bunun için Kazak Türkçesi sözlüğündeki madde başları taranarak +lA- eki ile türetilmiş fiiller tespit edilmiştir. Tespit edilen fiiller işlevlerine göre sınıflandırılmıştır. Son olarak Kazak Türkçesinde +lA- ekinin işlevleri ile diğer lehçelerdeki işlevleri karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler : +lA-, isimden fiil, Kazak Türkçesi, yapım eki

Türkiye Türkçesi ve Kırgız Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler

Emine GÜVEN

Öz: Türk dili, geçmişten bugüne, çeşitli dil içi nedenlerin yanı sıra, bazı tarihî ve siyasi sebeplerle birbirinden farklı lehçelere ayrılmıştır. Bazı lehçeler, söz varlığı bakımından büyük oranda örtüştüğü halde bazıları bu konuda çok az ortaklık gösterir. Bunu belirleyen en büyük etken, lehçelerin aynı lehçe grubunda yer alıp almadıklarıdır.

1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle Türk Dünyasıyla münasebetler artmıştır. Bununla paralel olarak lehçeler arası aktarma faaliyetleri de hız kazanmıştır. Aktarma tercüme değildir; ama tercümeden farklı zorlukları da beraberinde getirir (Kirişçioğlu, 2006: 32). Aktarmalarda dikkat edilmediği takdirde bu zorluklar birer aktarma problemi olarak karşımıza çıkar. Bu sorunların başında ise lehçelerdeki yalancı eş değerli kelimelerin aktarılması gelmektedir. Yalancı eş değerlik, çeviri biliminin kapsamına giren, kaynak lehçe ile hedef lehçe arasındaki ses ve şekil benzerliğine rağmen anlamsal açıdan farklılığı ifade eden bir kavramdır. Bu sebeple bir dildeki yalancı eş değerlerin bilinmemesi aktarma çalışmalarında önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi ile Kırgız Türkçesi arasındaki yalancı eş değer kelimeler, kaynak lehçe Türkiye Türkçesi, hedef lehçe ise Kırgız Türkçesi olarak ele alınıp incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Yalancı Eşdeğerlik

Kırgız Türkçesindeki Bazı Moğolca Asıllı Kelimeler Üzerine

Aksaamaı OMURALIEVA

Öz: Türkçe, geçmişten bugüne birçok dillerle ilişki içerisinde olmuştur. Çeşitli katmanlarda ve ayrı ayrı dönemlerde siyasi, ticari, coğrafi konumu itibariyle Türkçeye o dillerden çok sayıda kelime girmiştir veya tam tersi Türkçeden alınmıştır. Tabii ki, ödünç alan veya veren Türk lehçeleri arasında Kırgız Türkçesi de bulunmaktadır. Kırgız Türkçesinde en çok Arapça, Farsça, Çince ve Moğolcadan alıntı kelimeler vardır. Son dönemlerde ise ciddi bir şekilde Rusça kelimeler Kırgız Türkçesine girmiştir. Moğollarla sürekli iletişim halinde olan Kırgızlar özellikle Yenisey-Batı Sibirya bölgesinde yaşadıkları dönemlerde o bölgede yaşayan Moğollarla kelime alışverişinde bulunmuşlardır. Bu kelimeler, Kırgız Türkçesine girerken gramer kaidelerine uyarak çeşitli ses değişikliklere uğramıştır. Örneğin: "çıkıy" kelimesi Moğolca "çiken" (kulak) kelimesinden gelmiştir. Kırgız Türkçesinde ise "kulak kemiği" anlamındadır. "tokoy" kelimesi Kırgız Türkçesine diğer Türk lehçelerinden girmiştir ancak kelime Moğolca "tohoy >tohi" (suyun ve deryanın döndüğü yer) kelimesinden girmiştir. Ancak "tokoy" kelimesi anlam genişlemesine uğrayarak (Tatar Türkçesinde çalı orman anlamındadır) Kırgız Türkçesine "orman" anlamıyla girmiştir. Buradan yola çıkılarak bildiride Kırgız Türkçesine giren bazı Moğolca kelimeler üzerinde durmak ve Kırgız Türkçesindeki bu tür Moğolca asıllı kelimeleri fişleyerek hem anlam hem ses değişiklikleri üzerinde durmak bildirinin amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Kırgız Türkçesi, Mogolca, alıntı kelimeler

"Kefensiz Kömilgenler" Adlı Eserde Kullanılan Akrabalık ve Hitap Sözcüklerinin Birkaçı Üzerine

Zehra IŞIK

Öz: 20. yüzyıl başlarında SSCB'nin kurulması ile yeni bir Sovyet toplumu inşasına girişilmiştir. Bu dönemde ortaya çıkmış olan "Kültürel Sovyetleştirme" anlayışı altında Türkistan coğrafyasında yaşayan halk bastırılmış ve bir korku toplumu oluşturulmuştur. Bir nesil romanı olan "Kefensiz Kömilgenler" adlı eserde Özbek halkının birbirine nasıl düşürüldüğü, örneğin "kulak" diye hitap edilen bir grubun nasıl ortaya çıktığı anlatılmıştır. Ortaya çıkan bu kulaklarla var olan sosyal hayatın parçalanmış ve toplumun birbirine nasıl düşürülmüş olduğu gözler önüne serilmiştir. Bildiride Özbek yazar Şükrullah Yusufoğlu'nun Sovyet dönemini konu alan bu biyografik romanında kullanılan akrabalık ve hitap sözcüklerinden birkaçına değinilecektir. Gerek dil gerek anlam bakımından incelenecek olan bu sözcüklerle var olan baskıcı rejimin oluşturduğu toplumsal yapı bazı yönleriyle ortaya koyulacaktır. (Yusufoğlu, 2009) Ayrıca zamanla ses değişikliğine uğrayarak artık Özbek dilinin bir parçası olmuş olan sözcüklerin birkaçı da çalışmamızda ele alınarak akrabalık ve hitap sözcüklerindeki zenginlik ifade edilecek, kullanılan bu hitap sözcükleri incelenerek toplumun o günkü komşuluk ve akrabalık ilişkileri hakkında tespitlerde bulunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: akrabalık, hitap, Özbek halkı, toplumsal yapı.

Kaynakça: Yusufoğlu, Ş. (2009) Kefensiz Gömülenler (Akt. Şuayip Karakaş). Ankara: Berikan Yayınları.

Kırım Tatarcasında Sosyal Hayatta Kullanılan Kalıp Sözler

Işılay IŞIKTAŞ SAVA

Öz: Kişiler arası iletişimde, hayatın içinde meydana gelen çeşitli hâdiseler karşısında kişilerin geliştirip zamanla gelenek hâline getirdiği kendine mahsus söz ve söz kalıpları vardır. Bu söz ve söz kalıplarının zaman zaman farklı dillerde yapı, anlam ve işlev benzerlikleri görülmektedir. Bununla birlikte toplumları oluşturan sosyo-kültürel unsurlar ve hayata bakış açılarındaki farklılıklar, bu söz kalıplarının toplumdan topluma çeşitlilik arz etmesine sebep olmaktadır. Bir dilin söz varlığını oluşturan deyimler, ata sözleri, ikilemeler, terimler ve yabancı sözlerin yanı sıra hayır duaları, temenniler, beddualar ve yeminleri kapsayan kalıp sözler de o dilin söz varlığında çok önemli yer tutmaktadır.

J. L. Austin'in ortaya koyduğu ve sonrasında öğrencisi Searle'in geliştirdiği söz edimi (sözeylem) kuramına göre dilin kullanıldığı her durumda, yerindelik koşullarına uygun olarak bir eylem gerçekleşir (Searle, 2000:14-15). Bu kuramın yerindelik koşulu dikkate alındığında kalıp sözlerin de sadece o duruma istinaden söylenir.

Kıpçak Türkçesinin bir kolu olan Kırım Tatarcası, Kırım Hanlığının 15. Yüzyılda Osmanlı Devleti ile siyasî birlikteliği neticesinde Osmanlı Türkçesinden etkilenerek gelişmiş ve varlığını günümüzde de başta Kırım olmak üzere Özbekistan, Türkiye, Romanya gibi ülkelerde devam ettiren bir Türk lehçesidir. Kırım Tatarcasının içindeki kalıp sözler daha önceki çalışmalarda başlı başına değerlendirilmemiştir. Bu çalışmada Kırım Tatarcası ile ilgili yazılmış gramerler, eğitim öğretimde kullanılan eserler, konuşma klavuzları gibi çeşitli materyallerden faydalanılarak kalıp sözler içerisinde yer alan sosyal hayatta söylenmesi gelenekselleşmiş söz ve söz grupları (rica etmek, teşekkür etmek, özür dilemek, kutlamak, baş sağlığı dilemek vb.), hayır duaları ve temenniler, morfolojik ve semantik bakımdan incelenip değerlendirilecektir.

Anahtar sözcükler: Kırım Tatarcası, kalıp sözler, sözedimi

Uygur Türkçesinde +Lar Ekinin Farklı Bir İşlevi Üzerine

Rıdvan ÖZTÜRK

Öz: Türk Dilinde çokluk ifadesi için +An, +GUn, +t gibi kısa soluklu eklerinin yanısıra , yazılı ilk dönemlerden beri varlığını gördüğümüz ve günümüze kadar da varlığını sürdürmüş +lAr eki kullanılmıştır. +lAr çokluk eki çokluk işlevinin yanında buna bağlı olarak bazı farklı işlevler de üstlenmiştir: 1. Aile, boy, millet veya bir dinin mensupları gibi toplulukları gösterir: Özbekler, Selçuklular, Müslümanlar vb. 2. Kişinin bağlı olduğu aileyi, çevreyi, bir çevreyi benzerleri ile birlikte göstermek için kullanılır: Ayşeler, Karacaoğlanlar, Konyalar'da vb. 3. Cins isimlerde anlam güçlendirmesi yapar: ağaçlar, topraklar, kuşlar, adamlar vb 4.Ortaak özellik taşıyan gruplar, tür isimleri oluşturur: turunçgiller, sürüngenler, etçiller vb.

Ekin Türkiye Türkçesindeki bu ve benzeri işlevlerinden daha farklı olarak Yeni Uygur Türkçesinde nezaket formu ile birlikte grup oluşturduğu kelimelerin sonuna gelerek "ve" bağlacı görevini de yerine getirdiği örnekler mevcuttur. Diliçi aktarımlarda dikkat edilmesi gereken önemli bir özellik olan bu işleve kaynaklarda rastlamaktayız. Yeni Uygur Türkçesi ile yayımlanmış olan "Üç Padişahliq Heqqide Qisse" ismli tarihi romanın birinci (Guencung 2012a) ve dördüncü cildinden (Guencung 2012b) tarayıp aldığımız örneklerden hareketle sözü edilen "bağlama" işlevini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar sözcükler: +lAr çokluk eki, Yeni Uygur Türkçesi, bağlaç işlevi, diliçi aktarım.

Kaynakça: Guencung L. (2012a). Üç Padişahliq Heqqide Qisse, C.1, (2. Baskı) Ürümçi: Şincang Xelq Neşriyati.

Guencung L. (2012b). Üç Padişahliq Heqqide Qisse, C.4, (2. Baskı) Ürümçi: Şincang Xelq Neşriyati.

Yeni Uygur Türkçesinde "Qil-" Yardımcı Fiilinin Sıfır İşlevi Üzerine

Rıdvan ÖZTÜRK

Öz: Türk Dilinde kelimeler basit, türemiş ve birleşik kelimeler olmak üzere üç ayrı kategoride karşımıza çıkmaktadır. Bu kategorilerden birleşik kelimeler esas itibarı ile iki alt başlıkta ele alınmaktadır: 1. İsim+ yardımcı fiiller 2. Asıl fiil + zarf fiil eki + yardımcı fiil. Bu sistem Yeni Uygur Türkçesinde de aynen varlığını sistematik olarak sürdürmektedir. Bizim burada üzerinde duracağımız konu; isim + yardımcı fiil şeklinde yapılan birleşik fiillerde kullanılan "qil-" yardımcı fiilinin "kılmak, etmek, eylemek" gibi bir anlam ifade etmediği bazı söz dizimleridir.

Türkiye Türkçesinde "kıl-" yardımcı fiilinin kullanım alanı geçmişten günümüze doğru azalan bir ölçüde daralmış, yerini büyük ölçüde aynı anlamı ifade eden "et-" fiiline yerini bırakmıştır. Ancak diğer birçok Türk yazı dilinde olduğu gibi Yeni Uygur Türkçesinde de bu yardımcı fiil varlığını ve işlekliğini kaybetmeksizin devam ettirmektedir."qil-" yardımcı fiili ile teşkil edilmiş birleşik fiiller yüklem olarak kullanıldığında aktarım sorunu yaşanmamakta. Ancak bu birleşik fiiller daha etken ve aynı anlamı tamamlayan bir yüklemin zarfı konumunda kullanıldığında dilici aktarımlarda özellikle Türkiye Türkçesine yapılan aktarımlarda bazen sorun teşkil edebilmektedir. "isim +qilip +asıl fiilli etken yüklem" sözdiziminde "qil-" fiili sıfır işlevde kullanılmaktadır. Bu yapılarda "qil-" yardımcı fiili Türkiye Türkçesine aktarılırken sıfır işlevde veya "ol-" anlamında aktarılabilmektedir. Metinlerden seçilen örnekler üzerinden konu pekiştirilerek izah edilecektir

Anahtar sözcükler: dilici aktarım, qil- yardımcı fiili, sıfır işlevi, söz dizimi

Kaynakça: Öztürk, R. (1994) Yeni Uygur Türkçesi Grameri: (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkmencenin Dört Boyutlu İmla Kılavuzu Üzerine Bir Deneme

Berdi SARIYEV

Öz: Türkmen Türkçesinin zor konularından biri de imla meselesidir. Bilindiği gibi, Güneybatı Oğuz Grubuna ait olan Türkmen Türkçesinde imla ile telaffuzun arasında büyük bir fark görülmektedir. Bundan dolayı Türkmen dilinin imlasının başlıca sorunları bulunmaktadır. Onlardan bazıları şunlardır:

1.Giň ve dar çekimlileriň ýazuw düzgünleri (Geniş ve dar yuvarlak ünlülerin yazımı)

2.Dar ve dodaklanmaýan çekimlileriň ýazuw düzgünleri (Dar ve düz ünlülerin yazımı)

3.Ikinci boğundaky dar çekimlileriň düşmek düzgünleri (İkinci hecedeki dar ünlülerin düşmesi)

4.Sözleriň soňundaky dymyk çekimsizleriň açyk çekimsizlere öwrülişi (Sözcüklerin sonundaki sert ünsüzlerin ünlüyle başlayan ek aldığında yumuşaması)

5. Dymyk çekimsizleriň açyga öwrülmeýän ýerleri (Sert ünsüzlerin yumuşamasına uymayan sözlüklerin yazımı)

6. Rus diliniň üsti bilen geçen alynma sözleriň ýazuw düzgünleri (Rus dilinden geçen yabancı kelimelerin imlası ve başkalar).

Türkmen Türkçesinin imla kurallarını okullarda öğretmek meselesi ilk olarak 1926 yılından başlamaktadır. 90 yıl bundan önce Muhammet Geldiyev ve Gubaydulla Alparov tarafından hazırlanarak, Aşkabat'ta yayınlanmış olan "Dil Sapaklığı" (Dil Dersliği) kitabın ilk bölümünü "Dil hem Yazuv" (Dil ve İmla) oluşturmaktadır. Bu okul kitabında Türkmen dilinin yazımıyla toplam 21 imla kuralı öğretilmiştir. Bunları derin inceledikten sonra Türkmen diline ait günümüzdeki kullanılan derslikler ile karşılaştırdık. Bunları bir araya getirerek bir yeni yöntemli deneme yapmaya çalıştık.

Bu deneme Türkmen okullarında, genellikle ortaokullarda öğrencilerin Türkmen dilindeki sözcükleri (isimleri) doğru yazabilmesini hedefe almaktadır. Deneme sonucu olarak Türkmen okulları için hazırlanan Türkmen Türkçesinin Dört Boyutlu İmla Kılavuzu Türkmen dilindeki bir sözcüğün doğru yazımıyla ilgili elverişli olan % 84-lük sonucu sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkmence, dört boyut, imla, yazı, görsel, kavramsal, sayısal, kişisel, dilbilimsel

Türkmen Edebiyatında "Dutar" Üzerine Bir Araştırma

Berdi SARIYEV

Gözel AMANGULIYEV

Öz: Türkmen Edebiyatında milli saz aleti olan dutara özel bir yer verilmiştir. Türkmen Halk Edebiyatıyla ilgili kaynaklara göre en eski geçmişi V-VI yüzyıla kadar dayandırılan Türkmen Bahşılık Geleneğinin köklü ve incelenip araştırılması gereken bir geçmişi bardır.

Geçmişte dutarın izlerine Türkmen folklorunun temel taşlarından bir olan "Göroğlı" destanında, "Gorkut Ata" ve "Necep Oğlan" gibi türkmen destanlarda karşılaşmak mümkündür. Çağdaş Türkmen Edebiyatında Nurmurat Sarıhanov'un "Şükür Bagşı", Kerim Gurbannepesov'un "Ayal Bagşı" ve Nobatgulı Recebov'un "Geday Bagşı" eserlerinde dutarla ilgili çok sayıdaki görüşleri elde etmek mümkündür.

Türkmen Bahşılık Geleneğinde en önemli aletlerden biri de bahşıların gerek türkü söylerken gerekse destan icrası sırasında kullandıkları saz aletleridir. Türkmen Bahşılık Geleneğinde sazlarla ilgili gerek Türkmen gerekse Rus bilim adamlarının yaptığı birçok çalışmaları bulunmaktadır. Bu eserlerin içinde en önemlisi ve hacimlisi Rus araştırmacısı Prof. V. A. Uspenskiy'nin İ. A. Belyayev ile beraber hazırladıkları "Туркменская Музыка" (Turkmenskaya Muzıka) kitabıdır.

Türkmen Dutarı ile ilgili Türkmen, Türk araştırmacıları da birçok çalışmalar yaptılar. Türkmen araştırmacısı B. Veliyev kendi çalışmasında türkmen sazlarından özellikle dutar, gıcak ve tüydük hakkında geniş bilgi vermektedir. Türk araştırmacısı İ. Kalenderoğlu ise "Türkmen Bahşılık Geleneği" adlı çalışmasında bu konuda okurlara zengin materyaller sunmaktadır. Bir başka Türk araştırmacısı Melek Erdem ise kendi kitabında Türkmen bahşılarının yolları hakkında geniş bilgi vermektedir.

Araştırmanın sonunda Türkmenlerin milli sazı olarak bilinen dutarın Türkmen edebiyatındaki yeri değerlendirilir ve bu konuda uluslararası seviye dikkate alınması gereken teklifte bulunulur.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Türkmen Edebiyatı, dutar, milli saz, eser, bahşı, gelenek

Problems Of Terms In Turkıc Languages

Zharkynbike SULEIMENOVASULEIMENOVA

Zhanalyk BALTABAYEVA

Öz: If the main indicator of the development of science is the development of terminology, the main condition is - the presence of a scientific system of terms. To date, the position of which adheres to the establishment of new challenges in terms education is a requirement of the era. The actual issue today is the grammatical terms of the Turkish languages, their development, evolvement, sentence functionality making activities, in common, their specific quality. Days of the Soviet Union had an impact on the rupture of the strong bonds of Turkish people terminology, namely, the issue is related to the remoteness and the division of common languages structure. From this position, it is important to establish a fund of Turkish languages, where terminological resources are systematized, standardized, studied and formed into a common progressive order. The use and the role of grammatical terms in the formation of grammatical terms in Kazakh and Turkish languages, examples related to the common addition, the importance of those ones in the formation of grammar terms related to the commonwealth of the languages, the use of statistical methods increases the importance of the creation of common Turkish language resource.

Anahtar Kelimeler: Turkic Languages, grammar terminology

Türk Dillerinde Kullanılan Belgesiz Zamirler ve Onların Özellikleri

Zemfira ŞAHBAZOVA

Öz: Türk dillerinde zamirlerin anlamca türlerinden biri belgesiz zamirlerdir. Belgesiz zamirler kelime hazinesinin içeriğine dahil, yedek özelliklere sahiptir. Bazı Türk dillerinde belgesiz zamirler iki gruba ayrılmaktadır: bölücü ve toplu belgesiz zamirler.

Diğer Türk dillerinde zamirin bu türünden bahsedilse de, Azerbaycan dilciliğinde belgesiz zamirlerin bu tür sınıflandırılması – iki gruba ayrılması dikkata alınmıyor. Belgesiz zamirler sırasına şu kelimeler ait ediliyor: *kendi, bütün, her, aynı, filan, bazı*.

Türkmence`de belgesiz zamirler şunlardır: *hemis, bari, bar, ehli, bütin, külli*. Bunlardan *bütün* belgesiz zamiri Azerbaycan Türkçesinde kullanılmaktadır. *Kendi* zamiri Azerbaycan Türkçesinden farklı olarak Türkmence`de "Gaydın Çalışması" adı altında sunulmaktadır.

"Her" belgesiz zamiri isimlerden önce gelerek onları anlatıyor. Bu zamir Türk dillerinde aynı ses içeriğine sahiptir, bazı durumlarda ise küçük ses değişimleri ile, örneğin, "her", "xer" tarzında kullanılıyor. "Her" sözüne mahsus en önemli gramer özelliklerinden biri onun morfolojik değişime maruz kalmamasıdır.

"*Kendi*" zamiri en çok kullanılan ve tartışmalara yol açan kelimelerden biridir. Bu belgesiz zamiri Türkologların bir kısmı sadece belgesiz-genelleyici zamir olarak nitelendirmişler. Bazıları dönüşlülük-belgesiz, üçüncü grupsa sadece belgesiz zamir olarak değerlendirmiştir.

Bazı bilim adamları iyelik eki kabul etmiş "*kendi*" belgesiz zamirini dönüşlülük zamrine ait ediyor. Fakat kanaatimizce,"kendi" belgesiz zamirdir. Bilim adamlarının çoğunun düşüncesine göre, *öz* (uz) ilkkez isim olarak oluşmuştur.

"*Filan*" belgesiz zamiri isimlerden önce kullanılıyor ve onları belirsiz bir şekilde tamlıyor. Bu belgesiz zamirle ilgili araştırmacılar arasında çeşitli düşünceler mevcuttur. Dilbilimcilerin bir kısmı bu zamiri belirsiz, diğerleri ise belgesiz zamirlere ait etmişler. Arap kökenli *filan* zamiri eşyayı belirsiz bir şekilde tamlıyor, çağdaş dilimizde çok kullanılmasına rağmen, anıtlarımızın dilinde az kullanılmış, bazı durumlardaysa raslanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk dilleri, zamir türleri, belgesiz zamirler, dilbilim özellikleri

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi

ÖZET BİLDİRİLERİ

Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro Dili ve Tiyatroda Türkçenin Kullanımı Hakkındaki Görüşleri

Bilal DEMİR

Öz: Reşat Nuri Güntekin (1889-1956) sadece tiyatro metinleri yazmakla kalmamış; ayrıca tiyatro kurumlarında çalışmış, tiyatro eleştirmenliği yapmış ve tiyatro hakkında fikirler beyan etmiş bir oyun yazarıdır. Fikirlerini işlediği tiyatro üzerine yazıları, II. Meşrûtiyet döneminden başlamak üzere ölümü olan 1956 yılına kadar devam etmiştir. Tiyatro hakkındaki yazıları özellikle Cumhuriyet döneminde Türk tiyatrosunun gelişimi, kurumsallaşması ve Türk tiyatro edebiyatının sorunları üzerine odaklanmıştır. Reşat Nuri'nin tiyatro yazıları günümüzde hem güncelliğini hem de değerini koruyan yazılardır.

Reşat Nuri Güntekin tiyatroda Türkçenin kullanımına özellikle vurgu yapmış ve Meşrûtiyet ile Cumhuriyet dönemlerinde Türkçenin tiyatroda nasıl kullanılması ile ilgili görüşlerini belirtmiştir. Tiyatroda konuşma dilinin kullanılması isteyen Reşat Nuri, konuşma dilinin gramer ve sentaks bağlamında tiyatro diline daha uygun olacağı kanaatini taşımıştır. Tiyatroda mahalli söylemlerin ve Anadolu üslubunun yakalanarak tiplerin daha elverişli bir şekilde kurgulanmasının değerini ortaya koymuştur.

Çalışmamızda Reşat Nuri'nin tiyatro eserlerinde Türkçenin kullanımı ve genel bağlamda tiyatroda dil unsurunun nasıl oluşturulması gerektiğine dair görüşleri ele alınmıştır. Reşat Nuri'nin tiyatro eserlerinden örnekler vererek onun Türkçeyi kullanma yöntemi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda oyunlarda verdiği tipler ve tiplerin dili kullanma biçimi çalışmamızda temel konuyu ihtiva etmiştir. Ayrıca üslup ve söylemde gerçekçi anlatımın Reşat Nuri'nin tiyatro eserleri için önemine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Reşat Nuri Güntekin, Türk Tiyatrosu, tiyatro dili.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yazma Becerisine Yönelik Algıları

Salim PİLAV

Öz: Türkçe ve edebiyat derslerinde yazma beceri alanında öğrencilerin duygu, düşünce, istek, hayal, tasarı ve izlenimleri ile bir konu hakkındaki görüşlerini dilin imkânlarından yararlanarak yazılı anlatım kurallarına uygun şekilde anlatmaları, yazmayı alışkanlığa dönüştürmeleri ve yeteneği olanların bu becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Yazma becerisi, hem ana dilinin öğretiminde hem de bir yabancı dilin öğrenilmesinde diğer becerilere göre daha geç ve daha güç kazanılan bir beceridir. Uzun bir süreç isteyen yazma becerisinin kazanılması ve istenen amaçlara ulaşılması, ancak çeşitli ve özendirici yazma uygulamalarıyla mümkün olabilir. Yazma becerisi, bir yandan bilgi, birikim ve dili etkili kullanmayı zorunlu kılarken diğer taraftan da okuma, dinleme ve konuşma gibi diğer beceri alanlarına yönelik etkinliklerle bütünleşip desteklenmeyi gerektirmektedir.

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin dilin etkili kullanılmasının bir göstergesi olan yazma becerisine yönelik algılarını tespit etmek ve deneyimlerini ortaya çıkarmak maksadıyla yapılmıştır. Çalışmada araştırma metotlarından biri olan fenomografi kullanılmıştır. Fenomenografi, çevremizdeki fenomenler hakkında insanların tecrübelerini ve algılarındaki farklılıkları ortaya çıkarmaya odaklanan ampirik bir çalışmadır. Çalışmanın amacına dönük Kırıkkale ilinde üç farklı liseden toplam 15 (on beş) Türk dili ve edebiyatı öğretmeninden veri alınmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yüz yüze toplanmıştır. Araştırma sonucunda görüşlerine başvurulan öğretmenlerin yazma alanında karşılaştıkları güçlüklere ve bunların çözümü için ürettikleri önerilere de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yazma becerisi, yazma etkinliği, Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, ders kitabı

Terimlerin Akademik Öğrenme Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Celal DEMİR

Öz: Eğitim-öğretimde bir bilginin adlandırılması; keşfedilmesi ve özelliklerinin belirlenmesi kadar önemlidir. "Terim" ile "kavram" arasındaki bağın kuvvetli olması, başka bir deyişle "gösteren" ile "gösterilen" arasındaki ilişkinin anlaşılır ve kabul edilebilir olması gerekir. Bu durum, öğrenmeyi ve öğretmeyi kolaylaştıran önemli bir faktördür. Adlandırmalar, İki taraf birbiriyle ilişkilendirilmeden yapılmışsa bilginin öğretilmesi zorlaşır. Bazen imkânsız hâle gelebilir. Bu bakımdan terminoloji tespitinde ve üretiminde terimlerin Türkçe olması yeterli bir ölçüt değildir. Bu terimlerin aynı samanda işlevsel olması da gereklidir.

Eğitim-öğretimde kullanılan terimler, hem öğrenme hem de öğretme aracıdır. Pedagojik ilkelere uyulmadan tespit edilen veya üretilen terimler, öğrenmeyi kolaylaştırmak yerine daha da zorlaştırmaktadır. Bu terimler zaman zaman eğitim öğretimde ciddi bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Programlarda ve ders kitaplarında öğrenmeyi zorlaştıran bu tür terimlerin pek çok örneği bulunmaktadır.

Bir bilginin, bir kavramın veya bir olgunun adlandırılmasında örnek alınacak en doğru uygulama, bir kültür ortamı içerisinde oluşan "kavramları karşılama mantığı"dır. Bu uygulamanın en güzel örneğini, o dilin sözlüklerinde görmekteyiz. Hangi millete ait olursa olsun bir dilin sözlüğü, aynı zamanda o millete ait kronolojik öğrenmeleri de ifade eder. Sözcüklerin zaman içerisinde yeni anlamlar kazanması ve bu anlamların gittikçe çoğalması, tümüyle "ilişkilendirme" esasına dayalı semantik bir olaylardır. Eğitim-öğretim terminolojisi, bu esasa göre oluşturulmalıdır.

Bu çalışmada öğrenmeyi kolaylaştıran veya zorlaştıran terimlerin karakteristik özellikleri üzerinde durulacak ve doğru terim oluşturmak için Türkçe Sözlükteki geleneksel yöntem tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Terminoloji, Türkçe terimler, Öğrenme Kuramları, Türkçe Sözlük

Revize Edilen Türk Dili ve Edebiyatı Ders Programının Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi

Haksever ÖZGÜL

Öz: Türk Eğitim sisteminde eğitim ve öğretim kalitesinin artırılması amacıyla çağın koşullarına uygun olarak yenilendiği ve değiştirildiği görülmektedir. Bu değişikliklerden biri 2005 Türkçe ders programında yapılan köklü değişikliktir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). Davranışçı yaklaşımın temel alındığı önceki yıllardan farklı olarak, 2005 Türkçe ders programı yapısalcı yaklaşıma uygun olarak tasarlanmış ve kazanım alanlarına göre düzenlenmiştir. Daha sonraki yıllarda eğitim sisteminde kademeleşmeye gidilmiş ve her kademe bir önceki kademenin devamı kabul edilmiştir. Bu değişiklikler doğrultusunda yetiştirilen öğrencilerin daha sonraki eğitim basamaklarında da aynı prensipler doğrultusunda yetiştirilmesi amaçlanmış ve buna bağlı olarak 2016 yılında yeni Türk Dili ve Edebiyatı programı oluşturulmuştur (MEB, 2016). 2017 yılında bu program ihtiyaçlar ve yapılan eleştiriler doğrultusunda revize edilerek yeniden düzenlenmiştir (MEB, 2017).

Bu araştırmanın amacı 2017 yılında revize edilen Türk Dili ve Edebiyatı programının Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Bu amaca uygun olarak nitel bir araştırma deseni kullanılarak, uygun örnekleme yoluyla seçilen 10 öğretmenle görüşmeler gerçekleştirilecektir. Görüşmeler sırasında öğretmenlerin yeni eğitim programına ilişkin görüşlerinin belirlenebilmesi için geliştirilen açık uçlu sorular sorulacaktır. Katılımcıların verdikleri cevaplar içerik analizine tabi tutulacak ve içerik analizi sonucunda ortaya çıkan temalar rapor edilecektir. Araştırmanın, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin revize edilen eğitim programında karşılaştıkları güçlüklerin ve problemlerin tespit edilmesinde faydalı olması beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim Programı, Öğretmen Görüşleri, Nitel Araştırma.

Farsça Yazılmış Hiciv ve Hezllerde Görülen Türkçe İbarelerin Üsluba Etkisi

Metin AKDENİZ

Öz: Klasik Fars şiirinin ilk dönemlerinden itibaren bu dilde yazılan şiirlerde Türkçe kelime ve kelime öbeklerine rastlanmaktadır. Genellikle âşıkane mülemmalarda karşımıza çıkan bu durum Safeviler devrinden itibaren özellikle hiciv, hezl vb. türlere de yansıyarak farklı bir boyut kazanmıştır. Farsça yazılmış bazı hiciv ve hezliyyat mecmualarında (bunlardan bazıları sadece belirli kişilerin şiirlerini ihtiva etmektedir: Hicviyyat-ı Hakîm Şifâyî gibi) ve kimi divanlarda karşımıza çıkan Türkçe kelime ve kelime öbekleri, şiirin muhatabını gülünç bir kılığa sokmak, onun içinde bulunduğu absürd/avamî hâli somutlaştırmak ve bazen de salt nükte yapmak amacıyla bir üslup özelliği olarak yardıma çağrılmaktadır. Bu tarz şiirlerde yalnızca kelime ve kelime öbeklerine yer verilmemiş aynı zamanda gramatikal unsurlar da kendine yer bulmuştur. Örneğin bu türden hiciv ve hezllerde "hâne yakarlar-est" vb. Türkçe cümlelerin sonuna bildirme, geniş zaman ekleri getirilerek güya Farsça yapılmıştır. Bu çalışmada bu türden şiirleri ihtiva eden mecmualar hakkında bilgi verilecek ve Fasrça şiirlerde geçen Türkçe ibarelerin kullanım biçimleri ve maksatları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Farsça, hiciv, hezliyyat, şiir.

Klasik Şiir Dilinin Söyleyiş Temelli Ritmik Yapısı Üzerine

Bahir SELÇUK

Öz: Şiiri musikiye yakınlaştıran en önemli hususlardan biri şiirdeki ritmik yapıdır. Şiir dilini konuşma dilinden ayıran ve çoğu zaman şiirsellik denilen hususu sağlayan da bu ritmik yapıdır. Klasik Türk şiirinde söyleyiş temelli "vezin, nida, tonlama/vurgu, okuma hızı, sekte, kırılma ve duraklar" ile ses temelli "ses ve söz tekrarları, kafiye, redif, cinas, iade" gibi unsurlar ritmi sağlayan temel etmenlerdendir. Söyleyiş ve ses temelli bu unsurlar, iç içe geçip birbirini destekleyip pekiştirmekte ve bir orkestrasyon sağlamaktadır. Bu ritmik yapıların her ne kadar ahenk yönleri ön plana çıksa da zaman zaman anlamı da destekleyip pekiştiren bir özellik de arz ederler. Böylece sözün ritmik yapısı şiirde yansıtılmak istenen duygu ve düşünceleri destekleyip pekiştirerek canlı ve güçlü bir anlatım imkânı sağlamış olur.

Bu bildiride klasik Türk şiirinde özellikle aruz tef'ileleri, söz dizimi, terkip ve bağlaçların meydana getirdiği sekte, kırılma ve duraklamalara dayalı söyleyiş temelli ritmik yapı üzerinde durulacak; ritmin klasik şiir dilinin ahenk ve anlam düzeni üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, şiir dili, söyleyiş, ritim.

Liselerimizde Edebiyat, Dil Bilgisi, Dil ve Anlatım Derslerinde Öğrencilerin Tutumlarındaki Olumsuzluklar ve Çözüm Önerileri

Rasim ÖZYÜREK

Öz: Edebiyat, dil ve anlatım ve dilbilgisi dersleri öğrencilerimizi millet bilincine ulaştıracak yegâne anahtar olmaktan çıkıp bu dersler liselerimizde adeta bir engel ve kâbus halini almıştır. Öğrencilerimizdeki başarısızlık ve korkularının altında yatan asıl nedenler yıllarca sorgulanmamıştır. Bütün yük yine öğrencilerimizin omuzlarına yüklenmiştir. Oysaki liselerimizde okuyan öğrencilerin edebiyat, dil ve anlatım, dilbilgisi derslerine karşı gösterdikleri olumsuz tutumların altında milletçe göz ardı edilen, belki daha yeni yeni göz önüne çıkmaya çalışan büyük *sistem* sıkıntıları yatmaktadır.

Bu bildiri Ankara'da liselerimizde (üç resmi, üç özel liselerimizde) edebiyat ve dil bilgisi derslerinde öğrencilerin derslere yönelik olumsuz tutumlarını belirlemeyi ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Öncelikle öğrencilerin bu derslere karşı olumsuz tutumları, altında yatan sorunlarla birlikte belirlenmiştir. Genellikle öğretmen, öğrenci ve eğitim sistemi kaynaklı bu sorunların öğrencilerin tutumlarını doğrudan etkilediğine yönelik tespitlerde bulunulmuş ve söz konusu sorunlarla ilgili öğrenci başarısını artırmaya yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışmada Robert J. Marzano, Debra J. Pickering ve Jane E. Pollock işbirliğince hazırlanan "*Öğrenci Başarısını Arttıran Öğretim Stratejileri*" adlı çalışmadan yola çıkalarak Türk dili ve edebiyatı derslerinde öğrencilere düşünmeyi öğreterek onların nasıl olumsuz tutumlarından kurtarabilecekleri ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil bilgisi, dil ve anlatım, öğrenci tutumları

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Dil Bilimi

ÖZET BİLDİRİLERİ

Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Üslûp Çeşitliliği

Mustafa KARABULUT

Öz: Üslûp bilimi, dil bilim ile edebiyat biliminin kesiştiği bir alandır. Üslûp incelemelerinde dil biliminin verileri önemli yer teşkil eder. Bir şair veya yazar, farklı sebeplerden dolayı tek bir anlatım yolunu seçmeyebilir; konusuna göre üslûp çeşitlerinden bazılarını eserinde kullanabilir. Necip Fazıl, gerek dile olan hâkimiyeti gerekse vermek istediği mesajlar bakımından yer yer değişik anlatım şekilleri gösterir.

Necip Fazıl'ın şiirlerinde muhteva, lafızlar (isim-fiil-sıfat-zamir ve edatlar), kelime kadrosu, ses örgüsü, armoni (aliterasyon, asonans), ahenk, sözdizimi, hayaller, ton, leksikal yapı (kelime ve tabirlerin kullanım sıklığı), lafızların nicelik ve nitelik durumları, edebî sanatlar, kendi kişiliği, kültürel durumu, sosyal şartlar vb. unsurlar bir bütünlük gösterir.

Kısakürek'in *Çile* adlı kitabında geniş bir anlam dünyası ve dil ve anlatım çeşitleri vardır. Onun şiirlerinde ön plana çıkan üslûp çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz: hitabet üslûbu, hiciv üslûbu, lirik üslûp, övgü üslûbu, şaşırtma üslûbu, yakarış üslûbu, metaforik (teşbih ve istiareli) üslûp, soyutlama üslûbu, tasvirî üslûp vb. Bu yazıda amaç, dilbilimi ve edebiyat biliminin verilerinden yararlanarak Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde görülen üslûp çeşitlerini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Üslûp bilimi, dil bilim, edebiyat bilimi, Necip Fazıl Kısakürek

Modern Şiir Teknikleri Çerçevesinde Gençliğe Hitabe'nin Üslup Açısından Değerlendirilmesi

Soner AKPINAR

Öz: Üslup bir sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil olarak tanımlanır. Edebiyat özelinde ise yazarları birbirlerinden ayıran ve onları kimi zaman aynı konu ve temaları ele almalarına rağmen özgün birer şahsiyet olarak ortaya çıkaran en temel dinamiktir. Üslup kelime seçiminden, cümle öğelerinin sözdizimi içindeki konumlarının belirlenmesine kadar çeşitli bireysel tercihlerin sonunda şekillenir. Sadece yazı dilinde değil konuşma dilinde de kişilerin birbirlerinden söylemleriyle ayrılabilmesine imkân tanıyan üslûp, sanatçılar kadar eğitmenler, akademisyenler ve siyasetçiler için de önemlidir. Yakın tarihe bakıldığında siyasetçilerin tercih ettikleri kelimeler ve üsluplarıyla hafızalarda kaldıkları görülecektir. Siyaset ve siyasetçi için halkla iletişim kurabilmek vazgeçilmez bir özellik olduğu için genellikle başarılı siyasetçilerin özgün bir dil üslubuna sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Bu manada siyasiler içinde Atatürk'ü pek çok özdeyişe de imza atmış bir devlet adamı olarak ayrı bir yere koymak gerekir. Başta Milli Mücadele'nin serencamını ortaya koyduğu *Nutuk* eserinde olmak üzere Atatürk'ün söylevlerinde belirgin ve karakteristik üslup özelliklerine rastlanır. Türk gençliğine miras bıraktığı Gençliği Hitabe ise onun karakteristik söylem biçiminin zirvesi kabul edilebilir. Bu incelemede Atatürk'ün Gençliğe Hitabe'nin akışkan ve hafızada kalıcı yapısını nasıl sağladığı, modern şiir teknikleri çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, hitabe, gençlik, üslup, şiir

İdeolojinin Dilin Sosyal Diferansiyelleşmesine Etkisi

Anar FERECEOV

Öz: Toplumun sektörü çeşitli ve karmaşık yapıya sahip olduğundan insanların düşüncesi da belli bir ideoloji temelinde oluşuyor. Ama bu o demek değildir ki, tüm insanlar aynı ideolojide bulunuyor. Kanaatimizce, devlet politikaları da belli bir ideoloji üzerine kuruluyor ve topluma da bu ideolojiyi tebliğ ediyor.

İdeolojik görüşleri dar ve geniş alanda ele almak gerekir. Geniş alan deyince burada milleti birleştiren ortak fikirler, düşünceler öngörülüyor ve devlet politikaları da bu fikirlerin tebliğinde yer alıyor. Dillerin siyasi nedenlerden bölünmesi, aynı halkın çeşitli devletlerin bünyesinde kalması onların dilinde de bünyesinde kaldığı ülkenin ideolojik unsurları yer alıyor. Bu, tarihin siyasi süreçleri ile alakadardır ve değişebiliyor.

Dar anlamda ideolojik görüşler bireylerin düşünce tarzları ile ilgilidir. İnsanların hayata bakışları, ideolojik görüşleri farklı olduğundan onların konuşmasında sosyal ideolojik diferansiyelleşmenin belirtileri açıkça kendini göstermektedir. Bu süreç dilin farklı düzeylerinde tezahür ediyor, ama aynı şekilde ifade edilemez. Sosyal ideolojik diferansiyelleşme dilin leksik semantik seviyesinde kendisini daha çok gösterse de, sadece onu bu düzeyde sınırlandırmak olmaz.

Toplumun yapısı farklı ideolojik görüşlere sahip insanlardan düzenlendiğinden dilin ideolojik diferansiyelleşmesini de çeşitli yönlere ayırabiliriz:

1. Dindarların konuşmasında ifadesi.

2. Milliyetçilerin konuşmasında ifadesi.

3. Moderncilerin konuşmasında ifadesi.

Bu belirtilen yönlerle de ideolojik diferansiyelleşmenin bölgüsünü sınırlandırmak doğru olmazdı. Çeşitli ideolojik yönlerde bu araştırmayı daha da genişletmek olanağımız vardır.

Anahtar Kelimeler: Toplum, ideoloji, dil, diferansiyelleşme, sosyal

Gramatikal Eşitsizlik ve Türkçenin Gramatikal Sistemi

Cahit BAŞDAŞ

Öz: Varlıklar arasında çeşitli farklılıklar, eşitsizlikler, zıtlıklar olduğu bilinmektedir. Bu eşitsizlikler, bir olumsuzluk değil, evrenin denge ve düzenini sağlayan temel faktörlerdir. Sosyal varlıklar olan dillerde de benzer eşitsizlikler vardır. Dil birimleri arasındaki eşitsizlikler, bir bakıma tabiattaki ekosistem gibi dilin gramatikal sistemini oluştururlar. Türk dil bilgisi çalışmalarında dil birimleri arasındaki benzerlikler dikkate alınarak çeşitli gramer kategorileri oluşturulmuştur. Ancak aynı gramer başlığı altında yer alan dil birimlerinin benzerlik derecesi ve eşitliği yeterince sorgulanmamıştır. Burada Türkçenin ses düzeni ve yapısal özellikleri esas alınarak dil birimleri arasındaki ilişkiler ve çeşitli düzeylerdeki gramatikal eşitsizlikler üzerinde durulmuştur.

Türkçe dil birimleri arasındaki başlıca eşitsizlikler aşağıda sıralanmıştır.

Ses düzeyinde niteliksel eşitsizlikler: Ünlü, ünsüz, genişlik, süreklilik derecesi gibi seslerin niteliğinden kaynaklanan farklılıklardır. Örneğin, geniş ünlülerden /a/, /e/'den daha geniştir. Aynı şekilde süreksiz ünsüzlerden /b/, /c/'den daha kuvvetli bir patlayıcı ünsüzdür.

Ek düzeyinde işlevsel eşitsizlikler: Eklerin anlam, tür değiştirme ve kelimeler arasında ilişki kurma dereceleri birbirine eşit ve denk değildir. Her yapım eki, aynı derecede tür ya da anlam değiştirme yeteneğine sahip değildir.

Kelime düzeyinde kavramsal eşitsizlikler: Farklı kavram alanlarına sahip olan kelimeler, tür, kullanılış süresi ve yeterlik bakımlarından farklıdır. İsimler tek başına dilde kullanılma yeterliğine sahipken fiiller her zaman şahsa ya da nesneye muhtaçtır.

Türkçede mevcut gramer kategorilerinin her birinde yer alan dil birimlerinin pek çok bakımdan birbirine eşit olmadığı, benzer birimler arasında kademeli bir ilişkinin ve geçişin var olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, eşitsizlik, gramer

Derin Yapı-Yüzey Yapı Ayrımı Bağlamında Dönüşüm Kavramının Türkçe Tümcelerde Uygulanabilirliği

Ali Ferhat ÖMEROĞLU

Öz: Bu çalışmanın amacı, derin yapı-yüzey yapı dönüşümünün Türkçe tümcelerde uygulanabilirliğini analiz etmektir. Çalışmada betimsel araştırma yöntemine başvurulmuş, veri toplama aracı olarak kaynak tarama tekniği kullanılmıştır. Dönüşümler kendi içinde tek derin yapı-tek yüzey yapı, çok derin yapı-tek yüzey yapı, tek derin yapı-çok yüzey yapı ve çok derin yapı-çok yüzey yapı olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Türkçe tümce yapıları, bu dönüşüm türlerine bağlı olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmalarda edat, bağlaç ve eylemsi kullanımlarının rolü görülmüştür. Türkçede yalın tümce, eylemsilerle kurulan tümce (tümcemsiler) ve birleşik tümcelerde farklı dönüşüm türlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yalın tümcelerde tek derin yapı-tek yüzey yapı dönüşümüyle edat-bağlaç kullanımlı çok derin yapı-tek yüzey yapı, tek derin yapı-çok yüzey yapı dönüşümüne; eylemsilerle kurulan tümcelerde çok derin yapı-tek yüzey yapı dönüşümüyle eylemsi hakkında yorum yapılamayacak tek derin yapı-tek yüzey yapı dönüşümüne rastlanmıştır. Birleşik tümceler de kendi içinde gruplandırılmış olup şartlı, ki'li ve kaynaşık tümcelerde çok derin yapı-tek yüzey yapı dönüşümü; sıralı tümcelerde çok derin yapı-çok yüzey yapı dönüşümü kullanılmıştır. Birleşik tümcelerdeki anlatımların eylemsilerle kurulan tümce yapılarına dönüştürülerek de kullanıldığı görülmüştür. Türkçede kullanılan her tümce yapısının kendi içinde sözcük ve ek kullanımına bağlı farklı dönüşüm türlerine zemin hazırladığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak Türkçe söz dizimi yapısındaki bu özelliğin gerek dil bilimi çalışmalarında gerekse dil öğretimi alanındaki araştırmalarda göz önüne alınması gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Derin yapı-yüzey yapı, dönüşüm türleri, tümce yapıları

Reklam Dilinde Mutluluk Vaadinin Dilbilimsel Açıdan Çözümlenmesi

Züleyha Hande AKATA

Öz: Popüler tüketim kültürünün ve günlük yaşamın bir parçası haline dönüşen reklamlar, görsel ve dilsel açıdan özgün özellikler taşır. Günlük hayatımızın bir parçası haline gelen reklamlar, kendine özgü kültürel bir sektöre dönüşürken dili de tüketim kültürünün bir ögesine dönüştürür. Dilsel göstergeleri kurgusal düzlemde yeniden sunarak hedef kitlenin tüketme eylemini gerçekleştirmesini sağlar. Reklamlar, bireyin temel ihtiyaç ve güdülerini tatmin etmeye yönelik ikna edici dilsel ve görsel mesajlar içerir. Bireyi tüketime yönelten ikna edici mesajlardan biri de *mutluluk vaadi*dir. Tüketim ürününü elde etme eyleminin sonucu olarak doğrudan ya da dolaylı olarak mutluluk vaat edilir.

Tüketme eylemini tetikleyen ve bireyin yaşamını anlamlı kılma çabasının da sonucu olarak sunulan mutluluk, tüketim ürünü ile eş değer düzlemde sunulur. Dilbilimsel açıdan ürünün göstergesel olarak işaret ettiği gösterilenin karşılığı mutluluktur. Çalışmada dilsel ve görsel ögelerden oluşan reklamlar, dilsel göstergeler boyutunda dilbilimsel açıdan değerlendirilmeye alınmıştır. Reklam dilinde tüketiciye doğrudan ya da dolaylı olarak sunulan mutluluk vaadi, dilbilimsel açıdan dilin kurgulanış biçimleri göz önünde bulundurularak söz varlığı, sözdizim ve anlambilimsel açılardan çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ile amaçlanan, dilin bir tüketim aracına dönüştürülerek kullanımının ve dil kullanıcıları üzerindeki etkilerinin bir çözümlemesini sunabilmektedir. Reklam dilinin çözümlenmesi, bireyi etkisi altına alan dil kullanımlarının ve çağrışımsal olarak bireyi etkileyen olguların da çözümlenmesine olanak sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Reklam dili, dil kullanımları, dilbilimsel çözümleme, göstergebilim, mutluluk

Neticetü's Süluk Fi Nasihatü'ül Müluk'ta Kadın Metaforu: Kadın Sözcüğünün Toplumdilbilimsel Açıdan İncelenmesi

Yusuf GÖKKAPLAN

Öz: Tarihin her evresinde dil ve toplum birlikte yaşamışlar, kültür dili beslemiş dil de bu beslenme ile kültüre büyük katkılar sağlamıştır. Dil ve kültür arasındaki bu sıkı münasebet son dönemlerde disiplinler arası çalışmaların artmasıyla da önem kazanarak çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Bu çalışma alanlarından bir tanesi de toplum dilbilim veya budundilbilim olmuştur. Toplumdilbilim, toplulukların dili ile sosyo-kültürel yapı arasındaki ilişkinin dile nasıl yansıdığını, bu yansımaların dilde ne gibi değişimler yarattığını ve dildeki bu değişimlerin de kültüre etkisini inceleyen bir çalışma alanıdır. Her toplum, diline kendi öz kültürünüm mührünü vurmaktadır. Dilde yer alan kimi unsurlar bize toplum hakkında ipucu verir. Diğer bir taraftan toplumda yer alan dillik verilerin anlamlandırılması, sınıflandırılması ve algılanması noktasında da toplum ile dil arasındaki bağlantıyı kavramak dil bilimi çalışmalarında bir hayli önem arz etmektedir.

Biz de bu çalışmada erken dönem Osmanlı metni olan Neticetü's Süluk Fi Nasihatü'l Müluk'ta kadın metaforunu toplum dilbilimsel açıdan değerlendireceğiz. Elde edilen bulgular neticesinde Türk ve Arap toplulukları arasında kadına yüklenen anlam farklılıklarını ve bu farklılıkların da kültüre ne gibi yansımaları olduğunu ele alacağız. Bununla beraber özellikle İslamiyet etkisiyle Türk dilinde gerçekleşen bir takım değişmelerin farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesi de çalışmamız açısından önemli bir nokta olacaktır. Diğer bir taraftan son zamanlarda yapılan anlam bilim, anlam değişmeleri, anlam kayması gibi konularda yapılan çalışmalara da dil-toplum ilişkisi açısından farklı bir bakış açısı kazandırabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplum Dilbilim, metafor, Neticetü's Süluk Fi Nasihat'ül Müluk, anlam değişmesi

Antalya'nın Korkuteli İlçesinin Köy Adları Üzerine Bir İnceleme

Emine ATMACA

Özlem AVCI

Öz: Dil biliminde yer adlarını, bunların kökenlerini, anlamlarını ve kullanımlarını inceleyen bilim dalına *yer adları bilimi (Rus. топонимия İng. toponymy, Alm. toponmie, Fr. toponymié)* denir. Fransızcadan dilimize geçmiş bu bilim dalı, dil biliminin en ilgi çeken araştırma alanlarından biri olan *ad bilimi (onomastik)* içerisinde yer alır. Yer adları biliminin folklor, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, sosyoloji, antropoloji, coğrafya, etnoloji, jeoloji, botanik ve biyoloji gibi alanlarla doğrudan ilgisi vardır.

Yapılan araştırmalar ve incelemelerin neticesinde Antalya ili Korkuteli ilçesinin köy adlarında göze çarpan en önemli özelliğin bölgedeki yer adlarının tamamına yakınının Türkçe kelimelerden oluşması ve -birkaç kelime hariç- neredeyse Anadolu'nun eski medeniyetlerine/kültürlerine ait hiçbir yer adının bulunmamasıdır. Bu durumun temel nedeni, Oğuzların kitleler halinde Anadolu'ya geldiklerinde iskân oldukları bölgeye ya kendi boy adlarını vermeleri ya da oba veya aşiretin başındaki beyin adını vermeleridir.

Bu bildiride, Antalya ili Korkuteli ilçesinin tarihi hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra ilçedeki köy adları *köken, yapı* ve *anlam* bakımından tasnif edilecektir. Korkuteli adının kökeni, anlamı ve ilçeye niçin bu ismin verildiği üzerinde durulacaktır. Boy adlarından oba veya aşiretin başındaki beyin adından kaynaklanan orun adları hakkında tarihi verilerden hareketle bilgi verilecektir. Ayrıca ilçede yaşayan kişilerin soyadlarında veya sülalelerin lakaplarında yer alan Oğuz boy adları hakkında da bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Korkuteli, orun adı, köken bilgisi, anlam bilimi

Baki'nin Şiirlerinden Peirce'in Göstergebilim Kuramı ile Karakter Çözümlemesi

Ceren SELVİ

Öz: Asıl adı Mahmud Abdülbâkî olan Bâkî, Türk edebiyatının önemli isimlerinden birisidir. Sultanüş'şuâra (şairler sultanı) olarak anılmıştır. Medine ve İstanbul'da kadılık, Anadolu ve Rumeli'de ise kazaskerlik görevinde bulunmuştur.

Osmanlı'nın en güçlü dönemlerinde birinde yaşaması şiirlerine de yansımıştır. Aşk ve doğa başlıca ele aldığı konulardır. Güçlü bir tekniği vardır. Dil kullanımında başarılıdır. İstanbul Türkçesini başarı ile kullanmıştır. Genellikle din dışı konuları ele almıştır. En önemli eseri divanıdır.

Bu çalışmada Bâkî'nin divanında yer alan şiirlerden yola çıkarak dilbilimin önemli bir alanı olan göstergebilimden yararlanılarak Bâkî'nin karakter özelliklerinin şiirlerine yansımaları tespit edilecektir.

Göstergebilim alanında yer alan kuramların yapıları birbirine benzeyen içerikler taşır. Her bir kuram içerisinde yer alan *gösterge, göstergenin gönderme yaptığı şey, göstergenin kullanıcıları* ortaktır (Yılmaz-Temizkan, 2013: 89).

Bu tespitler yapılırken göstergebilim alanının önemli temsilcilerinden olan Charles Sanders Peirce'in kuramı bakış açısı olarak ele alınacaktır. Charles S. Peirce göstergebilimin bir bilim dalı olmasını sağlamıştır. Bu bilime de ***Semiyotik*** adını vermiş ve onu bir sistem içerisinde incelemiştir. Bir üçgen yardımıyla göstergebilim anlayışını üçlü ayrımla ifade etmiştir.

Charles Sanders Pierce göstergeleri **ikon (icon), simge (index) ve belirti (symbol)** olmak üzere üçe ayırmıştır. İkon, gösteren ile gösterilenin çok yakın benzerlik taşıdığı bir göstergedir. Simge, gösterenin gösterilenle bir neden-sonuç ilişkisi içinde olduğu göstergedir. Belirti ise, gösterenin gösterilenle nedensiz bir ilişki içinde olduğu göstergedir (Ünker, 2014: 2).

Anahtar Kelimeler: Bâkî, göstergebilim, Peirce

Bir Kiplik İşaretleyicisi Olarak Olumsuzluk

Pelin SEÇKİN

Öz: Dil; iletişimi sağlayan, insanın evreni algılayış biçimini yansıtan kültürel bir olgu, sürekli bir değişim içinde olan, evrensel ve özgül nitelik taşıyan çok yönlü bir dizgedir. İnsan ise karşıtlıklarla kurulu olan evreni ve olayları algılayış biçimini bu çok yönlü dizge aracılığıyla ifade eder. Bu ifade etme süreci beraberinde olgu ya da olayları bir diğeri üzerinden anlamlandırmayı, değerlendirmeyi gerekli kılar. Süreç sonunda göstergeler bütünüyle dile yansıyan her önerme, ya olumluluğu ya da olumsuzluğu temsil eder.

Kendi varlığı dışında çevresindekileri algılayan, onları deneyimleyen birey; edinimlerini bilgiye dönüştürür. Uygun bağlamlarda bu bilgiler dil aracılığıyla ortaya çıkar. Sunulan önermeler genel geçer kabulleri yansıtan söylemler oluşturabildiği gibi özneye ait kabulleri, çıkarımları ve varsayımları da yansıtabilir. Zihnin dışa yansıması olarak da görülebilecek bu durum, öznel bir görünüm sergiler. Dilsel işaretleyicilerin örtük noktayı görünür kılmaya çalıştığı durumlarda ortaya çıkan öznellik, ifadenin anlamına ve ifade edilene dair bilginin derecesine göre belirlenmektedir. Bu noktada bireyin algısı doğrultusunda şekillenen dilsel bir kategori olarak olumsuzluk da öznelliğin belirlenmesinde kullanılan işaretleyicilerden biridir. Olumsuzluk, çoğunlukla konuşurun önerme karşısındaki bilgisinin derecesini yansıttığı noktalarda kiplik işaretleyicisi olarak kullanılmaktadır. Önermeye konu olan eylemin gerçekleşme/gerçekleşmeme olasılığı konuşurun zihninde derecelendikten sonra uygun dilsel unsurlarla işaretlenir ve ifade bulur. Söz konusu derecelendirme ihtimalden kesinliğe doğru bir yol izlemekte; kullanılan zaman eki ile olumsuzluk eki bu noktada belirleyici olmaktadır.

Bu çalışmada olumsuzluğun bir kiplik işaretleyicisi olarak kullanım düzeyindeki varlığı anket aracılığıyla tespit edilmiş; zaman ekleri, olumsuzluk işaretleyicisi ve söz dizimiyle belirlenen kiplik ifade alanları belirlenmeye çalışılmış ve olumsuzluğun bilginin derecelendirilmesindeki rolü ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kiplik, olumsuzluk, derecelendirme

Türkçede Aktarma Cümleleri Üzerine Bir Değerlendirme

Emre TÜRKMEN

Öz: Cümle türleri belirlenirken yüklem temelli adlandırmalar yapılır; buna göre yüklemin yeri, cinsi, sayısı ve anlamı belirleyici olur. Farklı bir yaklaşım olarak cümleyi kuruluş ve diziliş ilişkisi içinde ele almak da mümkündür. Bu noktada tek bir yargı taşıyan cümlelere "düz kuruluşlu cümleler", birden çok yargı taşıyan cümlelere "karma kuruluşlu cümleler" adlandırması ile yapılacak değerlendirmenin açacağı yollar olduğu düşünülmektedir.

Aktarma cümleleri, düz kuruluşlu cümlelerden farklı olarak cümlede ifade edilen oluş ve kılışın tek ve ortak olmadığı karma kuruluşlu cümle türlerindendir. İç içe cümle olarak adlandırılan de- fiili ile kurulu bir asıl cümle ile onun içinde yer alan aktarılan bir ifade ya da ibarenin yer aldığı cümlelerle, birtakım alıntıların ve tam yargılı cümlelerin bulunduğu cümlelerdir (Coşar 1997: 153). Türk dili üzerine yapılan cümle çalışmalarında aktarma cümleleri, yapı bakımından sınıflandırmanın neticesinde birleşik cümlenin bir türü olarak kabul edilmektedir. Ergin (2013: 406-407); Özkan ve Sevinçli (2013: 201), Karaağaç (2009: 198) aktarma cümlelerine birleşik cümlenin bir alt başlığı olan iç içe birleşik cümle bahsinde yer verirler. Ergin, iç içe birleşik cümlelerinin *de-* fiili ile ve nakillerde sıklıkla kullanıldığından söz ederek *bil-, gör-, görün-, say-, sayıl-, san-, zannet-, addet- hisset-, farz et-, duy-, işit-, um-* gibi duygu fiillerinin bir cümleyi kendilerine bir cümle unsuru olarak alan fiiller olduğunu vurgular (2013: 406). Kononov, bu fiillere "verba sentiendi" adını vererek karakteristik özelliklerini de çift idareye sahip olmaları şeklinde açıklar (Göğüş 1969: 139).

Bu çalışmada aktarma cümlelerinin bir karma kuruluşlu cümle olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı tartışılacak, aktarma ile kastedilenin ne olduğu ortaya konulacak ve ana hatlarıyla aktarma cümleleri kavramı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Cümle, karma kuruluşlu cümleler, aktarma, aktarma cümleleri

Dilin Anlam İnşasında Adıllar

Serap BOZKURT

Öz: Bir değişim süreci olan dilbilgiselleşme, dilin anlam dünyasında; yani semantik olarak farklı oranlarda ve değişik biçimlerde kendini gösterir.

Dilin anlam inşasını kurarken ele alınıp tekrar incelenecek tanımlama ise; "yerine geçme"dir. Gelenekselleşen adıl tanımında kullanılan "yerine geçme" ifadesi semantik olarak cümlenin birçok ögesinde kullanılabilecek ve uygulanabilecek bir kural boyutundadır.

Gizli kelime kalıplarının anlamsal özgüllüğünü öneren bir kategori olan adılların anlam dünyasında cümleleri bile temsilleyebilme gücüne sahip olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Çünkü adıllar, bazı ifadelerin yüklendiği anlamları var oluşunda yer alan mânâ ve çeşitli çağrışımlar ile kendi bünyelerinde barındırabilirler.

Anlam boyutuyla adılları anlamak ve anlamlandırabilmek için biçimsel değil, işlevsel yapıyla adılların anlamsal içeriğinin kalıplarını saptayarak adılları çizilen sınırlar içinden çıkarırken sınırsızlığın göstergesi olan cümlelerin de anlam boyutunda zamirselleşebileceğini göstermek bu çalışmanın ana amacını yansıtmaktadır. Bu da dil birimlerin - sıfat, zarf, isim, edat, ünlem ve dahi cümle - bağlamsal yapıda kazandıkları "birbirinin yerine geçme" özelliklerini, yani, özelde zamirsellik genelde dilbilgiselleşme kategorisiyle mümkün olacaktır.

Şöyle ki; dil birimler eş zamanlı olarak incelenecek ve biçimbirimlerin farklı kullanıma ve işleve sahip olduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Ayrıca bu çalışma tamamen yazılı metinler üzerinden yapılacak tarama ile seçilen örneklemler üzerinden gerçekleşecektir.

Anahtar Kelimeler: Adıl, dilbilgiselleşme, zamirselleşme, yerine geçme

Edebî Metinlerde Kişisel Çağrışıma Dayalı Bağdaşıklık Unsurları

Muzaffer UZUN

Öz: Bir bağlamda biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili unsurların oluşturduğu yapıya metin, metni kuran bu ilişkiler ağına da bağdaşıklık adı verilir. Bağdaşıklık unsurları, metne göre şekillenir. Buna göre bir metinde tespit edilen bağdaşıklık unsurları bir başka metnin kurucu unsurları arasında yer almayabilir. Bu sebeple incelenen metne göre metnin bağdaşık bir yapı kazanmasını sağlayan unsurlarla ilgili yapılacak tasnif farklılık gösterebilir. Özellikle edebî metinler üzerinde bağdaşıklık unsurları ile ilgili yapılacak bir tasnifte kişisel çağrışım ilişkisi ile bir araya gelmiş ve bir kavram alanına eklemlenmiş kelimeler yer alıyor olmalıdır.

Kelimelerin sözlüklerde karşılaşılan anlamlarının yanında kişilerin bilgi, tecrübe, algı farklılıklarından kaynaklanan kişisel çağrışım alanları da vardır. Bu tür kelimelerin oluşan anlamlarıyla ilgili toplumu bağlayan bir ortaklıktan bahsedilemediği gibi üyesi olduğu çağrışım alanının diğer kelimeleriyle de sistematik bir bağının olduğu düşünülemez. Bu kelimeler bir metinde kazandığı yeni anlamlarla kavram alanlarının zenginleşmesine hizmet ettiği gibi metnin bütünlüğüne de katkı sağlayan bir bağdaşıklık ögesi olur. Dolayısıyla metnin türüne göre *kişisel çağrışımların etkisiyle ortaya çıkan kelimelerin kullanımı* bağdaşıklık unsurları ile ilgili tasniflerde yer alması gereken bir başlık olarak gözükmektedir.

Bu çalışmada bağdaşıklık unsurlarının metne göre şekillenebileceği fikrinden hareketle "sözcüksel bağdaşıklık" ögelerine bir alt başlık önerisinde bulunulmuş, bu bağdaşıklık ögesi içerisinde değerlendirilen ve anlatıcının kişisel sözlüğünün bir yansıması olan *kişisel çağrışıma dayalı bağdaşıklık unsurları*, Nazan Bekiroğlu'nun "Nar Ağacı" adlı romanında tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Metin, sözcüksel bağdaşıklık, çağrışım.

Uygur Göç Destanı'nda Sembolik Çevrim

Sema ORUÇ

Öz: Eski Türk destanları, Türk milletinin milli karakterinin ifadesi olan sembollerin bir resmi geçididir. Milli hayatın tezahürü olan bu semboller, yaşanılan coğrafyanın ve coğrafyanın oluşturduğu insan kadrosunun hasletlerinin biricik tecellisidir. Yeryüzünde başka karşılığı da yoktur. Sembol, tektir ve müstesnadır. Kullanım sıklığı bakımından fertten, millete ve evrensele doğru açılma kabiliyeti vardır. Sembolün anlam alanı, merkezden uzaklaştıkça helezonlar çizerek genişleyen denizin dalgaları gibidir. Her şey sembolden sudur ederek derin birliğini kurar.

Uygur Göç Destanında da bu tür merkezi semboller bulunmaktadır. Milli hayatın en sıkı bağları konumundaki bu semboller aracılığıyla Türk milletinin dünya görüşüne dair önemli ipuçlarına ulaşıyoruz. Biz bu çalışmamızda ilgili destandaki dağ, nehir, ağaç, ışık gibi sembolik bir değer ifade eden kelimelerden hareketle Türk milletinin milli karakterini öğrenmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sembol, Uygur Göç Destanı, milli ve evrensel semboller, Kutlu Dağ

Türkçede Etken Çatı Kavramı Üzerine

Hüseyin DALLI

Öz: Çatı kavramı, dilin anlamlar sistemi içinde yer alır. Dil biliminde çatı kavramının içeriğine ve işlevlerine ilişkin farklı görüşler doğmuştur. Bu kavram, teorik dil çalışmalarının bulguları ışığında derinlik kazanmıştır. Türkçede, kendi öz morfemiyle işleyen dört tip çatı şekli gelişmiştir: *dönüşlü, işteş, edilgen, ettirgen*.

Etken çatının eki yoktur. Ancak eylem, edeni/ faili ile mümkündür. Dil içinde anlamlı hale gelen eylem bağıntıları, bu kavramın gramerlerde ele alınmasını gerektirmiştir. Gramer yazanlar, Türkçede etken çatının diğer çatı şekillerinden farklı olduğunu görmüşler, onu ayrı bir kategoride incelemişlerdir. Bu fiiller için J. Deny ***ilk fiil tabanı,*** Kononov ***asıl (düz) çatı***, Banguoğlu ***yalın görünüş,*** Z. Korkmaz ise ***etken çatı*** terimlerini uygun görmüşlerdir. (Korkmaz, 2009: 545)

Etken çatı kavramına ilişkin dört araştırmacı yazar, Türkçenin kuruluşunda bir özelliğin bulunduğuna kanaat getirmişler, şöyle bir görüşte birleşmişlerdir: Söylemde ek (dil içinde morfem) mevcut değil ise morfolojide söz konusu şekil yoktur. (Гузев, Насилов, 1975: 98-111; Еловков, Касевич, 1979: 71-77) Bu görüşe göre çatı ekinden yoksun fiil gövdesi, hiç bir çatı bilgisi dile getirmez. Bu durumda fiil şekli kategorisinden de söz edilemez.

Bu bildiride üstteki görüşlerden hareketle TT'nde etken çatı kavramı ele alınacaktır.

Anahtar sözcükler: Çatı kavramı, çatı şekli, dönüşlü, işteş, edilgen

Türkçede Kelime Grupları ya da Öbek Yapı

İlker AYDIN
Vehbi AKDİ

Öz: Alan yazında "Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimi" (Karahan, 2015: 39) ya da "Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilmeyen benzer durumları karşılama üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birlikleri" (Özkan ve Sevinçli, 2015: 14) olarak tanımlanan kelime grupları genellikle isim tamlaması, sıfat tamlaması, birleşik isim grubu, tekrar grubu, aitlik grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zar-fiil grubu, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu ve kısaltma grubu biçiminde sınıflandırılmaktadır. Evrensel Dilbilgisi kelime gruplarına 'öbek yapı' kavramı çerçevesinde yaklaşır. Birden fazla sözlüksel öge ile kurulan bütünlük öbektir. Birden fazla öge içermesine karşın öbekler içinde her zaman bir 'merkez' bulunur. Buna öbeğin *başı* denir. Baş, öbeği kuran kategoridir, baş bulunmazsa öbek de kurulmaz. Aralarındaki bu sıkı bağın doğal sonucu olarak öbeğin kategorisi başın kategorisiyle özdeştir (Uzun, 2000: 18).

'Yaramaz çocuk değerli vazoyu kırdı' örneğinde, 'yaramaz çocuk' ve 'değerli vazo' dil birimleri yapı olarak sıfat tamlaması yani ad öbeği konumunda; cümle içinde üstlendikleri görev açısından ise birinci dil birimi 'özne', ikinci dil birimi 'belirtili nesne' işlevindedir. Bu durumda geleneksel dilbilgisinin ihmal ettiği yapı/biçim-işlev sorunuyla karşılaşılmaktadır. Nitel araştırma ilkelerine dayalı bu çalışmada kelime grupları 'öbek yapı' yaklaşımı çerçevesinde ele alınacak, sözdiziminde yapı-işlev ayrımı üzerinde durulacak, gerek anadil gerekse yabancı dil öğretiminde kelime gruplarının öğrenciler tarafından algılanabilmesi ve işlevlerinin belirlenebilmesinin önemine yönelik bir durum saptaması yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, sözdizimi, kelime grupları, öbek yapı.

“Sadece Kendi Düzenini Tanıyan Bir Dizge” Olan Dilin, Anlam Olanakları İle Genişleyerek Bir Üst Dil Oluşturması: Çador’da İmge Ve Alışılmamış Bağdaştırmalar

Gülşen CAN

Öz: Bu çalışmada, Murathan Mungan’ın Çador adlı eseri incelenmiş, eserden hareketle Mungan’ın imgelem dünyası açımlanmaya ve dilin edebî metinlerdeki genişleyen zenginliği gösterilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda metindeki imge ve alışılmamış bağdaştırmalar üzerinde durulmuş, yapıtın tamamının imgelerle örülü bir anlatıma sahip olduğu görülmüştür.

Murathan Mungan’ın üzerinde önemle durduğu ve eserleri içerisinde ayrı bir yerde konumlandırdığı “Çador” adlı anlatısının ele alındığı araştırmada, “sadece kendi düzenini tanıyan bir dizge” (Saussure 1999: 53) olan dilin, Murathan Mungan’ın imgelem dünyasında nasıl bir üst dil haline geldiği ve bu üst dilin Çador’da ne denli değişik ve alışılmamış imajlara, tasarımlara, farklı ve yeni çağrışımlara yol açtığı gösterilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma, Türkçenin eğitimi ve öğretimi konusunda en önemli dört noktayı; dinleme, konuşma, okuma ve yazma yetilerini harekete geçiren “dil”in anlamlandırılması durumunu ve sembolik dilin bireyin bilişsel ve dilbilgisel sınırlarını genişlettiği hususunu gündeme taşımakta, Çador gibi “soyutlaştırılmış dil” ile yazılmış bir metnin dilsel açıdan incelenmesiyle önem taşımaktadır.

“Az sözcük ne sadeliktir, ne özetleme. Nedir? Anlam gücünü, çağrışım boyutlarını, türlü yorum olanaklarını pekiştirme, depo etme çabasıdır.” (Necatigil, 1983: 95). Murathan Mungan’ın Çador’da 106 sayfaya sıkıştırdığı bu benzetmeler, simgeler, semboller, metaforlar mahzeni daha anlaşılır kılınmak amacıyla biçim ve içerik bakımından incelenmiş, Türkçenin sunduğu dilsel ve anlamsal olanaklar gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Murathan Mungan, Çador, İmge, Alışılmamış Bağdaştırma

+Lar Biçimbiriminin Dilek/Temenni İşlevi Üzerine

Fatih DOĞRU

Öz: +lAr biçimbirimi dil araştırmalarında başta çoğu kaynakta bu biçimbirime adını verdiğini gördüğümüz çokluk işlevi olmak üzere çeşitli işlevleriyle ele alınmaktadır. Ancak bu biçimbirimin sıkça kullanılan ve başlıca işlevlerinden biri olan dilek/temenni işlevine kaynaklarda pek yer verilmediği görülür. Çalışmamızda, kullanıldığı bağlamlardan hareketle +lar biçimbiriminin yer aldığı tümcelere dilek, temenni, dua, istek vb. anlamlar kattığı göz önüne alınarak bu işlevine dilek/temenni adı uygun görülmüştür. Ayrıca biçimbirimin kullanıldığı bağlamlarda çoğu eksilti yoluyla oluşturulan kalıp sözler türettiği gözlenmiştir. Biçimbirimin temel işlevi olan ve çoğu kaynakta bu biçimbirime adını verdiğini gördüğümüz çokluk işlevinin kimi zaman dilek/temenni işlevli tümcelerde de bulunduğu, kimi zaman ise çokluk işlevinin söz konusu olmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada +lAr biçimbirimi ile kurulan *sevgiler, saygılar, selamlar, tebrikler, teşekkürler, öpücükler, mutluluklar, esenlikler, başarılar, iyi çalışmalar, iyi dersler, mutlu sabahlar, iyi günler, iyi akşamlar, iyi geceler, iyi hafta sonları, nice yıllara, mutlu seneler, iyi bayramlar, hayırlı kandiller, nice yaşlar, iyi uykular, tatlı rüyalar, iyi yolculuklar, iyi tatiller, hayırlı nöbetler, hayırlı tezkereler, bol şanslar, günaydınlar, merhabalar* gibi yapılarda görülen dilek/temenni işlevi üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: +lAr biçimbirimi, dilek, temenni, biçimbilgisi.

Bağlama Edatlarıyla (Bağlaçlarla) Bağlanan Türkçe ve Arnavutça Cümleler Üzerine

Xhemile ABDİU

Spartak KADİU

Öz: Türkçede cümleler arası bağlantıyı sağlayan çok sayıda bağlama edatı vardır. Bu edatlar yardımıyla iki veya daha fazla cümleyi birbirine bağlamak mümkündür. Bağlama edatlar cümleler arasında bağlantıyı sağlayan edatların en işlek olanlardır. Bilindiği gibi Türkçeden Arnavutçaya geçen alıntılar arasında *ama, hem...hem, ya* gibi birkaç bağlaç görülmektedir. Bunlar arasında birbirinden farklı anlam bağlantıları kuran farklı yapılarda *ama* bağlacı vardır. Bu bağlaçla hem Türkçede hem de Arnavutçada ayni cumle yapıları görülmektedir. Arnavutçada *ama* bağlacıyla bağlanan cümleler var.

Bu yapıda, *ki* edatı ile bağlanan dil birliklerinden biri ana cümle/cümleleri diğeri ise ana cümle/cümleleri zaman, tarz, nesne vb. bakımlardan tamamlayan yardımcı cümle/cümlelerdir. (Karahan, 2008, 86) Bilindiği gibi Türkçede bu cümlelerin yerleri değişmektedir. Türkçede "ki" edatı ile iki tür cümle yapısı görülmektedir. Birincisi ana cümle/cümleler başta, yardımcı cümle/cümlelerin sonda bulunduğu yapılar. Bu yapılar Türkçenin söz dizimi kurallarına uygun değildir çünkü bu sıralanışta Farsçanın başta olmak üzere Batı Dillerin etkisi görülmektedir. Fakat bu sıralanış Arnavutçada çok görülmek ve kullanılmaktadır. İkincisi ise ana cümle/cümlelerin sonda, yardımcı cümle/cümlelerin başta bulunduğu yapılardır. Bu cümlelerin sıralanışı bakımından Türkçeye uygunluk gösterir.

Bu çalışmamızın amacı bu tür cümlelerinin hem Türkçe hem de Arnavutça yapıları üzerine durmaktır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretim/öğreniminde bu yapıların kullanma sırasında kolaylık ve zorlulukları tespit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlama edatı, bağlaç, sıranış, cümle yapısı, alıntı unsur

Türkçe Alıntı Sıfatlarla Yapılan Arnavutçada Önek ve Sonekli Sıfatların Paradigması Üzerine

Spartak KADİU

Xhemile ABDİU

Öz: Bilindiği gibi Arnavutçada Türkçe alıntılar arasında birçok sıfatlar vardır. Ayrı bir grup oluşturan bu alıntı sıfatlar, gelen dilden anlamı koruyarak Arnavutça morfolojik yapısına uygun bir şekilde Türkçe sıfat olan kök/kökenlere Arnavutçanın önek ve son ekleri ekleyerek Arnavutçada bir paradigma oluşturmaktadır. En ilgi çekici olan paradigma Türkçe sıfat olan kök/kökenlerle Arnavutçanın *i* ve *e* onek ve *-tw/-shwm* son ekleriyle oluşturanıdır.

Bilindiği gibi Arnavutçada Türkçe alıntılar arasında birçok sıfatlar vardır. Ayrı bir grup oluşturan bu alıntı sıfatlar, gelen dilden anlamı koruyarak Arnavutça morfolojik yapısına uygun bir şekilde Türkçe sıfat olan kök/kökenlere Arnavutçanın önek ve son ekleri ekleyerek Arnavutçada bir paradigma oluşturmaktadır. En ilgi çekici olan paradigma Türkçe sıfat olan kök/kökenlerle Arnavutçanın *i* ve *e* onek ve *-tw/-shwm* son ekleriyle oluşturanıdır.

Bu grubun bir kısmında durmak istiyoruz. Bu alıntılar Türkçe ve Arnavutçada isim ve sıfat olarak bilinir. Bu durumda ayni sözcükler belli bir özelliği taşıyan kişiyi adlandırmaktadır ve ayni zamanda bu niteliği de vermektedir.

Bu çalışmamızın amacı bu sıfatların morfolojik yapısı ve paradigması olacaktır. Bu sıfatların hem Türkçe hem de Arnavutça morfolojik yapılarını incelemekte ve aynı zamanda bu türemiş sıfatların Arnavutça morfolojik yapısındaki oluşturduğu paradigmasını belirtmektedir. İki dilde bu sıfatların yapılar üzerine durduğumuzda, fonetik ve morfolojik değişiklikler ve dönüşümlerini belirtmeye çalışacağız.

Bu çalışmamızın amacı bu sıfatların morfolojik yapısı ve paradigması olacaktır. Bu sıfatların hem Türkçe hem de Arnavutça morfolojik yapılarını incelemekte ve aynı zamanda bu türemiş sıfatların Arnavutça morfolojik yapısındaki oluşturduğu paradigmasını belirtmektedir. İki dilde bu sıfatların yapılar üzerine durduğumuzda, fonetik ve morfolojik değişiklikler ve dönüşümlerini belirtmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Alıntı sıfat, türemiş sıfat, paradigma, morfolojik yapı.

Belâgat'in Türkçeleşmesi Sürecinde Mihalicî Mustafa Efendi'nin Zübdetü'l-Beyân'ı

Ömer UYAN

Öz: Bu çalışmada Mihalicî Mustafa Efendi'nin Zübdetü'l-Beyân isimli eseri ele alınmıştır. Zübdetü'l-Beyân'ın ilk baskısı 1297/1880'de İstanbul'da Mihran matbaasında ve ikinci baskısı 1325/1909'da Mahmud Beg matbaasında yapılmıştır. Eserde, Meânî, Beyân ve Bedî ilimlerinden oluşan Belâgat'in Beyân şubesi anlatılmıştır. Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyyesi'nden bir yıl önce basılan Zübdetü'l-Beyân, Türkçe'de Belâgat'ın tek şubesini bütün yönleriyle ele alan tek kitaptır. Eserde Beyân'ın konularından teşbîh, istiâre, mecâz-ı mürsel, kinâye, tarîz vb. konular hemen hemen bütün alt başlıkları ve teferruatıyla ele alınır. Bu yönüyle Türkçe'de Belâgat'in bir şubesini bir bütün olarak konu edinen, sistemli ilk ve tek Belâgat kitabıdır. Zübdetü'l-Beyân, Tanzimat döneminde öne çıkan dil farkındalığının bir yansıması olarak görülebilir. Bu düşünceye göre Türkçe ayrı bir dil olduğu gibi ayrı bir grameri ve retoriği de olmalıydı. Eskiyi reddedenler ve Batı'yı örnek alanlar ya da eskiyi olduğu gibi devam ettirmek isteyenler arasında Mihalicî Mustafa Efendi, eskiyi farklı bir şekilde sürdürmeye devam etmiştir. Zübdetü'l-Beyân'da örnekler Türkçeleşmiş, buna karşılık tasnifler ve terimler konusunda yıllarca Osmanlı medreselerinde okutulan Arapça Belâgat kitaplarının etkisinde kalınmıştır. Zübdetü'l-Beyân bu haliyle yine de Recâîzâde'nin Talîm-i Edebiyatındaki veya Ahmed Reşîd Rey'in Nazariyyât-ı Edebiyyesindeki farklı ve daha özgün tasnif ve açıklamalarına giden yolda bir merhale olmuştur. Bu çalışmada Mihalicî Mustafa Efendi hakkında kısa bir bilgiden sonra Belâgat hakkında genel bilgiler verilerek Zübdetü'l-Beyân'ın Türkçe Belâgat kitapları içerisindeki yeri, muhtevası ve metodu açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mihalicî Mustafa Efendi, Zübdetü'l-Beyân, Belâgat, Beyân.

Sözcüğü Sözcüğüne (Motamot) Çeviri Denemeleri ve Dezavantajları Üzerine

Emrah BOYNUKARA

Öz: Çeviri, tarihi çok eskilere dayanan, birbirine yabancı dillerin oluşturduğu iletişim engellerini aşmaya yönelik ortaya çıkmış bir eylemdir. Yaşadığımız çağda ülkelerarası sınırlar bir nevi kalkmış olup, kültürlerarası etkileşimle birlikte, spor, sanat, ekonomi, bilim ve teknolojide süre gelen bilgi alış-verişi hiç olmadığı kadar ivme kazanmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında, çevirinin rolü yadsınamaz derecede önem kazanmıştır. Köklerini antik çağlardan alan çevirideki sorunlar günümüzde de tartışılmaya devam etse de, geçmişteki en temel sorunu "sözcüğü sözcüğüne" ve "anlamına göre" çeviri anlayışları arasındaki tartışmalar oluşturmuştur. Yüzyıllar boyu insanlık ve bilimle iç içe olan çeviride "sözcüğü sözcüğüne" çeviriyle başlayan kısır süreç, zamanla genel olarak "anlamına göre" çeviri şeklini almıştır. İlk olarak Antik Roma ve Yunan uygarlıkları döneminde Çiçero ve Horace tarafından öne sürülen "sözcüğü sözcüğüne" ve "anlamına göre" çeviri kuramları ortaya atılmıştır. O dönemlerde İncil gibi dini eserler "kutsal" sayıldığından, sözcüğü sözcüğüne çeviriye sadık kalınmıştır, daha sonrasında ise özellikle edebi ve felsefi metinler ile birlikte anlamına göre çeviri daha çok benimsenmiştir. Bu çalışmada, "sözcüğü sözcüğüne" çeviri anlayışının terk ediliş süreciyle, "anlamına göre" çeviri anlayışının benimsenme süreci örneklerle açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri, Anlamına Göre Çeviri.

Hüseyin Karatay'ın Eserlerinde Söylem Çözümlemesi

Selahattin TOPBAŞ

Öz: Söylem çözümlemesi son yıllarda önemi daha da artan uygulamalı bir dil bilim alanı ve nitel araştırma yöntemidir. Bu çalışmada söylem çözümlemesinin "içerik çözümleme" yöntemi kullanılmış olup Hüseyin Karatay'ın ilk eseri Kıbrıslı'dan son eseri Antikacı'ya kadar bütün eserleri tek tek incelenip tespitlerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Hüseyin Karatay, ilk eseri Kıbrıslı'yı 1970'te yayımlamıştır. O günden şimdiye kadar yayımladığı bütün eserlerinde dinî duyarlılığı önceleyen söylemler kullanmıştır. Roman, hikaye ve fabllarında -özellikle romanlarında- sözünü emanet ettiği kahramanlarda İslam dininin şekillendirdiği olgun insanın özellikleri vardır. Muhafazakar kimliği ön planda olan ve doğruları her ortamda ne pahasına olursa olsun söylemekten çekinmeyen bu kahramanların söylemlerinde tamamen Müslüman insan tipinin özelliklerini bulmak mümkündür. Her ortamda doğruları söylemek, doğruları dini inancının gereği olarak dillendirmek, yaşananları inançlı bir insan gözüyle algılamak, hayra yormak bu olgun insanın bazı özellikleridir. Bu insanlar farklı inanç ve düşüncede olan insanlarla mücadele ederken de İslami literatürü dikkate almakta ve şiddete meyletmeden, sözün gücünü önemsemektedir. Yazarın emanetçisi olan kahramanların ifadeleri sırasında seçtiği kelimeler, benzetmeler, anekdotlarda dini duyarlılık kendini göstermektedir. Karatay, yer yer ayet ve hadislere metinler arası gönderimde de bulunmaktadır.

Yazarın düşünce ağırlıklı yazılarında da İslam dinine ait bu duyuş ve söylemleri görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Söylem çözümlemesi, Hüseyin Karatay, eserleri, dini söylem.

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Söz Varlığı

ÖZET BİLDİRİLERİ

Yerlileştirme ve Güncelleme Yollarıyla Türkçede Söz Yapımı

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

Öz: Türkçenin söz varlığının büyük bir bölümünün ad veya fiil köklerine getirilen son eklerle yapılmış eklemelerden, iki veya daha fazla sözcüğün bir araya getirilerek birleştirme yoluyla yapılan birleşik sözcüklerden oluştuğu görülür. Bunların yanı sıra başka söz yapım yolları da bulunmaktadır.

Söz yapım yolları içerisinde yerlileştirme ve güncelleme Türkçedeki örneklerle dikkat çekici türler olarak görülmektedir. Ödünçlemelerin ses, anlam ve yapı bakımından alıcı dilin özelliklerinin etkisinde yerlileştirilmesi mümkün olabildiği gibi köken yakıştırma (folk-etymology) yoluyla alıcı dilin söz varlığı ögelerine benzetilmesi de sıkça karşılaşılan bir dil olayıdır. Anlamı bilinmeyen, tanınmayan bir sözcüğün ses bilgisel, ses bilimsel ve biçim bilimsel yönden bilinen, tanınan ögelerle değiştirilmesi, köken yakıştırma veya halk köken bilimi olarak adlandırılır.

Gündelik dilde sıkça karşılaşılan ancak ödünçleme olduğu için anlamı çözümlenemeyen, ölçünlü yazımı ve söylenişi bilinemeyen sözcüklerin tamamı veya bir bölümü konuşucunun anlamını, söylenişini en iyi bildiği, sesçe ona en yakın, anlamca da az veya çok örtüşen bir sözcükle değiştirilir. Bu yolla yerlileştirilen öyle ödünçlemeler vardır ki halk dilinde kullanılmakla kalmamış, genel dilde yaygınlaşmış, bunun sonucunda da Türkçe Sözlük'e girmiştir: "Hint hurması" anlamındaki Arapça temrihindî (<tamr-ı hindî) birleşik sözünün tamlanan bölümü anlaşılmaz olunca Türkçe demir sözüne benzetilerek demirhindi biçimini almıştır. Bir süs bitkisi olan ortanca Fransızca hortensia sözünden, panjur Fransızca abat-jour sözünden yerlileştirilen ve genel dilin söz varlığına katılıp Türkçe Sözlük'te yer alan örneklerdir.

Ödünçlemelerin yanı sıra Türkçe kökenli olan ancak dilin söz varlığında kullanım sıklığını yitirip bellek sözlüğünden de silinen sözcükler de ödünçlemeler gibi çözümlenemez olunca sıkça kullanılan, sesçe, anlamca, yapıca benzer olan ve anlamı daha yaygın bilinen saydam sözcüklerle değişime girer. Ancak bu değişim uzun bir süreçtir. Öncelikle Türkçe kökenli de olsa bilinemez, anlaşılamaz ve çözümlenemez olan sözcüklerin yerine sesçe, anlamca, yapıca benzer daha yaygın bilinen sözcükler kullanılmaya başlanır. Bu sırada köken yakıştırması yoluyla geçirimsiz olan söz yerine saydam sözcüğün kullanılması birtakım haklı gerekçelere de dayandırılabilir. Konuşucu, Türkçe kökenli olan ancak eskimiş, anlamı bilinemeyen sözcüklerin yerine anlamını daha iyi bildiği, sesçe benzer sözcüğü kullanırken açıklamalar getirir, hatta rivayetler uydurur veya uydurulmuş rivayetleri tekrarlar. Örneğin Türk dillerinin çoğunda Çolpan olan yıldızın adının XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu Türkçesinde bu sözün geçirimsiz olması yüzünden zamanla Çoban Yıldızı biçimini alması, "çobanlara yol göstermesi" olarak açıklanarak çoban sözüne bağlanmıştır. Bu açıklama birtakım halk rivayetleriyle de pekiştirilmiştir. Güncelleme, kendi dilinden olan sözcüğün artık anlaşılmaz, çözümlenemez olması, konuşucuya yabancı gelmesi yüzünden daha anlaşılır, çözümlenebilir ve açıklanabilir saydam bir sözcükle karşılanmasıdır. Gösterilenin varlığını koruduğu ancak gösterenin dilin kendi söz varlığından olsa da eskidiği durumlarda onun yerini yeni bir gösterenin alması ile sözcükte bir güncelleme yapılmaktadır. Bunun yıllar, hatta yüzyıllar alan bir süreç olduğunu belirtmek gerekir. Bugün bu yıldızın adı Türkçede Çoban Yıldızı olarak yaygınlaşmış ve Türkçe Sözlük'te yerini almıştır.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde 'şaşakalmak, hayrete düşmek' anlamında yaygın bir biçimde kullanılan ṭaŋa batmaḳ ~ daŋa batmaḳ, ṭaŋa ḳalmaḳ ~ daŋa ḳalmaḳ söz kalıbındaki ṭaŋ 'hayret, taaccüp; şaşılacak şey, hayrete şayan' anlamındadır. Bu sözün zamanla geçirimsizleşmesi sonucunda söz kalıbı sesçe ve anlamca benzerlikler gösteren ancak yapıca farklı olan dona kalmak deyimine evrilmiştir. Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine ve nihayet günümüzde Türkiye Türkçesine gelene kadar olan dönemde ṭaŋa batmaḳ ~ daŋa batmaḳ, ṭaŋa ḳalmaḳ ~ daŋa ḳalmaḳ söz kalıbının yaşadığı gelişme ve nihayetinde deyimleşmesi güncellemenin bir başka örneğidir. ṭaŋ sözü bilinemez olunca anlamca ve sesçe ona en yakın ṭoŋ ~ doŋ sözüyle güncellendiği görülür. Böylece XVII. yüzyıldan sonra bu söz kalıbının doŋa kalmak biçimi de kullanım alanına çıkmıştır. Tarihsel metin yayımlarında bile sözün güncellenmiş biçimi esas alınabilmektedir.

Bu süreç yıllarca, hatta birkaç yüzyıl sürebilmektedir. Sözcüğün eski biçiminin varlığı ve kullanımı sürerken onun yerini alacak sözcük de kullanım alanına çıkar. Bu söz oluşumu sırasında dilin bilinen söz yapma yöntemlerine başvurulmaktadır. Bu da Türkçe için çoğunlukla ekleme ve birleştirme yollarıdır. Dilin söz varlığında yer alan, daha yaygın olarak bilinen bu sözcük sesçe, anlamca, yapıca

eski sözcüğe benzemektedir. Yalnızca dona kalmak gibi az sayıda sözcükte eskisine göre bir yapı değişikliği görülebilir.

Türkçede söz yapımında güncellemeye de yer verilmesi, söz oluşum yollarından biri olarak güncellemenin türlü örneklerinin belirlenmesi, köken bilimi araştırmalarında bu yolla oluşmuş sözcüklerin üzerinde durulması yararlı olacaktır. Bu çalışmalar yalnızca söz yapımı ve köken bilimi araştırmaları için değil kültür tarihi araştırmaları için de veri sağlayacaktır.

Yaşar Kemal'in Teneke Romanında Söz Varlığı

Erhan AKIN

İbrahim Halil KAYA

Öz: Bu çalışmada Yaşar Kemal'in Teneke adlı romanı söz varlığı açısından incelenmiştir. Yaşar Kemal'in eserleri söz varlığı açısından zengin eserlerdir. Ayrıca yazarın eserleri halk diline ait ve çok kullanılmayan sözcüklerden oluşmaktadır. Çünkü yazarın eserlerini halkın diliyle ve halkın günlük yaşam içinde kullandığı ifadelerle yazmıştır. Bu yüzden yazar eserlerinde argo ifadeler, beddualar, mahalli dil kullanımı gibi unsurları kullanmaktadır. Hatta yazarın ustalıkla kullandığı bu söylemler halkın ortak dili haline gelebilmektedir. Çünkü Yaşar Kemal Türk edebiyatının, Türk dilinin büyük ustalarından biridir. Bir anlatı ustasıdır. Türkçenin şiirini duyuran büyük bir yazar aynı zamanda bir destancı, bir türkücüdür (Püsküllüoğlu 1972: 5-7)

Teneke romanı bu bakış açısıyla incelenmeye çalışılarak romanda yer alan söz varlığı ile ilgili tespitler yapılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Veriler kategorisel içerik analizi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda; yazarın Teneke romanında Türkçenin söz varlığından yüksek düzeyde yararlandığı gözlemlenmiştir. Kalıp sözler, argo, dua-beddua, hoşlama ve uğurlamalar gibi söz varlığının birçok unsuruna incelenen eserde sıkça rastlanmaktadır. Özellikle Teneke romanı deyim açısından zengindir. Eserde tespit edilen yüzden fazla deyim vardır. Bilinen deyimler dışında yazar yaşamış olduğu coğrafyaya has mahalli deyimlere de yer vererek romandaki anlatım yoğunluğunu pekiştirmeye çalışmıştır. Ayrıca çalışmada yazarın atasözlerini de sıkça kullandığı ve mahalli atasözleri ile romanın kurgusunu sağlamlaştırdığı görülmüştür. Yazar; şiirsel ifadeler, şaşırtmacalarla argo ve küfürleri dikkatlice kullanmıştır.

Söz varlığı açısından zengin olması, Türkçenin anlatım zenginliğini yansıtması, Türk kültürüne ait unsurlara yer vermesi gibi özellikler bu eserin Türkçe eğitiminde de kullanılabilir bir eser olduğunu gösterebilir. Bu sonuçlardan hareketle çalışma alanı ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, Teneke romanı, söz varlığı

Türkçede İkili Karşıtlık Kavramları Olarak "Erdem ve Kusur"

Seda ARIKAN

Öz: Soyut düşünce üzerine temellenen felsefe, antik çağdan itibaren soyut kavramlar üzerine inşa edilmiştir. Felsefe tarihinin ve felsefi düşüncelerin farklı dillerdeki kaynaklardan aktarımı ise bu kavramların hedef dil olan Türkçede kavramı dolduran nitelikte karşılanmasını gerekli kılar. Felsefenin temel alt alanlarından ahlak felsefesinin en önemli iki kavramı olan Latin kökenli "virtue" ve "vice" İngilizce kavramlarının, Türkçedeki kullanımları günümüzde çeşitlilik göstermektedir. Özellikle erdem ahlakında sıklıkla kullanılan bu zıt kavramlar daha çok "erdem" ve "erdemsizlik" ya da "erdem" ve "ahlaksızlık" olarak karşılanmaktadır. Fakat "vice" kavramının erdemin olumsuzu olmaktan ziyade karşıtı olduğu düşünülerek, Türkçede tam olarak yerleşmemiş olmakla birlikte az sıklıkla kullanılan "kusur" kavramına eşdeğer olduğu bu çalışmada tartışılacaktır.

Bu bağlamda "kusur" yerine kullanılan "erdemsiz" ya da "ahlaksız" kavramları, ikili karşıtlığı tam olarak vermemeleri açısından Türk felsefe çalışmalarında düşünsel bir boşluk yaratmaktadır. Bu nedenle çalışmada ahlak felsefesinin en temel ikili karşıtlıklarından biri olan erdem/kusur ikiliği, kendini oluşturan bu iki kavramın alt bileşenleri göz önüne alınarak felsefi bağlamda irdelenecektir. Böylece çalışma, batı dillerinde ikili karşıtlık olarak var olan "erdem ve kusur" kavramlarının Türkçede ve Türk felsefe sözlüklerinde de ikili karşıtlık olarak yerini almasını önermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: erdem, kusur, ikili karşıtlık, ahlak felsefesi

Yerel Basında Kelime Sıklığı: Trabzon Örneği

Buse Asena KARA

Öz: Yerel basın yalnızca belli bir bölgede yayımlanan ve okunan, ulusal haberlerden farklı olarak yerel haberlerin ve konuların yer aldığı gazetelerdir. Yerel basın yayımlandığı yörede, ülke basınına malzeme sağlamak, yerel halkın sorunlarını çözmesine yardımcı olmak, yerel yönetimle merkezi yönetim arasında köprü işlevi görmek, yerel düzeydeki kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmak ve yerel yönetimleri bir ölçüde denetleyerek kamu görevi yapmaktadır.

Trabzon yerel basınında üç gazetenin bir ay süreyle incelenip köşe yazarlarının söz kadrosu belirlenerek ve birbiriyle mukayese edilerek sözcük gruplarının dağılımının gösterilmesi, ayrıca sıklık analizi üzerinden söylem çözümlemesi temelinde yerel basın bakışı üzerinde yorum yapılması bu çalışmanın konusudur.

Türkçenin kullanım alanı olarak basın ve yerel yayın organlarının tutumu önemli bir belirleyicidir. Bu tutumun belirleyicisi olarak seçilmiş gazetelerde kullanılan dilin söz varlığını Trabzon örneğinde ortaya koymak çalışmanın ana hedefidir. Böylece dil kullanımıyla ilgili basın yolu ile özendirici tutumlar belirlenecek ve önerilecektir.

Kelime sıklık analizinin incelenmesinden önce yerel basının tanımı, Türkiye'de yerel basının tarihi, Trabzon'da çıkan yerel gazeteler, kullanılan tekniklerin özellikleri ve tanımı verilmiştir. Daha sonra belirlenen kelimeler sınıflandırılarak yorumlanmaya çalışılacaktır.

2017 yılında başlayan, TÜBİTAK 2209-A programı tarafından desteklenen 1919B011603145 numaralı, "Yerel Basında Kelime Sıklığı: Trabzon Örneği" adlı çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Çalışması olarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: yerel basın, kelime sıklık analizi, metin madenciliği tekniği, Trabzon

Kıbrıs Türk Çocuk Oyunlarındaki Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme

Fatih BALCI

Öz: Bu çalışmada, Kıbrıs Türk çocuk oyunları, halkbilimi ve toplum dilbilimi açısından değerlendirilecektir. Bu bağlamda ilk önce oyun kavramı çok yönlü incelenecek ve tanımlanacaktır. İnsanın oyun oynama isteğine işlevsel açıdan bakılacak, ayrıca oyun ve boş zaman ilişkisi, oyun ve mekân ilişkisi, oyun araçları, oyun, oyuncu, seyirci bağlamında çözümlenecektir. Kıbrıs Türk toplumunun tarihî temelleri göz önünde bulundurularak, yakın geçmişe kadar Kıbrıs Türk çocukları tarafından bilinen ve en çok oynanan oyunlar, başlıklar halinde incelenecektir. Oyunlar hem taşıdıkları isimler bakımından hem de oyun esnasında oynayanlar tarafından kullanılan kelimeler (oyuna başlama manileri, tekerlemeleri, oyun içerisinde kullanılan kalıplaşmış ifadeler vb.) açısından incelenecektir. Aynı zamanda sahada üç kuşaktan toplanan derleme verileri ışığında oynanan oyunlarda, oyunların oynanma şekillerinde ve oyunlarla ilgili kelime haznesinde meydana gelen değişiklikler tespit edilmeye çalışılacaktır. İki toplumlu yaşamın ve 1974 öncesi-sonrası olmak üzere dil kültür etkileşimi ve değişimi hakkında yorumlarda bulunulacaktır. Kıbrıs Türk çocuk oyunlarının değişen koşul ve teknoloji karşısında günümüz durumu hakkında da bilgiler sunulacaktır. Kıbrıs Türk çocuk oyunlarının gerek halkbilimi gerekse içerisinde barındırdığı söz varlığı açısından kayıt altına alınması ve gelecek kuşaklara aktarılması da amaçlar dâhilindedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, çocuk oyunları, halkbilimi, söz varlığı.

Karamanlı Türkçesi Dialogoi Ellino-Turko-Gallo-Agglo-İtalikoi Adlı Bir Sözlükçe

Uğur ALTUNDAŞ

Öz: Karamanlılar, Anadolu'daki Türkçe konuşan ve eserlerini Grek alfabesiyle Türkçe olarak yazan Ortodoks Hristiyanlardır. Karamanlılar, 20. yüzyılın başlarına kadar Anadolu'nun özellikle Niğde, Nevşehir, Karaman, Kayseri ve Konya gibi şehirlerinde yaşamışlardır. 1924 yılında Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesi sonucunda Yunanistan'a gönderilmişlerdir.

Kökenleri üzerine farklı görüşler bulunan ancak genel kanının Türk oldukları yönünde yoğunlaştığı, Hristiyan Karamanlı Türkleri; uzun zaman Anadolu topraklarında yaşamışlardır. Bu nedenle Karamanlı Türkçesi eserler, 15. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Grek alfabesi kullanılarak yazılan Karamanlı Türkçesi eserler, 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar takip edilebilmektedir; ancak 1924'te yapılan nüfus mübadelesinden sonra eserlerdeki artış neredeyse durmuş, mültecilerin sorunlarını anlatan sınırlı sayıda eser yayımlanmıştır.

Bu çalışmada 1895'te yazılmış Grek harfli Karamanlı Türkçesi "Dialogoi Ellino-Turko-Gallo-Agglo-İtalikoi" adlı bir konuşma kılavuzu niteliği taşıyan küçük bir sözlük incelenecektir. Aynı zamanda bu küçük eser, sözlükçülük yöntemleri açısından değerlendirilecektir. Sözlüğün içerisinde yer alan sözcükler, belli başlı kavram alanları açısından ele alınacaktır. Grek harfleriyle kaleme alınmış eser, son dönem Osmanlı sözlükçülüğü ile karşılaştırılarak eserin Osmanlı sözlükçülük geleneği içerisindeki yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Karamanlılar, Karamanlıca, sözlükçülük, sözlükçe.

Firdevsü'l-İkbâl'de Geçen Ölçü Adları

Sevda KAMAN

Öz: Orta Asya Türk tarihinin son döneminin en önemli yerli kaynaklarından birisi olan Firdevsü'l-ikbâl, Hîve hanlarından El Tüzer Han'ın (1804-1806) emri üzerine Kongrat hanedanının ilk tarihçisi Mûnis ile Mûnis'in ölümünden sonra eserin kalan kısmını (eserin beşte birini) kaleme alan Âgehî tarafından yazılmış bir tarih kitabıdır. Bu eseri değerli kılan, XVIII. asır ve XIX. asrın birinci çeyreği yani Kongrat sülalesinden olan Muhammed Emin İnak(1760-1790), Avaz İnak (1790-1804), El Tüzer Han (1804-1806), I. Muhammed Rahim Han'ın (1806-1825) Harezm'de tahtta bulundukları devirlerdeki olayları aydınlatması ve son dönem Çağataycasının özelliklerini yansıtmasıdır. Bu çalışmada Firdevsü'l-ikbâl'de geçen "ölçü" adları incelenmiştir. Çalışmada ilk olarak eserin içeriği ve müellifleri hakkında kısa bilgiler aktarılmıştır. Eserde geçen ağırlık ve uzunluk ölçü adları; yapı, anlam ve köken bilgisi açısından analiz edilmiş, dilbilimsel kavram alanları eserden örnek cümleler verilerek ortaya konmaya çalışılmıştır. Eserden tespit edilen bu adların ağızlardaki ve Türkiye Türkçesi ölçünlü dildeki durumları hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın sonunda ise ölçü adları alfabetik olarak sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağatayca, Hive Hanlığı, Firdevsü'l-İkbâl, ölçü adları

Âşık Esirî'de Söz Varlığı ve Arkaik Sözcüklerin Kullanımı

Mehmet YARDIMCI

Öz: Bir ulusun kültür değerleri söz varlığının incelenmesiyle belirlenebilir. Söz varlığı sadece sözcüklerin, deyimlerin, ikilemelerin sıralanması ile sınırlı değildir. Bir ulusun kültür değerleri, kavram dünyası, yaşam biçimleri söz varlığının incelenmesiyle netleşir. Dil, ulusal kültürün en önemli aktarıcısıdır. Buna bağlı olarak halk ozanlarının kullandığı söz varlığı, hem dilin varlığının sürmesine hem de kültür aktarımına katkı sağlayacaktır.

19. yüzyılın önemli âşığı Esirî'nin dilindeki sözcük kadrosunun zenginliği, bir yandan kendi yaşam dünyasının zihniyetini ortaya koyarken diğer yandan dilin zenginliğini ortaya koymaktadır. Esirî, yetiştiği ortam ve sanat gücünün sentezinde kendine özgü bir dil yaratmıştır. Bu dil 19. yüzyıl Anadolu Türkçesine yaslanan bir dildir.

Eski zamanlara ait olup bugün yazı dilinde kullanımdan düşmüş olan arkaik sözcüklerin, Türk dilinin tarihî gelişim sürecinde önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Cönklerden elde edilen eski dönemlere ait şiirler arkaik sözcüklerin ortaya çıkarılmasında önemli bir araç olmuşlardır. Bu şiirler incelenerek arkaik sözcüklerin Türk dilinin gelişimindeki rolü ortaya konabilir.

Esirî'nin elimizde olan cönklerdeki şiirleri incelendiğinde; dercet, tekavüt, kemha, çec, kücü, bocu, musahip, nikâp, libas, paç ve sail gibi çok sayıda arkaik sözcüğün yer aldığı görülmektedir.

Amaç:19. yüzyılın önemli bir âşığı Esirî'nin söz varlığını saptamak ve dildeki değişimi sergilemek.

Anahtar Sözcükler: Esirî, Dil, Söz varlığı, Arkaik Sözcükler

Lügat-İ Türki, Arabi, Farisi'de Hastalık Adları ve Tıp Terimleri

Mustafa Samet KUMANLI

Öz: Türk sözlükçülüğü günümüze gelene dek birçok aşamadan geçmiştir. Özellikle 1074 yılında Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan ve ilk sözlüğümüz olan Divanü Lügati't Türk'ten itibaren gerçek anlamda bir sözlükçülük geleneği ortaya çıkmıştır. Kaşgarlı Mahmud'un değerli eserinden sonra Türk sözlükçülüğü Doğu ve Batı Türkçeleri içerisinde önemli eserlerle daha da gelişmiştir. Harezm sahasına ait Muḳaddimetü'l Edeb (Zemahşeri), Kısasü'l Enbiyâ (Rabguzî) ve Nehcü'l Feradîs (Mahmûd b. Ali) ve Çağatay sahasına ait, Muhâkemetü'l Lugateyn (Ali Şir Nevâî), Kıpçak sahasına ait 1303 tarihli Codex Cumanicus Türk sözlükçülük tarihi bakımından önemli sözlü Türkçeden Türkçeye sözlükler ise XVIII. yüzyıldan itibaren hazırlanmaya başlanacaktır. Mehmed Esad Efendi'nin Lehcetü'l-lügat (1795), James W. Redhouse'un Müntahabat-ı Türkiyye (1842) ve Müntahabat-ı Lügat-ı Osmaniyye (1852), Ahmed Vefik Paşa'nın Lehce-i Osmani (1876) ve nihayet Şemseddin Sami'nin Kamus-ı Türki adlı sözlükleri Türk sözlükçülüğünün en önemli ürünlerinden yalnızca birkaçıdır. Söz konusu dönemlerden özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde sözlükçülük geleneğimiz Arapça ve Farsça ile birlikte üç dilli sözlüklerin yazımı konusunda oldukça gelişmiştir. Bu dönemde sözlükler genelde eğitim amaçlı olarak kaleme alınmıştır. Dolayısıyla yaşamın her alanından sözcük kadrosuna sahiptirler. LTAF'de EAT dönemine ait 15. yy.'da yazılmış bir sözlüktür. LTAF'de bulunan dil bilgisel ve dil bilimsel ve söz varlığına ait özellikler, Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde değerli hocam Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN danışmanlığında 2017 yılında gerçekleştirdiğim yüksek lisans teziyle ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. Bildirimizde söz konusu tezde de değindiğimiz üzere LTAF'de yer alan hastalık adları ve tıp terimlerini ayrıntılı biçimde değerlendirme yoluna gideceğiz.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Sözlükçülük, Lügat-i Türki, Arabi, Farisi, Hastalık adları, Tıp terimleri

Germiyanoğlu II. Yakup Bey Taş Vakfiyesi'nin Dil Özellikleri Açısından Eğerlendirilmesi

Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Öz: Germiyanoğlu Beyliği'nin ekonomik ve sosyal hayatını yansıtan pek çok vakfiye ve arşiv vesikası bulunmaktadır. Bunlardan biri, II. Yakup Bey'in beyliğin payitahtı Kütahya şehrinde medrese, mescit ve imareti için yaptığı vakfiyedir. Bu vakfiye, Türkçe olarak taşa yazılan bir kitabedir. Çelebi Mehmet'in sayesinde Kütahya'nın Karamanoğulları'ndan alınması ve Yakup Çelebi'ye teslim edilmesi, buna müteakiben imaretin açılması üzerine 1414 yılında mescidin yanındaki eyvana dikilmiştir. 1935'te Germiyan Medresesi'nin yıkılmasıyla birlikte İmaret Mescidi'nin giriş revakının güney duvarına yerleştirilmiştir.

Taş Kitabe, tarihte Türkçe ile taş üzerine hak edilen tarihi kitabelere ender rastlanması açısından Türk dünyası için oldukça önemli bir kitabedir. Anadolu sahasında en eski Türkçe kitabe olma özelliğini taşır. Germiyanoğulları beyliğinin iktisadî hayatı yanında devrin siyasî olaylarını yansıtması açısından önemlidir. Ayrıca Beylikler Dönemi Türkçesinin dil özelliklerinin tespitinde başvuru kaynağı niteliğindedir. Dönemin söz varlığının zenginliğini ortaya koyması yönünden de kayda değerdir. Kitabede, dönemin iktisadî hayatıyla ilgili terimlerin yanı sıra tarihe mâl olmuş kişi ve yer isimlerinin sıkça kullanıldığı görülür. Bu yönüyle kitabe, hem ekonomik terimler üzerinde çalışanlara, hem yer adları bilimi hem de kişi adları bilimi ile uğraşanlara kaynak eser niteliğindedir.

Bu çalışmada; önce Halil Edhem Bey, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Feridun Nafiz Uzluk, Mustafa Çetin Varlık, Tuncer Gülensoy'un Taş Vakfiye üzerinde yaptıkları çalışmalar incelenmiş sonra hukukî bir vesika olarak kadı tarafından mahkeme siciline kaydedilen belge, Devlet Arşivi'nden tedarik edilmiştir. Elde edilen bu belgenin tam metni, Türk ilmî çeviri yazı işaretleri ile verilmiş; söz varlığı açısından metin incelenmiş; metinde adı geçen tarihî kişiler, yerler hakkında bilgilendirme yoluna başvurulmuştur. Buna müteakiben vakfiyenin günümüzdeki fotoğrafı çalışmaya eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Germiyanoğulları, Taş Vakfiye, II. Yakup Bey, dil özellikleri, söz varlığı

Ahilik Kültürü İle İlgili Terimler ve Tabirler Açısından Burgazî Fütüvvet-Nâmesi'nin İncelenmesi

Ayşe Nur SIR DÜNDAR

Öz: Dildeki sözcüklerin kullanım sırasında üstlendikleri görevler, onların ayrı ayrı sınıflandırılmalarına yol açar. Bu kapsamda terimler de bilim dallarının, sanat ve meslek alanlarının özel kelimeleri olarak ayrılır. Öte yandan bir kültürel gelenek içerisinde aynı meslek ya da topluluktaki insanların çeşitli sebeplerle ve çoğu zaman da ihtiyaca bağlı olarak, genel dilin sözcüklerine kendilerine has anlamlar vererek argo, jargon gibi gizli dillere dönüştüğü görülür. XII. yüzyılın ikinci yarısından sonra Anadolu, Suriye ve Mısır'da yayılmaya başlayan, Osmanoğulları ile Rumeli'ye geçen, esnaf localarını da kapsamına alan fütüvvet ehlinin de gizli bir dili vardır. Bu dil, fütüvvet inancı çerçevesinde oluşan ve yüzyıllar içerisinde tevarüs eden zengin gelenek ve birikimi yansıtan söylem ve pratiklerin ürünüdür. Bu ürünün sözcüklerini, Türkçe olarak kaleme alınan fütüvvet-nâmelerde görmek mümkündür. Anadolu sahasında bugün için bilinen en eski Türkçe fütüvvet-nâme, Yahya bin Halil bin Çoban el-Burgazî tarafından XIII. yüzyıl ortalarında ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önceki zamanlarda yazılan *Burgazî Fütüvvet-nâmesi*'dir.

Çalışmanın konusunu, ilk Türkçe fütüvvet-nâme olma özelliğini koruyan *Burgazî Fütüvvet-nâme*'si üzerinde söz varlığı incelemesi oluşturmaktadır. Bu çalışma, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Şeriyye Kitapları arasında, yeni tasnife göre 1352 numarada kayıtlı bulanan nüsha H. 923/M. 1507 tarihinde istinsah edilen nüshaya dayanan tarama ve dil incelemesi usulü benimsenerek hazırlanmıştır. Ahilik adap ve erkanının yer verildiği eserde; Ahi'nin sofrası, elbisesi; sofra hizmeti, sema ve yüz yirmi edeb, alından saç kesme, kuşak kuşanma gibi bahislerde geçen *çirâğ almak, çirâğ iletmek, fütüvvet sıfatın sıfatlanmak, kuşak kuşatmak, şalvarı bağı bek bağlu olmak* gibi terim ve tabirlere rastlanılmıştır. Tespit edilen bu ıstılahlar, Ahilik kültüründe üstlendikleri işlevler bakımından değerlendirilerek verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, fütüvvet, Burgazî Fütüvvet-nâmesi, söz varlığı, terim

Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Dijital Okuryazarlık Bağlamında Değerlendirilmesi

Sedat MADEN

Aslı MADEN

Emrullah BANAZ

Öz: İnsanoğlunun kalem ve kâğıt aracılığıyla gerçekleştirdiği bilginin kaydedilmesi, edinilmesi ve paylaşılması eylemi bugün teknolojik gelişmelere bağlı olarak farklı boyutlar kazanmıştır. Günümüzde insanlar dijital araçlardan (televizyon, bilgisayar, akıllı telefonlar vb.) istediği anda hızlı ve kolay bir biçimde bilgiye ulaşabilmekte, aynı bilgiyi işleyebilmekte ve sonrasında paylaşabilmektedir. 2017 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programında da önemsenen dijital yetkinlik ve okuryazarlık ile çoklu medya kaynaklarının kullanımı Türkçe derslerinde dijital okuma ve yazmanın öğrencilere kazandırılması gerektiğini göstermektedir.

Bu gerekçelerden hareketle araştırmada, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının (kılavuz, ders ve çalışma kitabı) dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Veri kaynağı olarak 2016 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan 5. sınıf Türkçe ders kitapları (kılavuz, ders ve çalışma kitap seti) çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, nitel veri analiz yöntemleri ile analiz edilecek ve tablolar hâlinde sunulacaktır. Ulaşılacak sonuçların özellikle Türkçe öğretimi alanı ve okuryazarlık olgusu ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, okuma, ders kitabı, dijital okuryazarlık

Atasözlerimizdeki Matematik İfadeler

Nesrin ÖZSOY

Öz: Türk dil kurumu, atasözünü; uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, darbımesel, olarak açıklar.

Atasözleri geçmişten güzümüze gelen uzun deneyimlerden yararlanılarak, toplum tarafından benimsenmiş ortak olarak kullanılan halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan kalıplaşmış kısa özlü sözlerdir.

Anlatmak istediğimiz bir olayı, bir nesneyi, bir kişiyi ifade etmek için kullandığımız ifade ya da cümlelerde matematiği kullandığımız oranda ifademiz net ve anlaşılır olur.

Uzun uzun anlatmak yerine "adam olana bir söz yeter" deriz. Kişinin çocukluğundaki huyları, özelliklernini yaşlılığında da değişmediğini anlatmak için kısaca " insan yedisinde ne ise yetmişinde de odur"; işin içinden çıkamadığımızda "bir deli kuyuya bir taş atar, kırk akıllı çıkaramazmış" der geçeriz. Yeni evlilere güzel dileklerimizi uzun uzun anlatmak yerine "bir yastıkta kocayın" deriz.

Günlük yaşantımızda, konuşmalarımızda, yaşamımızın hemen her alanında kullandığımız matematik atasözlerimizde de yer almaktadır. Bunları kullanarak kendimizi daha net, kısaca zarif bir şekilde ifade edebiliriz. Bu çalışmada atasözlerimizdeki matematiksel ifadeler araştırılmış, konulara göre gruplandırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Matematik, atasözü, matematiksel ifadeler

Anamdan Duyduğum İki Kelime: “Alaḫmak” Ve “Zoruḫmak”

Osman YILDIZ

Öz: Halk ağzındaki sözler, ummandaki balıklar gibidir. Nasıl ki, balıkçı ne kadar iyi alet edevat kullanırsa kullansın ne kadar avcılıkta mahir olursa olsun ummandaki bütün balıkları avlayamazsa, halk ağzından derleme yapan araştırmacı da halkın ağzındaki bütün sözleri derleyip bir bütün halinde ortaya koyamaz. Bu yüzdendir ki, *Derleme Sözlüğü* (TDK Yayınları, C. I-VI, Ankara 2009) binlerce kelimeyi ihtiva etmesine rağmen, bu sözlükte yer almayan pek çok kelime *Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar, Alaşehir Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar, Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar* vb. çalışmalarda gün ışığına çıkartılmaktadır. Ayrıca ölçünlü dilde bulunmayan veya ölçünlü dile göre ses ve anlam bakımından farklılık gösteren mahallî kelimeler, gerek ağız araştırmalarının sözlük bölümlerinde gerekse çeşitli yöre ağızlarından hareketle hazırlanmış ağız sözlüklerinde bir araya getirilerek tanıtılmaktadır.

Halk ağzından derlenmiş her bir kelime, sadece ölçünlü dil ve diyalektoloji sözlüklerinin zenginleşmesine katkı sağlamaz; bağlı olduğu ağzın etnik yapısı ve gramer özelliklerinin belirlenmesine de yardım eder. Bu bildiride ele alacağımız konu, kendisi aslen Malatya ili Yazıhan ilçesi Çivril köyü nüfusuna kayıtlı olan anamdan duyduğum iki kelimedir. Tanıtımına ve işleyişine değineceğimiz bu kelimeler, *Türkçe Sözlük* (TDK Yayınları, Ankara 2011) ve *Derleme Sözlüğü* (TDK Yayınları, C. I-VI, Ankara 2009)nde bulunmamaktadır. Cemil Gülseren tarafından hazırlanmış *Malatya Sözlüğü* (Malatya Kitaplığı, İstanbul 2014)’nde ise “alaḫmak” kelimesi bulunmamakta; “zoruḫmak” kelimesi ise farklı anlamlarda yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi Ağızları, Ölçünlü Türkiye Türkçesi, “alaḫmaḳ” ve “zoruḫmaḳ”.

Kıranta Kelimesinin Kökenine Dair

Ferdi GÜZEL

Öz: 'Kıranta' kelimesi bilim adamlarının büyük bir çoğunluğuna göre İtalyanca quaranta 'kırk' kelimesinden gelmektedir. Kelimenin yabancı kökenli olduğu hakkındaki görüşün temelinde "anta" unsurunun mevcut bilgiler ile Türkçede açıklanamayışı yatmaktadır. Kelime bu sebeple yabancı bir kaynağa bağlanmış, fakat İtalyanca bir sayı adının nasıl olup da Türkçede "saçı ağarmaya başlamış, orta yaşlı adam" anlamını kazandığı, kelimenin yabancı kökenli olduğunu savunan bilim adamları tarafından açıklanamamıştır. Kelime kır kökünden benzerlik, küçültme işlevi taşıyan +AntA birleşik eki ile türemiştir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde bulunmayan, Türkiye Türkçesi ağızlarında birkaç kelime türetmiş olan +AntA eki; yakınlık, benzerlik, küçültme işlevi taşıyan +An eki ile küçültme eki +tA'nın birleşmesinden meydana gelmiştir. Ses benzerliği ve zorlama bir anlam ilgisi ile Türkçe kıranta kelimesini yabancı bir kaynağa bağlamanın mantıklı bir gerekçesi yoktur. Türkiye Türkçesi ağızlarında kıranta ile aynı anlamı taşıyan kır kökünden türemiş 'gırbaş', 'gırcıman' gibi başka kelimelerin de bulunması, az da olsa +AntA eki ile türemiş kelimelerin de mevcut olması kelimenin Türkçe olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler : +AntA eki, etimoloji, kıranta

Dile Giren Yeni Göstergeler Üzerine

Kerime ÜSTÜNOVA

Hasene AYDIN

Öz: Baş döndürücü hızla insan yaşamına giren teknolojik gelişmeler, kimi zaman dilin doğasına aykırı, temel işlevine hizmet etmeyen durumların yaşanmasına neden olabilmektedir. İletişimde önemli olan toplumun çizip sınırlandırdığı anlam evreninde karşılık bulan, anlatma ve anlama araçları olan, toplumsal uzlaşı ürünü göstergelerin doğru anlaşılmasıdır. Bir başka deyişle göstergelerin doğru kodlanması yetmez, anlaşmayı asıl sağlayacak olan kodların doğru çözülmesi önceliklidir. Bilimsel dayanaktan nasibini almamış, sadece kodlayanın zekâsına, yaşamı algılama biçimine, zevkine, bilgisine, görgüsüne bağlı olarak üretilen bu yapıların dille iletişim adına sıkıntı yarattığı yadsınamaz.

Anahtar Kelimeler: iletişim dil gösterge Türkçe

Gazi Üniversitesi Vakfı Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesinin Derlem Tabanlı İncelenmesi

Mehmet KARA

Mustafa ULUTAŞ

Öz: Bir insanın; sayıca, anlamca ve türce fazla sözcüklere vakıf olması ve bu sözcükleri günlük hayatında gerektiğinde rahatlıkla kullanabilmesi, o kişinin tasavvur ile hayal dünyasının ve kavrama ile anlama gücünün derin ve zengin olduğunu gösterir. İnsanın bu vasfı, iç ve dış dünyasındaki varlıkları, durumları ve olayları daha canlı ve etkili bir şekilde tasavvur, tahayyül ve muhakeme etmesini sağlar. Böyleleri; bilgili, yaratıcı, hoş sohbet, anlayışlı ve duyarlı insanlardır. Ayrıca zengin kelime hazinesi, kişinin kavram ve idrak boyutunun, düşünce ufkunun gelişmesine, sanat ve edebiyat zevkinin oluşmasına da katkı sağlar. Dolayısıyla bireylerin kelime hazinesinin seviyesi, toplumsal ve bireysel hayattaki ilişkilerde son derece önemli ve hayati bir husustur. Çünkü toplumlardaki maddi ve manevi her türlü gelişim, kişilerin kelime ve kavram dünyasıyla inkişaf eder. Bir bireyin kelime hazinesi de en çok ilköğretim ve ortaöğretim çağlarında gelişir.

Bu çalışmanın örneklemini gönüllük esasına göre, TEOG sınavında yakın puan aralığında olan ve yakın sosyo-ekonomik, kültürel çevreden gelen "Gazi Üniversitesi vakfı Özel Anadolu Lisesi 9 sınıf" öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme bir konu verilmiş ve onlardan bu konuyla ilgili en az 500 kelimelik bir yazı yazmaları istenmiştir. Buradan elde edilen nitel veriler derlem programında incelenmiş ve nicel verilerin analizi sonucunda; onların ne tür (isim, sıfat, zarf, vd.) kelimeleri, hangi sıklıkla ve anlamlarda kullandıkları; bu kullanımlarda cinsiyet değişkenliği açısından bir farklılığın oluşup oluşmadığı derlemdilbilim çerçevesinde incelenmesi ve sık kullanılan bu kelimelerin en çok okunan İlköğretim Yüz Temel eserin söz varlığıyla karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmayla Türkiye'deki kelime hazinesinin tespitine yönelik yapılan araştırmalara katkı sağlamak ve ilköğretimde kelime hazinesinin öğretimine yönelik çalışmalara dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: kelime hazinesi, söz varlığı, derlem

Okuma Eğitimi Açısından Bestami Yazgan'ın Çocuklar için Kaleme Aldığı Masal Metinlerindeki Söz Varlığı Ögeleri

Kevser AKIN

Öz: Söz varlığı, bir dilin sahip olduğu dil unsurlarının tamamını içine alan genel bir kavram olarak kullanıldığı gibi özel olarak belli bir yaş grubundaki, belli bir meslek grubundaki ya da belli bir eğitim seviyesindeki bireylerin sahip olduğu kelime hazinesini anlatmak için de kullanılır. Ana dil öğretiminde ilk yıllardan başlanarak çocuğun kişisel kelime hazinesini geliştirmek hedeflenir. Kelime hazinesinin gelişimi ve metinler arasındaki ilişki düşünüldüğünde seçilen okuma metinlerinin niteliği önem kazanmaktadır. Çocuğun kelime hazinesinin gelişmesinde okul öncesi dönemden başlanarak anlatılan masal ve öykü metinlerinin yeri büyüktür.

Bu çalışmada, Türk çocuk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Bestami Yazgan'ın kaleme aldığı 146 masal metni incelenmiş ve bu metinlerin söz varlığı ögeleri tespit edilmiştir. Söz varlığı ögelerinin tespiti amacıyla "tarama modeli" kullanılmış, toplanan verilerin analizinde ve kelime listelerinin oluşturulmasında "Microsoft Excel" programından faydalanılmıştır. Masal metinlerinde yer alan sözcükler; özel isimler, deyimler, ikilemeler, atasözleri, ilişki sözleri, çeviri sözler ve kalıplaşmış sözler başlıkları altında incelenmiş ve sıklık listeleri oluşturulmuştur. Çalışma sonunda metinlerdeki toplam kelime sayısı 64.687, farklı kelime sayısı 5.838 olarak tespit edilmiş; metinlerin özellikle atasözü, deyim ve ilişki sözleri yönünden zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. İncelenen metinlerin 7-12 yaş grubu çocuk okuyucuların kelime hazinelerinin gelişimine katkı sunabileceği; ancak soyut ve mecaz anlam içeren kalıplaşmış ifadelerin çokluğunun soyut işlemler döneminde bulunmayan aynı yaş grubu için zorlayıcı ve anlaşılması güç ifadeler olarak da değerlendirilebileceği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Masal, söz varlığı, kelime hazinesi

Kömürhan Köprüsü Harput'a Bakar Türküsünün Söz Varlığı

Birol İPEK

Öz: Fırat nehriyle ilgili birçok türkü yakılmıştır. Bunların içinde en çok bilinen okunan, dinlenen ve ezberlenen türkü "Şu Fırat'ın suyu Akar Serindir" türküsüdür. Birçok ünlü sanatçı tarafından seslendirilen türkü tüm yurtta büyük bir beğeniyle söylenmekte ve dinlenmektedir. Türküde, Fırat nehrine kapılıp ölen yeni gelin olmuş bir kızın hikâyesi ve bu ölümden dolayı duyulan acılar anlatılmaktadır.

"Şu Fırat'ın Suyu Akar Serindir" türküsünde bir tarihî mekâna bağlı olarak ve insanın doğa ile yaşam mücadelesi konusu işlenmektedir. Türküler Anadolu insanının gerçek hikâyesidir. Türküler, İnsanın yaşadıklarını tarihten günümüze taşıyan dil yadigârlarıdır. Tarihi mekânlar zamanla değişse veya yok olsalar da onları canlı tutan günümüze taşıyan ve yaşatan türkülerdir.

Fırat Türküsü veya "Şu Fırat'ın Suyu Akar Serindir" türküsü de yaşanmış bir olay üzerine yakılmış bir türküdür. Genç yaşta suya kapılıp ölen "taze gelin" in arkasında insanın, ölüm karşındaki çaresizliği anlatılmaktadır. Bir insanın eceliyle değil de suya kapılarak ölmesi çok trajik bir ölüm şeklidir. Ölümler tüm insanların ortak acılarıdır. Ancak Ateş düştüğü yüreği yakar. Her ne sebeple olursa olsun ölümün yüzü soğuktur ve ansızın gelir. İnsan ölüm karşısında çaresiz ve acizdir. İnsan içindeki derdini ve acısını bazen bir türkü yakarak ifade eder.

Türküde geçen sözcükler tarih, mekân bağlamında incelenerek türkünün daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: türkü, fırat, harput, mekân.

Söz Diziminde Zaman Bilgisini Vurgulama

Hasene AYDIN

Kerime ÜSTÜNOVA

Öz: Dil bilgisinde vericinin alıcıya iletmek istediği bilgi, duygu ve düşünceleri taşıyan bir araç olarak görülen cümlelerde kişi, zaman, yer, durum gibi bilgiler içeren çeşitli birimler bulunur. Bunlar, tamamen yeni bilgi sunabileceği gibi metin bağlamından anlaşılabilecek eski bilgiler de barındırabilir. İletişim sırasında verici, bu birimlerden önemsediklerine dikkat çekmek, alıcıyı bunlara odaklamak istediğinde dilin kendisine sunduğu olanaklardan yararlanarak çeşitli yollara başvurur. Bu da söz dizimsel vurgu konusunu gündeme getirir. Söz diziminde vurgulama, cümledeki bilgi birimleri üzerinden değerlendirilmekte ve yeni bilgi içeren birimleri çeşitli yollarla öne çıkarma, alıcıyı yeni bilgiye odaklama biçiminde ele alınmaktadır. Vurgulama, çoğu zaman yeni bilgi içeren birim üzerinde olsa da bazen eski bilgilerin öne çıkarıldığı da görülür.

Bu çalışmada da Türkiye Türkçesi söz diziminde zaman bilgisinin hangi yollarla vurgulandığını belirlemek amaçlanmış ve doküman analizi yöntemi kullanılarak Türk edebiyatına ait çeşitli metinlerden seçilen örneklerle konu değerlendirilmiştir. Sonuçta, zaman bilgisini öne çıkarmak için tam ve eksik tekrar türlerinden yararlanma, eksilti yapma, zaman belirteç tümleçlerinin sunumunda "yalnız, daha, ancak, hele, sadece, dA, bile, ise, mI, değil, o, bu, böyle" vb. vurgulayıcı dil birimlerine yer verme, açıklamalı ya da yinelenmiş zaman belirteç tümleci kullanma, ikileme biçimindeki zaman belirteç tümleçlerinden yararlanma, zaman bilgisi içeren ögeyi yükleme yaklaştırma, devrik cümle yapısını kullanma, kesik cümlelerden yararlanma, zaman bildiren dil birimlerini genelden özele ya da özelden genele doğru sıralama, benzer işlevli birimleri bir arada kullanma, zaman hakkında ayrıntı sunma gibi anlatım tekniklerine başvurulduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: zaman, vurgulama, söz dizimsel vurgu

Zati'nin Divanında Söz Varlığı

Sadık ARMUTLU

Öz: Zati edebiyat tarihlerinde şairlik yönüyle öne çıkar. O, Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi şairidir. Bu geçişin emarelerini onun şiirlerinde görmemiz mümkün olduğundan bu iki dönemin Türkçesi onun şiirlerinde yer almıştır. Onun şiirlerinde barınan her iki döneme ait Türkçenin söz valığı bir toplumun kültür, duygu, düşünce belleğinin yazılı kaynaklarıdır. Zati'de söz valığı kelimeler, deyimler, ata sözleri, kalıplaşmış sözler, mecazlar, ikilimeler, alıntı sözler, günlük dile ait söylemler vb. gibi güçlü ve zengin bir anlam dünyasından başka Türkçenin anlatım vasıtalarının yapı taşlarından oluşur. Zati'de söz varlığını oluşturan ögeler birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş bir olgu, göstergeler sistemi değil; Osmanlı kültür ikliminin ortak sesi olduğundan o dili konuşanların sadece söz valığını değil, maddi manevi kültürünü de yansıtır. Ayrıca Zati'nin, çeşitli duygu, düşünce ve kavramları etkili bir şekilde anlatabilmesi Türkçedeki söz varlığının zenginliğinden kaynaklanır. Zati'nin şiirlerindeki söz varlığı, Türkçenin serveti, tarihi ve milli mirasıdır. Ondaki söz varlığı toplumun duygu ve düşünce dünyasının bir ögesi olmasından başka Türkçenin bir döneminin özelliklerini gösterdiğinden dolayı bu varlıkların ortaya konulmaması milletin hafıza kaybı anlamına gelir.

Anahtar Kelimeler : Zati, Söz Varlığı, Türkçe

Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Sayılar: "İki" Örneği

İ. Gülsel SEV

Öz: Eskiden "sav" adıyla bilinen atasözü, atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş özlü sözler olarak tanımlanmaktadır. Atasözleri, bir fikri savunmada, bir olayı, bir davranışı yorumlamada, yermede kullanılan az sözle söylenen etkili bir dil aracıdır. Halkın beğenip benimsediği bu kültür taşıyıcısında "sayılar"ın da önemli bir yeri vardır. Dilimizin temel sözcükleri arasında yer alan sayıların sözlü ve yazılı kültürümüzün bir parçası olan atasözlerinde kullanılması gayet tabiidir.

Bu bildiride Türkiye Türkçesi atasözlerinde kullanılan sayılar hususuna değinilecek, çalışmanın kapsamı "iki" sayısı ile kurulanlarla sınırlandırılacaktır. Türk halk inanışında "üç", "dört", "beş", "yedi", "dokuz", "kırk" gibi kutlu olarak tanımlanan özel sayılar bilinmektedir. "iki", "bir" sayısının ardışığıdır, çokluğu ifade eder. Evrendeki ikilik "iki" ile sembolize edilir. "iki"nin atasözlerimizde diğer sayılara göre daha fazla kullanılmasında mutlaklığı işaret eden "bir"in elbette etkisi vardır. Bildiride "iki"nin ana başlık ve alt başlıklarla *isim, sıfat, zamir, zarf* olarak nasıl kullanıldığı, daha çok hangi sözcüklerle kalıplaştığı işlenecek, tespitlerde bulunulacaktır. Ayrıca "iki" ile kurulan atasözlerinin "bir" ile, zıtlık da ifade edecek şekilde, *"iki…bir / bir…iki"*kalıbında *"**iki** eğriden **bir** doğru çıkmaz", "**iki** dinle **bir** söyle", "**bir** koltuğa **iki** karpuz sığmaz", "**bir** buldu, **iki** ister; akçe buldu, çıkın ister"* örneklerindeki gibi eşdizimli kullanımlarına da yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Atasözleri, Sayılar, iki

Türk Dilinden Slav Dillerine Kuru Gıda İhracatı

Gürer GÜLSEVİN

Öz: Kültürlerin birbiriyle komşulukları ve alt-üst tabaka ilişkisi gibi sebeplerle dillerinde de çeşitli alışverişler olur. Dilcilikte bu alışverişler iki temel grup altında ele alınır: 1. Bilgi alıntıları, 2. Özenti alıntıları.

Türk dilinin Slav dilleriyle etkileşimi çok eski dönemlere uzanır. Slav dillerine Türk dilinden girmiş kelimeler üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu bildiride Slav dilleriyle Türk dilinin ilişkisine bir başka açıdan bakılacaktır.

Slav dillerinde meyve, sebze adları genellikle Hint-Avrupa kökenlidir. Örneğin *kayısı* için 'abrikos', *üzüm* için 'vinograd' kullanılmaktadır. Ancak ilginç olan bir durum vardır: Yaş meyve olarak Slavca kelimeler kullanılıyor olmasına rağmen bunların kuru-kurutulmuşları için başka kelimeler vardır:

	Türk dilinde	=	Slav dilinde
"üzüm"	***üzüm, yüzüm***	=	vinograd
"kuru üzüm"	kuru üzüm	=	***iyzüm***

	Türk dilinde	=	Slav dilinde
"kayısı"	***kayısı / erük***	=	abrikos
"kuru kayısı"	kuru kayısı	=	***ürük / úrúk*** 'kurumuş çekirdekli kayısı'
		=	***kaysa*** 'kurumuş çekirdeksiz kayısı'

Yukarıdaki örneklere bakınca Slavların yaş meyce için kendi kelimeleri olmasına rağmen kurutulmuş olanlar için Türk dilinin kelimelerini kullanmakta oldukları görülmektedir. Bu bir bilgi alıntısıdır. Soğuk coğrafyanın dili olan Slav dilleri, Güney komşuları olan Türklerin ikliminde yetişen ve Türkler tarafından gıdaların çok farklı şekillerde işlem yapılarak saklanmalarının sağlandığı kültürden bilgi aktarımı yoluyla alıntılar yapmıştır.

Bu bildiri için önceleri sadece kuru meyve adları tespit edebilmiştim. Daha sonra özellikle meyve dışında da kuru gıda adlarının Slav dillerine geçmiş olduğunu gördüm. Bildirimizde bu tür kuru gıda adlarından 10 tanesi gösterilip geçmişten beri bir Dünya dili olan Türk dilinin komşu halklara öğrettikleri kültür birikimleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk dili, Slav Dilleri, dil ilişkileri, kültür ilişkileri

TDK Türkçe Sözlük'te Yeterlik Fiillerinin Madde Başı Olarak Seçilmesi Üzerine

Fatma ÖZKAN KURT

Öz: Sözlükler, bir dilin söz varlığını muhafaza eden en temel başvuru kaynaklarındandır. Ait olduğu dilin kelime hazinesini geleceğe aktarmada bir vasıta olan bu kaynaklar yani sözlükler, çoğu dilde olduğu gibi Türkçede de köklü bir geçmişe sahiptir.

Gelenekselleşmiş bir biçimde karşımıza çıkan Türk sözlükçüğü, Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Dîvânü Lûgati't-Türk(1072-1074) ile başlamış ve daha sonraki yıllarda varlığını korumuştur. Bugün bu geleneği devam ettiren sözlüklerden biri de Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlük'tür. Türkçe Sözlük, 1945 yılında yayımlanan ilk baskısında 25.574, onuncu baskısında (2005) 63.818 son olarak on birinci baskısında (2011) ise 77.005 madde başına yer vermiştir. Bu madde başlarını oluşturan sözlükbirimlerden biri de yeterlik fiilleridir.

Türkçede birleşik fiil türlerinden biri olan tasvir fiilleri kendi içerisinde de yeterlik fiilleri, tezlik fiilleri, sürerlilik fiilleri, yaklaşma fiilleri ve uzaklaşma fiilleri (Korkmaz, 2009: 811) olmak üzere beş gruba ayrılır. Morfolojik açıdan esas fiil+ zarf-fiil+ tasvir fiili kuruluşunda olan bu birleşik fiiller, eklendiği esas fiili tasvir ederek o fiile çeşitli anlam incelikleri kattığı bilinmektedir. Esas fiil+ zarf-fiil+ bil- yapısında kurulan yeterlik fiilleri de anlamsal açıdan, genel olarak bir şeyi yapmaya muktedir olmayı, bir şeyi yapma ihtimalini veya olasılığını ifade eder.

Bu çalışmada, TDK Türkçe Sözlük'te (2011) yeterlik fiillerinin madde başı olarak seçilmesi kuramsal ve uygulamalı sözlükbilim çalışmaları (Atkins&Rundell, 2008; Hartmann&James, 2002) esas alınarak bir değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Madde başı seçiminde etkili olan unsurlar arasında anlam inceliklerinin ne kadar etkili olduğu veya olmadığı üzerinde durulacak ve sözlükbilimsel ilkeler ışığında yeterlik fiillerinin madde başı olarak seçimi üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: sözlükbilim, Türkçe Sözlük, yeterlik fiili, madde başı

Türkçe Dersi Ortaokul Öğrenci Çalışma Kitaplarındak Etkinliklerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma

Cahit EPÇAÇAN

Faruk DOĞAN

Öz: Türkçe ders kitapları Türkçe öğretiminde kullanılan en önemli materyallerin başında gelmektedir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarının Türkçenin söz varlığını başarılı bir şekilde yansıtması ve öğrencilerin kelime hazinelerini zenginleştirmesi önem arz etmektedir. Bu araştırmada ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin söz varlığını ve kelime gruplarını belirlemek, mevcut Türkçe ders kitapları hakkında yapılacak araştırmalara ve söz varlığı/söz dağarcığı araştırmalarına kaynaklık etmek, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitaplarında yer alan kelime grupları hakkında fikir vermek, söz varlığı ve söz dağarcığı hakkında bilgi vermek, Türkçe öğretiminde ders kitaplarının önemi hakkında araştırma yapmak amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitapları oluşturmaktadır. Ders kitaplarındaki söz varlığı ve kelime gruplarını belirlemek için doküman incelemesi yöntemi, verilerin analizinde ise içerik ve frekans analizleri kullanılmıştır. İçerik analizi için söz varlığı, ana tema, yabancı kelime, terim, deyim, atasözü, isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, birleşik fiil grubu, kısaltma grubu ise alt temalar olarak belirlenmiştir. Temalara ilişkin veriler frekans değeri olarak tablolar halinde düzenlenmiştir. Araştırmada sonuç olarak ders kitaplarının hedef ve becerileri kazandıracak nitelikleri tamamen karşılamadığı; Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin söz dağarcıklarını geliştirmede yetersiz kaldığı; Türkçe ders kitaplarının bilimsel, kültürel, güncel, eleştirel veriler ışığında yeni bir anlayışla hazırlanması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler : Türkçe öğretimi, söz varlığı, Türkçe öğrenci çalışma kitabı etkinlikleri

Malatyalı Sun'î ve Fethu'l-Fettâh Adlı Üç Dilli (Arapça-Farsça-Türkçe) Manzum Sözlüğü

Abdullah DEMİRAL

Öz: Milletler tarih boyunca dinî, siyasi, coğrafi, kültürel vb. çeşitli vesilelerle birbirleriyle irtibat hâlinde olmuşlardır. Aynı medeniyet dairesine mensup olan Araplar, Farslar ve Türkler de tarih boyunca birbirleriyle yakından irtibatlı olan üç millettir. Aynı medeniyetin çatısı altında olan bu milletler zamanlar birbirlerini derinden etkilemişlerdir. Bu etkileşimin en bariz hissedildiği alanlardan biri de dil olmuştur.

İslâm medeniyetinin bayraktarlığını yapan bu üç milletin zamanla birbirlerini daha iyi anlamaları ve ortak kültürel değerleri paylaşmaları amacıyla anadilleri dışında diğer dillere ait birçok sözlük hazırlanmıştır. Bu sözlükler içinde manzum şekilde kaleme alınanların önemli bir yeri vardır. Çok sayıda örneği bulunan bu manzum sözlükler, daha çok Farsça-Türkçe veya Arapça-Türkçe şeklinde yazılmış olsa da Arapça-Farsça-Türkçe şeklinde üç dille yazılmış olanlar da bulunmaktadır.

Arapça-Farsça-Türkçe şeklinde yazılmış olan manzum sözlüklerden birisi de hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmayan; ancak yazmış olduğu eserde hayatı hakkında vermiş olduğu bilgilere göre Malatyalı olan ve şiirlerinde Sun'î mahlasını kullanan bir şair tarafından kaleme alınmış *Fethu'l-Fettâh* adlı sözlüktür.1008/1599 yılında Malatya'da yazılan bu eser, bir mukaddime ve 25 kıt'a olmak üzere toplam 400 beyitten müteşekkildir.

Bu bildirimizde Arapça-Farsça-Türkçe üç dilli manzum bir sözlük olan *Fethu'l-Fettâh*'ın şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durulacak, eserin transkripsiyonlu metni verilerek söz varlığı ortaya çıkarılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Manzum Sözlük, 16. yüzyıl, Sun'î-i Malatyavî, Fethu'l-Fettâh.

Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük'teki Ağız Sözcükleri Üzerine

Fatih ÖZEK

Marija ĐINĐIĆ

Öz: Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*`ü temel alınarak hazırlanmış ve Kurum yayını olarak 2014'te basılmıştır. İki ciltlik büyük *İngilizce-Türkçe Sözlük*`ten sonra bu sözlük, TDK'nin bugüne kadar yayımlamış olduğu en büyük iki dilli sözlüktür. Sözlükte, çağdaş Türk dilinin yaklaşık 51.000 sözcüğü derlenmiş, incelenmiş ve işlenmiştir.

Türkçe Sözlük`te yer alan çok sayıda ağız sözcüğü *hlk.* kısaltması ile belirlenmiştir. Ölçünlü Türkçenin parçası olmayan bu sözcüklerin, edebî ve çağdaş metinlerde ortaya çıktığı için dikkate alınması gerekiyordu. *Türkçe Sözlük*`te yer alan ağız sözcükleri *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*'te de girmiştir.

Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük'te madde başı içinde *nar*. kısaltmasıyla verilen sözlerden bir kısmı bütünüyle halk ağzına ait kabul edilip madde verildikten sonra anlama (ya da anlamlara) geçilmeden "nar." kısaltması kullanılmıştır, örneğin *akbasma, akındırık, belek, çekelez, evirgen, gölek, herk, kargış, nahır, ölet, senek, şırlağan, teğelti, yasmık, zıpka*. Bir kısmının ise birden fazla anlamından sadece biri veya birkaçı halk ağzına ait kabul edilerek bu anlamlarından önce (anlam numarasının sonrasında) *nar*. notu düşülmüştür, örneğin *adam, babalık, çalık, çözmek, dil1, dip, emzik, eş, geçmek, kâğıt, kısmak, ocak, paçalık, tavan, yaban, yürek*.

Araştırmalara göre Türkçeden başka bir dile geçmiş en fazla sözcük varlığının Sırpçada bulunduğu belirlenmiştir. Bu sözcük varlığının büyük bir kısmı Sırp halk ağızlarına aittir.

Bildiri metninde *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*'te tespit edilen halk ağzına ait sözcükler üzerinde durularak bugün bile Sırp ağızlarında yaşamını devam ettiren bu ödünç sözcükler vasıtasıyla Türkçe-Sırpça arasındaki dil-kültür ilişkileri irdelenmeye çalışılacaktır. Bazı halk ağzı sözcüklerinin Türkçe kullanımlarıyla anlam bilimsel bağların türü ve bugünkü statüsü tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sırpça, Türkçe, ağız, sözlük, söz varlığı

Kastamonu ve Yöresi Ağızlarında Mantar Adları

Ergün ACAR

Öz: Kastamonu ve yöresinde elverişli ekolojik şartlara bağlı olarak zengin bir mantar kültürü gelişmiştir. Bu zenginliği besin ve ekonomik açıdan avantaja dönüştüren yöre halkı geçmişten günümüze bu mantarların adlandırılmasında ilgi çekici bir çeşitlilik ortaya koymuştur. Yörede yetişip yenebilen yaklaşık 25 mantar türü için 233 çeşit adlandırma tespit edilmiştir. Adlandırmanın bu kadar çeşitli olması Türkçenin nesne, eşya ve canlıları kavramlaştırmada ne denli başarılı olduğunu ve nesnelere farklı açılardan bakılabildiğini gözler önüne sermiştir. Çalışmamızda Kastamonu ve yöresine ait mantar adları ad bilimi açısından değerlendirilerek özelliklerine göre tasnif edilmiştir. Adlandırmada daha çok şekil, renk, tat, ses, koku, yetiştiği yer ve inanç gibi unsurların belirleyici olduğu görülmektedir: Beyaz ve tel tel göründüğü için, dedesakalı; tadı acı olduğu için, dılbıran; baharda guguk kuşunun öttüğü zaman yetiştiği için, guguk mantarı; her derde deva olduğuna inanıldığı için, derviş mantarı bu adlandırmalardan birkaçıdır.

Çalışmamızda Kastamonu ve yöresine ait mantar adları ad bilimi açısından değerlendirilerek özelliklerine göre tasnif edilmiştir. Bununla görülmüştür ki adlandırmalar daha çok deyim aktarması yoluyla hayvan ve organ adlarıyla oluşturulmuştur. Bunda bölgenin fiziki şartlarına bağlı yaşam biçimlerinin etkili olduğu söylenebilir. Adlandırılmalarda temel alınan kavramlar Yörede ad verme geleneği ve eğilimleri hakkında bize bilgi vermiştir. Derlemiş olduğumuz mantar adları yalnızca söz varlığı olarak değil aynı zamanda ses ve şekil yapılarıyla da ilgi çekicidir. Yapılarındaki arkaik yapım ekleri, çeşitli ses özellikleri ağız çalışmalarına ve ağız atlaslarına yardımcı olacak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu ve Yöresi, Mantar, Söz Varlığı

Rusçanın Ağızlardaki Türkçe Sözcükler -Kuzey Ağızları Örneğinde-

Mehmet ÖZEREN

Öz: Rusça ile Türkçenin dil ilişkileri çok eskilere dayanmaktadır. Bu ilişkinin oluşmasında coğrafik koşullar, tarihsel ilişkiler ve sosyal şartlar etkili olmuştur. İki dil arasındaki ilişkileri, hem yazı dilinden hem de iki dilin ağızlarından tespit etmek mümkündür.

Rusçanın ağızları ile ilgili ilk çalışmalar 19 yüzyılın ilk yarısından itibaren başlamaktadır. Bu çalışmaların sonucu olarak "Opıta oblastnogo velikorusskogo slovarya" (1852) ve buna ek olarak "Dopolneniya" (1858) adlı çalışmalar yayınlanmıştır. Halk dilini tanıtan önemli bir çalışma ise V. İ. Dal tarafından "Tolkovogo slovarya jivogo velikorusskogo yazıka" (1863-1866) yapılmıştır. Bu çalışmaların temelinde Rusçanın lehçe ve ağızları ortaya konulmuştur. Bunun sonucunda Rusça güney ve kuzey olmak üzere iki lehçeye (nareçie) ayrılmaktadır. Orta grupta kalanlar ise iki tarafın da özelliklerini taşımaktadır. Her lehçe çeşitli ağızlardan (govor) oluşmaktadır. Aynı veya yakın özellikteki ağızlar ise ağız gruplarını (dialekt) oluşturur. Bu terimler dikkate alınarak Rusçanın lehçe ve ağızları şu şekilde tasnif edilmiştir:

Kuzey lehçesi Ladogo-Tihvin, Vologod, Kostrom, Onej, Laç ve Belozersko-Bejets ağız gruplarından; Güney lehçesi Batı, Yukarı Dnepro, Yukarı Desnin, Kursko-Orlov, Doğu (Ryazan), Tul ağız grupları ile Elets ve Oskol ağızlarından oluşmaktadır. Orta grupta kalıp da lehçe oluşturmayanlar ise Gdov, Pskov, Vladimirsko-Povoljskiy ağız grupları ile Novgorod, Seligero-Torjkov ağızlarıdır.

Biz bu çalışmamızda genel olarak Türkçe – Rusça tarihî ve günümüz dil ilişkileri ile Rusçanın ağızları ile ilgili bilgi verdikten sonra, Rusçanın kuzey lehçesini oluşturan ağızlardaki *"aybarça, alan, alıy, argış, baba, bagovnik, bad'ya, bajat', bajit', bazarniçek, baka, bakla, balabışi, balamıga vd."* Türkçe sözcükleri tespit etmeye çalışacağız. Bu ağızlardaki Türkçe alıntılarda görülen ses ve anlam değişiklikleri tespit edildikten sonra Türkçe alıntıların kaynağı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusçanın Lehçe ve Ağızları, Kuzey Ağızları, Türkçe Sözcükler.

“Yengeç” Sözcüğünün Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme

Süleyman Kaan YALÇIN

Öz: Türk Dil Kurumu’nun hazırladığı “*Türkçe Sözlük*”te “Eklem bacaklılardan, birinci ayak çifti iki kıskaç olarak gelişmiş, eti için avlanan, suda yaşayan bir böcek” açıklamasıyla Türkçe kökenli bir sözcük olarak tanımlanan “Yengeç” sözcüğü ile ilgili çeşitli etimolojik görüşler bulunmaktadır.

Türk dilinin en eski tarihi dönemlerinden itibaren çok farklı ses değişiklikleriyle Türk dilinin çeşitli lehçelerinde ve ağızlarında “yengeç, lengeç, lenneç, lenneş, ilengiş, ilangeçi, ilankaç, ilangeç, vb. gibi” kullanılan “Yengeç” sözcüğü, Rasanen’e göre Latince “deniz böceği” anlamına gelen “lancosta” sözcüğünden Fransızcaya “langousta” şeklinde geçmiş olan bir sözcüktür. Gülensoy, Rasanen’in “yengeç” sözcüğü için yapmış olduğu etimolojiyi “11. yüzyılda yazılmış olan DLT’te bulunan Türkçe bir sözün Faransızca yolu ile Latinceden alınmış olması mümkün değildir” şeklinde eleştirerek bu etimolojinin tamamen yanlış olduğunu savunmuştur. Gülensoy ise “Yengeç” sözcüğü etimolojik olarak *yenç- ‘ısırmak, ısırarak parçaları birbirine katmak’ anlamıyla ilişkilendirilmesi gereken bir sözcük olduğunu belirtmiştir. Nişanyan ise yengeçlerin yan yürüme vasfından hareketle “Yengeç” sözcüğünü yan “yan, taraf” sözcüğü ile ilişkilendirmiştir.

Bu çalışmada Rasanen’in aksine sözcüğün aslının Türkçe olduğu savunulmakla birlikte, “Yengeç” sözcüğünün dayandırıldığı ye- “yemek” / yenç- “ısırmak, parçalamak” veya yan “yan, taraf” sözcükleriyle değil de yılan sözcüğü ile ilişkili olarak açıklanması gerektiği ve sözcüğün yılan sözcüğünün kökünü oluşturan “hareket etmek” anlamındaki “ıl-” sözcüğü ile ilişkili olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yengeç, etimoloji, yılan, Türkçe, ses değişmeleri

Türkiye ve Azerbaycan'da Okutulan 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Alıntı Sözcüklerin Kökenleri Açısından Karşılaştırılması

Remzi ÇALIŞIR

Süleyman Kaan YALÇIN

Öz: Öğretimin temel kaynağı olan ders kitapları, eğitimin ana unsuru olarak büyük bir öneme sahiptir. Bu denli öneme sahip olan ders kitaplarının da söz varlığı açısından son derece zengin bir nitelik taşıması beklenmektedir. Özellikle de çocukların dil ve ana dili gelişimlerine en büyük katkıyı sağlayacak olan Türkçe ders kitaplarının zengin bir söz dağarcığı kazandıracak yönde ve kaliteli bir ana dili eğitimi anlayışıyla hazırlanmış olması gerekmektedir.

Dünyayı, çeşitli varlıkları ve olayları kendi bakış açılarına göre yansıtan; evreni, çevreyi gereğince anlayabilmek ve anlatabilmek için o dili konuşanlar tarafından bilinen sözlerin bütününe söz varlığı adı verilmektedir. Bir milletin sahip olduğu söz varlığı unsurları içerisinde kendilerine ait isimler, fiiller, deyimler, atasözleri vb. gibi unsurların yanı sıra aynı zamanda farklı toplumların birbirinin dillerinden ve kültürlerinden etkilenmeleri sonucu birbirlerinden almış oldukları yabancı sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcükler tarih boyunca daha çok sosyal hayattaki köklü değişikler, din değişiklikleri, alfabe değişimi, dil bilinci eksiklikleri ve çok coğrafya değiştirmek gibi sebeplerle farklı dillerden dilimize girmiş olan yabancı unsurlardır.

Bu çalışmada hem ülkemizdeki hem de yine ana dili Türkçe olan Azerbaycan'daki Türkçe ders kitapları kökenleri bakımından karşılaştırılmış ve bu kapsamda çalışmaya konu olan Türkiye ve Azerbaycan'da okutulan 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki yabancı sözcüklerin sayısı ve kökenleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitapları, söz varlığı, köken bilgisi, alıntı sözcükler

10. Sınıflarda Okutulan Osmanlı Türkçesi Ders Kitabındaki Etkinlik Bölümlerinin Sözcük Dağarcığının Değerlendirilmesi

Turgut TOK

Gizem YENİ

Öz: Dil, nesilden nesile aktarılan kültürün temel taşıyıcısı olan dinamik bir olgudur. Dilin toplum hayatından etkilendiği ve ait olduğu toplumun sosyo-kültürel, ekonomik, siyasî, coğrafi etkileri sonucunda şekil aldığı bir gerçektir.

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2012 yılında onayladığı, devlet kitapları yayınlarının dördüncü baskısı olan Osmanlı Türkçesi-10 isimli ders kitabı kaynak olarak kullanılacaktır.

Osmanlı Türkçesi-10 kitabının etkinlikler bölümünde kırk yedi (47) adet etkinlik bulunmaktadır. Bu çalışmada etkinlikler bölümünde yer alan ve örnek edebî metinler dışında kalan etkinlik metinlerindeki sözcükleri öncelikli olarak derlendirmeye esas aldık. Çalışmada öncelikle etkinlikler bölümünde yer alan sözcüklerin türleri (ad, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem...) tespit edilecektir. Daha sonra bu sözcüklerin köken olarak hangi dilin (Doğu dilleri 'Arapça, Farsca, Hintce' veya Batı dilleri 'İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Yunanca'gibi)sözcükleri olduğu belirlenecektir ve değerlendirme yapılacaktır. Değerlendirmede sayısal veriler ve yüzdelikleri hesaplanacaktır.

Bildiride Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaöğretim kurumlarında Osmanlı Türkçesi dersi için kaynak olarak kullanılan kitapların sözcük dağarcığı bakımından sistematik bir hazırlığının olup olmadığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, Sözcük Dağarcığı, Osmanlıca Ders Kitabı, 10. Sınıf.

Olduğu Gibi Yapısı Üzerine

Ali Fuat ALTUNTAŞ

Öz: Türk dilinde benzetme denildiğinde akla ilk olarak g*ibi* edatının ve bu edatla yapılan benzetmelerin geldiğini söyleyebiliriz. *Gibi* edatıyla kurulan kelime gruplarının deyim mi kalıp söz mü olduğu tartışma konusudur. Deyim ve kalıp söz kavramlarına ilişkin araştırmalar yapılmasına rağmen bu yapıların benzerlik ilgisi kuran *gibi* edatı ve *ol-* fiiliyle kullanılan *olduğu gibi* yapısıyla ilişkisine değinilmemiştir. *Gibi* edatı ve bu edatın oluşturduğu edat gruplarına ilişkin anlamsal farklılıkların ortaya konduğu çalışma yapılmamıştır. *Türkiye Türkçesinde gibi Edatıyla Kurulan Kalıp Sözler Deyimler* adlı Yüksek Lisans tez çalışmamız için konu olabilecek örnek cümlelerin taranması esnasında *olduğu gibi* yapısını, üstelik anlam farklılıklarıyla beraber, fark etmemiz konunun üzerinde durulmasını gerektirmiştir. Yapmış olduğumuz derleme neticesinde *olduğu gibi* yapısıyla ilgili *13* farklı anlam tespit edilmiştir. Bildirimizle TDK TS'de madde içi olarak yer verilmemiş *olduğu gibi* yapısına dikkat çekmek, yapının çok anlamlı özelliğini vurgulamak, böylece TDK TS'ye katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: gibi, olduğu gibi, deyim, Türkiye Türkçesi

Malatya Türkülerinde Söz Varlığı

Betül KARAGÖZ

Niymet BAHŞİ

Öz :Çeşitli ezgilerle söylenen anonim halk şiiri olan türküler bir yörenin kültürel özelliklerini yansıtan sözlü kültür öğelerinden biridir. Türkülerde kullanılan semboller, yer alan kavramlar o bölgenin kültürünü yansıtmaktadır. Aynı zamanda türküler yazılıp söylendiği yörenin söz varlığını gösteren en önemli göstergelerden biri olup ait olduğu bölgenin kelime servetini de bünyesinde barındırmaktadır. Bir dilin söz varlığı o dilin temel kelimeleri olarak kabul edilir ve bu söz varlığının gösterdiği niteliklerden dolayı dil öğretimi, dil tarihi ve dil bilgisi gibi dil incelemelerinde ilk olarak başvurulan kelime kategorilerini oluşturur. Dilbilimciler tarafından dillerin söz varlığında yer alan sayı adları, hayvan adları, doğa unsurları, yiyecek adları, renk adları, kullanılan eşyaların adları temel kelimeler olarak kabul edilir. Bu çalışmanın amacı da türkülerdeki söz varlığı yoluyla Malatya yöresinin geleneksel kültürünün türkülerdeki görünümünü tespit etmektir. Bu amaç çerçevesinde TRT repertuvarına girmiş Malatya yöresine ait türkülerde işlenen konular belirlenip türkülerin içerdiği motif ve semboller tespit edilmiştir. Çalışmanın verisini, incelenen eserlerde yer alan sözcükler/kavramlar oluşturmaktadır. Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada veriler içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Elde edilen veriler istatistiksel olarak ifade edilmiştir. Türkülerdeki söz varlığı unsuru dikkate alınarak, amaca uygun, anlamlı, ayırt edici özellikler göz önünde bulundurulmuş, türküler içerik açısından sınıflandırılmış ve verilerden hareketle çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Söz Varlığı, Malatya

Tes, Tariat ve Şine Usu Yazıtlarında Sözlüksel Çok Anlamlılık

Murat AKA

Öz: Dil göstergeleri sadece ses ve biçimden ibaret olmayıp, ses-biçim ve aynı zamanda anlamdan oluşmaktadır. Anlam ise kelimede, çoğu durumda birden çok olabilmektedir. Sözcüklerin anlamları, bu bakımdan, dilin kavram varlığının çok önemli bir kısmını oluşturur. Dilde çok anlamlılık çeşitli yollarla yapılmaktadır. Temel sözcüklerin dilin konuşucuları tarafından temel bağlamından ayrı olarak farklı durumlar için kullanılması sonucunda sözcükler farklı anlamlar kazanmaya başlar. Çok anlamlılık, edebi anlamda gelişmişlik gösteren dillerde çok daha fazla görülmekte ve en eski metinler için dilin iç ve dış yapısı hakkında kayda değer ipuçları verebilmektedir. Dillerin genellikle en eski metinleri hacim ve konu bakımından sınırlıdır. Dolayısıyla tespit edilen az sayıdaki kelimenin sahip olduğu çok anlamlılık dilin bilinmeyen çağlarına da ışık tutabilmektedir. Eski Türkçe açısından bakıldığında metinler hacim ve konu itibarıyla sınırlı olmasına rağmen bu metinlerde ciddi oranda çok anlamlı öğelere rastlanır. Çok anlamlılık bu dönem için aynı zamanda gelişmiş bir yazı dilinin varlığının da göstergesidir. Göktürk yazıtlarından sonra Eski Türkçenin en önemli metinleri Uygur Kağanlığı dönemine ait Tes, Tariat ve Şine Us yazıtlarıdır. Çalışmada, bu yazıtlardaki söz varlığı çok anlamlılık bakımından incelenmiş ve ileri bir yazı dilinin varlığı somut bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sözvarlığı, Çok Anlamlılık, Eski Türkçe, Uygur Kağanlığı Yazıtları

Salah Birsel'in Kahveler Kitabındaki Farklı Söz Kalıpları

Şerif Ali BOZKAPLAN

Öz: Salah Birsel, Türk edebiyatının hem nesir hem de nazım sahasında eser vermiş bir kalemidir. Salah Bey Tarihi adını verdiği seri, **Kahveler Kitabı** ile başlar. **Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu** serinin ikinci kitabıdır. Üçüncüsü **Boğaziçi ŞıngırMıngır** adındadır. Dördüncü kitap ise **Sergüzeşt-i Nono Bey ve Elmas Boğaziçi** adlı eseridir. Nihayet serinin son eseri de **İstanbul-Paris** 'tir. Salah Birsel dikkat çekici bir üsluba sahiptir. Onun eserlerinde Türkçenin farklı yapı taşlarını görmek mümkündür. Bugün artık kullanılmayan kimi cümle açma edatlar **(ne ki ne var**, vb.), onun kaleminden dökülmüştür. Öte yandan argonun da hatırı sayılır bir ağırlığı vardır. Argo sözlüklerinde yer alanların dışında yazarın kendisinin kurduğu yapılar da hatırı sayılır seviyededir. **Genç irisi oğlanlar, çayla, simitle çöplenenler, şehbaz yiğitler** gibi herkesin bilmediği söz kalıpları onun kaleminden çıkmıştır.

Bu tebliğde Salah Bey Tarihinin birinci kitabı söz varlığı bakımından incelenecektir.

Bu tebliğde Salah Bey Tarihinin birinci kitabı söz varlığı bakımından incelenecektir. Bu tebliğde Salah Bey Tarihinin birinci kitabı söz varlığı bakımından incelenecektir

Anahtar Kelimeler : Söz kalıpları, Salah Birsel, kahveler, argo

Bu Cânum Yagmâ Olsun: Yunus Emre'de "Yagmâ" Çağrışımları

Saadet KARAKÖSE

Öz: Farsça bir kelime olup, saldırıp kapıp götürmek anlamındadır. Türkçesi "talan" olup tal-(dalmak) kökünden gelir. Çapul, Türkçe çap- fiilinden gelen aynı anlamda bir kelimedir.

Edebiyatımızda aynı anlamda Arapça gâret kelimesi de kullanılmıştır. Ancak bu kelime daha soyut kavramlar için tercih edilmiştir.

Moğol geleneğinde yagmâ, bir savaş biçimidir ve ekonomik gelir yağmaya dayanır. Türk geleneğinde yağma halkı ekonomik olarak destekleme biçimidir; Hân-ı yagmâ gibi. Türklerde yağma geleneği Moğollardan farklılık arz eder. Dede Korkut hikâyelerinde olduğu gibi bir devlet adamının evini yağmalatması halkı doyurma biçimidir.

Yunus Emre, yağmayı Türk geleneklerine uygun biçimde işlemiş ve yağmaya tasavvuf kültüründe birçok anlam yüklemiştir. Bezl etmek, saçıp savurmak, elden çıkarmak, bağışlamak anlamları Yunus Emre'nin seçtiği yardımcı fiillerle geliştirilmiştir. Yunus Emre'de yağma iradi olarak bir şeyi terk etmek, feda etmek anlamlarında sözlük anlamlarından daha farklı bir boyut kazanmıştır.

Yunus'un yağmaya verdiği fani varlıklar, bakî değerleri bulma sonucudur. Yagmâ olayı da geleneği de, feragatın somut biçimde ifadesidir.

Anahtar Kelimeler: yagmâ, varlık, dükkân, vermek, bulmak.

Satıraltı Sözlüklerde Madde Başlarının Eşanlamsal Karşılıkları

Tuğba POÇAN

Öz: Satıraltı sözlükler madde başlarının tanımlanmasında diğer sözlüklere oranla daha kısıtlı imkânlara sahiptir. Sözcükleri tanımlamada kullanılan alan sadece satraltı olduğu için karşımıza alan sıkıntısı çıkmaktadır. Bununla birlikte satıraltı tanımlama madde başlarının karşılıklarında lafı uzatıp dallandırıp budaklandırmayarak anlam bulanıklığına da fırsat vermemektedir. Madde başı olan sözcük en kesin, en net biçimde ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmada ele alacağımız sözlük Arapça satıraltı da 16.yüz yılda yazılmış Kitabü'l-müsellese adı satıraltı Türkçe sözlüktür. Yer yer Farsa karşılıkların da eklenmesiyle sözlük üç dilli bir nitelik kazanmaktadır. Eserin Türkçesinin 16. Yüz yıl olması Arapça-Farsça etkinin en yoğun olduğu dönemlerden birine rastlamaktadır. Bu bağlamda madde başları 9. Yüzyıl Arapçasıyla yazılmış olan sözcüklerin çoğu zaten bu dönem Türkçesinde olan Arapça ve Farsça sözcüklerden oluşmaktadır. Bu açıdan satıraltı karşılıklar verilirken zaten 16. Yüz yıl Türkçesine girmiş sözcükler eşanlamlı statüde değerlendirilmiş ve yazar bu noktada bazı farklı uygulamalara gitmiştir. Bunlardan her biri farklı farklı açılardan değerlendirilecek ve belirli sınıflandırma oluşturulacaktır. Eşanlamlı karşılıkların verilmesinde nasıl bir yöntemin izlenmiş olduğu ele alınacaktır. Bunla birlikte o dönemden günümüz Türkçesine geçişte Arapça ve Türkçe karşılıkların durumu değerlendirilecektir. Örneğin, o dönemde Arapçası satıraltı Türkçe olarak verilen bir sözcüğün günümüz Türkçesinde yaşayıp yaşamadığı, etkinliğini azaltıp azaltmadığı gibi çeşitli tespitler sağlanmaya çalışılacaktır. Çalışmamız metin merkezli bir çalışma olup sözvarlığına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: eşanlam, satıraltı, sözlük, sözvarlığı, 16. yüz yıl Türkçesi.

Ahmet Midhat Efendi'nin "Fenni Bir Roman Yahut Amerika Doktorları" Adlı Romanı'da Yer Alan Batı Kökenli Sözcükler Üzerine Bir İnceleme

İsmail Teoman GÜNEŞ

Öz: Ahmet Midhat Efendi, 19.yy. Türk Edebiyatı'nın en önemli şahsiyetlerindendir. Çok yönlü bir Tanzimat entellektüelidir. Gazeteciliğin Türkiye'deki gelişiminde rolü büyüktür. Fakat onun en fazla öne çıkan yönü roman ve hikayeciliğidir. Roman türünde eser veren ilk yazarımız olmasa bile roman türünü edebiyatımıza kazandıran bir edîbdir. Tekdüze bir romancı değildir, hemen her konuda roman yazmıştır. Aşk, tarih, cinayet, bilimkurgu gibi farklı konularda eser vermiştir.

Ahmet Midhat Efendi roman dilinin kurucularındandır. Tanzimat Dönemi'nden önce edebiyatın birincil amacı söyleyiş güzelliğini ortaya koymaktı. Kelimelerin tınısı ve biribiriyle oluşturdukları armoni ön plandaydı, anlam ise arka planda kalmıştı. Bunu gazete yazılarında dahi görebiliriz. Halkın dünyada ve ülkede olan bitenler hakkında haber almasını amaç edinen gazeteler, halkın anlayamadığı süslü ve ağdalı bir dille çıkıyordu.

Tanzimat entellektüelleri bu sorunun üzerinde durmuştur, edebiyatın amacının halkı eğitmek olduğu düşüncesinde birleşmiştirler. Böyle bir düşünceye sahip olmalarına rağmen onlar da "edebî" yazmanın cazibesine kapılmışlardır.

Midhat Efendi "roman"ın asıl amacının halkı eğitmek olduğu düşüncesindedir, ki bu sebeple okuyucuya ders verir gibi yazar. Okuyucuya Batı'daki yeni teknolojik gelişmelerden, yeni fikirlerden haber verir. Çoğu zaman hikayenin akışını bozma pahasına teknolojik bir aletin tarifini yapar, ne işe yaradığını anlatır, bunun Batılılar'ın hayatlarında ne gibi bir tesiri olduğundan bahseder. Batı dillerinden dilimize girmiş birçok sözcüğün ilk kullanıcısı Ahmet Midhat Efendi'dir.

Fennî Bir Roman Yahut Amerika Doktorları adlı romanı Batı'yı anlatan bir eser olması hasebiyle, Avrupa kültüründen birçok örnek barındırmaktadır. Midhat Efendi bazı kavramları orjinal dillerinden almış, bazılarına ise Türkçe karşılıklar bulmaya çalışmıştır. Bu çalışmada Midhat Efendi'nin roman dili, Batı kökenli sözcükler merkeze konularak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Ahmet Midhat Efendi, söz varlığı, roman dili

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Dil Politikaları

ÖZET BİLDİRİLERİ

Türkçe Bir Dünya Dili mi?

Prof. Dr. Leyla Karahan

Öz: Türkçe için kullandığımız "Dünya Dili" sözü, acaba bir isteğin, bir arzunun mu ifadesi, yoksa bir gerçeği mi yansıtıyor? Türkçeyi iyi tanımayanlar, Türkçenin gücünün, anlatım imkânlarının, söz varlığının farkında olmayanlar, Türkçenin tarihî ve coğrafi boyutundan, hatta 200 milyondan fazla konuşuru olduğundan habersiz olanlar ve günümüzde Türkiye dışında yoğun bir Türkçe öğretimi faaliyeti olduğunu bilmeyenler için "Türkçe dünya dilidir." hükmü, hayalperestçe bir hüküm olarak düşünülebilir.

Türkler tarih boyunca büyük devletler kurdu. Asya'ya, Avrupa'ya, Afrika'ya kadar uzanan geniş topraklara hâkim oldu, dünya tarihine damgasını vurdu. Bu siyasi ve askerî hâkimiyet, aynı zamanda Türk kültürünün ve Türk dilinin de hâkimiyeti anlamına geliyordu. Türkler ayak bastıkları her yerde dilleriyle, kültürleriyle kendilerinden bir iz bıraktılar.

Bu konuşmada "Bir dil nasıl dünya dili olur?" ve "Türkçe bir dünya dili midir?" sorularının cevapları tartışılacak, Türkçenin yaşıyla, coğrafyasıyla, konuşur sayısıyla, gelişmişliğiyle dün de bugün de bir dünya dili olduğu görüşü örneklerle anlatılacaktır.

Türkiye'deki Turistik Lokanta Menülerinin Dili

Özen YAYLAGÜL ÜSTÜNEL

Öz: Lokanta menüleri, yiyecek ve içeceklerin özelliklerine göre birbirlerine uyumlu gruplar halinde sıralandığı, genellikle görüntüsel ve simgesel göstergelerin bir arada yer aldığı metinlerdir. Yeme içme kültürü, kültürün önemli bir parçasını oluşturur. Yabancı bir ülkeye giden turist, o ülkeye has yeme içme kültürünü büyük ölçüde lokanta menülerinden edinir. Bu nedenle otel menülerinin dili, bu metinlerdeki çeviriler kültür aktarımı açısından önem arz eder. Bu bildiri, Türkiye'deki turistik lokanta menülerinin dilini konu almaktadr. Bu bildiride, Türkçenin turistik lokanta menülerindeki durumunun değerlendirilmesi amacıyla, özellikle Türkiye'de en çok turist çeken iki şehir olan İstanbul ve Antalya'daki turistik lokantalar olmak üzere, Türkiye'de turistlere yemek arzında bulunan lokantaların menüleri, kullanılan dil açısından ele alınacaktır. Bildiride öncelikle yemek menülerinin metin türü özelliklerine değinilecek, daha sonra kültürel öğeler arasında yiyecek içecek adlarının durumu ele alınacak ve erek dillere aktarımlarda dikkati çeken hususlar yorumlanıp aktarım yöntemleri konusunda görüş ve öneriler sunulacaktır. Menülerde yer alan yiyecek içecek adlarının nasıl çevrildiği ve nasıl çevrilmesi gerektiği üzerinde durulacak; Türk kültürünün başka kültürlere aktarılmasında, diğer kültür dizgesinde yer edinmesinde bu çevirilere önem verilmesi gerektiği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: turistik lokanta menüleri, Türkçe yiyecek içecek adları, kültür aktarımı.

Büyük Türkolog Mırza Kazımbeyin Dil Politikası

Sevinc QASIMOVA

Öz: XIX-XX yüzyıllar Azerbaycan dilçiliyinin gelişiminin ikinci dönemidir ve bu yeni dönem Mirza Kazımbeyin adı ile bağlıdır. Onun 1839 yılında Kazanda yayınladığı "Türk-Tatar dilinin genel grameri" eseri sadece Azerbaycan dilçiliyinde değil, tüm Türkologiyada büyük ve yeni hadise idi. Milli kimlik ve etnogenez meselelerine hüsusi dikkat çeken oryantalist alim Mirze Kazımbeyin yaratıcılığına baktığımızda onun dil meselesine ne kadar önem verdiğine tanık oluyoruz. Hayatı boyunca Türkçülük ve Türk milli kimliğine önem veren, uzun süre Kazan ve Petersburg Üniversitelerinde çalışan, Türk dillerinin rusca ilk bilimsel grammatikasını yazan, dünyanın bir sıra nüfuzlu bilimsel toplumlarına, Akademilerine üye seçilen, "Türk-Tatar dilinin grameri" eserine göre üç kez "Demidof ödülü "ne layık görülen Mirza Kazımbey Rusya'da şarkşünaslığın oluşturulmasında önemli bir rol oynamakla birlikte, milli kültürün oluşumu misyonunu sona kadar hayata geçirmeye çalışmıştır. Bunun için o, Rusya ve Avrupa'da türkologiyanı sistemli şekilde araştırmış ve Doğu ile Batı kültürleri arasında karşılıklı ilişkilerin temelini koymuş, Doğu kültürü hakkında Batı'da ve Rusya'da belli tasavvurlar yaratmıştır. Mirze Kazımbey Türkçülük fikri, milli kimlik konusunda dil sorununu inceleyen, onu pratikte gerçekleştiren aydınlardandır. Makalede halkın milli özünüderk hislerinin şekillenmesinde, onu sonraki nesillere transferinde dil politikasını en gerekli araç olarak kabul eden Mirze Kazımbəyin Rusya'da yaşayan Müslümanların kendi ana dillerinde eğitimi konularına önem vermesi, defalarca Halk Eğitim Bakanlığı'ndan kendi ana dilinin (türk dilinin- S.Q.) ortadan çıkmaması için özel şubelerin açılması önerisinde bulunması ve bu yolda addığı adımlar, düşünürün Üniversitelerde çalışdığı zamanlarda Türkoloji alanındaki hizmetleri ve türk dilinin öğretilmesi, araştırılması, öğretimi konularına nasıl önem vermesi meseleleri, dünya türkologiyasına katkıları belirlenecek, dil politikasına dair kendi bulğu ve yorumları tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kazan, türklogiya, Mirza Kazımbey, dil politikası, milli kimlik.

Tarık Buğra'nın "Düşman Kazanma Sanatı"nda Dil Politikalarına Yönelik Eleştiriler ve Bugüne Katkısı

Ebru Burcu YILMAZ

Öz: Dile ilişkin politikalar kültür ve kimlikle yakından alakalıdır. Sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için dil kullanımı konusunda gösterilecek titizlik, gerek bireysel gerekse toplumsal düzlemde gerçekleşmesi arzu edilen huzur ve sükûnet ortamının doğmasında etkilidir. Bu sebeple dil politikaları konusunda ortaya konulan yaklaşımların dikkatle ele alınarak tartışılması bu çabaya olumlu katkılar sunabilir.

Edebiyat sahasında verdiği, devrini aşan eserlerin yanı sıra deneme ve eleştiri yazılarıyla da Türk nesrinin önemli kalemlerinden biri olan Tarık Buğra, Düşman Kazanma Sanatı kitabında dil meselesine geniş bir yer ayırır. Tespit ve eleştirilerin yanı sıra teklifler de ortaya koyan Buğra, bugün de varlığını sürdüren Türkçe'nin sorunlarını ele alırken dil ve edebiyatın bir toplum için gerekliliğine dikkat çeker.

Bu bildiride, dil politikalarının belirlenmesinde edebiyatı da işlevsel bir alan olarak gören Buğra'nın düşüncelerinden hareketle bugün geçerliliğini koruyan meselelere dikkat çekilmesi ve çözüme yönelik düşüncelerin tartışmaya açılması amaçlanmaktadır. Dilde sadeleşme hareketleri, öztürkçecilik, edebiyat ve iktidar ilişkisi, dil varlığının korunmasına yönelik öneriler ve Türk dilinin gelişmesinde edebiyatın katkısı gibi çeşitli açılardan konuyu elen yazarın düşünceleri ile güncel dil politikaları birlikte ele alınarak yapıcı teklifler ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarık Buğra, düşman kazanma sanatı, dil politikaları, edebiyat, Öz Türkçecilik.

Yönetim Bilimi ve Siyaset Bilimi Terimlerine Önerilen Türkçe Karşılıkların Kamu Yönetimi Öğrencileri Arasında Bilinirliğinin Araştırılması: İnönü Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Örneği

Oğuzhan GÖKTOLGA

Fatma ZEREN

Öz: Terimler, bir bilim, sanat, meslek dalıyla ilgili özel ve belirli bir alamı olan sözcükler olup, gündelik dilden çok yazı dilinde kullanılırlar. Terimlerin ana dilde türetilmesi ise, sadece Türkçe'ye özgü olmayıp, birçok dilde karşılaşılan bir durumdur. Bu durumun sebebi, terimlerin anadilde üretilmesinin yararlarıyla ilişkilidir. Bu yararları özetle tanımada yardım, öğrenme ve hatırlamada kolaylık ve ilişkilendirmede saydamlık olarak belirtmek mümkündür.

Türkçe'de diğer birçok bilim dalında olduğu gibi yönetim bilimi ve siyaset biliminde de çok sayıda yabancı dil kökenli sözcük bulunmaktadır. Yine birçok bilim dalında olduğu gibi bu iki bilim dalında da yabancı kökenli terimlere Türkçe karşılıklar türetilmiştir.

Bu çalışmada siyaset bilimi ve yönetim bilimi terimlerine önerilen Türkçe karşılıkların bu iki bilim dalında okuyan üniversite öğrencileri arasındaki bilinirlik düzeyine ilişkin bir tesbit yapılmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, her iki bilim dalında türetilen Türkçe terimlerden belirli bir sayıda terim belirlenecektir. Daha sonra, belirli sayıdaki İnönü Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümü öğrencisine bu terimlerin bilinirliğie ilişkin bir anket uygulanacaktır. Anket uygulanırken 1. Sınıf ve son sınıf öğrencileri tercih edilecektir. Bu tercihin nedeni de bilim dalında eğitim alan bir öğrencinin bilimi öğrenmeye başlarkenki ve okul bittiğindeki aşinalık düzeyinin tesbit edilmesidir.

Anket sonucu elde edilen sonuçlar doğrultusunda da, bilim terimlerinin Türkçeleştirilmesi çabasındaki başarı oranında b yorumda bulunulup, önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçeleştirme, bilim terimleri, siyaset bilimi, yönetim bilimi.

Yurt Dışında Yaşan Türklere Yönelik Dil, Eğitim, Kültür Politikaları: Millî Kültür Şûraları

Ülker ŞEN

Öz: Millî Kültür Şûralarının ilki, 23-27 Ekim 1982, ikincisi 5-8 Aralık 1989 tarihlerinde Ankara'da toplanmıştır. Üçüncü ve sonuncu Millî Kültür Şûrası ise 03-05 Mart 2017 tarihlerinde İstanbul'da Türkiye'nin zengin kültürel birikimini daha da zenginleştirmek ve yeni kültür politikalarına yön vermek amacıyla toplanmıştır. Şûralar en yüksek danışma kuruludur ve kurumların misyon ve vizyon belirlemesinde önemlidir. Bu öneme binaen çalışmanın amacı I, II ve III. Millî Kültür Şûralarının komisyon raporlarını ve sonuç raporlarını yurt dışında yaşayan Türklerin dil, eğitim, kültür konuları bakımından değerlendirmek; elde edilen verilerden hareketle yurt dışında yaşayan Türklere için takip edilecek kültür, dil, eğitim politikalarına yönelik öneriler sunmaktır. Bu kapsamda çalışmanın ana problem cümlesi; "I, II ve III. Millî Kültür Şûralarında yurt dışında yaşayan Türklere yönelik komisyonlar oluşturulmuş mudur; dil, kültür, eğitim konularında kararlar alınmış mıdır?" şeklinde oluşturulmuştur.

Çalışma betimsel nitelikte olup doküman taraması yöntemine dayanmaktadır. Çalışmanın veri kaynağını I, II ve III. Millî Kültür Şûralarının komisyon raporları ve sonuç raporları oluşturmaktadır. Veri analizi için betimsel analiz benimsenmiştir. Bu çalışma Türkiye'nin yurt dışında yaşayan Türklere yönelik kültür, eğitim, dil politikasını ortaya koymak açısından önemlidir. Ayrıca çalışma sonuçlarının bir sonraki Millî Kültür Şûrasını yurt dışında yaşayan Türkler açısından etkileyeceği, bu alanda çalışan akademisyenlere kaynak sağlayacağı, yurt dışında yaşayan Türklerin dil, eğitim kültür sorunlarına dair farkındalık oluşturacağı; yine bu alanda çalışan eğitimcilere ve ders kitabı hazırlayanlara rehber olacağı ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: yurt dışında yaşayan Türkler; millî kültür şûraları; dil, eğitim, kültür politikası.

Dijital Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türkçe Öğretimi: Yunus Emre Enstitüsü İnternet Sitesi İncelemesi

Sadık ÇALIŞKAN

Öz: Dijital kamu diplomasisi diplomatik hedeflere ulaşılması için internetin ve yeni bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı olarak tanımlan kamu diplomasisinin alanlarından biridir. Yunus Emre Enstitüsü dünyaya Türkçe öğretme amacı ile kurulmuş ve Türkiye'nin kamu diplomasisine kaynaklık eden kuruluşlardan birisidir. 2009 yılında faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitüsü, Fransa,Almanya, İngiltere, Çin Halk Cumhuriyeti, İsrail ve İspanya gibi uzun yıllardır dil, edebiyat ve kültür öğretim enstitüleri olan ülkeler ile kıyaslandığında nispeten yeni bir kurumdur. Bu çalışmanın amacı, 60 ülkede, 5 kıtada faaliyetlerini sürdüren, 10 bin öğrenciye Türkçe eğitimi veren, ayrıca uzaktan eğitim yöntemiyle ilave olarak 20 bin öğrenciye de ulaşan büyük bir kuruluş olan Yunus Emre Enstitüsü'nün dijital ortamdaki varlığını, internet ana sayfasında ve sosyal medya bağlantılarında bulunan ve kuruluş unsurları incelemek ve diğer ülkelerin enstitülerin internet sayfaları ve bağlantıları ile karşılaştırmasını yapmaktır. Bu çalışma yapılırken Yunus Emre Enstitüsü ve diğer enstitülerin internet sayfaları tasarım, içerik ve etkileşim gibi başlıklar altında detaylı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: kamu diplomasisi, Yunus Emre Enstitüsü, içerik analizi, Türkçe öğretimi.

Felsefe Metinlerinin Çevirilerinde ‘Türkçe Karşılık Bulma’ Problemleri

Fatih ÖZTÜRK

Musa ÖZDEMİR

Öz: Batı felsefesinin milattan önce 5. ve 6. yüzyıllarda Antik Yunan döneminde başladığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla Batı felsefesi ilk olarak Yunancada varolmuştur. Helenistik dönemle birlikte özellikle Cicero’nun çabaları, Latincenin de felsefi düşünce ve ifadede kullanılmasını sağlamıştır. Daha sonraları Felsefe nerdeyse bütün Batı dilleriyle yapılmaya başlanmıştır. Örenğin, John Locke, David Hume ve John Stuart Mill gibi İngiliz filozoflar felse dili olarak İngilizceyi kullanırken Immanuel Kant meşhhur kritiklerini Almanca olarak kaleme almıştır. İslam dünyasında Antik Yunan eserleri, 9. Yüzyıldan itibaren Arapçaya kazandırılmaya başlanmış ve Meşşai Felsefesinin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir. Gerek Batı dillerindeki gerek Arapça ve Farsçadaki felsefe metinleri Türkçeye tercüme edilirken özellikle kilit kavramlar konusunda bazı çeviri sorunları yaşanmıştır. Örneğin, Kant’ın Saf Aklın Eleştirisi adlı eserinde sıkça kullandığı Almanca ‘Ahnung’ kelimesi bazı çevirmenler tarafından ‘sezgi’; bazıları tarafından da ‘görü’ olarak çevrilmiştir. Bu ve benzeri çeviri farklılıklarının hem erek hem de kaynak metnin anlaşılıp kavranma sürecinde okuyucuya ve araştırmacıya bir engel teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Bu çalışma, bu çeviri sorunlarından hareket ederek felsefe metinlerinde sıkça yaşanan kavramlara Türkçe karşılık bulma problemini ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler : felsefe metinleri, çeviri, Türkçe.

Kısa Mesaj Türkçesinden Sosyal Medya Türkçesine

Musa ÖZDEMİR
Fatih ÖZTÜRK
Sadık ÇALIŞKAN

Öz: Haberleşme teknolojilerinde yaşanan başdöndürücü gelişmelere paralel olarak 90'lı yılların sonlarından itibaren hayatımıza giren cep telefonlarıyla birlikte insanlar arasındaki anlık iletişim yöntemlerinde köklü değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişimlerden bir tanesi de anlık haberleşme yollarından biri olarak 'kısa mesaj', zamanla mektup, telgraf, kartpostal, elektronik posta vb. nin yerini almıştır. Bu yeni iletişim yöntemiyle beraber yeni bir yazılı dil ortaya çıkmıştır. Bilhassa karakter sınırlaması ve ücretlendirme gibi faktörlerden dolayı kullanıcılar, karşı tarafa iletmek istediklerini daha kısa, hızlı ve pratik bir yol kullanarak iletme yolunu seçmişlerdir. Bu durum da dilde varolan bazı imla ve yazım kurallarının gözardı edilmesine yol açmıştır. Facebook ve Google+ gibi sosyal medya mecralarının yaygınlaşmasının bir sonucu olarak kısa mesaj sisteminin getirdiği birtakım kısıtlamalar ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla kelimelerin kısaltılmasından ziyade Türkçede varolmayan kelimelerin ve ifadelerin bu gibi mecralarda kullanımları artmıştır. Bu çalışma, cep telefonlarındaki anlık mesajlaşma sisteminin dilde yarattığı olumsuzluklar ile sosyal medya mecralarının günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmesinin dilde oluşturduğu bir dizi sorunu ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: kısa mesaj, Türkçe, sosyal medya.

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

İki Dillilik ve İki Kültürlülük

ÖZET BİLDİRİLERİ

Tatar ve Türk Masallarında Onomastik Birimlerin Kullanım Özellikleri

Guzalıya KHAZIYEVA-DEMIRBASH

Öz: Antroponimler ansiklopedik anlam taşımakla beraber çeşitli anlamsal ayrıntılar ve çağırışımlar belirlemektedir ve masalda derin anlam taşımaktadır, böylelikle masalın sanatça modelini yansıtan dil aracı olmaktadır. Bu makalemizde Tatar ve Türk masallarındaki folklor dünya görünümünü açan antroponimleri incelemeye amaç edindik. Tatar ve Türk masallarının olağanüstü, gündelik hayat türlerinden toplanan antroponimler folklor dünya görünümü göstergesi olarak, belli bir zamanda metin parçasındaki halkı kültürel-tarihiyle bağlayan birimler olarak incelenerek tasnif edilmektedir. Çalışmamızda Tatar ve Türk masallarının adbilimi alanı arkaik temelden oluşan nüvesi ve çevresi olan bileşik anlamsal paradigma olarak gözükmektedir; antroponimlerin metin parçasında anlam gelişimi mekanizması tarihi-kültür ve dil bilgisi oranı yönünden incelenmektedir. Folklor adbiliminde kişi isimlerinin oluşturulması ve anlam gelişiminde onların birçok versiyonunun bulunmasında temel olmaktadır. Halkbilimi metinlerinde tekrarlanmış olmayıp, önceden anlatılan hikayenin yeniden oluşturulmuş bir halidir. Bu özellik özel isimlerde de bulunmaktadır. Metinde söylenegelen kişi isimleri değişiklik geçirip yeniden oluşmaktadırlar. Tatar masallarında incelediğimiz bu çalışmada söz konusu 345 antroponim ele alınmıştır. Bunların 321 erkek isimleri, 24ü kadın ismidir. Makalemizde Tatar ve Türk masallarındaki kahramanların niteliklerini yaratmakta antroponimlerin önemli rolünü gösterdik. Onlarda kullanılan antroponimlerin anlamı, onların anlam ve kavram gelişimleri halkın dünya görüşünü, maddi ve manevi yaşam biçimlerini gösterdiğini açıkladık. İsimlerin masalda olan genelleştirme özelliğini incelemek bir nesne hakkındaki dil düşüncesine bağlı olan anlam çağrışımlarının yollarını açmaktadır. Tatar ve Türk masallarında gerçek ve uydurma isimlerin kullanımı tarihsel önkoşullarla beraber üslup görevi ve, özellikle, özel isimlerin hayal ürünü olarak gerekliliği insanın manevi ülkülerinin, toplumsal saptamaları gerçeğe gerçek olmayanı yakınlaştırarak, mecazi anlamda canlandırmak için önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tatar masalları, Türk masalları, folklor isimler, antroponimik system

Makedonya Üsküp Türklerinin Dilsel ve Kültürel Yönelimlerine Toplum Dilbilimsel Bir Bakış

Kadir YALINKILIÇ

Öz: Bu çalışmada Üsküp'te tarihsel azınlık konumunda yaşayan Türk azınlığın Türkçe ve Makedonca'ya ilişkin dilsel yönelimleri ile Türk ve Makedon kimliğine ilişkin kültürel yönelimleri toplum dilbilimsel bir bakış açısıyla betimlenmiştir. Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı Üsküp ilinde, bu amaçla, farklı yaş, cinsiyet ve meslek gruplarından oluşan toplamda 135 kişilik bir katılımcı kümesinden anket yoluyla veri toplanmıştır. Katılımcıların dilsel yönelimleri, iki ya da çokdilli bağlamlarda sıklıkla ortaya çıkan dil kullanımı, dil seçimi, dil tercihi ve dilsel tutum gibi dilsel çıktılar bağlamında değerlendirilmiştir. Kültürel yönelim değişkenleri ise etnik ve dinsel kimlik bağlamında ele alınmıştır. Dilsel yönelim açısından Türkçenin Makedonca karşısında daha ön planda olduğu görülürken, benzer şekilde kültürel yönelim bağlamında da Türk kimliğinin Makedon kimliğine oranla Türkler arasında daha çok benimsendiği dikkat çeken bulgular arasında yer almaktadır. Araştırma ile elde edilen bulgular göçmen azınlık konumundaki Türkler ile karşılaştırıldığında, tarihsel azınlık konumundaki Türklerin dilsel ve kültürel yönelimlerine ait veriler ile özellikle batı Avrupa'da yaşayan göçmen Türklerin dilsel ve kültürel yönelimlerine ait veriler arasında ciddi bir farklılaşmanın oluştuğunu ortaya çıkarmıştır (Yağmur, 1997; 1999; 2009; 2011; Yalınkılıç, 2014; Yalınkılıç , Yağmur, 2014). Bu durum göçmen ve tarihsel azınlık konumundaki Türklerin dilsel ve kültürel yönelimleri ile etnikdilsel canlılık durumlarını karşılaştırmalı bir şekilde yürütülecek yeni çalışmalarla ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: üsküp Türkleri, dilsel yönelim, kültürel yönelim.

Bulgaristan'da Türkçe Eğitiminin Bugünü ve Geleceği

Mehmet Emre ÇELİK

Öz: Bulgaristan'da ana dilinin Türkçe olduğunu ifade eden yaklaşık 750.000 Bulgaristan vatandaşı (Türk, Pomak, Roman...) yaşamaktadır. Dolayısıyla Bulgaristan'da Türkçe eğitiminin meseleleri geçmişten günümüze sürekli var olan bir gerçekliktir. Bulgaristan'daki Türkçe eğitiminin şartları zaman zaman iyileştirilmeye çalışılsa da uzun yıllardır bu hususta istenen sonuç alınamamaktadır. Bulgaristan'da Türkçe dersleri serbest seçmeli dersler statüsünde yer almaktadır. Okullarda Türkçe dersinin açılabilmesi birtakım şartların oluşmasına bağlıdır. Bu gibi zorluklar nedeniyle Bulgaristan'da Türkçe dersini seçen öğrenci sayısı her geçen yıl azalmaktadır. Bu bildiride, Bulgaristan'daki Türkçe eğitiminin içinde bulunduğu durum hakkında ayrıntılı bilgiler sunmak ve Türkçenin Bulgaristan'daki geleceğine dair birtakım öngörülerin paylaşılması amaçlanmıştır. Özellikle Bulgaristan'daki Türkçe eğitim ortamları, ders kitapları, öğretmen meselesi, velilerin Türkçe eğitimine bakışı vb. konular üzerinde durulmuştur. Ayrıca Bulgaristan'daki Türk çocuklarının iki dilli (Türkçe+Bulgarca) olma durumlarından kaynaklanan sahip oldukları dilsel özelliklere de çalışmada yer verilmiştir. Bildirinin sonuç kısmında Bulgaristan'da Türkçe eğitiminin geleceğine dair görüşler ifade edilmiş ve içinde bulunulan koşulların iyileştirilebilmesi için çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan'da Türkçe, Türkçe eğitimi, iki dillilik.

Lengüistikte ve Lingüistik Metotlarda Dil ve Kültürün Karşılıklı Bağının Meseleleri (Etnoligüistik Özellikleri)

Zakiya MAMUTOVA

Öz: Amacımız: Dillerini öğrenme ve karşılaştırmalı özelliklerini belirleme taleplerinin birisi, "dil ile ilgili milletin ruhi-manevi tecrübesini yansıtan ve ana manevi değerlerini pekiştiren milli-kültürel fenomen olarak bilgileri" içeren etnokültürolojik yetkinliğin oluşmasıdır. Bunun için hem dilbilim dışı (ilgili içerik ile olan metinlerin sistemi vasıtasıyla) hem de dilbilimsel (dil fenomenlerinin analizi vasıtasıyla) yöntem kullanılır. Lehçelerin özelliklerini dikkate alarak etnokültürolojik araştırmalar; dillerin karşılaştırmalı öğrenilmesindeki kültorolojik, dilbilimsel, dilsel, iletişimsel özellikleri incelenmesini sağlayacaktır.

Dil ile kültürün birbiriyle ilgili olarak öğrenilmesi, kültürü inceleyen bilimler ile dilbilim arasındaki lingvokültürolojinin konusudur. Lingvokültüroloji, "canlı iletişim süreçlerini ve bunlarda kullanılan sözel ifadelerini milletlerin eş zamanlı mentalitesi ile birlikte" inceleyen filolojik disiplindir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Etnokültürolojik geleneklerin öğrenilmesi teorik yolla, özellikle lingvokültürolojik araştırma vasıtasıyla uygulanır: diller arası karşılaştırmalar, sözlük birimlerini veya varolan sözlerin yeni anlamlarını öğrenme; sözlük birimlerinin durumsal anlaşılması (folklor metinleri); etnokültürolojik birimlerin kıyaslanması (atasözleri ve deyimler).

Günümüzde bir dile hakim olmanın evrensel amacı, o dilin kültürüne kavuşma ve kültürlerin diyaloguna katılmadır. Söz konusu amaca kültürlerarası iletişim becerilerini oluşturma yoluyla ulaşılır. Dilin kelime hazinesi ise öğrenciler tarafından iletişim amaçlarına göre öğrenilir. Söz konusu araştırmada etnik sözcükleri seçilmiş ve bunların ana leksik, sembolik ve fon anlamlarının analizi uygulanmıştır. Araştırmanın konusu kapsamında, manevi ve ahlaki kültürü ifade eden "aile", "ev", '' ulusal elbise'', ''yemekler'' ve d. gibi leksik-semantik konseptleri ele alınır. Etnolinguokültürolojik birimlere hakim olma, amaca uygundur ve etnik sözcükleri kullanma için gereklidir. Milli ve kültür unsuru herhangi bir dilde, onun kelime ve deyim hazinesinde ve sözdiziminde açık olarak izlenir. Bu yüzden, herhangi dili öğreterek bunun milli köklerini, kuruluş ve seslenme yöntemlerini belirlemek gereklidir.

Anahtar Kelimeler : etnokültüroloji, lingvokültüroloji, dilbilim, kültür, dil, etnolinguokültürolojik yaklaşım.

İsveç'te Yaşayan İki Dilli Türk Öğrencilerin Ana Dili Türkçeyi Öğrenme Durumlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Nilgün ÇELİK

Öz: Yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin ana dili eğitimi, onların dil yeterliliğine ulaşabilmeleri açısından çok önemlidir. Bu araştırma ile yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin ana dili öğrenmeye ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışmanın amacı, iki dilli Türk öğrencilerin ana dili Türkçeyi öğrenmeye ilişkin görüşlerini cinsiyet, yaş ve sınıf bağlamında belirlemektir. Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi yoluyla seçilen, İsveç'te öğrenim görmekte olan 7-17 yaş grubunda ve 1.-9. sınıf arasındaki iki dilli 43 Türk öğrenci araştırmanın evreni oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, İsveç'te yaşayan iki dilli Türk öğrencilerin ana dili Türkçeyi öğrenme durumlarına yönelik öğrenci görüşleri teması kapsamında; anadili Türkçe olduğu için Türkçeyi öğrenmek, Türkçeyi, aileleriyle ve Türk arkadaşlarıyla iyi iletişim kurmak, Türkçeyi etkili bir biçimde kullanmak, Türkiye hakkında bilgi edinmek gibi nedenlerle öğrenmeyi amaçladıklarını ifade ettikleri görülmektedir. İsveç'te yaşayan öğrencilerin büyük çoğunluğu günlük konuşmayı içeren genel Türkçe öğrenmek istemekte, bu doğrultuda dil becerilerinden konuşma becerisinin kendileri için yararlı olduğunu düşünmektedir. Bu araştırma sonunda, yurt dışında yaşayan Türk öğrenciler için uygulanacak ana dili eğitimi politikalarına yardımcı olunması hedeflenmektedir. Çalışmanın sonuçları, İsveç' te yaşayan iki dilli Türk öğrencilerin ana dilini öğrenme durumlarına ilişkin görüşlerini ve Türk öğrencilerin Türkçeyi kullanma ile ilgili sorunlarının çözümüne yönelik önerilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler : İsveç, iki dilli Türk öğrenciler, ana dili.

Çok Uluslu (Multinational) Ailelerin Çocuklarının Resimlerden Hareketle Türkçe Hikâye Anlatma Becerilerinin İncelenmesi - İngiltere/Nottingham Örneği-

Gülnur AYDIN

Mesut GÜN

Öz: Farklı ülkelere göç eden Türklerin sayısı günden güne artmakta ve çeşitli nedenlerle (evlilik, iş kurma, kariyer vs.) bu göçler kalıcı hale gelmektedir. Göç edilen yerlerin sosyo-kültürel yapısı, bireyin yaşam şekli, değerleri ve farkındalıklarını da etkileyerek çok dillilik ve çok kültürlülüğü önceleyen bir çağa ayak uydurmayı gerektirmektedir. Bir yabancıyla evlenerek evlendiği ülkede yaşayan Türkler ve dünyaya getirdikleri çocuklar için bu durum zaman zaman kendi dilini, kültürünü ve değerlerini ötelemek zorunda kalmakla sonuçlanabilmektedir. İngiltere'deki çok uluslu aileler de bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın amacı, İngiltere/Nottingham'da yaşayan 6–8 yaş aralığındaki biri Türk, diğeri İngiliz ebeveyne sahip çocukların Türkçe olarak anlattıkları hikâyelerin, dil bilgisi, sözdizimi ve sözcük seçimi bakımından düzeylerini belirlemektir. Nitel bir araştırma olarak desenlenen çalışma doğrultusunda, İngiltere'de devlet okullarına devam eden ve Türkçe konuşan anne ya da babaya sahip 6 erkek, 9 kız olmak üzere toplam 15 çocuğa, sadece resimlerden oluşan bir hikaye kitabı gösterilmiştir. Görüşme tekniği ile her bir çocuktan ayrı ayrı, kitapta gördüklerinden hareketle Türkçe hikâye kurgulayıp anlatmaları istenmiştir. Çocuklar tarafından anlatılan hikâyeler –ailelerinin izni alınarak- kamera ile kayıt altına alınmış, daha sonra hiçbir müdahale yapılmaksızın yazıya aktarılmıştır. İçerik analizi tekniğinin kullanıldığı araştırmada hikâyeler, araştırmacılar tarafından *dil bilgisi, sözdizimi, sözcük seçimi* temalarına göre kodlanarak çözümlenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Böylelikle İngiltere'deki çok uluslu ailelerin çocuklarının anlattıkları hikâyelerde Türkçeyi sözlü olarak kullanmaya yönelik eksik ve yanlışlar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda; yaşadıkları kültüre ait dili daha aktif kullanan ve Türkçe konuşurken genellikle zorlanarak basit yapılı cümleleri tercih eden çocukların hikâyelerindeki dil bilgisi, sözdizimi ve sözcük seçimi düzeylerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Çok uluslu (multinational) aileler, hikâye anlatma, dil bilgisi, sözdizimi, sözcük seçimi, çift dillilik.

Makedonya'da Türkçe Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Nuray KAYADİBİ

Öz: Makedonya topraklarında Türkçenin tarihi sürecinin Osmanlılar öncesine dayandığı bilinmektedir. Bu coğrafyada Türkçe eğitimin yaygınlaşması Osmanlı Devleti'nin Balkan hâkimiyeti ile gerçekleşmiştir. Osmanlılar Makedonya topraklarına ayak bastıktan sonra, eğitim önem verilen bir alan olmuştur. Öncelikle dinî amaçlı medreseler kurulmuş fakat gün geçtikçe çoğalan Türk halkının gereksinimlerini karşılamak için başta mesleki olmak üzere başka okullar da açılmıştır (Kaya, 2002: 175). Makedonya'da Osmanlı öncesinden başlayarak varlığını sürdüren Türkçe eğitimi Balkan Savaşları döneminde bozulmaya başlamıştır. Balkan Savaşlarından sonra Osmanlı Devleti'nin Makedonya topraklarından ayrılmasıyla Makedonya'da yaşayan Türklerin eğitiminde sıkıntılar belirmeye başlamıştır.

1991 yılında Makedonya'nın bağımsızlığını ilân etmesi, Makedonya'da yaşayan diğer topluluklarda olduğu gibi, Türk toplumu için de büyük değişmelere yol açmıştır. Her alanda değişimler yaşanmış, Makedonya Cumhuriyeti eğitim sisteminde de, 1991 yılında çıkarılan Eğitim Sistemini Yeniden Düzenleme Yasası ile bazı değişiklikler yapılmıştır (Matüsiteb, 2009: 16).

Bu çalışmada günümüzde Makedonya'da ilköğretim okullarında Türkçe eğitiminde yaşanan sorunları tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Makedonya'da ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden 'olgubilim deseni' kullanılmıştır. Öğretmenlerin Makedonya'da Türkçe eğitimi ile ilgili görüşlerinin belirlenmesinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Makedonya'da ilköğretim okullarında görev yapan 13 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemesi kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler "betimsel analiz" tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulguları; "Makedonya'da Türkçe eğitimine yönelik öğretmen görüşleri" teması ile "Türkçe öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar", "öğretim programlarındaki farklılıklar", "aktarılmasında sorun yaşanan ders içerikleri", "iki dilliliğin yansımaları" kategorileri altında ele alınmıştır. Araştırmanın bulgularına yönelik sonuç ve öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler : Makedonya, Türkçe Eğitimi, Türkçe öğretmeni.

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Türk Soylulara Türkçe Öğretimi

ÖZET BİLDİRİLERİ

Türk Cumhuriyetlerinin Türkiye ile İlişkilerinde Türkiye Türkçesinin Etkisi ve Türk Soylulara Türkiye Türkçesi Eğitimi

Sevinç AHUNDOVA

Öz: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin dağılmasından sonra, Türk Cumhuriyetlerinin ister ticari, isterse de eğitim ilişkileri Türkiye Cumhuriyeti ile ilk yaklaşımlara sebebiyet vermiştir. İletişim aracı olarak dil, Türk dünyasını birleştiren başlıca unsur olarak devam etmektedir. Özellikle de, Türkçe, her ne kadar Türk Cumhuriyetleri halklarının konuşma dili olarak SSCB döneminde Rusçanın etkisi altında kalmış olsa da, Türkiye Türkçesi coğrafya olarak Türkiye'ye yakın olan Azerbaycan, Türkmenistan, Gagavuz Türkleri tarafından kolaylıkla anlaşılabilmekteydi.

Türkçenin yabancı dil olarak eğitimi ve öğretiminin tarihi çok eskilere dayansa da, Türkiye Cumhuriyetinde daha 90'lı yılların başlarında büyük öğrenci projesi ile Türk soylu öğrencilerin eğitimi gerçekleştirilmeye başlamıştır. Fakat, Türkçenin eğitimi yabancılara ve Türk soylulara eğitimi olarak her zaman çok hassas bir biçimde ayrılmalıdır. Burada, söz konusu olan Türk soyluların aynı kültürün bir parçası olarak değerlendirilmeleri ve göz önünde bulundurulmaları gerekmektedir. Türk soyluların Türkiye Türkçesi eğitim ve öğretimleri herhangi bir yabancı birine öğretim şeklinden farklanmalı ve Türk lehçeleri arasındaki fonetik, morfolojik, sentaks bilgilerine vakıf olunmalıdır. Her ne kadar da, lehçeler arası konuşmalarda Türkiye Türkçesi anlaşılır olsa da, dil eğiticilerinin Türkiye Türkçesini doğru bir şekilde aktarması elzemdir.

Şöyle ki, SSCB döneminde bazı Rusça kelimelerin karşılığını bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimeler karşılamaktadır. Türkiye Türkçesinin yabancı dil olarak benimsenmemesinin en önemli sebeplerinden biri olarak, fonetik ve morfolojik farkı olsa da, köken olarak aynı aile mensubiyetini sağlamasıdır.

Bildirimizde anlatacağımız konu, Türkiye Türkçesinin, Çağdaş Türk Lehçelerine etkisi ve SSCB döneminde kullanılan Rusça etkin kelimelerin yerini almış Türkiye Türkçesinde kullanılan kelimelerdir. Bunlardan bazılarını kısaca şu şekilde açıklayabiliriz. "Evet, kesin, çağdaş, özel, önemli" vs kelimeler artık bazı Türk lehçelerinde Türkiye Türkçesinin etkisiyle bu lehçelere geçebilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkiye Türkçesinin etkisi, Türk lehçeleri, yabancı dil olarak Türkçe

Prof. Dr. Turan Yazgan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Türkçe Öğretimine Katkıları

Serkan KEKEVİ

Gökmen KILIÇOĞLU

Öz: 1980 yılında Turan Yazgan tarafından kurulan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Sovyetler Birliği varlığını sürdürdüğü bir dönemde "demir perde"nin ötesine geçerek Türk Dünyasına ulaşmayı hedeflemiştir. Turan Yazgan; İsmail Gaspıralı'nın "dilde, fikirde işte birlik" yaklaşımı benimseyerek akademik ve kültürel bağlamda Türk coğrafyasını inceleme konusu yapmıştır. Bu meyanda Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Azerbaycan, Kırgızistan ve Kazakistan'da lise ve yükseköğretim kurumları açmıştır. Söz konusu okullarda eğitim hâlihazırda Türkiye Türkçesinde gerçekleştirilmektedir. Müfredat; lise düzeyinde Milli Eğitim Bakanlığı; üniversite bölümlerinde ise İstanbul Üniversitesi merkezli uygulanmaktadır. Bunun yanında vakıf Türk coğrafyasının farklı ülke ve şehirlerinde kurultaylar, sempozyumlar gerçekleştirmektedir. Vakıf söz konusu okullara Türkiye'den öğretmenler göndermenin yanı sıra bölgeden getirdiği eğitmenlere Türkiye'de Türkiye Türkçesi kursları vermektedir. Böylece hem Türkiye Türkçesinin öğretilmesine katkı sağlamakta hem de yerel kaynaklar kullanılarak okullarda öğretim elemanı istihdamı sağlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın Türkçe öğretimine katkılarını irdelemektir. Çalışmada yöntemsel betimleme ve açıklama benimsenecektir. Bu meyanda öncelikle Turan Yazgan'ın görüşleri ele alınacaktır. Ardından 1980'lerden günümüze başta vakıf okulları olmak üzere vakfın faaliyetleri incelenmek suretiyle vakfın Türkçe eğitimine dair çalışmaları sergilenecektir. Ana kaynak olarak vakfa ait dergiler, faaliyet raporları, gazete haberleri ve her türden kaynak kullanılacaktır. Çalışmaya ait bulgular ise sonuç kısmında değerlendirecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, Türk dünyası, Turan Yazgan.

IX. ULUSLARARASI

DÜNYA DİLİ TÜRKÇE SEMPOZYUMU

Türkiye Türkçesi ve Ağızları

ÖZET BİLDİRİLERİ

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Türkçe Kelimelerde Görülen /J/ Sesi Üzerine Notlar

Hüseyin YILDIZ

Öz: Türkiye Türkçesinden hareketle yazılmış gramerlerde yer alan 'Türkçe kelimelerde /j/ sesi bulunmaz' genel kuralı, Kazakça, Karakalpakça, Tuvaca gibi lehçeler dikkate alındığında sınırlanması gereken yargılardan biridir. Türkiye Türkçesi ağızlarındaki Türkçe kökenli kelimelerde /j/ sesinin bulunması, bu kuralın sadece ölçünlü Türkiye Türkçesini ilgilendirdiğini düşündürmektedir. O hâlde, edebî dilde yer almayan fakat ağızlardaki Türkçe köklere dayalı kelimelerde geçen /j/ sesi nasıl oluşmuştur? Bu çalışmada, bir önceki, tek cümlelik paragrafta geçen sorunun yanıtı aranmış, bir veri listesi sunulduktan sonra da bu liste üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızları alanındaki derlemelerin tamamlanmadığı, halen derleme yapılmamış bölgeler olduğu bir gerçektir. Ancak, bu durum eldeki verilerden hareketle genel bir coğrafi dağılım görmemize engel değildir. Türkiye Türkçesi ağızlarında 110 Türkçe kökenli kelimede /j/ sesine rastlanmaktadır. Bu 110 kelimenin değerlendirilmesine göre öncelikle /j/ sesinin bölgesel dağılımı ve hangi bölgelerde yoğun hangi bölgelerde seyrek kullanıldığı tablolar eşliğinde ortaya konmuş ve hangi boy ya da milletlerin birbiriyle temasta olduğunun ipuçları verilmiştir. Ayrıca /j/ sesinin en sık geliştiği sesler, /j/ sesinin bu seslere doğrudan ya da dolaylı ilişkisi ve çevre faktörü esasında /j/ sesinin kullanıldığı konumlar da detaylı olarak gösterilmiştir. Bu çalışma /j/ sesinin Tuvaca, Altayca, Kazakça, Karakalpakça gibi Türk lehçelerinde olduğu gibi Türkiye Türkçesi ağızlarında da Türkçe kökenli kelimelerde kullanılabildiğini ve aslında ses olaylarına bağlı olarak ortaya çıkmış ikincil bir ses olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : /j/ sesi, Türkiye Türkçesi, ağızlar, diyalektoloji, fonetik, fonoloji

Kültür ve Dil Etkileşimi Açısından Romanya Tulça İli Babadağ İlçesi Türk Ağızları

Özlem DEMİREL DÖNMEZ

Öz: Kültür ve dil var oldukları zamandan beri birbirleriyle karşılıklı etkileşim ve ilişki içerisindedir. Dil, kültürün ayrılmaz bir parçası olmasının yanında kültüre ait unsurların geçirdiği değişim ve dönüşümlerden etkilenen ve kültüre direkt temas eden bir yapıya sahiptir. Kültür ve dil arasındaki bu karşılıklı ilişkiyi, birçok milletin bir arada yaşadığı toplumlarda daha açık bir şekilde görebiliriz. Bu nedenle bu çalışmaya konu olarak, Romanya'nın Tulça İline bağlı Babadağ İlçesi Türk ağızlarını seçtik. Babadağ'ın etnik nüfus yoğunluğunu sırasıyla Rumen, Türk, Çingene ve Ruslar oluşturmaktadır. Babadağ'da yaşayan Türklerin dilinde özellikle Rumence etkisi açıkça görülmektedir.

Çalışmada, 2013 yılında UKİD ve TİKA tarafından desteklenen proje kapsamında Babadağ ilçesinde yapmış olduğumuz mülakatlara ait metinler esas alınacaktır. Bu metinlere dayanarak kültür ve dil münasebeti üç ana başlık altında incelenecektir:

Babadağ Türk ağızlarına Rumence'nin etkisi.

Babadağ Türk ağızlarına İngilizce'nin etkisi.

Babadağ Türk ağızlarına standart Türkçe'nin etkisi.

Bu etkilerin sebepleri, hangi kaynak yoluyla gerçekleştikleri ve etki alanları alt başlıklarda incelenecektir.

Bu çalışmanın, Türkiye dışında yaşayan Türklerin dil ve kültürlerinin nasıl bir değişme gösterdiğinin bir örneği olması ve aynı zamanda bu süreçte kültür ve dilin nasıl bir münasebet içinde bulunduğunun somut örneklerini sunması açısından alana katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Babadağ, Türk ağızları, kültür, dil, etkileşim.

Silistre İli Dulovo İlçesi Türk Ağızlarında Bektaşilikle İlgili Sözcükler ve Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

Özlem DEMİREL DÖNMEZ

Fatma KOÇ

Öz: Kuzeydoğu Bulgaristan'da yer alan Silistre İline bağlı Dulovo İlçesi Türklerin yoğunlukla yaşadığı yerlerden biri olup bu bölgede yaşayan Türk halkı çoğunlukla Bektaşiliğe mensuptur. Bundan dolayı halkın konuşma dilinde Bektaşilikle ilgili terimlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu kelimeler kimi zaman sözlük anlamının dışında başka kavramları ifade etmek için kullanılırken, kimi zaman da aynı sözcük konuşucusuna göre farklı anlamlar kazanır. Bölge ağzında kelimelerin standart Türkçeden farklı şekillerde ifade edildiği de görülür. Muhabbet, talip, mürşit, tarik en sık tekrar edilen kelimeler olup kelimelerin kullanım sıklığı da değişmektedir.

Bu çalışmanın amacı,

Dulovo İlçesinde yaşayan Türklerin Bektaşilikle ilgili kullandıkları kelimelerin,

Bu kelimelerin hangi anlamları karşıladığının,

Bu anlamların sözlükteki anlamlarıyla ne derece örtüştüğünün,

Farklı anlamlandırmaların kaynağının ve sebebinin,

Kelimelerin kullanım sıklığının, bunun sebeplerinin ve ifade ettiği durumun tespit edilmesidir.

Çalışmada, 2011 yılında Dulovo İlçesinde mülakat yöntemiyle elde ettiğimiz metinlerin taranması ve sınıflandırılması yöntemleri kullanılacaktır. Çalışmanın sonucunda, Dulovo İlçesinde yaşayan Bektaşiliğe mensup Türklerin inançlarını ve bu çerçevede yaşam tarzlarını yansıtan kelime dağarcığı ortaya konmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Bulgaristan, Bektaşilik, söz dağarcığı.

Batı Trakya'nın İskeçe Kentinde Gürcistanlı Bir Kafkas Türkçesi Konuşuru: Elpida Kutanidu

Adiye ŞİMŞEK

Öz: Türkçe, bugün kullanıldığı coğrafyalara bakıldığında en geniş yayılma alanına sahip dillerden biridir. Durum hem Türkiye Türkçesi hem de diğer Türk yazı dilleri ve ağızları bakımından böyledir. Çeşitli sosyal ve siyasî sebeplerle kendi içerisinde birtakım değişikliklere uğramış olsa da Türkçenin gücü, bu sosyal ve siyasî sınırların çok ötesindedir.

Balkan coğrafyası Türkiye Türkçesinin en önemli yayılma alanlarından biridir. Bugün, bu coğrafyada pek çok soydaşımız, Türkçeyi en güzel şekliyle yaşatmaktadır. Bu insanlarımız dili, kimlik bilinciyle pekiştirmektedir. Balkanlardaki Türk dilinin temsilcilerinden olan ve Yunanistan'ın İskeçe kentinde yaşayan Türk halkı da Türkçeyi en az Türkiye Türkleri kadar iyi konuşmaktadır. Bu durum doğal bir süreç olarak karşılanmalıdır. Çünkü tarihteki örneklere de bakıldığında dil bir milleti bir arada tutmanın temel koşullarından biri olarak görülmektedir. Fakat şaşırtıcı ve bir o kadar da sevindiricidir ki İskeçe'de yaptığımız ağız araştırmaları sırasında Rum asıllı Elpida Kutanidu adlı bir konuşurun İskeçe'de yaşıyor olmasına rağmen Kafkasya'daki Türkçe ağızlara benzeyen özelliklerle konuşmasına tanık olduk.

Bu çalışmada Elpida Kutanidu'nun etnik kökeni hakkında bilgi verilmiş, konuşurdan derlediğimiz metin transkribe edilerek yazıya geçirilmiştir. Dil bilgisi özellikleri açısından incelenen metin Türkçenin "Dünya dili" olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler : Türk yazı dilleri, Türkiye Türkçesi, ağızlar, Balkanlar, Kafkasya'daki Türkçe ağızlar.

Ödemiş Ağzında "Ag" Grubunun Farklı Bir Varyantı Üzerine

Aylin ÇAKIR

Öz: Ağız, bir dilin en küçük canlı birimidir. Canlıdır; çünkü zamanla bir ek, ses grubu, kelime yok olabilir veya farklı bir şekle evrilebilir. Bu nedenle ağız araştırmaları bir dilin son durumunu görmemiz açısından önem teşkil etmektedir.

Türk dillerinin tasnifi meselesini ilk ele alan, Divanü Lügati'-Türk adlı eseriyle, Kaşgarlı Mahmut olmuştur. 19. yüzyıldan bugüne kadar yapılan çağdaş Türk lehçerinin tasniflerinde "ag" ses grubunun durumu da temel ölçüler arasında değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalara göre: Kuzey Altay Diyalektleri *taglıg*, Güney Altay Diyalektleri *tūlu,* Kırgızca *tōlū*, Özbekçe ve Yeni Uygurca *taglık*; Kazan Tatarcası, Başkurtça, Kazakça, Karakalpakça, Nogayca, Kumukça, Karaçay-Malkarca, Karaimce, Baraba Tatarcası, Kırım Tatarcası *tavlı- tavlu*;Salar diyalekti *tagla*; Oğuz diyalektileri dağlı grubuna girer. Kısacası Oğuz grubunda *tag>dağ* olmuştur.

Doktora tez konumuz olan "İzmir ili Ödemiş- Kiraz -Beydağ Ağızları (Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)"başlıklı çalışmamızda, özellikle Ödemiş ilçesindeki köylerden yaptığımız derlemelerde,"ag" grubunun değişik varyantlarını tespit ettik.yağ > yov, dağ > dov vb.

"ag" grubunun varyantları ve bu varyantları kullanan yerleşim yerlerinde şimdiki zaman çekiminde de bazı ortaklıklar görülmektedir. Bildiride "ag" ses grubunun Ödemiş ağızlarındaki varyantları incelenip yorumlanacak, farklı yapılar haritalar üzerinde gösterilecektir.

Anahtar sözcükler: Ödemiş ağzı, "ag" grubu, ses bilgisi.

+{Dan} Durum Biçimbirimi Nöbetleşmeleri

Nazmi ALAN

Öz: Durum biçimbirimlerin işlevlerinden birisi de eylemler ile adlar arasında sözdizimsel ilişki kurmalarıdır. Eylemler, adlara birtakım durum biçimbirimleri yükleyerek adları tümcede kullanıma sokarlar. Bazen yönetim altındaki adlara yüklemesi gereken durum biçimbirimler yerine başka durum biçimbirimlerin yüklediği görülmektedir. *Nöbetleşme* adı verilen bu dilsel olay aslında dilin birçok yapısında sıkça rastlanılmaktadır. Durum biçimbirimlerin eski dönemlerden günümüze kadar birbirlerinin yerine kullanıldığını sıkça görürüz.

Genellikle ağızlarda karşılaştığımız bu durum bazen standart dilde de karşımıza çıkmaktadır:

(1a) *Eşeğin yuların**dan*** tuttu.

(1b) *Eşeğin yuların**ı*** tuttu.

(2a) *Saray**dan*** yetişenler burada çalışamaz.

(2b) *Saray**da*** yetişenler burada çalışamaz.

(1a) ve (1b)'ye baktığımızda +{I} durum biçimbirimi yerine +{DAn} durum biçimbirimi; (2a) ve (2b)'ye baktığımız zaman ise +{DA} durum biçimbirimi yerine +{DAn} durum biçimbiriminin tercih edildiğini görmekteyiz.

Bu çalışmada, eylemlerin +{DAn} durum biçimbirimi yerine yükledikleri farklı durum biçimbirimler ele alınacaktır. İstem Dilbilgisi ve Durum Dilbilgisi'nden hareketle bu eylemlerin üye yapısı ve anlamsal rolleri üzerinde durulacaktır. Bu nöbetleşmelerin sebepleri daha önce yapılan çalışmalarla karşılaştırılarak izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler : durum biçimbirimi, durum yükleme, nöbetleşme, üye yapısı, anlamsal roller

Doğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Tespit Edilen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme

Burak TELLİ

Öz: İkilemeler iki sözcüğün çeşitli ilgilerle bir araya gelerek oluşturduğu sözcük gruplarıdır. Meydana gelişleri çeşitli şekillerde gerçekleşebilen ikilemeler teşekkülleri, cümle içerisindeki görevleri ve anlamsal özellikleri bakımından söz varlığımızın önemli unsurlarıdır. Ağızlar, mensubu bulunduğu dilin gerçek söz varlığının ortaya konması ve o dilin bütün zenginliklerinin tam olarak belirlenmesi bakımından çok kıymetli araştırma alanlarıdır. Bu sebeple ikilemeler, Türkiye Türkçesi ağızları içerisinde söz konusu yönleriyle incelenmesi gereken bir konu durumundadır. Ayrıca ölçünlü dilimizde bulunmayan pek çok sözcük ağızlarda karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeple ağızlarda bu sözcük gruplarının tespit edilmesi önemlidir. Çalışmada öncelikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan illerden derlenmiş metinlerinden ikilemeler tespit edilmiştir. Derleme yapılan metinler, kitap ve lisansüstü tez düzeyinde yapılmış çalışmalardan alınmıştır. Ayrıca taraması yapılan metinler arasında sadece il merkezlerine ait çalışmalar değil, var ise ilçe ağızları üzerine yapılmış çalışmalar da yer almaktadır. Söz konusu metinlerden derlenen ikilemeler seslerin değeri bozulmayacak şekilde ortak bir transkripsiyon alfabesine aktarılacaktır. Çalışmada tespit edilen ikilemeler derlendiği ilin başlığı altında toplanarak alfabetik olarak sıralanacak ve bölge ağzındaki anlamları verilecektir. Ayrıca tespit edilen ikilemelerin metin içerisindeki görevleri, teşekkül şekilleri başlıklar halinde incelenecektir. Çalışma neticesinde ikileme kavramı daha iyi kavranmış olacak, ikilemelerin bölge ağzında hangi görevlerde kullanıldığı, hangi şekillerde teşekkül ettiği belirlenmiş olacaktır. Diğer taraftan bölgenin söz varlığı içerisinde tespit edilen ikilemelerin hangi anlamlarda kullanıldığı ortaya konulacak, ölçünlü dilimizde olmayıp bölge ağzında tespit edilen ikileme örnekleri ayrıca verilecektir.

Anahtar Kelimeler : ikileme, tekrarlar, Doğu Anadolu Bölgesi, ağız, Türkçe.

Yazıtlarda Geçen Ida Taşta İkilemesinin Türkiye Türkçesinde ve Ağızlardaki Karşılıkları

Emrah BOZOK

Öz: Toplumların dilleri, onların düşünce biçimleri ve yaşayışlarıyla birlikte şekillenir. Türklerin yerleşim yeri ifade etme ve mekan belirtme kullanımlarından biri olarak Orhun Yazıtlarında *ıda taşda* "ormanda, dışarıda, taşrada" (TI B-4) ikilemesi kullanılmıştır. Söz konusu ikileme sadece bir yer adı olarak kalmayıp aynı zamanda Türklerin yaşam tarzını da yansıtmaktadır. Günümüzde her ne kadar farklı sözcükler ile kurulmuş olsalar da aynı mantık ve dil düşüncesiyle teşekkül etmiş biçimleriyle bu ikileme yapısının varlığını sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Türk dilinde yer adı ve yaşam şekli olarak tespit edilmiş olan *ıda taşta* ifadesi ilk kullanıldığı coğrafyadan binlerce kilometre uzakta Türkiye Türkçesinde ve ağızlarında yerleşim ve yer adı olarak, bazen atalarımızın hüküm sürdüğü topraklarda bize ait bir iz olarak, bazen de bir türkümüzde yer ve yön ifadesi olarak yaşamakta ve Türk tefekkürünü yansıtmaya devam etmektedir. Çalışmada ilk metinlerimizde yer alan *ıda taşta* ikilemesinden hareketle, farklı dil ürünlerinde aynı dil ve düşünce mantığının ilk görüldüğü şekle bağlı olarak devam ettiği, günümüz dil örnekleri üzerinden ortaya koyulacaktır.

Anahtar Kelimeler : ıda taşda, yazı yaban, bayır bucak.

Osmaniye Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar

Ahmet DEMİRTAŞ
Ezgi GÜLMEZ

Öz: Bir dilin söz varlığı, o dili kullanan milletin hafızasıdır. Türk milletinin hafızası da Türk dilinin söz varlığıdır. Gelenek ve göreneği yansıtan maddi ve manevi her türlü kültürel öge söz varlığıyla korunur ve yaşatılır. Söz varlığını tespit amacıyla yapılan ağız araştırmaları bu açıdan ayrı bir önem arz etmektedir.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin de etkisiyle ulaşım ve iletişim gelişmiş, insanların etkileşimi artmış, yörelerin kendilerine has kültürlerinde olduğu gibi ağız özelliklerinde de bazı değişmelerin olduğu ya da yöre ağızlarındaki bazı kullanımların giderek ortadan kalktığı görülmeye başlanmıştır. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmalar, yazı diline kaynaklık eden yöre ağızlarının söz varlığının korunması yanında "Derleme Sözlüğü"nün zenginleştirilmesi açısından da çok önemlidir.

"Derleme Sözlüğü"ne katkı sağlayacağı düşünülen bu çalışmada; Osmaniye merkezinde ve merkeze bağlı köylerinde kullanılıp Türk Dil Kurumunun "Derleme Sözlüğü"nde bulunmayan sözcükler örnek cümlelerle tanıklanarak tespit edilmiş, unutulmaya yüz tutan bu sözcüklerin bağlam anlamları da verilerek bu yöre ağzına mahsus söz varlığı ve söz varlığına ait özellikler ele alınmıştır. "Derleme Sözlüğü"nde bulunan fakat Osmaniye ağzında farklı anlamlarda kullanılan sözcükler de bu çalışmaya dâhil edilmiştir. "Derleme Sözlüğü"nde bulunmayan 30 isim, 8 fiil, 2 ünlem, 5 deyim, 2 kelime grubu, 1 edat ve "Derleme Sözlüğü"nde bulunup da anlamı farklı olan 8 isim, 1 sıfat, 3 fiil, 2 kelime grubu olmak üzere toplam 58 kelime ve 5 deyimin tespit edilerek değerlendirildiği bu çalışmayla; hem Osmaniye ili ağız araştırmalarına hem de Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Osmaniye ağzı, Türkiye Türkçesi ağızları, ağız araştırmaları, Türk dil bilgisi.

Millî Hafıza: Yörüklerde Atalar Sözü

Himmet BÜKE

Öz: Atasözleri, deyimler, kalıplaşmış ifadeler, dualar ve beddualar bir dilin yüzlerce hatta binlerce yıllık millet hafızasının önemli olaylarını, en arkaik kelime unsurlarını barındırması yönüyle önem arz etmektedir. Bu yapılar içinde kullanılan bazı sözcükler bugün artık ölçünlü dil içerisinde kullanılmamakla beraber o bölge ağzı içinde de unutulmuştur. Atasözleri ve deyimlerin yapıları değişmediği için bu yapılar içerisinde çok önemli dini, kültürel, milli ve tarihi unsurlara rastlayabiliriz. Bu unsurlar bazen çok arkaik bir ögenin ipucu olarak karşımıza çıkarken bazen de çok uzak coğrafyalarda bıraktığımız pek çok kültürel malzemenin izlerini taşır.

Bu çalışmamızda bir Oğuz-Türkmen yerleşimi olan Denizli ili Tavas ilçesi Çağırgan Köyü'nden derlenmiş atasözü, deyim, kalıp ifade, alkış ve kargışlar ele alınacaktır. Bu malzeme yaklaşık on yıllık bir süre zarfında peyderpey derlenerek elde edilmiştir. Ele alınacak konu derleme yöntemiyle yapılmamış olup tamamen doğal ortamlarda duyulan, not edilen dil malzemelerinden oluşmaktadır.

Bildiride atasözü, deyim, kalıp ifade, alkış ve kargışların anlamları verilerek; bu yapılar içinde geçen bazı kelimelerin etimolojik kökenleri verilecek, bazı kelimeler ve yapılar ise tartışmaya açılacaktır. Bu kelimelerin incelenmesinde Eski Türkçe kaynakları dâhil olmak üzere Tarama ve Derleme Sözlüğü verileri esas alınacaktır. Sonuç olarak yüzyıllarca kullanılan bu kalıp sözlerin içinde saklı kalmış, kendini muhafaza etmiş pek çok orijinal söz ve yapı Türklük Bilimine kazandırılarak, yeni tartışmaları kapı aralayacaktır.

Anahtar Kelimeler : atasözü, deyim, kargışlar, Türkmen, ağız, Çağırgan.

Sivas İli Ağızlarında Bitki Adları

Ömer GÜVEN

Öz: Tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliliği yapmış olan Anadolu, bitki adları bakımından oldukça zengin bir çeşitliliğe sahiptir. İnsanlar yaşamları boyunca bitkilerden yararlanmışlar, onları ilaç olarak kullanmışlardır. Bu bitki adları Anadolu'da kurulan medeniyetlerin yaşayışları, kültürleri, inançları, tedavi yöntemleri gibi geniş bir alanda bize bilgiler sunmaktadır.

Anadolu ağızlarının giderek kaybolduğu çağımızda benzer tehlike bitki adları için de geçerlidir. Günümüzde, teknolojik gelişmelerin de yaygınlaşmasıyla, ağızlarda kullanılan kelimeler giderek azalmaktadır. Bitki adlarının da bir an evvel kayıt altına alınması yapılması gereken çalışmaların başında bulunmaktadır. Aksi halde bu bitki adları kullanılmadıklarından unutulacak, bu da söz varlığımız açısından büyük bir kayıp olacaktır.

Bu çalışmamızda Sivas ili ağızlarında kullanılan ancak standart Türkçede yer almayan bitki adları ele alınacaktır. Ele alınan bitki adları çeşitli yönlerden değerlendirilecektir. Çalışmada uygulanacak metot ise şu şekildedir: Öncelikle Sivas Ağzı ile ilgili yapılan lisans, yüksek lisans ve doktora çalışmaları taranacak, ardından yapılmış müstakil kitap çalışmaları üzerinde durulacaktır. Bunların yanı sıra Derleme Sözlüğünden de yararlanılacaktır. Son olarak tarafımızca yapılacak derleme ve soruşturmalar sonucunda elde edilecek veriler üzerinde de incelemeler yapılacaktır. Yapılan tüm bu tarama ve inceleme faaliyetleri sonucunda ortaya çıkacak olan malzeme üzerinde çeşitli yöntemlere dayanarak tasnif çalışmaları yapılacaktır. Bu çalışmalar sonucunda elde edilecek sonuçlar sayısal verilerle ortaya konacak ve bu veriler üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler : ad bilimi, Sivas ili ağızları, bitki adları, Türkçenin söz varlığı.

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanılan İşaret Zamirleri Üzerine

Özgür AY

Öz: Türkiye Türkçesinin sağlıklı ve eksiksiz bir gramerinin yazılabilmesi için kendisine kaynaklık eden ağızlarımızın ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Kültürümüzün en önemli unsurlarından biri olan ağızlarımızın kaybolmadan belgelenmesi, son derece önemlidir. Belgelenen ağızların da incelenmesi ve birbiriyle karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi gerekir. Ancak bu sayede dilimizle ilgili pek çok yeni bilgi edinebilir ve bilgilerimizin sağlamasını da yapabiliriz.

Bugüne kadar Türkçe üzerine yazılan her gramer kitabında az veya çok yer bulmuş önemli bir gramer kategorisi olan zamirler, kuşkusuz bir dilin en eski kelimeleridir. Bu yüzden Türkçenin kökeni ve diğer dillerle olan ilişkilerini araştıran bilim adamları önce akrabalıklarını düşündükleri dillerle Türkçedeki zamirleri karşılaştırarak işe başlamışlardır. Bu haliyle zamirler, dünden beri var oldukları ve her dönemde istisnasız kullanıldıkları için dilin en önemli yapıtaşlarıdır. Ve bu yapıtaşları bugün pek çok değişik allamorfu ve kullanılışıyla ağızlarımızda yaşamaya devam etmektedir. Bu çalışma Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan işaret zamirlerinin tüm allamorflarını tespit etmek, böylece ağızlarımız arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek ve Anadolu'da konuşulan Türkçenin çözümlenmesine katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan 62 ilden derlenmiş metinlerden hareketle Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan işaret zamirleri ayrıntılarıyla incelenmeye çalışılmıştır. Hazırlanan haritalarla işaret zamirlerinin öne çıkan allamorflarının Türkiye Türkçesi ağızlarındaki kullanım alanları gösterilmiş ve bu sayede Türkiye Türkçesinin ağız atlasının hazırlanması çalışmaları için önemli verilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Türkiye Türkçesi ağızları, işaret zamirleri, zamirler, ağız atlası.

Türkiye Türkçesinde {–Sa} Dışında Şart Bildiren Yapılar

Erol SAKALLI

Öz: Bir oluş veya kılışın bir şarta / koşula bağlı olduğunu belirtmek için kullanılan tasarlama kipine kimi bilim insanlarınca şart kipi, kimi bilim insanlarınca da şart gerundiumu denir. Türkiye Türkçesi gramer kitaplarında şart kipi ya da gerundiumu işaretleyicisi olarak {–sA} biçimbirimi verilmektedir. Bu biçimbirim hemen hemen bütün Türk yazı dillerinde aynıdır. Ne var ki, Türkiye Türkçesinde bu biçimbirim dışında da şart bildiren yapılar vardır. Bunlardan biri {fiil+DI+kişi} yapısının ikili kullanımıdır. "*Ödevini bugün bitirdin bitirdin, bitirmedin, öğretmen sana çok kızacak"* örneğinde olduğu gibi bu yapı "*Ödevini bugün bitirmezsen, öğretmen sana çok kızacak."* yapısıyla aynı anlamdadır. Şart bildiren bir diğer yapı da {fiil+Ar+kişi fiil+masına}(dA / ama) yapısıdır. Bu yapı {fiil+Ar+dI+kişi fiil+masına} (dA / ama) ve {fiil+(y)AcAk+kişi fiil+masına} (dA / ama) biçimlerinde de çoğaltılabilir. *"Ödevi bugün bitiririm bitirmesine de çok işim var"* örneği de *"Çok işim olmasa, ödevi bugün bitiririm"* yapısıyla aynı anlamdadır. *Aksi takdirde* bağlacı da şart bildiren yapılardan biridir. *"Ödevinizi bugün teslim ediniz. Aksi takdirde, dersten kalacaksınız."* cümlesi, *"Ödevinizi bugün teslim etmezseniz, dersten kalacaksınız."* cümlesiyle aynı anlamdadır. Dolayısıyla, Türkiye Türkçesinde eylemin gerçekleşmesini şarta bağlamak için tek yapı {–sA} biçimbirimi değildir.

Biz bu bildirimizde Türkiye Türkçesinde {–sA} biçimbirimi dışında, şart l anlamı veren yapılar üzerinde duracak, bunların kullanımına örnekler verecek ve bu yapıların gramerimizde ele alınması konusunda önerilerde bulunacağız.

Anahtar Kelimeler : Türkiye Türkçesi, şart eki, {–sA}biçimbirimi.

Türkiye Türkçesi-Karaçay Malkar Türkçesi Ağzı Dil Etkileşimleri

Ayşe GÜNAY

Öz: Diller, çeşitli sebeplerle etkileşim içine girerek bireysel ve toplumsal boyutta birbirlerini etkilerler. Bu etkilenme sadece diller arasında değil, bir dilin lehçe ve ağızları arasında da gerçekleşebilir. Dil etkileşimi, dilleri fonetik, morfolojik, sentaktik ve semantik boyutlarda etkileyebilir. Etkilenme, iki taraflı olabileceği gibi baskın durumdaki dilin alıcı dili etkilemesi şeklinde de gerçekleşebilir.

Anadolu yüzyıllar boyunca farklı halkalara ev sahipliği yapmıştır ve yapmaktadır. Bunlardan biri de 19. yüzyılın sonlarından başlayarak 20. yüzyılın başına kadar devam eden göçlerle Kuzey Kafkasya'dan Anadolu'ya gelen ve bir asrı aşkın bir süredir bu topraklarda varlığını devam ettiren Karaçay-Malkar Türkleridir. Azınlıkta olan toplumların yaşadıkları ölçünlü dilden etkilenmemeleri mümkün değildir. Anadolu'ya göç eden Karaçaylar yaşadıkları bölgelerde uzun süre bir arada kalarak milli benliklerini, dillerini ve kültürlerini korumayı başarmışlardır. Günümüzde baskın dil ve kültürün etkisi ile bu durum değişmektedir. 50 yaş üzerinde yüksek oranda dil etkileşimi görülürken genç kuşakta ana dili kullanımı giderek düşmektedir.

Bu bildiride, halk ağzından derlenen metinler temel alınarak günümüzde Türkiye'de konuşulan ve bir Kıpçak lehçesi olan Karaçay-Malkar Türkçesinin Türkiye Türkçesinden ses, ek ve sözcük düzeyinde etkilenmeleri tespit edilecektir.

Anahtar sözcükler: Karaçay-Malkar Türkçesi, Türkiye Türkçesi, dil etkileşimleri.

Belirtisiz İsim Tamlamalarında Görülen Bir Ses Olayı

Önder SEZER

Öz: İsim tamlamalarının kurulabilmesi için asgari şartın *iyelik ekleri* olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Ancak iyelik unsurunun gizlendiği durumlar da olabilmektedir. Bir isim tamlaması, başka bir isim tamlamasında, tamlanan unsur olduğunda bu tamlamadaki iyelik eki gizlenir ve ana tamlamanın iyelik eki kullanılır (*kalem kutu+su = benim kalem kutu+m*). *taş duvar* gibi kelime grubunu isim tamlaması olarak (takısız isim tamlaması) kabul edenlere göre bu yapıda iyelik bulunmamakta ya da gizlenmiş olduğu kabul edebilmektedir. *paşam kızı, amcam oğlu* örneklerinde olduğu gibi isim tamlamasının kuruluşunda yer alan ilgi eki de gizlenebilmektedir. Özel adlarda da son dönemlerde yaygın bir şekilde iyelik ekinin kullanılmadığı görülmektedir. *Kadıköy, Pınarhisar* gibi. Bu tür kullanımların Eski Türkçedeki "Ötüken Yış", "Tür(ü)k Bodun" gibi yapıların devamı olabileceği meselesi ayrı bir konudur ve bu bildirinin konusu değildir. Bu durum farklı tamlamalarda da kendini göstermektedir: *bıldırcın tava, şiş kebap, erkek pantolon* gibi. Bu türdeki yapılar konumuzun dışında tutulacaktır. İyelik ekindeki bu ses olayına, Gencan isim tamlamaları ve sıfat tamlamaları bölümlerinde dikkat çekmiştir. Kelime gruplarıyla ilgili çalışmalarda, iyelik ekindeki ses olayı üzerinde çok durulmamış, eserlerin bazısında konuya temas edilmiştir. Karahan, *bazı belirtisiz isim tamlamalarında tamlanan -li eki aldığında tamlananın iyelik eki* düştüğünü belirtmiştir. Karaağaç ise iyelik eki ile ilgili bu olayı *iyelik eki örtüşmesi* adıyla değerlendirmiştir.

Biz bu bildirimizde, **+cI, +lI, +lIk, +sIz** eklerinin belirtisiz isim tamlamalarına eklenmesinden (*buzdolabı* > buzdolapçı, *ekmekayvası> ekmekayvalı, Kuşadası > Kuşadalı ...*) sonra görülen iyelik ekindeki bu ses olayının, diğer ses olaylarıyla bağlantısının olup olmadığı, hangi durumlarda görüldüğü ve iyelik eki düştüğünde bu yapının nasıl adlandırılması gerektiği üzerinde durulacağız.

Anahtar Kelimeler : belirtisiz isim tamlaması, iyelik eki, ses olayı.

Anadolu Ağızlarında Ünsüz Türemesi

Bahtiyar BAHŞİ

Öz: Bir kelimenin aslında bulunmayan bir ünsüzün ortaya çıkmasına ünsüz türemesi adı verilir. Ünsüz türemesi ön ses türemesi, iç ses türemesi ve son ses türemesi olmak üzere üç şekilde gerçekleşir. Bu ses olayı daha çok ağızlarda görülmektedir. Bu çalışma Anadolu ağızlarına ait eserleri inceleyerek ağızlardaki ünsüz türemesi örneklerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla taranan eserler seçilirken Anadolu ağızları ile ilgili tasnifler göz önünde tutulmuştur. Çalışmada bu tasniflerde yer alan ana gruplar ile her bir grubun alt grubuna ait belirli ağızlar yer almaktadır. Anadolu ağızları ile ilgili tasniflerde belirtilen Batı grubu ağızlarından (Malatya, Uşak, Edirne, Nevşehir ve Ordu) Doğu grubu ağızlarından (Keban-Baskil-Ağın, Erzincan, Kars, Erzurum, Urfa) ve Kuzey Doğu grubu ağızlarından (Rize ve Trabzon) olmak üzere toplamda on iki eser incelenmiştir. Bu çalışmada tarama yöntemi esas alınmıştır. Elde edilen bulgular tablolar şeklinde gösterilmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle ünsüz türemeleri üç başlık altında tasnif edilmiştir. Ünsüz türemesiyle ilgili ağızlardaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bölgelere ait karakteristik unsurlar tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ise elde edilen önemli hususlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler : dil, Anadolu ağızları, ünsüz türemesi

Türkçede İnsan Tavsifleri ve Karaman İli Berendi Köyü Örneği

Ünal YILDIRIM

Ali YILDIRIM

Öz: İnsanlar, kendilerini diğerlerinden farklı kılmak ve dünyayı kendilerine mal etmek için -kendilerinden başlayarak- evrende gördüklerini adlandırırlar. Grup ya da toplum içindeki antlaşmanın ürünü olarak adlandırmalarda genel olarak tavsifler önemli rol oynar. Eski Türk topluluklarında ad, kutsal kabul edilir ve ad vermeler birtakım törenler ve ritüellerle yapılırdı. Hatta bazı Türk boylarında çocuğa önce geçici bir ad verilir gerçek ad ise ancak onun başardığı bir iş ya da gösterdiği bir kahramanlığa bağlı olarak verilirdi. Gerek Türk dili gerekse Türk kültürü açısından oldukça önemli olan Dede Korkut'ta da ad verme ve tavsifin örneklerini görürüz. Dede Korkut; Boğaç, Bamsı Beyrek ve Basat'ı yaptıkları eylem ya da gösterdikleri kahramanlıklarına yani vasıflarına göre onlara ad vermiştir.

Biz bu çalışmamızda Türkçedeki insan tavsiflerini dikkate alarak Karaman ili Berendi Köyü örneğini değerlendireceğiz. Örneklemesine başvurduğumuz yörenin tavsiflerinde kişilerin mizaç, maharet, meslek, konum, konuşma, fiziksel özellikler gibi unsurlarının öne çıkarıldığı, bunun yanı sıra hayvanlara has bazı özelliklerin insanlara aksettirildiği görülmektedir. Bu tavsiflerin önemli bir kısmı grup kültürü içerisinde yakıştırma yollu olarak lakaplaşmakta ve yine bu tavsiflerin birçoğunda yörenin ağız özellikleri (diyalektik) dikkati çekmektedir. Çalışmada bu özellikler dikkate alınarak yörenin insan tavsifleri sınıflandırılacak ve bu sınıflandırmaya bağlı olarak tavsiflerin örnekleri verilecektir. Bu örneklerden bazıları da şunlardır: Mamacı, Eli Uz, Kemçik, Güççülü, Çandır, Keleş, Şişik, Madasız, Mıştı, Kasalak, Sifli, Döbürek, Yirik.

Anahtar Kelimeler : insan tavsifleri, adlandırmalar, lakaplar

Dede Korkut Hikâyelerinde Ünlemler ve "Ahı" Sözcüğü

Ahat ÜSTÜNER

Öz: Türk dilinin en değerli tarihî belgeleri arasında yer alan Dede Korkut hikâyelerinde, ünlemlerin diğer tarihî metinlerden daha fazla kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ses ve anlam değerleri bakımından diğer sözcüklerden farklı özellik taşıyan bu ünlemlerin Dede Korkut hikâyelerinin üslubuna kattığı birtakım özellikler bulunmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinin nasıl ve nerede kaleme alındıkları konusundaki tartışmalar açısından da bu ünlemlerin bazı ipuçları vermektedir. Bildiride hikâyelerde yer alan ünlemler tespit edilerek, bu ünlemlerin üslup açısından etkileri araştırılacak, bir kısmı Türkiye Türkçesinde yer almayan bu ünlemlerin Dede Korkut hikâyelerinin diline katkıları ve etkileri üzerinde durulacaktır.

Ayrıca Dede Korkut hikâyelerinde karşımıza çıkan ve ünlemlere yakın bir nitelik taşıyan "ahı" sözcüğü, araştırmacılar tarafından farklı şekillerde açıklanmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinin diğer bazı metinlerinde de yer alan bu sözcük günümüzde Azerbaycan Türkçesinde işlek olarak kullanılmaktadır. Çağdaş Azerbaycan Türkçesindeki metinlerden hareketle "ahı" sözcüğünün anlam ve görevleri araştırılacak ve hikâyelerde farklı anlam verilen bu sözcük işlevsel ve anlamsal açıdan değerlendirilecektir. Böylece farklı şekillerde anlamlandırılan bu sözcüğün hikâyelerdeki işlevine bir açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Dede Korkut Hikayeleri, ünlemler, ahı sözcüğü.

A

Abdullah DEMİRAL, 235
Adem DÖLEK, 13
Adiye ŞİMŞEK, 274
Ahat ÜSTÜNER, 288
Ahmet AKKAYA, 59
Ahmet BALCI, 24
Ahmet BAŞAL, 135
Ahmet BAŞKAN, 120
Ahmet BENZER, 29
Ahmet BURAN, 95
Ahmet Cihan BULUNDU, 56
Ahmet DEMİRTAŞ, 279
Ahmet Turan SİNAN, 126
Ali AYHAN, 61
Ali ÇİÇEK, 14
Ali Ferhat ÖMEROĞLU, 30, 189
Ali Fuat ALTUNTAŞ, 242
Ali Osman YALKIN, 86
Ali Selami BAŞOĞLU, 64
Ali YILDIRIM, 20, 287
Alpaslan OKUR, 65
Anar FERECEOV, 187
Arif ÇERÇİ, 145
Asiye Mevhibe COŞAR, 162
Aslı MADEN, 17, 221
Aycan ALTUNTAŞ, 130
Ayfer KARA, 42
Aylin ÇAKIR, 275
Aysun KANMAZ, 162
Ayşe ADIGÜZEL, 97
Ayşe ATEŞ, 47, 58
Ayşe GÜNAY, 284
Ayşe Nur SIR DÜNDAR, 219, 220

B

Bahar DOĞAN, 47, 125
Bahir SELÇUK, 182
Bahtiyar BAHŞİ, 103, 286
Banu ULUSU, 144
Başak KASA, 10, 141
Bayram BAŞ, 25
Bekir BELENKUYU, 48
Bekir GÖKÇE, 28, 143
Bekir KAYABAŞI, 38
Berdi SARIYEV, 173
Betül KARAGÖZ, 243
Bilal DEMİR, 177
Bilge BAĞCI AYRANCI, 6
Bilgehan AYCAN, 61
Birol İPEK, 228
Burak ÇELENK, 138
Burak TELLİ, 277
Burcu KABAN, 85
Buse Asena KARA, 213
Buse ÇIPLAK, 126
Bünyamin SARİKAYA, 12
Büşra COŞKUN, 135

C

Cahit BAŞDAŞ, 188
Cahit EPÇAÇAN, 234
Celal DEMİR, 179
Ceren SELVİ, 193
Cihan ÖZDEMİR, 39
Cüneyt AKIN, 160

Ç

Çiğdem YALÇIN, 67

D

Dilek ERENOĞLU ATAİZİ, 163
Dilek KIRNIK, 123
Duygu UÇGUN, 19

E

Ebru Burcu YILMAZ, 253
Ebru KUYBU, 101
Efecan KARAGÖL, 11
Elza Alışova DEMİRDAĞ, 157
Emine ATMACA, 192
Emine GÜVEN, 166
Emrah BOYNUKARA, 206
Emrah BOZOK, 278
Emre TÜRKMEN, 195
Emrullah BANAZ, 17, 221
Engin GÖKÇÜR, 154
Ercan ALKAYA, 148
Ercan DENİZ, 111, 124
Erdoğan BOZ, 78
Ergün ACAR, 237
Erhan AKIN, 211
Erol SAKALLI, 283
Ersin AYCAN, 61, 62
Ersoy TOPUZKANAMIŞ, 7
Esra MERT, 108, 130
Esra YILMAZ, 57
Eyüb AKMAN, 94
Ezgi GÜLMEZ, 279

F

Faruk DOĞAN, 234
Fatih ARSLAN, 27, 121
Fatih BALCI, 214
Fatih DOĞRU, 202
Fatih ÖZEK, 236
Fatih ÖZTÜRK, 257, 258
Fatma AÇIK, 112
Fatma KOÇ, 273
Fatma ÖZKAN KURT, 233
Fatma ZEREN, 254
Ferdi GÜZEL, 224
Feridun MERTER, 123
Ferruh AĞCA, 76
Feyza KARAKURT, 115
Firoz FAOZİ, 156

G

Galip GÜNER, 74
Gasımova ZİYAFET, 149
Gatibe VAGİFKİZİ, 83
Gızılgül ABDULLAYEVA, 92
Gizem YENİ, 241
Gökçe Yükselen PELER, 151
Gökçen DURUKOĞLU, 95
Gökhan ÇETİNKAYA, 107
Gökhan GÜNEŞ, 116
Gökmen KILIÇOĞLU, 269
Gözel AMANGULIYEVA, 173
Gunel MİRZAYEVA, 153
Guzalıya KHAZIYEVA-DEMIRBASH, 260
Gülhanım VELİYEVA, 150
Gülnur AYDIN, 265
Gülsün GÖKKAYA, 159
Gülşah METE, 134
Gülşen CAN, 137, 201
Gülşen ÇELEBİOĞLU RONA, 133
Gürer GÜLSEVİN, 232

H

Hakan ÜLPER, 107
Haksever ÖZGÜL, 180
Halil KARAGÜLLE, 57
Halit KARATAY, 2
Hasan BAĞCI, 41
Hasan İSİ, 81
Hasan KAVRUK, 124, 125
Hasan KURNAZ, 52, 136
Hasene AYDIN, 225, 229
Hatıra ABDULLAYEVA, 93
Hatice ALTUNKAYA, 4
Hatice ARSLAN, 60
Hatice COŞKUN, 131
Hatice PARLAK, 71
Hatice ŞAHİN, 102
Hayati AKYOL, 31
Hayrettin PARLAKYILDIZ, 127
Himmet BÜKE, 280
Huzeyfe BİLGE, 140
Hüseyin DALLI, 199
Hüseyin ÖZÇAKMAK, 30
Hüseyin YILDIZ, 271

I

Işılay IŞIKTAŞ SAVA, 169

İ

İ. Gülsel SEV, 231
İbrahim DOYUMĞAÇ, 38
İbrahim Halil KAYA, 211
İhsan KALENDEROĞLU, 37, 60
İlhan ERDEM, 40
İlker AYDIN, 200
İsmail KİNAY, 109
İsmail Teoman GÜNEŞ, 248

J

Javidan VALİEVA, 44

K

Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ, 145
Kadir YALINKILIÇ, 32, 34, 261
Kamil İŞERİ, 46
Kemale ELEKBEROVA, 45
Kemalettin DENİZ, 11
Kerime ÜSTÜNOVA, 225, 229
Kevser AKIN, 227
Keziban TEKŞAN, 122
Koray ALTINOK, 41
Kuban SEÇKİN, 100
Kübra ŞENGÜL, 68, 69

L

Lindita XHANARİ (LATİFİ), 43

M

M. Abdullah ARSLAN, 13
Marija ĐINĐIĆ, 236
Mehmet ALTINÖZ, 54
Mehmet Emre ÇELİK, 262
Mehmet Furkan ÇELİK, 63
Mehmet KARA, 226
Mehmet KURUDAYIOĞLU, 3
Mehmet ÖZEREN, 238

Mehmet TEMİZKAN, 70
Mehmet UZMAN, 72
Mehmet YARDIMCI, 217
Mehtap Solak SAĞLAM, 159
Mesut GÜN, 116, 265
Mesut KIRTAY, 132
Metanet MEMMEDOVA, 98
Metin AKDENİZ, 181
Minara ALİYEVA ÇINAR, 44
Munise DURAN, 10, 113
Murat AKA, 244
Murat DELİBAŞ, 32, 34
Murat ORHUN, 161
Murat ÖZŞAHİN, 164
Murat ŞENGÜL, 66, 67
Musa ÖZDEMİR, 257, 258
Mustafa BAŞARAN, 31
Mustafa DURMUŞ, 51
Mustafa KARABULUT, 185
Mustafa KAYA, 15
Mustafa Samet KUMANLI, 218
Mustafa ULUTAŞ, 226
Muzaffer UZUN, 197
Müzeyyen ALTUNBAY, 5

N

N. Hümeyra ÖZDEMİR EREM, 119
Naciye BAŞPINAR YÖRÜK, 8
Nadir İLHAN, 89
Namık Kemal ŞAHBAZ, 110, 118
Nazmi ALAN, 276
Nesrin ÖZSOY, 222
Nesrin SİS, 56, 58
Nilgün ÇELİK, 264
Nilüfer YILDIRIM, 87
Niymet BAHŞİ, 55, 243
Nuray KAYADİBİ, 266
Nurettin KARTALLIOĞLU, 53

O

Oğuzhan GÖKTOLGA, 254
Onur DÖLEK, 3
Osman ÖZDEMİR, 9, 35
Osman YILDIZ, 223
Ozan İPEK, 2

Ö

Ömer ÇİFTÇİ, 133
Ömer GÜVEN, 281
Ömer UYAN, 205
Önder ÇANGAL, 39
Önder SEZER, 285
Özcan BAYRAK, 139
Özen YAYLAGÜL ÜSTÜNEL, 251
Özge KARAKAŞ YILDIRIM, 164
Özgür AY, 282
Özlem AVCI, 192
Özlem DEMİREL DÖNMEZ, 272, 273

P

Pelin SEÇKİN, 194
Pervin EYVAZOV, 147
Pınar KANIK UYSAL, 140
Pınar KANIK UYSAL[, 122
Pınar NÜNÜKOĞLU, 66

R

Ramazan ŞİMŞEK, 40
Rasim ÖZYÜREK, 183
Recep ÜLGER, 128, 129
Remzi ÇALIŞIR, 240
Rıdvan DEMİRCİ, 131
Rıdvan ÖZTÜRK, 170
Rubabe İBRAHİMOVA, 91
Rukiye IŞIK AYDIN, 21

S

Saadet KARAKÖSE, 246
Sadık ARMUTLU, 230
Sadık ÇALIŞKAN, 256, 258
Safa EROĞLU, 65
Salim PİLAV, 178
Saule ERZHANOVA, 104
Seda ARIKAN, 212
Sedat EROL, 59
Sedat MADEN, 17, 221
Selahattin TOPBAŞ, 207
Selcen ÇİFÇİ, 26
Selda DEMİR, 46
Selma GÜLSEVİN, 80
Sema ŞAHİN, 155
Serap BOZKURT, 196
Serdar BULUT, 96
Serdar KARAOĞLU, 88
Serdar ÖZDEMİR, 39
Serdar YAVUZ, 79
Serkan KEKEVİ, 269
Sevda KAMAN, 216
Sevil ALPARSLAN, 111
Sevinc QASIMOVA, 252
Sevinç AHUNDOVA, 268
Sezgin DEMİR, 132
Sıham Abdulmajeed Ahmed ZENGİ, 36
Soner AKPINAR, 186
Spartak KADİU, 203, 204
Suna CANLI, 16
Suphi Güneş ALAMDAR, 27, 121
Süleyman Hilmi KIZILDAĞ, 152

Süleyman Kaan YALÇIN, 239, 240

Ş

Şahap BULAK, 77
Şener DEMİREL, 114
Şerif Ali BOZKAPLAN, 245
Şeyma ARSLAN, 29
Şeyma GÜRLEYEN, 165

T

Tahir MERAN, 110
Talat AYTAN, 135, 144
Tazegül DEMİR ATALAY, 22, 23
Tuğba POÇAN, 247
Tuğçe GÜNEŞ, 138
Turgut TOK, 241
Türkan GÜLER ARI, 50, 106

U

Uğur ALTUNDAŞ, 215
Ulaş BİNGÖL, 109

Ü

Ülker ŞEN, 255
Ülkü ÇOBAN SURAL, 50
Ümit ÇİFTBAŞ, 117
Ünal YILDIRIM, 287
Ünzile Betül KARADAYI ATALAR, 18

V

Vedat KURUKAFA, 118
Vehbi AKDİ, 200

X

Xhemile ABDİU, 203, 204

Y

Yağmur Özge UĞURELLİ, 112
Yahya BAŞKAN, 99
Yasemin TUTKUN, 25
Yelda KÖKÇÜ, 114
Yıldız YENEN AVCI, 142
Yılmaz İNCE, 84
Yuliia TARASİUK, 49
Yunus Emre ÇEKİCİ, 37
Yusuf GÖKKAPLAN, 191
Yusuf UYAR, 24

Z

Zakiya MAMUTOVA, 263
Zehra IŞIK, 168
Zehra KOÇ, 139
Zeki KAYMAZ, 75
Zemfira ŞAHBAZOVA, 175
Zeynep GENÇER, 82
Zhanalyk BALTABAYEVA, 174
Zharkynbike SULEIMENOVASULEIMENOVA, 174
Zoya KIRILLOVA, 158
Züleyha Hande AKATA, 190